שאל בני

שו"ת עבודת ה' לבני הנעורים

נכתב על פי שיעוריו של

הרה"ח **רבי ניסן דוד קיוואק** שליט"א

הגדה של פסח

עלה לתרופה

לבירורים ולקבלת החוברת בדוא"ל

055-678-3366

breslev@breslev.us

◆◆◆

עימוד ועיצוב

מפתח הענינים

- שער האגרות ..... ט
- שער השו"ת ..... כ"ז
- שער ערב פסח ..... ס"ג
- שער ליל הסדר ..... ע"ג
- שער קדושת היו"ט ושביעי של פסח ..... קנ"ג
- שער המאמרים ..... קס"א
- שער נסיעת הבעש"ט הק' ..... ד"ט
- שער שיר השירים ..... רל"ה

הקדמה

ישמח לב מבקשי ה', זוכים אנו שוב להגיש בפניכם 'בני הנעורים' היקרים הדורשים את ה', יין חדש מלא ישן, הגדה של פסח - 'שאל בני', אשר רובו נכתב כשאלות ותשובות במדור 'בני הנעורים' בעלון השבועי היוצא מידי שבת בשבתו 'עלה לתרופה'.

הגדה זו שלפניכם אינו ליקוט של חידושי תורה ורעיונות על ההגדה, אלא דיבורים פשוטים לעורר לב בני הנעורים להתחבר קצת יותר לפנימיות עבודת הפסח.

ידוע תורתו של רביז"ל (ליקו"מ סי' קכ"א) על הפסוק 'לעשות רצונך אלוק חפצתי במגילת ספר כתוב עלי', שכאשר אדם רוצה לדעת אם הוא עושה רצון ה', אזי הסימן הוא, האם בכל מקום שהוא לומד הוא מוצא את עצמו בתוך הדברים - במגילת ספר כתוב עלי. וכך גם הרגילנו רביז"ל שכל אחד ימצא את עצמו במזמורי התהילים שאומר, וכן בתיקון חצות שאומר על חורבן הבית, שיבכה על חורבן עצמו וכו'.

וכך גם דרכנו בביאור זה על הגדה של פסח, שהוא ביאורים פשוטים ותמימים לא בפשט ההגדה, אלא שמראה איך אפשר לבאר את ההגדה על האדם בעצמו, שהרי אמרו חז"ל 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים'.

בהגדה זו ישנו כמה מדורים:

א. שו"ת בענין עבודת הפסח, מחולק לפי נושאים, כדוגמת: הכנת הנפש לפסח, טרחות שלפני פסח, שבת הגדול, בדיקת חמץ ושריפת חמץ, סדר עבודת ליל הסדר וכדומה.

ב. דיבורים נלהבים להתחבר קצת לפני כל פעולה קדושה שעושים בליל הסדר, כמו סימני ליל הסדר וכדומה.

ג. במגיד ובנרצה כתבנו כמה ביאורים בדרך עבודה השייכים למעשה של יציאת מצרים, ולא באופן של 'ווארט' אלא באופן שיעורר את המעיין לזעוק את ההגדה על עצמו, ולא רק על מעשה שהיה לפני רבות בשנים.

ד. בסוף ההגדה צרפנו כמה מאמרים חשובים מאוד, שאינם קשורים ישירות להגדה, כמו מאמר בענין מהותו של חג הפסח, מאמר בענין 'אנחה וזעקה' דרוש עשר המכות, עבודת חול המועד, שביעי של פסח ומעשה של הבעש"ט שנהוג לספרו בשביעי של פסח (ומסופר באריכות באופן שמבאר את הסיפור בדרך שמחזק מאוד את הנפש בעבודת ה' ובהתקרבות לצדיקים).

וזאת למודעי, שאם אמנם חלק הדברים כבר נתפרסמו בעלון 'עלה לתרופה', אך לראשונה עתה נסדרה על פי סדר ההגדה, וגם הפירושים על ההגדה נעשה במהירות גדולה, ובעז"ה עוד חזון למועד להוציא ביאור מסודר ומבואר יותר.

ולא נמנענו להוציאו השתא, משום שכל עיקר המכוון של קונטרס זה הוא רק לעורר לב בני הנעורים איך ההגדה שייך להם, ואדרבא שכל

אחד מעצמו יוסיף מעצמו לעיין בהגדה ולחדש חידושים שיקרבו אותו להשי"ת באמת.

והאמת שהרבה העירו לנו למה קוראים לזה 'בני הנעורים', והרי הוא שייך גם למבוגרים וגם לבני המשפחה, והתשובה לכך, שבני הנעורים הוא שם עצם לכל מי שעדיין יש בו רצון להתקרב לה', ושותה בצמא כל דבר שמחזק אותו, ואין זה קשור כלל לגיל, אלא שבדרך כלל גיל הנעורים, הוא עדיין הגיל שבו יש איזה שהוא חיפוש קטן, כי בגיל מבוגר יותר היאוש הולך ומתגבר. וכמו ששאלו אחד מהצדיקים עד איזה גיל הוא בני הנעורים, והשיב שהדבר תלוי בהחלטה אישית של כל אחד.

המערכת

הערה נחוצה למעיין

כלל גדול בכל פעם שלמדים איזה ספר המעורר לעבודת ה': **'קצת זה גם טוב'.** כי מצוי מאוד אצל בני הנעורים שהרבה פעמים קוראים איזה קונטרס וכדומה, בפרט לפני מועדים וחגים, והלב מתמלא בכיסופים לזכות למה שלמדו, ואז כל המועד הם בלחץ למה הם לא זוכים למה שכתוב בקונטרס. ולכן חשוב מאוד ללמוד הכלל הזה, שכל מה שלומדים, חוץ ממה שהעיקר זה תפילה, לבקש מהשי"ת על כך, יש להכנס לכל דבר שנאמר באופן של 'קצת', ולדוגמא, אם כתוב שבפסח זוכים שנפתח כח הדיבור, אזי יש להשתדל בפסח לזכות קצת לדבר להשי"ת יותר ממה שרגיל. ואם כתוב שבקידוש מתעורר מוחין לזכור בבריאת העולם, אל יצפה שיפלו עליו בדווקא כל המוחין העצומים שזכו להם

הצדיקים [אף שייתכן מאוד שיש אתערותא דלעילא, אבל אין לדחוק שיהיה כך בדווקא ממש באותו רגע שרוצה], אלא ישתדל בקידוש להזכיר לעצמו מחשבה 'קטנה' של זכרון מעשה בראשית, וכך ישתדל בכל דבר שיהיה לו לפחות נגיעה קטנה, והעיקר שיחזק עצמו שהנה הוא מתקרב לה' בדיוק כמו שכתוב בספרים, ורק באופן הזה יוכל לילך מדרגא לדרגא. ולא באופן שילך כל הזמן תחושת חסרון שהוא רחוק מאוד מכל מה שכתוב.

עוד הערה ונקודה חשובה שהוא כלל גדול מאוד שעיקר הדרך להתחבר לפנימיות של החג (וכן בכל דבר וענין) הוא על ידי שיסתכל בשכל של כל דבר, ולא יחפש וידחוק עצמו להרגיש תיכף ומיד, כיון שרגשות האדם הם מרמים מאוד את האדם, וזאת מחמת שליבו מלא בתאוות ורגשות לא נכונות של כעסים ודאגות וכו', ולכן קשה לאדם להרגיש את האמת האמיתית של הרוחניות הפנימית שיש בכל דבר, ולכן אף שבוודאי עיקר העבודה הוא עבודת הלב, אך למעשה העבודה מתחיל מהדעת, כלומר להסתכל בפנימיות הדבר של השכל, כלומר יכוון עצמו לחשוב באותו הדבר, ויאמין במחשבתו שדבר זה שלמד הוא אמת לאמיתו, ואם כתוב שבפסח יוצאים ממצרים, לא יחפש בליבו האם מרגיש איך שהוא יוצא ממצרים, אלא יעורר מחשבתו ושכלו לחשוב שהנה כעת הוא יוצא ממצרים, ויאמין שזה האמת עתה, כי זה מציאות, ואם אינו מרגיש אין זה משנה מאומה מהאמת המציאותית, כי אם אדם אינו מרגיש שעכשו יש שמש בחוץ, אין זה אומר שאין שמש, כי המציאות היא מציאות כשלעצמו, וצריך לדבק את עצמו במידת האמת.

שער האגרות

אגרת חיזוק לטרחא דפסחא

אחי היקר!

הנה אנו עומדים בעיצומם של ההכנות לפסח, ובוודאי שאין זה קל, ופעמים שיש לחץ ואולי גם כעס ודאגה וכו'. אך על כל דבר בחיים אפשר להסתכל בכמה אופנים. אפשר להסתכל בשטחיות על המציאות ואז הוא באמת יכול להיראות קשה ומייגע. אך מידת איש הישראלי הוא להשתדל להסתכל על הרובד הפנימי יותר של המציאות, ובצורה כזו של הסתכלות אפשר לבוא לשמחה גדולה מאוד ולהפיק הנאה מרובה דווקא מההכנות לפסח.

אחד מהיסודות של רביז"ל בו פותח את הליקוטי מוהר"ן הוא: "איש הישראלי צריך להסתכל בשכל של כל דבר", כי יש הרבה סודות בכל דבר בעולם, ובכל פעולה של יהודי. ואם כן אפילו שבחיצוניות אין רואים כלום בכל זאת צריך לדעת שבוודאי שנעשים תיקונים נוראים ונפלאים למעלה מיהודים שטורחים לנקות את הבית ולצאת לסידורים לכבוד החג. ואף שאין אנו יודעים לכוון ולהשיג בדיוק את סוד הדברים הפנימיים, אבל בכל זאת צריכים אנו לפחות 'להתקשר' לסוד הדברים, כלומר להאמין באמונה שלימה ופשוטה שבוודאי אין שום דבר ריק בעולם, כי יש בכל דבר רזין עלאין.

ובפשטות יותר, הרי כל ההכנות, והעיסוקים והתרוצצויות, בעצם נובעים מכיסופים והשתוקקות של עם ישראל להתקרב להשם יתברך ולצאת ממצרים בחג הפסח. כולם עוסקים במצוות ביעור חמץ, לא סתם נקיונות לשם נקיון הבית, כי אז היו בוחרים תאריך אחר בשנה. נכון שאולי לפעמים

שוכחים את המטרה ומנקים מה שלא צריך לנקות, ונלחצים ומלחיצים במקום שלא היה ראוי להלחץ, אבל המטרה הפנימית משותפת לכולם, להתקרב להשי"ת ולהיות נכונים לחג, כמה חן ויופי יש בזה, כמה נחת רוח יש מזה למעלה.

כמה נחת רוח יש להשי"ת מעם ישראל בשבועות אלו, כמה גזירות נמתקות בימים אלו כאשר עם ישראל טורח כל כך לכבוד השי"ת, ומתכונן לכבוד הלילה בו השי"ת בעצמו עתיד להתגלות - הוא ולא שליח. "כי ישראל עם קדוש הם וחכמים וקשה להטעותם" (שיחות הר"ן קכ"ה) הם יודעים במה והיכן להשקיע, ואיזה דבר יגלה את החן וחשיבות שלהם אצל השי"ת, ויגרום לו נחת רוח. יש להכניס מחשבות של שמחה, הנה אנו זוכים להתכונן לחג הקדוש, זהו רצון ה' ממש, לעבוד ולטרוח בנקיון הבית ובשאר סידורים. וכשם שברור שצריך להתכונן הכנות רוחניות, למצוא זמן להתבודד יום יום ולהשיח את הלב לפני ה' ולבקש ממנו "איך זוכים לפסח בעצמו?!", ללמוד הלכות פסח, וספרי צדיקים בעניני החג. כך בדיוק צריך להאמין בעת שאנו מנקים את הבית, שבזכות פעולות אלו של הנקיון נזכה לנקות ולצחצח את המח והלב מן החמץ, כלומר בלבולים ומחשבות שאנו חושבים יותר מדי היכן שלא צריך. כי כל פעולה בגשמיות יש לה שורש ברוחניות, וכאשר אנו מנקים למטה מנקים אותנו גם מלמעלה. וכמובן, שמן הראוי לבקש על כך ולזרוק דיבורים ותפילות להשי"ת תוך כדי הנקיונות.

והנה לא זו בלבד, שנעשה מזה רעש גדול בשמים, אלא אפילו בגשמיות אפשר לעמוד מהצד ולהסתכל ולראות איזה חן וניחוח מיוחד יש בהכנות

לפסח, עם ישראל מנקים ומתייגעים לכבוד ה', הרחובות עמוסים אנשים רצים... לכבוד פסח! יש בזה חן נפלא, ואם מתבוננים בזה בפשיטות ותמימות אפשר לבוא להתקשרות גדולה להשי"ת, לעם ישראל ולשמחה עצומה בלב, וממילא מתוך כך גם להשמר מכעסים ולחצים.

מסופר על רבי אלימלך מליז'נסק ז"יע"א שפעם אמר בשולחנו הק' שהשי"ת פסח ודילג על בתי בני ישראל והיינו שרקד ודילג על כל בית, כאן גר יהודי, כאן גר יהודי! וכאשר שמע זאת רבי משה לייב מסאסוב התלהב מאוד ברשפי שלהבת עד כי טיפס על השולחן והתחיל לרקוד: כאן גר יהודי! כאן גר יהודי!

כך גם אנחנו דווקא בזמני הלחץ, יכולים להסתכל על הבית ולומר: זה בית יהודי, זה משהו אחר מבית של גוי, יש כאן מזוזות, יש כאן סידור תהילים וכו', ואפילו הנקיונות אינם מתוך צורך והכרח אלא מתוך הכנה לפסח - זה בית יהודי! ומתוך כך אפשר לבוא לשמחה, לפסוח ולדלג על כל הבעיות והלחצים, ולצאת בריקוד: כאן גר יהודי. [יתכן שבתוך הלחץ יכניס לנו היצר הרע, בית זה אינו נראה כמו שבית יהודי אמור להיראות, אך על זה בעצמו נפסח ונדלג - ונצביע על הבית ונאמר: זה בדיוק בית יהודי המהווה משכן לשכינה, יש כאן בוודאי הרבה מצוות]

בצורת הסתכלות שכזו, אפשר להפוך את כל שעות העבודה לשעות נעימות, לעורר כיסופים לחג הפסח, הנה קרב ובא החג, לומר בפה מלא תוך כדי הנקיון "אני מנקה לכבוד ה', לכבוד פסח, לשם יחוד קוב"ה ושכינתה וכו'".

אד'ל בתו של הבעש"ט היתה מרימה את העיניים בעת שהיתה מטאטה את הבית, ואומרת: רבש"ע איך אפשר לעשות לך עוד נחת רוח?!

קרוב לוודאי שבשעת מעשה לא נזכור את הכתוב כאן, ואולי אפילו נכשל בכעס ובמחשבות ותכניות של 'כוחי ועוצם ידי' ועוד, אך בכל זאת כמה רגעים ביום נעצור את העבודות נשתדל ונסתכל על המציאות במשקפיים אחרות, ולשמח את עצמנו מזה. ולפחות בשעה בה נשיח לבנו לפני ה', נבקש שנזכה להתכונן לפסח ולראות את הבריאה בהסתכלות פנימיות יותר.

חזק ואמץ

אגרת ליציאת מצרים - 'בטחון – יציאה מהטבע'

אחי היקר!

ברוך שהחיינו וקי״מנו להתקרב ליום הגדול חג הפסח, הזמן בו תזכה שי״פתח לך אור הדעת, לדעת ידיעת אמיתת האמונה בהשם יתברך על ידי כל האותות והמופתים הנוראים שעשה עמנו אז, והארה זאת נמשכת לדורות בכל שנה ושנה, "כי בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים".

ולכן צוותה לנו התורה הק': 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיי' - כי זכירת יציאת מצרים הוא מעקרי היהדות, מה שאתה צריך בכל יום לעורר עצמך לזכור את האמונה בהשי"ת, איך שהשי"ת הוא מנהיג העולם ברצונו לבד בהשגחה פרטית מופלאה למעלה מהטבע, וברצונו משדד ומשבר מערכות הטבע והמזלות.

ולא די לעורר רק האמונה הכללית שהשי"ת ברא את העולם, אלא יש להתעורר להאמין שכל תכלית בריאת העולם וכל מה שהשי"ת מנהיג הכל ומשגיח על כל דבר ודבר, הוא רק בשביל עם ישראל מרוב אהבתו וחיבתו אותם.

ואמת זו נתגלה בעת יציאת מצרים, שלא זו בלבד שנתגלה שהשי"ת מנהיג הכל ברצונו לבד, אלא שכל העולם ראה איך השי"ת אוהב את עם ישראל ושידד ושיבר בשבילם את כל מערכות הטבע והמזלות.

והנה כשעם ישראל היו בגלות מצרים נחשך מעיניהם השגחת השי"ת, מחמת קושי השעבוד ששעבדם פרעה מלך מצרים, כי זה היה רצונו של

פרעה להכניס כפירה בלב ישראל, שלא יאמינו בהשי"ת שהוא מנהיג העולם ברצונו לבד בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד ועל כל תנועה ותנועה שנעשה כאן בעולם.

וכל כך רצה לשעבדם ולעקם לבבם בטורח ויגיעה בעבדות נוראה שלא נשמע בעולם דוגמתו, והכל כדי שלא יהיה להם הזמן והיכולת לחשוב ולידע מעצמם, והיינו להשכיח מליבם החן והחשיבות האמיתי שלהם, לידע מי הם באמת, מהו איש ישראלי וכמה הוא יקר בעיני ה', וכמה ה' ית' חפץ בכל איש ישראל ורוצה לשמוע כל דיבור של תפילה שלו וכו'.

וזה היה עיקר השעבוד מה שרצה פרעה לשעבד את ישראל, להשכיח הברית שלהם עם השי"ת, ולקחת מהם הרגשת הלב מהו החן והחשיבות האמיתי של ישראל.

ועל כן השפילם עד עפר בעבודה קשה בחומר ובלבנים, עד שנתמלא הלב בקושיות על השי"ת, ולא הבינו איך יכול להיות מציאות של גאולה, ואיך ייתכן שיהיה מצב בו יתעורר הקשר הנפלא של האהבה וחשק עם השי"ת.

וכל כך נתגבר השעבוד עד שאפילו משה רבינו היה צריך לתת סימנים שבא לגאול אותם, כי לא האמינו אליו מקוצר רוח ועבודה קשה, זאת ועוד שפרעה הרבה עליהם כישופים שלא יעלה על דעתם מציאות של מחשבה של בריחה מארץ מצרים.

וזהו עיקר הגלות מה שעובר על כל אחד בפרטיות, כי אמרו חז"ל שכל הגליות נקראים על שם גלות מצרים, ועיקר הגלות הוא חסרון האמונה (ליקו"מ סי' ז'), מה שפרעה מפיל את המחשבה לכעין כישוף,

שנופל לחשוב מטרדותיו ומהענינים שצריך לסדר באותו יום, ומצרותיו והקשיים של החיים, ואינו יכול לשחרר דעתו וליבו לחיות בשמחה עד אין קץ, מהידיעה הנפלאה שהוא בן מלך, ושכל מצווה שעושה בתוך צרות וטרדות החיים הוא שווה ערך עד אין קץ, וכי הוא יקר למעלה ועושה בזה הרבה נחת רוח.

כי ידיעה זו היא עיקר שמחת החיים והיא אשר מוציאה את הלב והדעת להתעוררות של רצון וחשק נפלא להשי"ת.

אך כאמור שפרעה היה מכשף וכישף כל שערי מצרים, עד שהיה נדמה שאי אפשר לצאת מעולם הטרדות וקשיי היום יום לחיי חירות של אמונה וחשק להשי"ת, והוא עיקר הגלות - חסרון האמונה.

והוא מה שאמר משה להשי"ת "ולא שמעו אלי מקוצר רוח ועבודה קשה", כי באמת הוא פלא גדול מאחר שעם ישראל כל כך סבלו במצרים, והנה בא גואל ומושיע ורוצה להפיח בהם תקווה חדשה, ואיך בא כזאת שלא אבו לשמוע בקולו, אך הוא הענין, שהרי עיקר הרוח חיים שמחייה את האדם הוא כשיש לו אמונה, וכשאין אמונה אין רוח חיים והוא ב'קוצר רוח'.

וכשיש לאדם 'קוצר רוח' אזי יש לו 'עבודה קשה', מחמת שכל העבודת ה' מצוייר אצלו כעבודה קשה ומייגעת, ואין המתיקות והנעימות בעבודת ה'.

ועל כן אז נתגלה להם השי"ת בעצמו - 'אני ולא מלאך אני ולא שרף', באותות ומופתים נוראים, ושיבר ושידד מערכות הטבע, עד שנתגלה לעין כל, כי יד ה' הגדולה והחזקה היא מנהגת הבריאה לפרטי פרטים,

והכל רק בשביל בניו האהובים - עם ישראל! וכך נתעורר בעם ישראל רצון ותשוקה עצומה להשי"ת, כיון שראו הרצון שיש להשי"ת אל ישראל, והאהבה והחיבה שיש לו אל כל אחד מישראל.

ואז נתעורר בלב שיר וניגון של אמונה, שגילה ועורר בלב ניגון של כיסופין להשי"ת, וכמו שכתוב 'משכני אחריך נרוצה', שכשהשי"ת מראה עצמו אזי נמשך האדם אליו. וכך תהיה גם הגאולה האחרונה, כמו שכתוב (שיר השירים) "תבואי תשורי מראש אמנה" - שיהיה שיר של אמונה שיגאל את ישראל.

וכך הדרך להיגאל בגאולה הפרטית, בבחינת מה שכתוב 'קרבה אל נפשי גאלה' ופירש הבעש"ט שהוא גאולת נפש הפרטית, והוא על ידי שתעורר עצמך לאמונה, עד שהאמונה ישאב אותך לעולם החירות.

והוא עיקר דרך החסידות, להכנס לעולם של אמונה, ובכך מתעורר חשק ורצון וגעגועים של אמת להשי"ת ללא פניות של גדלות, ועובדים את ה' בכל מה שאפשר, ותמיד יכולים להתחדש בעבודת ה', והכל מתוך שמחה וחיות ללא קושי ומרירות.

ויהי רצון שנזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בגאולתנו השלמה במהרה בימינו, אמן.

אגרת בענין 'אני ולא מלאך'

לכבוד ידידי היקר השותה מים טהורים ממימי הנחל נובע ר' ..... נ"ו

הנה ימים באים נאום ה', ימי חג החירות, בהם מתחיל לידת עם ישראל, ימי האביב, אותם הימים הקדושים בהם זירז אותנו רבינו הק' לצאת לשדות והיערים לשוח את הלב היהודי שלנו להשי"ת, מחמת ששיח השדה מתחיל לצמוח והם נותנים הכח באדם המתפלל לשיר ולזמר לפני ה'.

ואכן זכיתי בריש האי ירחא לצאת לשוח עם ה' בין העשבים והדשאים, ובסייעתא דשמייא זכיתי למצוא כמה חברים יקרים שלקחו אותי למקום נפלא מאוד שם ניכר מאוד הלבלוב והצמיחה, מקום שגורם ליישוב הדעת נפלא ומיוחד, ולאחר שברכתי ברכת האילנות, יישבתי לבד לפני ה', וכדרכי בהתבודדות אשר בדרך כלל איני לוחץ עצמי לדבר דיבורים של יישוב הדעת, אלא מתיישב בנייחא ושותק, ואז זורק דיבורים ובקשות קטנות לפני ה' בלי שום סדר מכוון, אלא כל מה שעולה בלב אני אומר בפה להשי"ת, מבקש על דא ועל הא, מספר לו כל מיני רגשות הלב שעולים לי בערבוביא בלי שום קשר, [וכך אני רואה עד כמה הלב מבולבל ונרדף ללא סדר ויישוב הדעת, כי כאשר אני מתיישב לדבר את רגשות ליבי, אני פתאום רואה עד כמה אין שם סדר וכו', ואיכהמל"ב]. וכך במשך זמן מה מסתדרים להם רגשות הלב עד שאני מתחיל להתיישב בדעת וזוכה להגיע לאיזה נקודה פנימית שבלב, ולעשות מזה שיחה שלמה.

והנה הפעם הזה יישבתי עם עצמי [עם השי"ת כמובן] כשעה או יותר, ולא זכיתי כל כך להגיע לאיזה יישוב הדעת מיוחד, אמנם היה לי נייחא נפלא

לנפש, והיה לי מתיקות נפלאה בכל דיבור ודיבור, אבל לא הגעתי לאיזה שיחה פנימית עם ה', אלא סתם מכלול של בקשות.

ואז אני יושב ומביט סביבי ורואה את הצמיחה בהרים שסביבי - 'שאו למרום עיניכם וראו מי ברא אלה', ומנסה להתבונן למה רבינו הק' כל כך זירז אותנו ללכת דווקא בימים אלו ליערים והשדות, זאת מחמת שהעשבים שרים שירה לה', וזה ממש העבודה של ימים אלו, לעורר הלב לשיר ולזמר ולהכיר גדולת הבורא. לשנות את כל הדביקות שלנו בדיבורי הפסוקי דזמרה שאנו שרים לה', להתחיל להכניס ניגון וחיות אמיתי יותר בתוך הלימוד התורה וכו' וכו'.

וכך התבוננתי בעשבים, ואני אומר לעצמי, תביט ותראה את כל העשבים ששרים שירה לה', הם משוחררים לגמרי מכל מיני הרגשות ותחושות שמלוות אותי, הם אינן תפוסות בכל מיני קטנויות ובלבול'יות שמטיילים במוחי ובליבי, וכך מצליחים לשיר שיר נקי לה', ללא שום פניות, ללא שום מחשבות של רווח, הכל נקי כל כך לכבוד בורא עולם. ואם כן למה זה אנכי, עד מתי יהיה ליבי לב אבן וקשה, שחושב רק על עצמי, מתי אהיה כמו גדולי הצדיקים שהיו הולכים ומטיילים בשדות וליבם בוער בכיסופים אין סופיים לה' יתברך.

הרי אפילו עכשו כשאני יושב ומדבר עם ה' יתברך על חג הפסח הקרב ובא, אני רק חושב על עצמי, שלא אכנס לחובות חדשים, שאזכה להכין את הבית בזמן, שהכל יהיה בנחת ושלווה, שאזכה לאור של הפסח, שיהיה סדר מוצלח... וכו' וכו'.

היכן נקודת הלב היהודי שבי? אימתי אזכה לשבת ולשיר שיר אמת לה',

הנה הולך וקרב ובא היום הגדול בו מתגלה ה' יתברך בעצמו, הולך להיות עלייה גדולה לשכינה הק'...???

וחסד ה' שהגדיל עלי, שלקראת הרגעים האחרונים של הישיבה בשדה, תוך כדי שאני מתקדם לכיוון הרכב, הבזיק במוחי המילים הקדושות שאומרים בהגדה: "ויוציאנו ה' ממצרים, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח. אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו".

אמרתי לעצמי: תראה אבהרמל'ה, אתה אולי נקרא בין החברים 'עובד ה', מחפש תורה, מחפש קדושה, מחפש תפילה, מחפש אפילו את הפסח, אבל אתה קשור לה' רק דרך שליחים, דרך מלאכים שלו. אתה לוקח חיות רק כאשר מלאך גדול מתגלה אליך, הצלחת ללמוד ולהבין טוב איזה סוגיא, לחדש איזה חידוש, להתפלל איזה תפילה בהתלהבות, וזה טוב מאוד. אבל בגלל זה בעצמו גם אין לך לב שיוכל לשיר לה', כי עדיין לא ראית את ה' בעצמו.....

הנה מגיע ליל הסדר, השי"ת מוציא אותנו לחירות עולם, ומהו החירות? "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, אני ולא מלאך..."

תיקח חיות מהשי"ת בעצמו!!! הרי השי"ת בעצמו נמצא עמך ממש עכשו והרגע... תתחיל לנשום אותו... אל תחכה לאיזה משהו אחר. בוודאי שצריך את המלאכים והשליחים של ה', כי רק דרכם אפשר באמת להתקרב לה', אבל כשנמצאים במצרים, והדיבור בגלות, אין שירה, אנו עומדים עדיין לפני קבלת התורה, ואז צריך את הגילוי בעצמו.... אני ה'!!!!!

מה אומר לך ידידי, באותו רגע התפשט כזו שמחה בלב, שפשוט התחלתי

לרקוד, הרגשתי פתאום משוחרר מכל הלחצים שאני מלחיץ את עצמי, כל הרצונות והיישות שלי, חזרתי הביתה, ישבתי ללמוד כמו שלא למדתי הרבה זמן, משהו אחר, נקי יותר....

זהו ממש הפשט של 'לחם עוני' שמצד אחד הוא 'לחם עני' ומצד שני הוא 'לחם שעונין עליו דברים הרבה' כי הוא לא עוני של דוחק ודאגה, אלא הוא הרגשה שאני לא צריך שום הצלחה חיצונית בשביל לשמח את עצמי, לא כדרך העשירים ששמחתם תלויה בהרבה תלבושות חיצוניות, ורק כך אפשר לפתוח את הפה שיהיה 'עונין עליו דברים הרבה...'

והוא מה שרבינו הק' אומר שפסח מסוגל לבטל תאוות ממון, הן ממון גשמי והן ממון והצלחה רוחנית, כי כשיש נקודת 'אני ולא שליח' כבר לא צריך שום לבוש חיצוני שיתן סיפוק וסיבה לחיות...

ידידי היקר, אני לא אוהב לדבר עם חברים מרגשות ליבי הפנימיים, ובוודאי שלא לספר התנוצצויות הלב לאחרים [כי זה כלל גדול בעבודת ה', לא לספר לחבר שום חידוש או התנוצצות הלב, עד שעושים עם זה עבודה פנימית ואישית, או עד שהופכים את זה לשיחה עם השי"ת], אבל בשביל לברר זאת יחד בדרך של שיחת חברים אמרתי שכדאי שאשתף אותך בזה, כדי שתעזור לי להרחיב נקודה זו לעובדא ולמעשה בצורה נכונה, שלא יהיה בה ריבוי אור ח"ו ושלא נבוא לידי טעות בענין זה.

חזק ואמץ

אגרת 'שמחת היום טוב'

אחי היקר!

הנה תכלית כל היהדות ורצון ה' הוא שנחפש להשיג 'השגות אלקות'. השגות אלקות פירושו 'להשיג' שהאמונה תהיה מושגת אצלך בכיס במזומן כשם שאתה מחפש להשיג כסף במזומן, לא בהבטחות ולא ב'כאילו'. כך גם פעמים שאתה לומד תורה או מתבונן בעמקות הבריאה, אותה אולי מגיע לאמונה ודביקות בה', אבל עדיין אין זה מושג אצלך במזומן, כי זה מונח ב'חכמה עילאה' שלך, ואילו 'השגות' פירושו 'להשיג מזומנים', כלומר שירד להיות מושג ב'חכמה תתאה' שלך, היינו במח הפשוט שמנהיג אותך ביום יום.

וכמו שמלך חכם, שלאחר כל חכמתו וחריפותו צריך הוא לחכמת חיים פשוטה לדעת איך להוציא לפועל את חכמתו, ולהנהיג בפועל. כך גם כל אדם יכול להיות שהוא חכם עצום, אבל עדיין חסרה לו החכמה פשוטה איתו הוא יכול לחיות. [וזה נקרא שיש מידת חכמה ומידת מלכות, וגם בתוך המלכות עצמו יש מידת החכמה תתאה]

ולכן כאשר אתה רוצה להתקרב לה', צריך אנו לחפש לימודים שהם בעצם לימודים גבוהים אבל מצומצמים כראוי באופן מעשי, שגם במח הפשוט שלך תמצא דרך להיות מחוברים לה'. שנוכל בכל מצב לדבר לפני ה', להתחזק שהכל לטובה, לשמוח במצוות, לזכור את חסדי ה' בתוך המיצר ועוד ועוד.

ולכן צריך רבי גדול מאוד שיודע לקחת לימוד עמוק, ולצמצמו לתלמיד קטן. כי זוהי אומנות מאוד גדולה, להוריד לרמה של התלמיד, אבל

כמובן לא באופן שמחסיר מרמת הלימוד. אשר בשביל כך צריך המלמד להקדים כמה וכמה הקדמות וסיפורים ומשלים עד שבסוף הוא מגיע לנקודה אותו רצה להעביר.

כך גם השי"ת מעביר עמך, כל ימי חייך בכלליות, ובפרטיות מדי יום ביומו, כמה וכמה מקרים שונים משונים, סיפורים ומעשיות, והכל הם בעצם הקדמות ודרכי צמצום בכדי שבסוף תוכל למצוא הבנה חדשה באמונה, או התעוררות חדשה להשי"ת, לפי המקום בו אתה נמצא. ולולא שהיה עובר עליך, ייתכן מאוד שהיית לומד את האמונה מתוך הספרים אבל לא היית מפנים את הלימוד לתוך פשטות החיים. ולשם כך צריך רבי גדול מאוד, שעוסק כל הזמן ללמד ולכוון אותך להתקרב לה'.

וצריך לחפש תמיד רופא גדול. ולא רק למצוא אותו באופן חד פעמי לדעת את שמו, אלא לחפש תמיד לקבל ממנו רפואות, ולא לשכוח שמדובר כאן ברופא גדול, וגם לא להתרגל למחלה, אלא לזכור כל הזמן שיש תקווה ויש רפואות לכל דבר. וכפי גודל החיפוש והעזות שיהיה לך לחפש רפואה, כך באמת הרופא הצדיק, יוכל ללמד ולצמצם לימודים חדשים בכל יום ויום, שיאירו לך בחכמה תתאה שלו.

והוא חלק מההבנה למה רבינו הק', לימד תורות קשות, כי באמת זוהי הדרך היחידה דרכה יוכל ללמד אותנו להתקרב לה' באמת. כי המלמד כן רוצה להכניס בנו לימודים גבוהים, בכדי לרפאות אותנו, אלא שהשאיר מקום לחפש אצלו, וכל מי שיתייגע לחפש עצות בספריו הק' ימצא תמיד עצה והבנה חדשה כל פעם לפי מה שעובר עליו באותו העת, שזהו מפלאות תורותיו הנוראים של רבינו הק'.

אך רבינו הק', מזהיר אותנו שבכדי לבוא להשיג את ה', צריך להיות שונא בצע, כי כאשר אדם עסוק לחפש ממון והצלחות אישיות, הוא לא יוכל לעסוק בחיפוש אחרי האמונה האמיתית.

והנה גם לאחר שתזכה קצת לצמצם לחכמה תתאה שלך, כמה דרכי עצות של התקרבות לה', ותעשה ותקיים את המצות, ויהיו לך עצות פשוטות ומעשיות איך להתקרב לה', בכל זאת צריך לראות להכניס שם חיות של קרבת ה', כי לפעמים מרוב שהאור ירד למח הפשוט, אזי העצה או הדרך כבר איבד את כל האור והחיות שהיה בזה.

ולזה העצה היא שמחת המצוות, כלומר להאמין בכל מצוה שאתה עושה שכעת ממש אתה מתחבר לה', וה' מאיר לך פנים. וככל שתאמין ב'אור הפנים' שה' מאיר לך בשעה שאתה עושה מצוות, כך יימשך עליך חיות. וזהו עיקר הצמצום של 'השגות אלקות', לחוש את אור פני המלך שמאיר לך בשעת קיום המצוה.

ועיקר הזמן בו אתה יכול לחוש את 'אור הפנים', הוא בזמן של החגים. כי שלשת הרגלים, פסח שבועות סוכות, הם הלב של השנה, אז מתרכזים ומתקבצים כל המצוות של השנה ומתעורר שמחת הלב בכלליות כל המצוות שעשית כל השנה שעברה, ועל כן הם ימי שמחה, כי מאיר אור מיוחד של כלליות כל המצות יחד. ומשום כך יש להעלות בזמן הרגל לבית המקדש, כי שם היה מאיר ביותר אור פני ה' ושביעות רצונו מעם ישראל. וכיום שאין לנו בית המקדש, יש להקביל פני רבו ברגל, וללמוד ספרי הצדיק, כדי לקבל ממנו אור פני ה', כמו שהיה בזמן בית המקדש.

נמצא שזהו המתנה הנפלאה שנתן לנו השי"ת, שהם השלשה רגלים, בהם אפשר ממש לחדש את השמחה של כל השנה, להתחיל להאמין בכל מצוה שעושים, לצייר שם איך המלך נכנס באמצע המצווה, ומחייך ב'אור הפנים' - 'באור פני מלך חיים', והיכן יש תענוג גדול יותר בעולם מאשר לקבל חיוך של שביעות רצון מהמלך?!

אחי היקר! יש לך כעת שבעה ימים בהם תוכל לעורר כמה רגעים בכל יום של ציור 'אור פני המלך', וזה אשר יחקק בליבך לנצח ויתן לך את הכח להחזיק עם ה' גם לאחר החג. לכן תזדרז בכל יום של החג, לפתוח איזה ספר של הצדיק, ללמוד שם כמה דיבורים שלו אשר מהם תשאב את הצמצום וההשגה האלוקית לראות 'אור פני מלך חיים!

חג כשר ושמח

שער
השו"ת

הכנה לפסח

שאלה:

א] ההכנות והטרדות שיש סביב לחג מבלבל ומטריד אותי מאוד מלהתכונן לקבל את קדושת הפסח?

תשובה:

ראשית יש לזכור שכל ההכנות הפשוטות לפסח, נקיון וקניות וכדו' וכל שאר המצוות הנלוות הם בונים לנו כלים לקבל את קדושת החג, ויש לעשות זאת מתוך שמחה וחיות. כי מה שעם ישראל טורחים כל כך לחג, זה בעצמו מבטא כמה משתוקקים הם בעומק ליבם להתקרב להשי"ת בחג. אלא שפעמים היצר הרע טורח גם מצידו שנשכח את ההשתוקקות להשי"ת, והוא דואג שיכנס איזה לחץ או כעס בבית, ולא נזכור בכלל מה המטרה שלשמה טורחים.

ולכן הזהר מזה מאוד, ותעזור כל מה שצריך מתוך שמחה וחיות, בביטול והכנעה לבני המשפחה, ותאמין שנעשה בזה נחת רוח גדול למעלה, ואל תשכח לשם מה מנקים - לכבוד הפסח. תזכיר לעצמך זאת בפה מלא: "לכבוד פסח" "לכבוד פסח". אפשר גם לזרוק הרבה דיבורי חשק להשי"ת תוך כדי עבודה. ידוע על אדל בתו של הבעש"ט הק', שפעמים מרוב כיסופים וגעגועים, היתה נושאת עיניה להשי"ת, עם המטאטא ביד, עוצרת באמצע שהיתה מכבדת את הבית, ואומרת "איך עושים להשי"ת עוד איזה נחת רוח"?!

ובכל מקום בו תנקה מקום שבאמת צריך שם לבער החמץ, תעורר ליבך

שבזה הנך מבער ממש את החמץ מהמוח ומהלב, כל הדמיונות, דאגות, מריבות, קנאות וכעסים וכדומה.

שאלה:

ב] איני מרגיש שום התעוררות של חשק לקראת החג?

תשובה:

עיקר ההכנה הוא ההשתוקקות והכיסופים לחג. אך ישנם כמה דרגות בכיסופים. יש כיסופים גדולים שבכיסופים עצמם יש תענוג גדול, והוא התעוררות של חשק ואהבה להשי"ת, כדוגמת מה שהתגלה ביציאת מצרים - הוא סוג תשוקה של חיבור. אבל יש כיסופים פשוטים ששייך לכל דרגא ולכל זמן, והוא הכיסופים שהיה לעם ישראל במצרים עצמו, בעת שהשתוקקו לצאת ממצרים, שלא הרגישו תענוג בעצם הכיסופים, אלא פשוט רצו לצאת מהמקום בו הם נמצאים, הם רצו להפסיק לסבול. ואלו כיסופים וגעגועים שאפשר לעורר אותם דווקא בזמנים בהם אין יישוב הדעת, פשוט לזכור שהולך לבוא ליל הסדר ובו השי"ת מתגלה לכל יהודי, הוא ולא מלאך, הוא ולא שליח, ואת זה אני מאוד רוצה.

במשך הימים של ערבי פסחים, תוך כדי העבודה והטרדות, תנסה להיזכר מה מטרת הטרדות וההכנות, ולמקד את המטרה ולהשתוקק אליו. ובכל רגע שכזה, אנו בונים כלים נפלאים ביותר לקבל באמת את ההתקרבות הזו בפסח.

ולכן כמה שאתה מרגיש יותר רחוק, יותר לא שייך לחג. תדע שאדרבא, זה לטובתך, כי הרגשה זו בעצמה תביא לך השתוקקות, כי רק כך הלב מתעורר בזעקה אמיתית להשי"ת, רבש"ע אני רוצה להיות שייך לגאולה,

אי"ה קדושת הפסח?! הטעימני טעם מצה, וכו' וכו', אין לי כלום... זה בעצמו ההכנה...

ולכן יש להרבות בתפילות וזעקות להשי"ת, להתבודד, ולבער החמץ שבלב, או על כל פנים לבטלו ולהפקירו, ולומר לה' שאינו חפץ בהם. וגם אם רואה שאין לו את היישוב הדעת להתיישב לדבר עם ה', אפשר גם תוך כדי עבודה, לעורר את הלב להשי"ת ולזרוק מילים של תפילה אליו. וכמסופר על 'אדל' בתו של הבעש"ט שהיתה נושאת עיניים למרום תוך כדי שהיתה מכבדת את הבית, ואומרת "איך אפשר לעשות עוד נחת רוח לה'". אך בוודאי שיש להשתדל להיות חזקים בזה למצוא איזה זמן פנוי ולדבר עם ה'.

שאלה:

ג] איך מעוררים השתוקקות לחג?

תשובה:

א. חלק מההכנה הוא להתעורר לדעת בפרטיות מהו האור של פסח, מה עושים שם, מה צריך לחשוב בליל הסדר, כך תוכל יותר להשתוקק ולהתפלל על זה. לשם כך כדאי שתלמד איזה תורה מליקוטי מוהר"ן או ליקוטי הלכות, ואוצר היראה. היום יש ב"ה ספרי ליקוטים המלקטים את עיקרי הנושאים מספרי רביז"ל על פסח. לא צריך דווקא תורה שלימה, תתמקד באיזה נקודה אחת, להבין מהו גלות מצרים, מהו חמץ, מהו הגאולה הפרטית, מהו מצה וכדומה. תנסה להבינו כמה שהנך מסוגל. תדבר על זה עם החברים, אל תתבייש. קח את הרעיון בראש, ותתחיל לחשוב מזה, מה הצדיקים אומרים לי בדיבור זה, מה זה שייך אלי. כמה

שיותר תחשוב מזה, כך תזכה להתעורר מעט לקדושת החג.

גם אם לא תתעורר לזה בעומק ליבך, בכל זאת תדע על מה להתפלל, תדע יותר מה לבקש, תשתוקק למה שראית בספר, מהו סוד הפסח וכו', אפילו שאינך מרגיש זאת.

[פעמים שאין ישוב הדעת להתמקד בנושא אחד, אפשר ללמוד דוקא הרבה נושאים על פסח, שמתוך זה מתעורר הלב בכלליות להבין שיש בפסח דברים גדולים ונעלמים].

ב. יש ללמוד הלכות פסח, משנה ברורה, קיצור שולחן ערוך, ובעיקר בספרי אחרונים, שתדע למעשה איך להתנהג בחג, כי ההלכות הם הם עצם הכלי, שבהם מלובש אור החג. ולכן בלימודך בהלכות החג, תעורר בעצמך את האמונה, שהנה הלכות ומצוות אלו, הם באמת צינורות גדולים של שפע אלוקי, של קדושת אור הפסח, כי בכל הלכה ומנהג יש סודות גדולים ביותר. והשי"ת ברוב רחמנותו מקרב אותך לקדושות אלו על ידי הלכות ומנהגים מעשיים.

ג. אך גם לאחר כל זאת, יש לדעת שעיקר ההכנה, הוא הכנת הלב, לעוררו לתקווה חדשה, הנה הנה בא חג הפסח - אני הולך להגאל, יש מושג של 'גאולה', יש מציאות שכל המוח והלב שלי הולכים להשתנות, ומהפסח הזה אתחיל לחפש את ה' באמת.

כי זה היה עיקר גלות מצרים, שפרעה שעבד אותם כל כך עד שקצרה רוחם והתייאשו מגאולה. והפלא הגדול היה שאפילו אחרי שצעקו להשי"ת וזעקו מתוך העבודה, בכל זאת כאשר הופיע משה לבשר להם את בשורת הגאולה, פג ליבם מלהאמין לו שבאמת ה' שמע את זעקתם והוא רוצה לגאול אותם - "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ועבודה קשה".

וגלות זו של פרעה מתגבר עלינו גם עתה, שכובש את האדם תחתיו, ומטריד אותו בכמה וכמה אופנים, העיקר שלא יהיה לו זמן לחשוב מאפשרות של חירות הדעת. והמעניין הוא שפעמים פרעה מניח לאדם לעסוק בעבודת ה', אבל העיקר שלא יפעיל את ה'דעת' להכיר את הקשר שלו עם ה', ואת השמחה שיש למעלה מהמצוות הפשוטות שמקיים.

ד. ומשום כך אפילו שצריך ללמוד על מהות החג, וגם להתפלל, אבל בכל זאת ייתכן שאדם ילמד רעיונות ומאמרים לחג הפסח, אבל הכל נשאר אצלו בתור 'ווארטים לליל הסדר'. או ייתכן גם שאדם יתפלל להשי"ת שיגאל אותו בפסח, אבל בפנים הוא כל כך מיואש. לאו דוקא יאוש מהחיים, אלא שלא מאמין שייתכן מצב אחר לגמרי, ששייך לחיות חיים של אמונה ושמחה, סיפוק מכל מצוה, ודביקות תמידית בהשי"ת.

לכן צריך האדם לחזק את עצמו כגיבור שבודאי ה' צריך אותי, ולא ישאיר אותי בגלות לעולמי עד. וכמו שמצאנו שמשה היה צריך לבשר לישראל על גאולתם, ולכאורה למה לא בא תיכף וגאל אותם, מה היה איכפת לו שאין מאמינים לו. אלא שקשה לגאול, אם האדם בעצמו אין לו את הנכונות לכך, וכמו שאכן במצרים נשארו אלו שלא רצו לצאת.

כי זאת יש לדעת, שבפסח מתגלה אור עצום של גאולה, שגם אילו היינו היום בגשמיות במצרים, היה אור זה גואל אותנו. אלא שהאדם כל כך קטן בעיני עצמו, קשה לו להאמין שאור הזה שגאל אותנו בעבר, הוא מתחדש ממש בכל שנה ושנה, קשה לו לשמוע את ארבעה לשונות של גאולה.

ה. הכלל והעיקר, שתעורר ליבך מתי שאתה נזכר, שהנה הולך ובא חג

שלא היה כמוותו מעולם, ואני בוודאי שייך לזה, ואני מתכונן איך שאני יכול, וכך תזכה באמת להריח ולטעום את הקרבן פסח וחגיגה של שנה זו, בבית בחירתנו.

וגם אם רואה הנך שאתה רחוק מקדושת הפסח, ואתה טרוד מאוד בטרדא דפסחא, בכל זאת תדע, שאמת, יש מי שבוער ליבו בשמחה והשתוקקות לחג הקרב ובא, ובכל הילוכו ומעשיו הוא רק חושב מהתענוג הנפלא של התגלות האמונה שהולך להיות בחג, ומהשירים ותשבחות שהולך לזמר בפיו להשי"ת, ומקדושת המצה שהולך להחזיק בידיו, ושתיית הד' כוסות, החול המועד וספירת העומר וכו' וכו'.

אבל אל תשבר ותתייאש כאשר אינך מרגיש שהנה מתקרב איזה יום מיוחד. וכי אתה רוצה כבר עכשיו לטעום מהאור של פסח?! חכה, כעת צריך רק להתכונן, וההכנות הם לא תמיד בהרגשת האור, אלא הם פעולות מעשיות לעורר את הרצון והתשוקה להתקרב להשי"ת בתוספת חדשה בחג הקרב, ובעז"ה בחג הקדוש תזכה לטעום קצת.

קמוחא דפסחא

שאלה:

ד] האם יש איזו עצה מעשית שעל ידה אוכל באמת להאמין ביציאת מצרים הפרטי שלי?

תשובה:

אכן כאשר אנו טרודים אנו נוטים מטבענו ליפול למיצר של קטנות,

ולהתנהג במידת הדין בכעס וקפידות וכו', וזה אשר מקשה עלינו לעורר בליבנו אהבה והשתוקקות לה'. כי כך הוא גזירת הגלות, שלפי עוצם הקושי אדם נוטה להסתגר יותר ויותר במחשבות רק על עצמו ועל הרגע, איך להצליח לשרוד עוד יום, ואז אין מקום במוחו וליבו לחשוב מהחג ומהכיסופים לבוא לאהבת ה' וכו'.

ולזה נתנו לנו חז"ל מצוות 'קמחא דפסחא' להרבות בצדקה לכבוד החג, שעל אף שיש מצוה בצדקה של שבת ומועדים בכל זאת יש עניין מיוחד בפסח.

כי העצה לצאת לגאולה, לפתוח את הלב, להשתוקק לחג, ולהתחיל ללכת עם מחשבות של אמונה והכרה בחסדי ה', להשתוקק ולכסוף אליו, הוא להכלל במידת החסד, על ידי עשיית צדקה, להשפיע ולתת מעצמו לשני, וזוהי סגולה להכניס אותנו למוח צלול של חסד - מוחא חוורא ככספא.

והוא עצה מעשית:

א. לתת ממון קצת מעבר ליכולת, שהרי כל אדם נותן מטבעו קצת צדקה, אבל בכדי לשבר את הדין וצמצום המח, יש לשבור קצת ולצאת מעצמו, ולתת עוד קצת מעבר ליכולתו [כמובא בליקוטי תנינא ד'].

ב. אפשר גם לקיים 'קמחא דפסחא' בבית, לעזור, לסייע, לוותר במקום שקשה, לתת מילה טובה או להבליג על מה שלא הולך כרצונו, ועל ידי שמשבר את טבעו וקופץ בקצת מסירות נפש לתוך החסד, אז הוא משבר את אטימות הלב ואפשר להכנס לעולם של חסד ואהבת ה' והגעגועים אליו.

ג. ישנו עוד אפשרות של צדקה לפסח, והוא, לחזק אחרים ולעודדם על הגאולה הקרובה ולדבר מקדושת החג. ידוע מה שאמר מורינו ר' נתן זיע"א לאחד שהתלונן שאין לו מעות להוצאות החג: "על פסח יהיה

לך, אבל איך לוקחים את הפסח בעצמו". הרי שעיקר הצדקה הוא לתת ולהשפיע לחבריו ובני משפחתו קצת דיבורים של צדיקים על החג [כמובן שלא באופן של תוכחה ומוסר], ולהרים המח שלהם לחשוב מ"החג בעצמו", ובזה יזכה גם הוא לצאת מהקטנות להתעורר להש"ת באהבה.

שבת הגדול

שאלה:

ה] מה מיוחד בשבת שלפני פסח שנקרא כך בשם שבת הגדול, והאם יש משהו מיוחד למעשה שאפשר לזכות בשבת זו?

תשובה:

א. שבת זו נקרא בשם שבת הגדול, על שם הנס הגדול שהיה באותו היום. כי כל הנסים שהיו ביציאת מצרים נמשכו מקדושת השבת, שהוא בחינת עולם הבא. ומובא (ליקו"מ סי' ר"נ) שכל הניסים שנעשים לישראל, השי"ת ממשיך אותם מגילוי ההשגחה שיהיה לעתיד לבוא, נמצא אם כן שהניסים הגדולים שמתגלים בכל שנה ושנה בחג הפסח, נמשך מקדושת העולם הבא שמתגלה בשבת שלפניו. ולכן בשבת זו הוא הזמן להתעורר לחשוב מהשגחה פרטית, שעל ידי זה נזכה באמת לקבל המוחין של פסח, שהוא התגלות של גדולת השגחת ה' עלינו, כמו ביציאת מצרים. ולכן גם נוהגים לקרוא ההגדה בשבת זו, ויש להתעורר לשים לב לגילוי ההשגחה שמתגלה בתוך ההגדה. (הל' נטילת ידיים שחרית ב').

ב. בעבר היו נוהגים להפוך את השולחן בשבת הגדול [אולי מחמת שהשולחן

כבר היה מוכשר לפסח], ורבי"ז"ל גילה בזה טעם בדרך עבודה. כי עיקר קדושת השולחן של איש ישראלי הוא בכח הדיבור, שעל ידי דיבורי הקדושה בעת האכילה כמו ברכות, זמירות, דברי תורה, נתקדש השולחן ומתגלה שם פני ה', בבחינת מה שכתוב 'וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'.

וכעת בשבת זו שהוא לפני גאולת מצרים, הדיבור עדיין בגלות, וקשה לנו לפתוח הפה בשירה להשי"ת, לכן מהפכים השולחן לרמז שאין לנו הכח הזה לקדש השולחן בכח הדיבור, ובזה מעוררים הכיסופים יותר לחג הפסח שנזכה להתגלות פני ה' בשולחן הסדר, אז נאכל מצה שעונין עליו דברים הרבה, נספר בגדולת ה', נברך בשמחה, נשיר ונזמר בהתדבקות הנפש לבורא כל עולמים. וממילא מובן שיש לעורר בשבת זו כיסופים בלב, בעיקר בעת הסעודה, בזמן הזמירות, ובברכת המזון וכו'. (ע"פ שיחות הר"ן פ"ח)

בדיקת חמץ - איסור חמץ

שאלה:

ו] מהו המושג חמץ בעבודת הנפש?

תשובה:

משמעות המושג חמץ הוא שהייה באויר העולם, שבזה מחמיץ הבצק. והמשמעות ברוחניות הוא, שצריך לבער את החמץ שבמח והלב, שהוא מה שמשהה את מוחו וליבו במחשבות והרגשות יתר על המידה.

ונזכיר כמה דוגמאות למחשבות של חמץ המוזכרים בספרי רבינו: מחשבות הרהורים של תאוות (ליקו"מ סי' ה'), פחדים ודאגות (שם), חכמות

חיצוניות (שם). מחשבות של חכמות הטבע (ליקו"ה נט"י ב') מחשבות של גאווה (שם תפילין ו') מחשבות של חלישות הדעת (שם) כעס (ליקו"מ סי' נ"ז) להרהר אחר תלמידי חכמים שבדור לומר זה נאה וזה לא נאה (שם סי' פ"ג תנינא), לחשוב ממחלוקת צדיקים (שם סי' ה') הרצון להשיג למעלה ממדרגתו (ליקו"ה נפילת אפיים ו')

כל המחשבות האלו יש לבער בחג הפסח אז אנו מקבלים מוחין קדושים וטהורים, לחשוב רק ממציאות הבורא ומאהבתו אותנו.

וחז"ל קבעו השיעור של חימוץ ח"י דקות, כי צריך לבדוק כל מחשבה שחולף במח, אם הוא מחשבה שמאבד את הח"יות, אזי גם אם הוא מחשבה אמיתית, יש לבערו. (ליקו"ה פסח א')

ביעור חמץ

שאלה:

ז] איך זוכים לבער החמץ שבלב?

תשובה:

א. על ידי שריפת החמץ בגשמיות, שלוקחים הלחם והמזונות ושורפים, זוכים גם לבער כל המחשבות המיותרות, כי כל מחשבות האדם הם כפי המאכלים שאוכל [כמובא מזה הרבה בליקו"ה], וכאשר מבער המאכלים לכבוד ה', על ידי זה פועל לבער גם המחשבות. ולכן יש לעורר הלב בשעת שרפת חמץ לזכור שכעת הוא עומד ושורף המאכלים לכבוד ה', ולעורר כיסופים אמיתיים לזכות לאכילה דקדושה - מצה, שעל ידי זה

יזכה למחשבות קדושות.

ב. נוסף על זה יש להתיישב בדעתו גם ביום העמוס של ערב בדיקת חמץ, לפנות קצת זמן, לשבת עם ה', ולספר לו כל ליבו, לפנות החמץ מהמח והלב, לבדוק ולחפש היכן הוא מחמיץ את מחשבתו ולבקש מה' שיעזור לבטלו.

ג. חז"ל תיקנו לנו שהבדיקה צריכה להיות לאור הנר, ולמדו זאת מהפסוק 'נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן' (פסחים ז:). הרי לנו שעיקר החיפוש צריך להיות לאור הנשמה. כלומר לא לבוא בחשבון נפש, באופן של מוסר שישבור אותו, אלא אדרבא, להדליק 'נר - נשמה' ולהזכיר לעצמו שהוא יהודי, ויש ה' בעולם, ואנו בניו אהוביו הדבוקים בו מצד נשמתנו, ומתוך כך אפשר להתעורר לראות מה מונע מאיתנו לעבוד אותו, ולהתוודות על החטאים והעוונות, ולספר לו על המניעות והקשיים. הוא יסוד גדול אצל רביז"ל שהוידוי יבוא מתוך חיזוק גדול בנפש וחיבור להשי"ת (נחת השולחן פסח).

וכמסופר על אחד מגדולי אנ"ש שאמר בליל בדיקת חמץ, שהיום ישב חמש שעות עד שהצליח להתחזק בנקודה טובה, ולהרגיש שייכות להשי"ת, שעל ידי כך אפשר לבדוק ולשרוף כל הרע. ואין זה 'ווארט יפה', כי צריך לעשותו למעשה, לחשוב מחשבות של התחזקות, ולעורר שמחה והרגשת שייכות לחג הפסח, ומתוך יוכל לבוא בניקל לתשובה.

שאלה:

ח. לא נראה לי שיש סיכוי שאצליח למצוא את כל החמץ שבקרבי?

תשובה:

אל יכנס לבלבולים וחששות מחוסר אמונה בעצמו, שאין בכוחו לבער

החמץ מהנפש שלו, שהרי חז"ל תיקנו את הברכה "על ביעור חמץ", הרי שעיקר הביעור הוא על עצם החיפוש והבדיקה, למצוא זמן בעיקר בערב פסח, לשבת לפני ה' ולעשות 'קצת' תשובה, וזה בעצמו נחשב לביעור חמץ אפילו שלא מצא הכל, כי פעולת ההתחלת הבדיקה והחיפוש, כבר נחשבת לביעור חמץ, ולכן יתחזק מאוד להאמין במצוה קדושה זו, (שם).

שאלה:

יא] מהו למעשה בפשטות נקודת הגאולה שאליה אנו כה משתוקקים בחג הפסח?

תשובה:

פרעה עומד על העור"ף ואינו מניח לדעת שירד ויתפשט ללב, ולכן גם קשה לנו לדבר לפני ה', לשיר ולזמר, להודות ולשבח ולהתפלל בכוונה. ועיקר הגאולה הוא שנזכה שירד הדעת ללב, ונוכל מחדש לפתוח את הפה, לספר נפלאות ה', ולהרבות בסיפור יציאת מצרים, ולמצוא דרך להתדבק תמיד להשי"ת על ידי הלל והודיה, וניגונים דקדושה (ליקוטי הלכות אפוטרופוס ג'), שעל שם זה נקרא פסח מלשון "פה - סח".

והשי"ת שלח לנו ברוב רחמיו תרופה נפלאה על זה, ו'מצה ענייה' שמה, "על שם שעונין עליה דברים הרבה", כי הוא הרפואה של האמונה כמובא בזוה"ק. ובכל ימי הפסח אנו אוכלין אותו, ויש לזכור ולהאמין מאוד במצה, ולהראות באצבעו "מצה זו על שום מה...", להבין שהמצה הזו שאוחזין ביד הוא הוא ממש אור גדול שנשלח מן השמיים לרפאותו, וכך נזכה באמת לרפואת הנפש שתסייע בעדנו לפתוח את הפה להשי"ת.

ביטול החמץ

שאלה:

י. איני חושב שאצליח לבער את החמץ שבליבי?

תשובה:

היות וקשה לבער כל החמץ, תקנו חז"ל לבטל את החמץ ולהפקירו. כי גם אם רואה האדם שאינו מצליח לבער החמץ שבליבו ולבטל כל המחשבות המחמיצות את המח, רק מעט, גם זה טוב, ויזהר מחומרות ודקדוקים, אולי הוא יכול יותר, שהרי חז"ל תקנו את הבדיקה עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בליבו, והיינו שיגלה דעתו לפני ה', שאינו חפץ בהם באמת, ויעורר רצונות וכיסופים להשי"ת, ויאמר לו בפה: "אותך אני רוצה, ואיני רוצה שום דבר אחר, ומה שאני תמיד נופל, זה לא רצוני האמיתי, אין זה ממני, אני מגלה דעתי שאיני חפץ בו". וזה בעצמו נחשב לביעור חמץ ולעבודת התשובה, ובפעולה זו אין החמץ נחשב שלו ואינו עובר על איסור בל יראה.

והאמת שבביטול בעלמא סגי, לומר לפני ה' שאינו חפץ בכל הבלבולים, ואזי גם אינו צריך לבער. אלא שחז"ל תקנו שמא ימצא גלוסקא יפה ויאכלנה - כי יש חשש עדיין שמא ימצא איזה תאווה ויחפוץ בה, לכן יש לבדוק גם בפרטיות ולהשתדל לעשות תשובה על ענינים פרטיים שרואה שנופל בהם, אבל גם זה, רק עד היכן שידו מגעת, ללא בלבולים וחומרות יתירות, כי את השאר אפשר לבטל בלב בכלליות, להתעורר מחדש להשי"ת, ובזה בעצמו הוא שורף את כל החמץ ומוציאו מרשותו (שם).

ויש לזכור שחז"ל תקנו הברכה על ביעור חמץ על עצם הבדיקה, ועל

עצם הרצון שרוצה ליישב דעתו לבער החמץ, גם אם בפועל אינו מוצא, כי בעצם מצוות הבדיקה, כבר מקיימים מצוות ביעור. (שם)

שריפת חמץ

שאלה:

ט. היכן מצאנו במצרים שהיו צריכים לשרוף את החמץ?

תשובה:

החמץ הוא היאוש ואי אמונה בתקווה, ועצם זה שמשה רבינו ע"ה עורר אותם בכיסופים ורצונות לצאת ממצרים, זה בעצמו ביעור החמץ, ולכן יעורר עצמו בעת בדיקת חמץ שהנה הנה אנו מתקרבים לקראת יציאת מצרים, ויתמלא באמונה שבוודאי נגאל, ובזה בעצמו הוא מקיים מצות ביעור חמץ הפנימי.

שאלה:

למה צריך לשרוף את החמץ דווקא באש, והאם האש רומז לנו איזה חיזוק בעבודת ה'?

תשובה:

האש רומז על תוקף הדין ואחיזת כח הטבע. כי האש היה הדבר הראשון שנברא על ידי מעשי אדם, לאחר בריאת העולם, והוא רומז על אחיזת הטבע שמתגבר בלילה בזמן שנסתלק אור ה', כאילו יש עוד איזה כח שמאיר בעולם חוץ מאור ה'. ומשם מגיע כל החמץ, שאדם שוכח את השגחת ה' ואורו הגדול, ועל כן יש ענין לקחת את החמץ ולשרפו באש

ולגלות שגם האש הזה, השי"ת ברא אותו (ליקו"ה נטילת ידיים ב').

ולכן כאשר אתה עומד ליד האש וזורק החמץ שנשאר בביתך, תעורר עצמך לשרוף את כל המחשבות המשכיחות ממך את השגחת ה'. ומה שנדמה לך כאילו יש כוחות טבעיים חזקים בעולם, זה באמת הכל מהשגחת ה'.

אמירת קרבן פסח

שאלה:

יא] האם אמירת קרבן פסח הוא רק מנהג בעלמא זכר למה שהיה בזמן המקדש, או שיש בו עבודה פנימית שאפשר להתחבר אליו?

תשובה:

א. בפשטות יש להתעורר בעת האמירה בכיסופים גדולים להשי"ת שיבנה בית מקדשנו, ונזכה לקדושה הנפלאה הזו לראות בגילוי שכינה שהיה בעת הקרבת הקרבן, ולשבת כל עם ישראל באחדות מופלאה חבורות חבורות לאכול ולכרוך המצה והפסח יחד וכו'.

ומתוך כך אפשר לבוא להתעורר לפנימיות העבודה של הקרבת הקרבן ששייך גם בזמנינו. לבוא להרהורי תשובה וחרטה, לשחוט את כל החמדות והשגיונות שלקחו מאיתנו את הלב במשך השנה, ולהתחדש מעתה לרצות רק את השי"ת.

כי בקרבן פסח התגלה קדושה גדולה של הארת הרצון, אכילה מתוך כיסופים והשתוקקות אמיתי להשי"ת. [וגם זה היה רק למי שחיפש את הקדושה

הזו, כמו שאמרו חז"ל (ב"ק ק"י.) על הפסוק "צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם", משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם, אחד אכל לשם מצוה ואחד לשם אכילה גסה].

ב. ולכן התורה הזהירה "לא תזבח על חמץ דם זבחי", כלומר לא להקריב הקרבן כאשר יש עדיין חמץ. כי העיקר הוא להקריב את כל החמץ, בלבולים, אהבות ויראות נפולות, ולא לפחד מהמצרים המטילים פחד על ישראל להקריב העבודת אלילים שלהם, אלא לדלג ולפסוח על הכל, בלי היסוסים, לקפוץ בהתחדשות לתוך הקדושה ולבוא להארת הרצון. שלכן הוא נקרא קרבן פסח, על שם הדילוג [וכמובא שבזכות מצוה זו, השי"ת דילג על בתי בני ישראל].

ומשום כך הוא מצוות עשה שיש בו כרת. כי מהות הכרת הוא להכרית את האדם שלא יוכל להרגיש את ההשתוקקות והחיבור לה', והתיקון לכרת הוא להתעורר מחדש לחיים אמיתיים של תבערת הלב להשי"ת.

וכעת שאין לנו הבית המקדש אנו יכולים לקיים זאת על ידי אמירת סדר הקרבן, לעורר הכיסופים שנזכה להקריב הקרבן בבית המקדש יחד עם משיח צדקנו בהתגלות אור הצדיקים בשלמות. אך יחד עם התקווה לבנין הבית, יש להאמין שעל ידי אמירה זו אנו פועלים ממש התיקונים שהיו בזמן בית המקדש, ולעורר הכיסופים להתוודות לפני ה' על כל החמץ שהיה לנו כל השנה, ולגלות הרצון שבלב שמעתה אנו חפצים להתחיל התחלה חדשה ולדלג ולפסוח על הכל.

מובא במעם לועז, שהשם יתברך אמר להם מצרים שישימו את הדם על המשקוף לאות שזהו בית של יהודי, ולכאורה לפי זה היה צריך לשים הדם על הסף מבחוץ, ולמה עשו זאת מבפנים, ומבאר שם שבאמת היה

זה אות לישראל בעצמם שיתעוררו בתשובה ויחשבו איך כל השחיטה וההפשט היה אמור להיעשות להם, וה' ריחם עליהם בזכות הקרבן שיעשו כל זאת על הכבש.

ומי שחושב ומתבונן בזה בשעת אמירת קרבן פסח יכול לבוא להתעוררות נפלא כאשר יחשוב שעל ידי אמירתו הוא ממתיק מעצמו כל הענינים של הקרבת הקרבן.

עריכת הסדר

שאלה:

יב] 'האם המושג "מוחין" שייך לי, הלוואי ואהיה קודם יהודי פשוט המקיים את ההלכה ולא מבזבז את החיים?

תשובה:

א. צריך שתדע שכל אדם יש לו מח ושכל, שחושב ופועל תמיד (גם אם הוא לא מרגיש שיש לו מח), כל אדם התרגל להבין ולחשוב בצורה מסויימת, לפי הסביבה בה גדל, ומתוך דברים שקרא ולמד או שמע, וכך הוא מתרגם כל דבר שרואה וכל מקרה שנעשה עמו.

אלא שבדרך כלל, אדם התרגל לא לעבוד עם השכל ולחשוב בצורה כנה ואמיתית, וזאת משום שכח הדמיון חזק יותר, והלב מערב את כל הרגשות בכל דבר שהוא רואה או שומע, ומדמה מילתא למילתא לסיפורים והסברים ששמע או חווה בעבר, ולפי זה מביא על עצמו פחדים ודאגות, עצבות מרה שחורה, תאוות ושאר רצונות לא טובים.

וזהו גלות מצרים, שהדעת נמצאת בגלות, קשה לחשוב נכון. גם אם אדם יודע את אמיתת מציאות השי"ת, בכל זאת המח שלו לא חושב על פי נתונים אלו של ידיעת האמת, אלא הוא מונע על פי כוחות הדמיון שבלב, עד שנדמה לכאורה שהלב חזק יותר מהמח.

ב. ומה הפלא אם כן שקשה כל כך לאדם להכנס לעולם התפילה, לטייל בין תיבות התפילה ולהתענג על כל מילה כמו מי שמטייל בטיול עם נוף מרהיב. וכאשר יש לו קושי אינו יכול לפתוח את הפה לבקש ולדבר עם ה'. במקרה הטוב הוא מוציא איזה בקשה מפיו, אבל נדמה לו שלשבת לפני ה' זמן מסויים, ולדבר איתו ביישוב הדעת, כדבר איש לרעהו, הוא דבר רחוק מאוד ממנו, ובפרט לדבר אליו דברי הודיה ושבח. ומי מדבר על שבת קודש, לשבת בשמחה לזמר ולשיר בדביקות המחשבה והלב בפיוטי הזמר, הכל נראה כמנהג בעלמא. זהו גלות מצרים, שהדעת לא עובד, ואינו יורד ללב, ומשם כך אי אפשר גם לפתוח את הפה לשוח עם ה' ולהדבק בו.

ולכן שלח לנו השי"ת את משה רבינו שילמדנו דעת, ילמד אותנו להשתמש בשכל, ובזה הוציאנו ממצרים. קבלנו "מוחין", התחלנו לדעת מהשי"ת - זהו הגאולה, שכח המדמה שבלב משועבד למוח, וחושב ומדמה, מתפעל ומרגיש כל דבר לפי השכל האמת.

כמובן שהמושג "מוחין" הוא רחב מאד, ויש בו אין ספור דרגות עד כמה אדם משיג, ועד כמה הוא בטל באמת לידיעה שיודע. אבל בוודאי שכלליות הענין שייך לכל אחד, כל אחד מוכרח להתחיל לעבוד עם המוח - משם מתחיל היהדות.

ג. וזהו עיקר עבודת ליל הסדר, שחז"ל כל כך הקפידו שהתינוקות יהיו ערניים, ואשר לכן תקנו כמה כמה הלכות ומנהגים, פעולות שאין רגילים לזה כל השנה - כדי שישאלו התינוקות, היינו לעורר את כח המדמה - כח התפעלות שיש בנפש, לראות ולחוש את גדולת הבורא, לחשוב מרוממותו ומידו הגדולה והחזקה, להבין שאין טבע בעולם, הכל מושגח מלמעלה בפרטי פרטים.

זהו מצוות היום לספר ביציאת מצרים, כל המרבה הרי זה משובח... ובכדי לעורר את המח כראוי יש לומר את ההגדה בקול רם בניגון ונעימה, עד שישמע היטב בליבו את כל סיפור יציאת מצרים.

ולכן אין זה נכון לשאול כאילו איני שייך למושג "מוחין", כי זהו מיסודי היהדות, לעורר המח של האדם, ולהורידו למדמה שבלב, עד שנעשה חלק ממנו, "וידעת היום והשבת אל לבבך", שעל כן צריך לזכור יציאת מצרים בכל יום, אלא שבליל הסדר כל אחד זוכה לזה גם מי שאין לו את הזכות לכך.

וזהו גם המשך עבודת ימי הפסח, להכניס כח ומחשבה בתפילה, עד שיפתח לו כח הדיבור לדבר ולשוח בנפלאות וגדולת ה'.

ד. הרבה שורפים לעצמם את כל הסדר, רק בגלל שמחכים כל הזמן לאיזה תענוג עילאי, רגשות של התעוררות שיופיע עליהם ממרום. ובודקים כל רגע בליל הסדר, האם כבר זוכים להרגיש משהו 'מוחין', אפילו לא יודעים מה זה. ולכן כדבר ראשון, תשאל את עצמך, מהו מוחין? וכי כל 'חוויה' מכונה 'מוחין'? מה אני מחפש בליל הסדר?

זוהי בעצם שאלת "מה נשתנה", מה קורה פה היום? מה מיוחד היום הזה? שכל כך ציפינו והתכוננו אליו? ואז תטה אוזן לפשטות דברי ההגדה,

ותתחיל להבין, שבעצם עד היום הזה "היינו עבדים", רצנו אחר כל דבר מושך, התבלבלנו ודאגנו מכל טרדה ומכל חשש של צער, אבל "עתה קרבנו המקום לעבודתו" - יש בורא לעולם, הוא רוצה בי אישית, אין דבר שמשמח אותו יותר ממני, המצוות הקטנות שלי, התפילות הפשוטות שלי.

זהו 'מוחין' - התגלות חדשה באור האמונה, הרגשה שאתה עומד לפני השי"ת, ויודע בידיעה ברורה, ידיעה שמשדרת ללב, שהנה השי"ת כל כך אוהב אותך.

שאלה:

יג] על הנייר הכל נשמע יפה, אבל במציאות בליל הסדר לא הכל עובד כמו שכתוב בספר?

תשובה:

א. ראוי שתבין, שאם אמנם כתוב בספרים שבליל הסדר מאיר אור גדול של אמונה. אבל דע, שהארה זו מופיעה, באופן שבחרו מלמעלה. שהרי לא רוצים שתרגיש יישות וגאוה בהרגשת 'המוחין'.

ולכן תראה שבדרך כלל בליל הסדר יש כל מיני סיפורים בבית, שלא הכל מסתדר בצורה שרצית. הכסא והכרית לא במיקום הנכון, הזאטוטים מקפצים ועושים רעש, ותוך כדי כך מבקשים מה'עובד' שלנו איזה עזרה קטנה, וזה מפריע לו את כל הכוונות... לא נאריך בדוגמאות, אבל כל פעם הבלבולים מגיעים בצורה הכי טבעית שיכולה להיות, לא מתוכנן כלל. וכל זה למה?

כי זה בדיוק מה שרוצים ממך בליל הסדר, שתכניס את עצמך לחשוב ולהסתכל על כל מה שקורה סביבך, בעיניים של אמונה. תלמד איך להכנס למוח גדול, שהמחשבות יצופו במקום אחר, מחשבות של שמחה וחיות, ותוך כדי כך להתנהג עם כולם בדרך ארץ וסבלנות בלי כעס ועצבים. אך במקום זה יושבים בלחץ כל הסדר, "נו... מתי כבר יגיע האור הגדול מלמעלה..."?

ב. מסופר על אחד שהגיע להצגה, התיישב על מקומו בירכתי האולם. רק כבו האורות, והנה שומעים אותו צועק, "תדליקו את האורות... אני לא רואה כלום..." כמובן, לא התייחסו לדבריו, וההצגה החלה. והנה שוב מרים הוא את קולו, "תשבו... אתם מסתירים... לא רואים כלום...". לאחר שכולם ניסו להתכופף, קיוו לשקט, אך הוא בשלו "אתם שם על הבמה... תתכופפו... אתם מסתירים...". הוא אכן בא להצגה, אך הוא לא יודע מה הוא רוצה לראות שם. הוא לא מבין שאלו על הבמה, אינם מסתירים, הם בעצמם ההצגה.

אל תתכנן הרבה תכניות לליל הסדר. תכין את הלב לדבר אחד, להבין שהלילה הזה, הולך להתגלות אור חדש של אמונה, וזה יתגלה בצורה הכי טבעית שכלל לא התכוננת אליו, אולי אפילו עד כדי נסיון של עבודה זרה - כעס... אל תהיה כמו הגרמני שחיכה ל'שולחן עורך', וברח רגע לפני...

[לא סתם, סיפר רביז"ל משל זה על 'ליל הסדר']

ג. לכן, בכל הלילה הקדוש הזה, תעורר בליבך את האמונה, שהנה כעת השי"ת מקרב אותך אליו. זכור! כל הלכה ומנהג של הסדר שאתה עושה, פועלת למעלה תיקונים גדולים ונוראים ביותר, ובפרט המצוות העיקריות של היום: מצוות סיפור יציאת מצרים, אכילת מצה, וד' כוסות.

ואל יתמה בעיניך איך יכול להיות שעל ידי אכילת מצה פשוטה זו, מתעלים כל העולמות, שהרי זה שאלת הרשע "מה העבודה זאת לכם". ולכן נוהגים באמצע ההגדה, לגלות את המצה כמה פעמים, ואפילו להצביע עליו, "מצה זו על שום מה"?! בכדי לעורר את הלב, כן כן, כל הייחודים והתיקונים המוזכרים בספרים בעניין ליל הסדר, נאמרו על זה ממש... 'זה' הדבר אשר צוה ה'...

ד. וגם אם אתה מוצא את עצמך פתאום בלי שום התעוררות, אל תבהל, כי ביום זה מאירים, גם ה'מוחין דגדלות' וגם 'מוחין דקטנות'. 'מוחין דקטנות', אינו דבר שלילי, אדרבא, עיקר החן והיופי של היהדות מאיר דווקא בזמני קטנות השכל, אם רק יודעים מהו 'קטנות דקדושה'. כי יש מין מתיקות נפלאה של תמימות. ילד קטן, יושב בליל הסדר, נהנה מכל ניגון ומכל מנהג מעניין, שר מה נשתנה, והיא שעמדה, מסתכל בציורי ההגדה, רואה את גדולת ה', דם, צפרדע וכו', וכך אוהב את ה' בפשיטות, בלי הרבה בלבולים.

העיקר תהיה בחירות המוחין... בלי לחץ... תלמד להיות עם השי"ת גם במצבים הכי קשים... היום מקבלים מתנה זו, בשביל כל השנה. מצד אחד רגעים של 'גדלות המוחין' - שמתנוצץ בעומק הלב הידיעה הברורה שאין עוד מלבדו, ומצד שני, מאיר מתיקות של פשטות האמונה והיהדות, כורך - לכרוך הגדלות והקטנות.

כאשר תהיה ב'חירות', תשמור על שמחה והחיות, לפחות לא לכעוס, ולא להלחץ, ולא לחשוב מה אתה רוצה להרגיש, אז תזכה להתגלות האמונה, מה שהכינו לך משמיים.

[גם במשך ימי חול המועד , בו מתחילים לספור ספירת העומר, תילחם חזק להחזיק בראש רק מחשבות של אמונה, תדבר הרבה עם השי"ת,

ואל תתן למחשבות אחרות להחמיץ את המחשבה - בל ייראה ובל יימצא. גם אם מצאת חמץ, שרוף מיד, בהזדמנות הראשונה.

רביז"ל אומר (ליקו"מ ד' תנינא) שתמיד באמצע החג, הסט"א מתגבר מאוד להכניס כפירות - "שאגו צוררין בקרב מועדיך" - כמו שלפעמים באמצע ההתבודדות בשדה, שומעים לפתע קול תיפלות הישמעלים - אל תתייחס, תתרכז בשלך, ותהיה עם השי"ת].

ה. ודע שהאריז"ל כותב שבליל הסדר מאירים המוחין דווקא באופן של 'לא כסדר', ומוהרנ"ת מרחיב בזה מאוד בכמה וכמה מקומות, שיציאת מצרים הוא בחיפזון ולכן הוא שלא כסדר, לרוץ אחרי ה' במהירות בלי לחשוב ולהמתין ולהתבונן, אלא לדלג ולקפוץ לתוך הידיעה שהשי"ת הוא אין עוד מלבדו, בלי לחקור אחר זה, ורק אחר כך במשך ימי ספירת העומר מאירים אותם לאט לאט, מידה אחר מידה כסדר.

ומשום כך גם המוחין המושפעים מלמעלה הם שלא כסדר. והיינו שמקודם מאיר גדלות א', אחר כך קטנות ב', גדלות ב', וקטנות א'. ולכן גם יש ט"ו סימנים ליל קדוש זה, אשר בסימנים אלו מאיר כל הארת הדעת והמוחין, כי בליל הסדר זוכה כל אדם לכל המוחין דגדלות וקטנות.

שאלה:

יד] גם אם לפעמים אני זוכה שנפתח לי אור הדעת לראות לשוח בנפלאות ה', איני יכול להחזיק בזה הרבה זמן?

תשובה:

אכן זה כלל גדול שאי אפשר שהמוחין יהיו קבועים תמיד (עיי' ליקו"ת סי'

ה'), אבל זהו בדיוק האור שמקבלים בליל הסדר, כמובא באריז"ל, שבליל הסדר מקבלים את המוחין דגדלות עם הקטנות.

כי יש כמה אופנים של 'גדלות וקטנות'. יש 'קטנות' שנעלם ממנו לגמרי אור הדעת, ואז הוא זמן סכנה, כי היצר אורב לשעה זו, בה הוא יכול לסבב אותו בדמיונות ובלבולים.

ולזה צריך התגלות של גדלות (גדלות א'), שזוכים לה בשעת כניסת החג בתפילת מעריב והלל, בו מתגלה לאדם האמת - ברכו את ה' המבורך, הוא שמח שידע מאור האמת, וזכה להתקרב לצדיקים המקרבים אותו לאמת. לאחר מכן גם אם בא זמן של קטנות (קטנות ב'), הוא כבר 'קטנות' מסוג אחר, קטנות שאפילו גבוה יותר מהגדלות, כי הוא מלא בכיסופים והשתוקקות, ובטחון שבוודאי השי"ת יעזור לו להכנס באמת, ולהכלל באור גדלות הדעת (גדלות ב'), לא כמו הגדלות הקודמת בה זכה רק לידע שקיים מציאות של אור אמת. וזהו נס יציאת מצרים שמוציא את האדם מהקטנות שלו - קטנות של העלמה.

ולאחר שזכה לטעום טעם האמת, אז באמת הוא מוכן לירד ולהמתיק את הקטנות הראשונה (קטנות א'), כי גם בשעת קטנות של ממש, אפשר לחיות חיים טובים, להיות יחד עם השי"ת באמונה פשוטה, ללא דאגות, כמו תינוק שסומך על אביו בלי הרבה הבנה וחקירה, וכילד ששמח עם פשטות חג הפסח, עם האגוזים ומה נשתנה והשיר 'והיא שעמדה', ויודע בידיעה פשוטה ותמימה שה' אוהב אותנו והוא כולו טוב.

אלא שכיון שמציאות החיים מושכת אותנו לתוך הצד הרע של הקטנות, ומשם היא מפילה אותנו להסתרה ולמחשבות והרהורים של חמץ,

להסתכל על הבריאה בעיניים מאוד מגושמות. על כן זקוקים אנו לנס של פסח, בו זוכים לאור פלא של התגלות הדעת לידע מגדולת ה', אשר בזה מכניעים אנו את כח הדמיון שמכזב בנו. שאחרי זה אפשר לרדת לקטנות, להבין איך יש לחיות בלא להתבלבל כאשר נעלם ההתגלות.

למחרת הפסח...

שאלה:

איך זוכים להמשיך אחרי החג את קדושת הפסח?

תשובה:

א] אשרי מי ששואל ומחפש תשובה לשאלה זו. כי מחמת שכח הזכרון הוא כל כך קצר, על פי רוב כמעט ונשכח שהיה חג לפני מספר ימים. וגם מי שזוכר איך שהוא את הפסח, עדיין צריך הוא לישועה גדולה להבין שקדושת החג לא עבר וחלף אלא נחקק בתוך עצמותיו, ואפשר לו לעוררו ולהחיות עצמו בזה בכל עת.

והאמת, שהוא ציווי מהתורה לזכור בכל יום את יציאת מצרים, גדולת הנסים שעשה ה' למעננו, כי רצה וחפץ בנו מאוד. ולכן אנו אומרים אותו לפחות פעמיים ביום בקריאת שמע, וכן שירת הים בכל בוקר, ובעזרת אבותינו וכו'. ויש להתחדש לאומרו בכוונה, לעורר האמונה מחדש בכל יום.

והמרגיל עצמו להזכיר את עצמו ביציאת מצרים, אזי כל היהדות שלו מקבלת משמעות אחרת לגמרי, וכל קיום המצוות והרצון לעבודת ה' נעשה באופן אחר לגמרי, מתוך חיות ושמחה של אמונה.

ומאוד מאוד יש להזדרז כמה פעמים ביום, להתרגל לעבודה זו, להזכיר עצמו: "הנה היה פסח", "זכיתי לאכול מצה ולשתות הד' כוסות ולומר את ההגדה" "קיימתי מצוות החג - ליל הסדר, חול המועד, ושביעי של פסח", "בודאי ובודאי אני רצוי לפני ה'", "אותי הוציא ה' ממצרים".

עבודת הזכרון - הוא עבודה נפלאה ומתוקה, אלא שאנו חיים בעולם כזה חומרי וגשמי, ורק הספקים של עשייה נחשבים אצלנו לעבודת ה', ולכן קשה להאמין בגודל יקרות המחשבה והזכרון, להבין שכל מחשבה טובה, יש בה עבודת ה' ממש, פשוט לעורר רגעים של זכרון, לעורר מחשבות על ה' ועל יציאת מצרים, ובעיקר להתבונן על עצמו שהוא חלק מכל הסיפור הזה...

שאלה:

אם באמת היצר הרע מכונה בשם 'חמץ' למה אם כן לאחר הפסח הותר לנו אכילת החמץ?

תשובה:

יש בעניין זה כמה וכמה דרכים להבין זאת. ונבאר דרך אחת, מה שנוגע לעובדא למעשה בימים אלו. כי יש לנו מאוד להתעורר לשים לב, שלא נחשוב כאילו קדושת המצה חלף ועבר, ומעתה הותר החמץ, בלי קשר לפסח. כי אדרבא כל ההיתר לאכול חמץ, הוא רק דייקא מחמת שנזהרנו ממנו בפסח.

כי הנה כל תכלית יציאת מצרים הוא בכדי לקרבנו לקבלת התורה. לילך בדרך של התחדשות בתורה הק' בכל יום. לחדש בתורה, שלא יהיה עץ יבש. וגם כאשר אינו יכול לחדש, להשתדל ללמוד בכל יום בחשק

חדש. כי שלימות הלימוד הוא שימשיך לעצמו דיבורים חמים כגחלי אש, שילמוד עם חמימות והתלהבות דקדושה. והעיקר הוא לקבל התחדשות באור הפנימי של התורה הק', להכניס בליבו חמימות בדברי התורה באופן שיזכה לקיימם, עד שינצח לגמרי את היצר הרע.

ובכדי שיוכל לזכות להתחדשות בקבלת התורה, יש לו לאדם להרבות בתפילה ותחנונים, עד שיזכהו השי"ת להכנס לקדושת התורה הק'.

ולזה צריך כח גדול של המתנה וסבלנות, להמתין ולצפות לישועת ה', כי לא ביום אחד זוכה האדם לכך, ואסור לדחוק את השעה בזה.

אלא שכאן מתלבש היצר הרע. שהרי כולם חפצים להתקרב לתורה הק', והסיבה למה הרבה נופלים ומתרחקים, הוא מחמת שצריכים הרבה זמן להמתין ולחכות, ולהרבות בתפילה ותחנונים. ולא לכולם יש את הסבלנות הנדרשת, לעמוד במצב של חסרון. ולכן לאט לאט הרצונות מתקררים, בראותם שלא זוכים עדיין להכנס לקדושה.

ולכן אסרה לנו התורה אכילת חמץ, כי כאשר אדם רוצה להתקרב לקדושה יש לו להזדרז מאוד ולא להמתין עד שיחמיץ, כי היצר הרע מתאחז באדם בזמן של 'שהייה והמתנה'. ולכן אסור לחכות ולצפות לזמן בו יוכל לעבוד את ה' בשלימות, כי בשעת סכנה יש לצאת בחפזון, לברוח לתוך הקדושה איך שיהיה.

וכפי שרואים בחוש כמה זמן מתבזבז רק סביב מחשבות, איך ללמוד, מה ללמוד, באיזה מקום, ועם מי ללמוד וכו' וכו'. וכן בשאר מצוות ועבודת ה', תמיד אפשר לעשות קצת, אלא שהאדם מצפה לשלמות, וחושב הרבה מחשבות איך להתחיל, עד שבנתיים מאבד את החשק.

ולכן ראשית הגאולה היא 'חיפזון' לחטוף תיכף מה שיוכל ואיך שיוכל, איזה לימוד, דיבור לה', פרק תהילים או מצווה וכו', בלא לחשוב הרבה אם יש בזה שלימות, כי צריך לדלג על כל השהיות והמחשבות, לקפוץ למעשה.

ולאחר שזכינו לקפוץ ולדלג לתוך הקדושה, אזי יש לנו כבר הכח להמתין ולצפות לישועת ה', לעמוד ולהתפלל, בלא לדחוק את השעה, שנזכה באמת להתקדם, להכנס לקדושת אור התורה, לבוא לשלמות יותר בתורה, הן באיכות וכמות הלימוד, והן בהתחדשות קיום מצוות התורה, להבין דרכי תורת הצדיקים, תורה המביאה לידי מעשה, איך להכיר את ה' באמת.

ולכן עתה הותר לנו אכילת חמץ, שכל ענין החמץ הוא השהיה והמתנה, כי קבלנו את הכח להמתין, ולבלי ליפול ליצר הרע בשעת ההמתנה, אלא להמשיך לבקש עוד ועוד, ברחמים ותחנונים בלא לדחוק את השעה, ובנתיים לחטוף מה שאפשר.

וזהו עבודתינו כעת בימי הספירה הק', לספור הימים, לעורר הלב בהשתוקקות לקבל את קדושת התורה. להכין הלב בגבורה גדולה, להיות מוכן לעמוד כך אפילו הרבה זמן, אפילו אם לא יזכה עדיין, ולבלי להתקרר ולהתייאש ולומר שהוא אינו ראוי לקבל את התורה.

ויש לנו בימים אלו להתחזק ביותר באמירת תהילים, ליקוטי תפילות ושאר תפילות ובקשות, להשיח ליבו בינו לבין קונו, כי יש לנו עתה הכח להמתין ולצפות לישועת ה', בזכות האכילת מצה בפסח [עיין כל זה באריכות נפלאה בליקוטי הלכות - גזילה ה'].

שאלה:

זה נראה כעין רמז יפה למהותו של החמץ והמצה, אך איך כל זה קשור למעשה לאכילת הלחם הגשמי בשעת הסעודה?

יש לנו לדעת כלל גדול, שמוהרנ"ת חוזר על זה כמה וכמה פעמים בליקוטי הלכות, שעיקר הדעת והמוחין הוא כפי קדושת האכילה, וכפי אופן אכילתו כך בונה לעצמו את רצונות הלב.

ולכן כל הרמזים הכתובים על מצה כמו זריזות ודילוג, הוא לא סתם רמז בעלמא, כי מה שנצטווינו לאכול מצה בפסח, זה משום שהמצה הוא ממש רפואה אמיתית של המוח והלב, להתחדש בהתקרבות לה', בזריזות גדולה. ולאחר שזכינו לרפואה זו, הותר לנו החמץ, לזכות לקבל כח גדול בנפש של 'המתנה וסבלנות', להשתוקק לה' תמיד גם אם רואה שעובר הרבה זמן שאינו נכנס לתוך הקדושה, ובנתיים לחטוף מה שאפשר, כל דבר שבקדושה המזדמן לידו.

שאלה:

ב"ה זכינו לסדר את חג הפסח עם כל מצוותיו, זכיתי אולי לכמה רגעים של התחדשות, אבל משום מה יצאתי בתחושה של החמצה, חזרתי לימות החול הרגילים?

תשובה:

לאחר חג הפורים שמעתי בחור מתאנח ואומר: "אוי! כל כך כספנו לפורים, והנה הוא עבר וחלף ועדיין לא נושענו, הלוואי ונזכה להוושע בחג הפסח". אמרתי לו: "אם אתה יכול במילה אחת לבטל את כל מצוות

הפורים שקיימת, מסופקני אם בפסח תוושע, גם אז תשיר את הניגון הידוע, "עבר פסח כלה מועד, ועדיין לא נושענו".

צריך לבקש מהשי"ת שנזכה לשנות את כל ההסתכלות שלנו על המצוות. יש שנדמה להם שהוא חלק מעבודת ה', להתאנח תמיד, אוי אני רחוק, לא זכיתי, מתי אזכה, הלוואי ונזכה. כאשר בחור נכנס לעבודת ה' ובוער ברצונות וכיסופים, ובפרט כאשר מתקרב איזה חג ומועד, אזי מתעורר הוא בתבערה גדולה כל כך, עד שמרוב רצונות ותוכניות, מצוות החג הפשוטים כבר אינם שווים אצלו מאומה. ולכן אין פלא מה שיש לו תחושת החמצה לאחר החג.

שאלה:

וכי לא צריך להשתוקק להרבה, הרי רביז"ל מחדיר בנו להשתוקק לדרגות הכי גבוהות?

תשובה:

כל זמן שאינך יודע למצוא 'נקודת' סיפוק מכל חג, ומכל דבר שבקדושה, אזי כל הרצונות והכיסופים מכונים בשם "צמאון רע", כך אומר רביז"ל בפירוש (ליקו"מ ע"ו), שזהו מעלת סיבת ההתקרבות לצדיקים, בכדי להתחיל למצוא את ה' בכל דבר שעושים. למצוא, לא רק לחפש. המצה שאכלתי, הד' כוסות ששתיתי, אלו בדיוק הכלים בהם השי"ת גאל אותי השנה ממצרים. תמקד את המחשבה בזה, אל תחשוב "מתי אגאל"?! כי אז לעולם לא תשים לב שאתה נגאל. אלא תלך במחשבה "הנה נגאלתי"! אולי לא בשלימות, אבל משהו בוודאי, וגם הרבה יותר ממשהו. מחשבה זו תעורר בך כיסופים בריאים, כי כאשר מוצאים קצת, יש חשק לעוד. אל

תתן למצוות הנפלאות שעשית בימים אלו לחמוק מתחת ידך, ולחכות לחג הבא.

כאשר תסתכל כך על המצוות ותחייה את עצמך בזה, אז תראה שלבך יתעורר באהבת ה', הרצונות יתגברו לאין שיעור, צמאון טוב ומועיל, צמאון שיהיה לך תענוג מכל רגע של השתוקקות, לא רצון של ריחוק וחסרון, כאילו עומד לפניך דבר שאי אפשר להשיגו, ולא תתהלך תמיד בתחושות החמצה.

מה למעשה, קשה לי להחיות עצמי במצוות הפשוטות שעשיתי בחג, וכי אני צריך לומר בכח שנגאלתי, בה בשעה שרואה אני את מצבי?

זה הבעיה, נדמה לך שאלו דברי התחזקות, שאם לא הלך לך העבודות הגדולים של פסח, לפחות תחייה את עצמך במצוות הפשוטות של החג. לא ולא, הכוונה עמוקה יותר, כי מלכתחילה לא ידעת להגדיר מה אתה רוצה מהחג. ציפית שבליל הסדר תשמע איזה רעם גדול, לב האבן יבקע, ותזכה בבת אחת לדרגת הבעש"ט, או לכל הפחות לדרגת אחד מה"עובדים" הידועים, אמנם יש דברים כאלו.

אך הבה ונבין בפשטות מה שקרה איתנו בחג שעבר עלינו. השי"ת רוצה לבחור בנו ולקרב אותנו אליו. מה עשה, בט"ו ניסן גאל אותנו, השפיע עלינו אור גדול ביותר של התקרבות. הן מי שזכה להרגיש משהו, והן מי שלא זכה, אבל הדבר קרה. איך? על ידי מצוות החג, שב"ה את חלקם בוודאי קיימת. אז נגאלת! אלא מה, אתה אומר שלא זכית, זהו כבר טעות, כי לכן השי"ת נתן לנו עכשיו חמישים יום של ספירת העומר, בכדי לעבד את האור שקבלנו. אתה עדיין באמצע תהליך הגאולה. אם

לא הרגשת בחג, זהו בגלל שלא היו לך כלים לקבל כל כך הרבה בבת אחת, אבל את האור קבלת - כל יהודי קיבל, הוא נספג בנשמה, אין זה קשור כלל להרגשות. עכשיו תנסה חמישים יום להכניס בלבך בכל יום ויום, חלק קטן מהאור שקבלת, בכל יום תתחזק קצת באמונה, כמה דקות של כיסופים, כמה דקות מחשבות קדושות של יראת שמיים, קצת תהילים, ובזה אתה בונה את המוח והלב, ומוציא לאור את מה שבוודאי קבלת בחג.

כמו אדם ההולך במדבר, והוא רעב וצמא, והנה מצא קצת אוכל. כמובן, שכל זמן שעדיין לא אוכל בפועל, אין הוא נקרא שבע. אך אם הוא חכם, הוא מבין שאי אפשר לאכול הכל ביום אחד, אלא הוא מחלק לעצמו את האוכל לכמה ימים, ובכל יום לוקח קצת, ואוכל. כך אתה צריך לדעת בוודאות שבוודאי הסלים התמלאו, יש לך כבר את כל הכלים להיות יהודי כשר, עכשיו כל יום תוציא קצת ותאכל, אי אפשר בבת אחת. אבל כלל ראשון הוא שתדע בוודאות, קבלת שפע חדש.

אבל בכלל, לפני שנדבר גדולות, צריך לדעת שיסוד היהדות, הוא שתפסיק לחשוב מעצמך כל כך הרבה, זכיתי או לא זכיתי, הצלחתי או לא. תרים את עצמך לחשוב על מה שנעשה למעלה. וכי יש לך השגה מה שנעשה בשמיים בשבוע האחרון. יש כאן שותפות של מאות אלפי בני ישראל שביערו חמץ, אכלו מצה, שתו כוסות, אמרו את ההגדה, קראו הלל, השכינה התעלתה, תיקונים גדולים ביותר נעשו בכל העולמות העליונים והתחתונים, היו צדיקים שהשלימו את כל הכוונות שלא כוונת,

מה אתה כל כך שקוע בתוך עצמך, כאילו אתה צריך לזכות כאן להתקדם להיות איזה משהו והפסדת. כן, בוודאי כל תיקוני השכינה תלויים בך, צריך לחשוב תמיד מה עוד אפשר לעשות, אבל העיקר הוא כבוד השכינה, וזה ברוך ה' עשית, במצוות ה[לא]פשוטות שקיימת. כעת נותר לך לעבד את הנתונים שקבלת, לתקן יותר את השכינה, כאשר תתחזק בספירת העומר לתקן את המוח, לחשוב מחשבות קדושות בימי העומר, עוד מחשבה קדושה עוד שערה ועוד מדת עומר, עד שתזכה להתאחד עם השי"ת בחג השבועות הבא עלינו לטובה, ולהתחדש בקבלת התורה.

שער
ערב פסח

בלילה שלפני ערב פסח בודקים את החמץ. וחייבים לבדוק מיד בתחלת הלילה, ואסור להתחיל לאכול או לעשות שום מלאכה חצי שעה קודם הלילה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּיעוּר חָמֵץ:

ומיד אחר הבדיקה יבטלנו ויאמר:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִיכָּא בִּרְשׁוּתִי דְּלָא חֲמִתֵּיהּ וּדְלָא בְעַרְתֵּיהּ וּדְלָא יָדְעְנָא לֵיהּ לִבְטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

ואם אינו מבין בלשון תרגום יאמר הביטול בכל לשון שמבין, בלשון הקודש או בשאר לשונות:

כָּל חָמֵץ וְכָל שְׁאוֹר שֶׁנִּמְצָא בִּרְשׁוּתִי, שֶׁלֹּא רְאִיתִיו, וְשֶׁלֹּא בִּעַרְתִּיו, וְשֶׁלֹּא יָדוּעַ לִי, שֶׁיִּבָּטֵל וְשֶׁיִּהְיֶה הֶפְקֵר כְּעַפַר הָאָרֶץ:

שריפת חמץ

בערב פסח בסוף שעה חמישית שורף את החמץ, ולאחר מכן מבטלו ואומר:

כָּל חֲמִירָא וַחֲמִיעָא דְּאִיכָּא בִּרְשׁוּתִי דַּחֲזִתֵּיהּ וּדְלָא חֲזִתֵּיהּ דַּחֲמִתֵּיהּ וּדְלָא חֲמִתֵּיהּ דְּבַעַרְתֵּיהּ וּדְלָא בְעַרְתֵּיהּ לִבְטֵל וְלֶהֱוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

ואם אינו מבין בלשון תרגום יאמר הביטול בכל לשון שמבין, בלשון

הקודש או בשאר לשונות:

כָּל חָמֵץ וְכָל שְׁאוֹר שֶׁנִּמְצָא בִּרְשׁוּתִי, שֶׁרְאִיתִיו, וְשֶׁלֹּא רְאִיתִיו, שֶׁבִּעַרְתִּיו, וְשֶׁלֹּא בִּעַרְתִּיו, שֶׁיִּבָּטֵל וְשֶׁיִּהְיֶה הֶפְקֵר כְּעַפַר הָאָרֶץ:

סדר הקרבת קרבן פסח

מי שטמא ממת צריך ליטהר מטומאת מת שבעה ימים לפני הפסח (ומזין עליו בשלישי ובשביעי): וכן יש ליטהר מכל שאר הטומאות (כגון זב, שרץ, וכדומה): מתקבצים קבוצת יהודים יחד (לכתחילה ממשפחת בית אבותיו), ונמנים על כבש או עז בן שנה, לקרבן פסח. ובודקים אותו ממום (רק בפסח מצרים הוצרכו לבדוק ארבעה ימים קודם הפסח, וכאן אין צריך), ומקריבים אותו בבית המקדש לאחר חצות, לאחר תמיד של בין הערבים, בשלשה כיתות, ואין כת פחותה משלושים אנשים:

ערב פסח בין בחול בין בשבת התמיד נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה, ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת שוחטין אותו בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה והפסח אחריו: אם הוא או אחד מבניו (ועבדיו, וטבילת אמהותיו) אינו נימול מעכב מלעשות הפסח, כל שיכול להגיע לירושלים בשעת שחיטת הפסח חיב בקרבן פסח:

אין שוחטין הפסח ולא זורקין הדם ולא מקטירין החלב על החמץ אפילו היה כזית ברשותו של אחד מבני החבורה בשעת אחת מהעבודות של קרבן פסח, הוא לוקה והפסח כשר: באותו יום שנכנסים למקדש יש לטבול במקוה, ואפילו אם אינו טמא בשום טומאה:

שחיטה כשרה בזר וכן הפשט וניתוח, ושאר העבודות (קבלה זריקה וכו') רק לכהן:

נ. ב. הערה גדולה לכל הברכות בבית המקדש:

סיום הברכות האם מסיימים בנוסח "על קבלת הדם" או "על קבלת דם הזבח" או "על קבלת דם הפסח" או "לקבל את הדם" או "לקבל את דם הזבח" או "לקבל את דם הפסח" או "על קבלת הדם במזרק" או "לקבל את דם הפסח בכלי" וכדומה עוד אופנים על כל הפרטים היוצאים מכך, עדיין לא הוכרע, ונמתין עד אשר יבררוהו גדולי התורה, או עד שיורו בה משיח צדקנו והסנהדרין, בב"א.

השוחט מברך: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְּׁחִיטָה:

בבית המקדש על כל ברכה במקום אמן, עונים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

הכהנים עומדים בשורות ממקום השחיטה (מותר לשחוט את הפסח בכל מקום בעזרה) עד למזבח. הכהן בראש השורה מקבל הדם במזרק, ומוסרו לחבירו וחבירו לחבירו, עד שהכהן העומד ליד המזבח זורק את הדם בזריקה אחת כנגד היסוד. ומחזיר הכלי הריקן לחבירו וחבירו לחבירו, מקבל את המלא ומחזיר את הריקן: המזרקות מכסף וזהב, שורה של כסף כולה כסף, ושורה של זהב כולה זהב, ואינם מעורבים, לנוי:

הכהן המקבל את הדם מברך: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ עַל קַבָּלַת הַדָּם:

בבית המקדש על כל ברכה במקום אמן, עונים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בהולכה מברכים: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדֻּשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ עַל הוֹלָכַת הַדָּם:

השומעים עונים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בזריקת הדם מברכים: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדֻּשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ עַל זְרִיקַת הַדָּם: השומעים עונים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בזמן הקרבת הפסח הלוים קוראים את ההלל: על כל קריאה וקריאה תוקעין שלש תקיעות בחצוצרות, תקיעה תרועה ותקיעה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרֹא אֶת הַהַלֵּל: השומעים עונים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: ואומרים את ההלל. אם גמרו לקרוא את ההלל ועדיין לא סיימו להקריב קוראים פעם שניה ואם גמרו ועדיין לא סיימו להקריב קוראים פעם שלישית: תולים את הקרבן פסח במסמרות הקבועים שם, ואם אין מסמר פנוי מניח על כתפו ועל כתף חבירו מקל דק ותולהו: מפשיט את כל עורו: וקורעין בטנו ומוציאין אימורים, החלב שעל הכרס ויותרת הכבד ושתי הכליות וחלב שעליהן והאליה אם היה ממין הכבשים לעומת העצה, נותן בכלי שרת ומולחן ומקטירן הכהן על המערכה, חלבי כל זבח וזבח לבדו, בחול ביום ולא בלילה שהוא יום טוב, אבל אם חל ערב פסח בשבת מקטירין והולכין כל הלילה, ומוציא קרביו וממחה אותן עד שמסיר מהן הפרש (כדי שיהיו נקיים כשצולהו עמם):

שחיטתו וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו דוחין את השבת,

ושאר עניניו אין דוחין: גמרה כת אחת להקריב, פותחין העזרה יצאה כת ראשונה, נכנסה כת שניה נעלו דלתות העזרה, גמרה, יצאה שניה, נכנסה שלישית, כמעשה הראשונה, כך מעשה השניה והשלישית: אחר שיצאו כלן רוחצין העזרה מלכלוכי הדם ואפילו בשבת, אמת המים היתה עוברת בעזרה, שכשרוצין להדיח הרצפה סותמין מקום יציאת המים והיא מתמלאה על כל גדותיה עד שהמים עולין וצפין ומקבצין אליהם כל דם ולכלוך שבעזרה, אחר כך פותחין הסתימה ויוצאין המים עם הלכלוך, נמצאת הרצפה מנוקה, זהו כבוד הבית:

יצאו כל אחד עם פסחו (ועור שלו) וצלו אותם, כיצד צולין אותו מביאין שפוד של רמון תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו, ותולהו לתוך התנור והאש למטה, ותולה כרעיו ובני מעיו חוצה לו. ואין מנקרין את הפסח כשאר בשר. בשבת אין מוליכין את הפסח לביתם, אלא כת הראשונה יוצאין בפסחיהן ויושבין בהר הבית, השניה יוצאין עם פסחיהן ויושבין בחיל, השלישית במקומה עומדת, חשכה יצאו וצלו את פסחיהן:

כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין עמו ביום י"ד זבח שלמים מן הבקר או מן הצאן גדולים או קטנים זכרים או נקבות, והיא נקראת חגיגת ארבעה עשר, על זה נאמר בתורה וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר ולא קבעה הכתוב חובה אלא רשות בלבד מכל מקום היא כחובה מדברי סופרים כדי שיהא הפסח נאכל על השובע. אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ודינה ככל תורת זבחי שלמים טעונה סמיכה ונסכים ומתן דמים שתים שהן ארבע ושפיכת שירים ליסוד

ליקוטי תפילות על פסח

ותהיה בעזרנו, שנזכה לקבל עלינו קדושת חג הפסח בקדושה נוראה ועצומה ובשמחה וחדווה גדולה, ונזכה לקים מצות ארבע כוסות של יין של פסח בשלמות הראוי, בקדושה ובטהרה גדולה. ותפתח לנו אור הדעת, ותשפיע עלינו אור קדושת המוחין העליונים, שנזכה שיהיו נמשכין עלינו בפסח כל המוחין הקדושים, מוחין דגדלות ומוחין דקטנות:

ונזכה לסדר הסדר של פסח בקדושה גדולה כראוי. ותעזרנו לומר ההגדה בקול רם בכוונה גדולה ונוראה ובשמחה וחדווה רבה ועצומה, ובהתעוררות גדול ובהתלהבות נמרץ, בקדושה ובטהרה גדולה, עד שהקול יעורר הכוונה. עד שאזכה על ידי זה לתקון הברית ולתקון הדעת בשלמות באמת (תפילה כ').

ונזכה ברחמיך לקים כל המצוות של פסח בקדושה גדולה ובשמחה וחדווה רבה. ותעזרנו ותושיענו ותשמרנו ברחמיך הרבים, ממשהו חמץ ושאר שלא ימצא בגבולנו וברשותנו משהו דמשהו שאר וחמץ כל ימי הפסח. כי גלוי וידוע לפניך רבונו דעלמא כלא, שאי אפשר לבשר ודם בעצמו להיות נזהר ממשהו חמץ, אם לא על ידי ישועתך ורחמיך. רחם עלינו ברחמיך הרבים, גואל חזק, רחמן אמתי, ושמרנו והצילנו ממשהו חמץ כל ימי הפסח הקדושים, ותעזרנו ותזכנו לצאת מעבדות לחרות מיגון לשמחה, מאבל ליום טוב מאפילה לאור גדול. ונזכה לסדר הסדר של פסח בהתעוררות גדול ובהתלהבות נפלא ובשמחה רבה ועצומה. ונזכה שיבואו עלינו ויאירו בנו בהארה נפלאה כל המוחין דגדלות וקטנות המאירין בפסח באור גדול ונפלא ונורא. (תפילה ל"ז תנינא)

רבונו של עולם השם פה לאלם, תן לנו פה לשוח בתורתך ונפלאותיך האמתיות תמיד, "למען ידעו דור אחרון בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם". ונזכה להודיע לבנינו ולבני בנינו ולכל בני ישראל לדורותם את כל מעשה יהוה ונפלאותיו אשר עשה עמנו מיום יציאת מצרים עד היום הזה, כמו שכתוב: "והודעתם לבניך ולבני בניך". מלא רחמים זכנו אותנו ואת כל ישראל לאור העינים האמתיים, להסתכל ולראות האמת תמיד, ונביט ונראה נפלאות יהוה תמיד באמת, גל עיני ועיני כל ישראל ונביט נפלאות מתורתך, אשר גלית על ידי צדיקיך האמתיים, אשר אתה לבד יודע נפלאות תורתם שגלו בעולם. ועל ידי אור העינים יעלו כל הבקשות והתחנות אשר אנו מתפללים אל הבית המקדש. ועל ידי זה תעורר הגאולה התלויה בלב, כמו שכתוב: "כי יום נקם בלבי, ושנת גאולי באה".

(תפילה מ"ב תנינא)

שער
ליל הסדר

מעריב

בעת כניסת החג מתפללים עם הניגון המיוחד של יום טוב, ואז הוא זמן תחילת כניסת המוחין של ליל הסדר שעיקר התגלותה הוא לצאת משעבוד פרעה שעומד בעורף ואינו מניח לפה לשוח בגדולת ה', ועתה מתחיל אור הגאולה, והוא זמן התחדשות לשים לב לדיבורי התפילה המדבר בגדולת ה', להמליכו בקריאת שמע, ולהודות על האותות ומופתים שעשה באדמת בני חם וכו', ומלכותו ברצון וכו', ואחר כך אומרים הלל בקול רם ברוב הדרת מלך, בשיר ושמחה - שהוא עבודת הלילה שמאיר אור הגאולה כמו שכתוב 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג'.

וכאן המקום להזכיר שבפסח צועקין בתפילה, כמובא בתרגום 'כקול עמא דמצלין בחגא דפסחא' (ליקו"מ סי' ר"א).

הכנה לליל הסדר

לפני שנתחיל לבאר ענין ליל הסדר, נזכיר השיחה של רבינו (שיחות הר"ן ב'), שלפני כל יום ולפני שבת או יום טוב, היה מוסר להשי"ת כל תנועותיו ושל בני ביתו וכל התלויים בו, שיהיה הכל כרצונו יתברך, ואז אין צריך לדאוג שמא אין מתנהג כראוי, מאחר שסומך על השי"ת, ואם השי"ת רוצה שיתנהג באופן אחר, הוא מרוצה שיהיה כרצון ה'.

ועוד נזכיר מה שמובא בספר עבודת הקודש: "לילה זו מאירה כשמש בתוקף אורות עליונים, ועל כן היצה"ר מבקש עילה ליכנס באחד מבני הבית, והחכם עיניו בראשו", ולכן יש לשים לב להיות סבלן על כל מה שיהיה בליל הסדר, ולא לכעוס על עצמו וכ"ש לא על בני ביתו, אם לא יהיה כרצונו, ולא יוכל לערוך הסדר בחירות המוחין.

כלליות עבודת הסדר

א] עיקר עבודת הקודש של ליל הסדר, הוא כמובא בפסוק "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג", והיינו עבודת הדיבור - לספר ביציאת מצרים, לזמר, לשיר ולשבח להשי"ת שירות ותשבחות, כי אז נפתח שערי התגלות הרצון, להשיג קצת דעת ולב, שהשי"ת בחר בנו ורצה בנו, וממילא כך אפשר לפתוח הפה בסיפור יציאת מצרים ושירות להשי"ת - 'אנכי ה' המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו'.

ועל כן 'פסח הוא עיקר תחילת התקרבות ישראל לאביהם שבשמים' (ליקוטי מוהר"ן), כי עיקר היהדות הוא לחזק את עצמו באמונה ולצאת מכל הקושיות וכבידות לב פרעה, ופסח הוא עיקר תחילת הזמן לזה להתחדש באמונה.

והדרך להמשיך המוחין האלו הוא בפשיטות ממש, להתנהג בלילה זה בכל מנהגי החירות, לידע ולהאמין שכעת ממש השי"ת גואל אותו, ומנהיג אותו בדרך של חירות [וכמובן שחלק ממנהגי החירות הוא שלא יהיה איכפת לי' כלל בכל מה שנעשה עמו איזה דבר שלא כסדר, כי השי"ת מלביש את שפע המוחין בכמה וכמה מיני אופנים לא כמו שהאדם חושב].

ב] בעל ההגדה סידר לנו ט"ו סימני ליל הסדר, ויש ענין גדול לומר בפה מלא לפני כל סימן וסימן את שם הסימן, מחמת שגנוז בהם הרבה סודות וכוונות. **ועל שם זה קוראים ללילה קדוש זה 'ליל הסדר'.**

ואף שלילה קדוש זה, יש בו הרבה סודות וכוונות. אך בכלליות נאמר, שבלילה זה מאיר המוחין לדעת את ה' שהוא ברא את העולם והוא משגיח על העולם בניסים ונפלאות, והכל רק בשביל עם ישראל שהוא

בחר בנו כעם שלו. אלא שההארה זו מאיר בכמה וכמה 'מוחין', מוחין דגדלות ומוחין דקטנות [ויבואר קצת לקמן למעשה ענינם].

עריכת הסדר

א. בליל קדוש זה נהגו ישראל הרבה מנהגים חלקם בשביל לעורר התינוקות לשאול. ואין הכוונה דווקא לתינוקות הקטנים, אלא גם לקטנות שלנו, לעורר לב כל אחד שישים לב לניסים הגדולים של יציאת מצרים. וצריך להאמין שכל מנהגי ישראל יש בהם סודות גדולות ונוראים, וכל פעולה ופעולה שעושים בלילה זה עושים תיקונים גדולים למעלה, ואין לזלזל בשום מנהג, אדרבא לעורר האמונה שהנה אנו עבדי המלך אהובים למעלה, וכמו אב שמתענג על כל תנועה של בנו הקטן, כן מתגלה בלילה זה איך כל תנועה שלנו בלילה זה אהוב ורצוי לפניו.

ובפרט בסדר הט"ו סימנים שסדר לנו בעל הגדה, קדש ורחץ וכו', שהם בסוד ט"ו עליות השכינה אשר אנו מעלים אותו בלילה זה בעליות גדולות בעולמות העליונים, ולכן גם מובא בספה"ק לומר בפה מלא את כל הסימנים לפני שעושים אותם, קדש ורחץ וכו'.

ואפילו בהכנת המיטה או הכסא עליה מסיבים, יש להאמין שאין זה סתם כרית וכסא, אלא טמונים בה סודות גדולים, וכלולים בזה כל תיקוני השכינה שהיו במשכן בעת מסע בני ישראל במדבר עם הד' דגלים של י"ב שבטי י-ה (ליקו"ה גילוח ד')

ומי מדבר על הקערה הקדושה, שיש ענין גדול שבעל הסדר יסדר בעצמו את הקערה, ויעשה זאת באימה ויראה כי הרבה סודות כלולים בה, וכדאי לסדר זאת לפני ריבוי האורחים, בניגון והתעוררות הנפש, בסידור הקערה

מורידים השכינה לסדר, ולומר 'הנני מוכן ומזומן' בניגון וכדומה.

ב. לכן יש להיות בשמחה מצד אחד, ומצד שני ביראה גדולה, מעוצם קדושת הלילה הזה, שהרי השכינה עם כל פמליא של מעלה יורדים על שולחן הסדר. והעיקר שיהיה מתוך אמונה פשוטה שכל התיקונים נעשים על ידי קיום פשטות ההלכות והמנהגים שעם ישראל נוהגים בלילה זה, גם אם לא מרגישים זאת.

וזה רמוז בשאלת החכם ששואל "מה העבודה הזאת לכם", כי רוצה להבין פשר המנהגים התמוהים שבלילה הזה. והתשובה היא "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", כלומר שמאחר שהיינו עבדים לפרעה, והשי"ת הוציאנו כדי שאנו נעבוד אותו, משום כך אין לשאול ולחקור דווקא בסוד הדברים, אלא להחזיק באמונה שבוודאי יש בכל דבר טעם ושורש עליון (ליקו"ה פסח ט').

לכן אפילו שבפשטות, חז"ל תקנו לנו מנהגים בכדי לעורר את התינוקות לשאול, אבל בפנימיות יש בכל מנהג סודות גדולים, ומעוררים את התינוקות לשאול בכדי שיקבלו תשובה של אמונה שידעו שכל דבר ביהדות אינו דבר ריק כלל. וזה בעצמו תחילת ההתקרבות של פסח, להאמין שכל דבר הלכה ומנהג שאנו הבני אדם הפשוטים מקיימים, מתקן הרבה תיקונים למעלה.

סימני הסדר

קַדֵּשׁ. וּרְחַץ. כַּרְפַּס. יַחַץ. מַגִּיד. רָחְצָה. מוֹצִיא. מַצָּה. מָרוֹר. כּוֹרֵךְ. שֻׁלְחָן עוֹרֵךְ. צָפוּן. בָּרֵךְ. הַלֵּל. נִרְצָה:

סימני הסדר

א. בעל ההגדה סידר לנו את הלילה באופן נפלא ביותר, מה שאין בשום יום טוב כזאת, והרבה כוונות וסודות יש בסדר זה, איך מושפעים המוחין העליונים באופן של גדלות וקטנות, ובכל סימן וסימן מושפע מוחין אחרים, באופן שלא כסדרן.

וגם מי שאינו שותף בסוד הדברים, אל יאמר אין זה שייך לי, כי בלילה קדוש זה, השי"ת גואל את כל אחד ואחד שיש לו רק רצון להגאל, ולכן יתעורר להזכיר בכל פעם את הסימן בפיו דייקא, ויזכיר לעצמו שכעת ממש מושפע סוג אחד של מוחין, גם אם אינו יודע כוונתו.

ב. ויחגור עצמו בלילה זה, בחגורות של אריכת אפיים וסבלנות, להאמין בפשיטות שכעת ממש השי"ת מוציא אותנו מהגלות, דווקא באופן של 'לא כסדר', כי בלילה זה כל הכוונות הם שלא כסדר, כי עם ישראל לא היו ראויים לצאת בלילה זה, אלא השי"ת הוציאם בשלא כסדר, ודייקא לילה זה שנחשב אצלנו 'לא כסדר' מכונה אצל חז"ל 'ליל הסדר'.

[ואף שדברים אלו נכונים לכל יום ולכל מועד, אבל במיוחד יש לזכור זאת כעת בליל הסדר, כי הוא ממש כל סוד כל הכוונות של לילה קדוש זה, שה' גואל אותנו באופן שמשפיע המוחין שלא כסדרן, באופן של רצוא ושוב, ופעמים שהוא מצטייר בעולם הזה, כפשוטו, שרגע אחד של הסדר מתעורר קדושה וחיות נפלאה, ורגע שלאחר מכן יש

איזה הפרעה מבני הבית וכדומה, או איזה חלישות הדעת, כי בלילה הקדוש הזה, מלמדים אותנו איך להיות עם ה' בכל סוגי המצבים].

והוא אחד מהסיבות שבעל ההגדה שסידר לנו סימנים, לומר לנו שצריך הרבה המתנה עד שזוכים לקדושה כראוי, ולכל דבר יש סדר וסימנים, ובכל דבר עבודה יש כמה וכמה פרטים, ואי אפשר לחטוף הכל בבת אחת.

וכלליות סדר העבודת ה' המתגלה בעבודת הסימנים הוא, שמתחילה מתקדשים בקדש ורחץ, ואז יש לרדת לברר בכרפס, ומתחזקים בתפילה והודאה במגיד, עד שזוכים לאכילת מצה, ואז שוב יש לרדת לברר המרור ולכרוך אותו במוחין של המצה, עד שזוכים לשולחן עורך, ולאור הצפון, ולברך ולהלל, והדביקות של 'נרצה'.

ג. ואף שעיקר מצות הלילה הזה, הוא להנהיג הבית בחינוך הבנים וכו', והוא מה שמעורר אצל האדם את הרצון שיהיה שולחן מסודר, ושכל הילדים יהיו ערים ברוחם ונפשם וישירו כרצונו וכו', בכל זאת צריך להבין, שעיקר החינוך בלילה זה הוא לא עצם הסיפור, שהרי הילדים יודעים כבר את כל המעשיות מהמלמדים שלהם, ועיקר החינוך הוא דווקא השמחה והעריבות והמתיקות בהם מנהיגים את השולחן, להראות לבני הבית כמה טוב ומאושר הוא להיות יהודי שיוצא ממצרים, ומשום כך יש להנהיג את הבית בשמחה גדולה, וגם אם באמת אינו מרגיש השמחה והדביקות, יעשה עצמו כאילו שמח, ויהיה מלא חיות אפילו בחיצוניות.

ואדרבא אם ינהיג בשמחה, ממילא גם יוכל להרגיש ולהתעורר מה שצריך, וגם להנהיג הבית וגם לקבל פני האורחים וכו', כי כשיש פנים של שמחה ללא לחץ ודחק, אזי אפשר להיות גם בדביקות וגם להקרין

ולהשפיע לבית. וזכור דבר רביז"ל שהעולם אומר 'פרום און פרייליך' [יראה ושמחה] ואני אומר 'פרייליך און פרום' [שמחה ויראה], ודו"ק, כי הוא נצרך מאוד להזכיר זאת שוב ושוב, כי הבעל דבר מתלבש במצוות מאוד להכניס בלבול גדול דווקא מתוך הרצון להרגיש יציאת מצרים.

ד. וצריך לזכור שכל מהותו של יציאת מצרים הוא ענין של 'להיות בן חורין', ובשביל זה בהכרח להיות בן חורין במוחין בעצמם, כי גם עבודת ה' צריך להיות באופן של 'בן חורין' ולא מתוך לחץ, בבחינת 'הרפו ודעו כי אנכי אלקים' (תהילים מד).

'אני ה' ולא מלאך'

הנה בפשטות בלילה הזה מתגלה אור נפלא של 'ועברתי בכל ארץ מצרים אני ה'' - כלומר שה' בעצמו מתגלה אלינו, ונעשה אז עלייה עד אין סוף, ונעשה הנהגה שמבטלים כל הכלים בשביל לגאול אותנו.שער ליל הסדר

קַדֵּשׁ

מיד כשבא מביהכנ"ס ילבש הקיטל, ישטוף הכוס וידיחנו, ומוזגין לו הכוס ומקדש עליו:

מקדשים על היין, כי היין רומז לאחיזת הגשמיות שמבלבל הדעת, ועתה אנו מקדשים על היין ומעלים הבלבול לתוך הקדושה, על ידי שמעוררים המוחין, בדיבורי אמונה, לשונות המעוררים התפעלות הנפש בקדושת יהדותנו 'אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל הלשונות וקדשנו במצוותיו ורצה בנו וכו''. ובכח קדושת הלשון הקדוש, זוכים לתיקון הברית וחיזוק הקשר האהבה בינינו לבורא (ועיין בליקו"ה פסח א', וחדש ד')

ד' כוסות

כידוע הד' כוסות רומזים לד' לשונות של גאולה, "והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי". ואין זה סתם רמז בעלמא, אלא הם ד' לשונות של הבטחה שהפסח מכריז ומגלה בכל שנה ושנה, שהנה מעתה אנו הולכים להיגאל מגלות הכפירה של פרעה לגאולה של אמונה.

ועל כן מוזגים ד' כוסות על היין, כדי לרומם הדעת לשמוע את הדיבורים קדושים של קידוש, ומגיד, ברכת המזון והלל. וכאשר שותים היין מתוך כוונה לחזק את האמונה והקשר עם השם, אז אפשר לזכות לשמוע היטב בלב ד' הבטחות של גאולת האמונה.

ויש בד' כוסות ארבעה דרגות של אמונה המתגלה בלילה זה.

א] **קדש - אמונה:** בקידוש זוכים לעצם מדת האמונה שיש בורא לעולם ואנו זכינו להיות העם שלו שנבחרו להמליך אותו - אשר בחר בנו מכל עם וכו'. ב] **מגיד - ניסים:** בסיפור יציאת מצרים אנו מגדילים יותר את האמונה, לא רק להאמין במציאות השם שהוא ברא את העולם, אלא גם לצאת לגמרי מהסתכלות טבעית על העולם, ולעורר התפעלות הנפש מהניסים שעושה בשביל עמו ישראל. ג] **ברכת המזון - ארץ ישראל:** קדושת ארץ ישראל היא דרגא נוספת באמונה, כי היא מגלה שיש חיבור בין גשמיות לרוחניות, ושאפשר לעבוד את השם בכל דבר, כי יש מצוות התלויות בארץ ובעבודת האדמה. וזה מתגלה בברכת המזון, אז אנו מודים להשם שנתן לנו את ארץ ישראל, ומגלים האמונה איך השי"ת מנהיג גם את כל הגשמיות והמאכלים ושהכל שייך אליו. ד] **הלל - תפילה:** שלמות האמונה היא שמביאה את האדם לפתוח את הפה, להתפלל ולשבח את השי"ת.

ולד' דרגות אלו זוכים על ידי היין, אז מתגלה ד' לשונות של גאולה מהטבע, להתחדש באמונה על כל דרגותיו. (ע"פ ליקו"מ ז', ליקו"ה פסח ז' - י"ד)

ואין אלו רעיונות ורמזים בעלמא בענין הד' כוסות, כי הוא ממש אמת שענינים אלו מושפעים בד' כוסות, ולכן ישתדל לעורר הזכרון בשעת שתיית היין, וימלא פיו מלא לוגמא יין, ויעורר עצמו לקדושה הנפלאה של לשון אחד של גאולה המושפע עליו מלמעלה, ויכול להתבודד במחשבתו בזעקה להשי"ת על גאולת הנפש, או בהודאה עצמה על הגאולה הנפלאה שגואל אותנו ברחמיו.

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּים מִצְוַת קִידּוּשׁ וּמִצְוַת כּוֹס רִאשׁוֹן שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת, לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

כשחל בשבת מתחילין כאן:

בלחש: וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר:

יוֹם הַשִּׁשִּׁי. וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

כשחל בחול מתחילין כאן:

סַבְרִי מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (לשבת: שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה וּ) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן (לשבת: אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְ) אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֵרוּתֵנוּ (לשבת: בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. (לשבת - וְשַׁבָּת) וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ (לשבת - בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ[א]. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ (לשבת - הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

כשחל במוצאי שבת קודש מקדשין יקנה"ז ראשי תיבות יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ. וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת

א. ב' פירושים יש בזה, או שאנו צריכים לקבל את החג בשמחה ובששון, או שהשם יתברך בעצמו נתן לנו את החג בשמחה ובששון, והאמת שזה תלוי בזה.

יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ. הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ:
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

שותה בהסיבת שמאל ואינו מברך ברכה אחרונה:

וּרְחַץ

נוטל ידיו ואינו מברך על נטילת ידים:

לאחר שחידשנו המח בקדושת אור הדעת והאמונה, מוסיפים להתרחץ ולחקוק היטב ידיעת האמונה במים הרומזים לדעת.

ועוד רמז, 'ורחץ' הוא מלשון בטחון - 'ביה אנא רחיץ', ואנו מראים בזה שאפילו לפני שאנו באים לאכול אכילה קטנה, מעט ירק של כרפס אי אפשר להמשיך רק על ידי בטחון, (נט"י ו' - כ"ו).

כַּרְפַּס

יקח הכרפס פחות מכזית כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה, ויטבול במי מלח ומברך בורא פרי האדמה, ויכוין לפטור את המרור, ויאכל בלא הסיבה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה:

לאחר שנתרומם המח ב'קדש ורחץ' יכולים לדמות שכבר לא יהיו נפילות, לכן לוקחים עתה חתיכת ירק שהוא בסוד קטנות א' כמובא (כמובא באריז"ל, שבליל הסדר מאירים כל המוחין - גדלות וקטנות, והיינו שלומדים הדרך להחזיק באמונה בכל המצבים), וכרפס הוא נוטריקון ס' פרך על שם השעבוד [שישים רבוא קטנויות], וטובלים אותו במי מלח הוא המי הדעת של הצדיקים, כי

הצדיקים נקראים בשם מלח, שהם ממתיקים את כל המרירות שבעולם כמו המלח שמטעים את כל המאכלים (ליקו"מ סי' כ"ג), ובזה אנו מחזקים את עצמנו להחזיק בכיסופים בהשי"ת גם בעת הקטנות.

ומברכים עליו 'בורא פרי אדמה' - ממליכים את השי"ת בתוך הקטנות - אדמה, ומעוררים את האמונה שבוודאי השי"ת נהנה ומתפאר מאתנו גם בזמן הקטנות, ועל ידי ההתחזקות בזמן הקטנות אנו אורגים בגד נאה לשכינה הקדושה, ועל כן גם 'כרפס' הוא לשון של בגד חשוב כמו שכתוב במגילת אסתר 'חור כרפס תכלת'.

יַחַץ

יחצה המצה השניה, וחציה הקטנה יניחנה במקומה והחצי הגדולה ישמור אותה לאפיקומן:

חוצים את המצה האמצעית לשניים, ואת הגדול טומנים לאפיקומן. כי לאחר שנתחזקנו באמונה בקטנות, יש להתעורר לכסוף לבוא לאמונה בגדלות, והיחץ מגלה לנו את כח ההמתן, שמצד אחד מודיעים לנו שיש זמן של גאולה, אבל בנתיים עדיין לא אוכלים את הגדלות, אלא מצפים ומחזקים את הרצון להאמין שבהמשך הלילה נבוא להכיר יותר את ה', ולהתענג מתענוג עולם הבא ש'צפון' לנו לעתיד.

כי מצד אחד בוודאי שצריכים להיות זריזין מקדימין למצוות, אבל בלילה זה למדים שבענין 'אכילת המצה' לקבל המוחין הקדושים ולקבל דרך של קדושת המחשבה, בהכרח שצריך להמתין, ולפני כן יש לספר סיפורי יציאת מצרים על מצה פרוסה, בבחינת 'לחם עוני' שהוא סוד ההמתנה. ובינתיים את החצי השני שומרים בשמירה מעולה, שלא יגנבו

הקטנים, והוא רמז נפלא לעבודת ה', שיש גנבים של 'קטנות' שמנסים לגנוב המוחין, ואנו צריכים לשמור היטב את המח, שאפילו אם אינו מאיר כראוי, לפחות שלא לעשות רע. והוא מה שרביז"ל אמר 'מצה שמורה הוא שמירת הברית', וצריכים מאוד לשמור המחשבה בלילה זה אשר הוא ראשית יהדותינו, ותחילת המחשבה הוא שגם כשאנו בקטנות נזהרים שלא יגנובו לנו, וממתינים בסבלנות ומספרים בשבח הבורא, עד שזוכים לבוא לשעה הראויה לאכילת מצה.

ושוב נדגיש שאין אלו רמזים בעלמא, אלא יש לזכור ולהבין שהוא עיקר עבודת לילה זה לקבל דרך להתפלל ולדבר עם ה', ודרך לחשוב מחשבות קדושות.

ועוד יש בענין חציית המצה, מה שמבאר ר' נתן ז"ל (ליקו"ה ר"ח ו') בענין מלחמת עשו ויעקב, שנאמר שם 'ויחץ את העם' שכאשר מתכוננים למלחמת היצר, יש להכין עוד סדר עבודה, שאם יבוא עשו ויכה ח"ו מחנה אחת, אזי יישאר על כל פנים המחנה הנשאר לפליטה, כי פעמים שאדם רוצה איזה דבר וכאשר עשו חוטף ומכה אותו הוא נבהל ונשאר ללא כלום, ולכן צריך להכין עוד תכנית קטנה יותר שעל כל פנים זה יישאר לו לפליטה, והיינו למצוא איזה מעשה שתמיד יישאר קיים על מעמדו ולא יפול בדעתו.

מַגִּיד

אומרים ההגדה מ"הא לחמא עניא" עד "גאל ישראל":

מוזגים כוס שני, כי אחר שזכינו להתחזק באמונה, אנו חוזרים לעורר המח על ידי היין בסיפור מעשי ניסים, כי השלב השני של אמונה הוא, שהאמונה

מתגדלת בהתפעלות הנפש מהניסים של הנהגת השם (פסח ז' - י"ד)

ועתה אומרים את ההגדה בקול רם בניגון ונעימות, ובאמירה זו זוכים לתיקון הברית (ליקו"מ כ'), מחדשים את הקשר והרצון להשי"ת, וזוכים לעיקר ענין הפסח שהוא להוציא את הדיבור מהגלות, שיהיה כח ביד האדם לספר מעתה בגדולת השם.

והעיקר לשים לב לתיבות הקדושים של ההגדה, ולפרש זאת על עצמו, כפי שלמדנו רביז"ל שכל אחד יכול למצוא עצמו בתהילים ובתיקון חצות שאומר. ואפשר לומר ההגדה בכמה אופנים, בדרך של סיפור למשפחה, בדרך של תפילה וזעקה לה' שיגאל אותו מעתה, בדרך של הודאה ושבח לבורא. וכשאדם מנהיג השולחן בדרך של שמחה וחירות ללא קפידות, יהיה איך שיהיה, אזי יכול לשלב ביניהם, לספר לבני הבית, ותוך כדי כך לזעוק לה', ולהודות לו, ושוב חוזר לבני הבית וכו' וכו'.

ופרשנו קצת כמה פסוקים לקרב אל הלב, ולהראות השייכות למעשה. כי זאת צריך לדעת שהצדיקים לא הביאו לנו 'ווארטים' בעלמא על פסח, אלא הם דרכי השגות אלקות, באופן שכל אחד יהיה יכול להרגיש שהוא קשור לפסוקים שאומר, והעבודה לקחת כל פירוש ולמצוא עצמו בתוכו, לא רק כרעיון יפה.

יש אומרים קודם ההגדה מאמר הזהר (זח"ב מ ע"ב):

פְּקוּדָא בָתַר דָא לְסַפֵּר בִּשְׁבָחָא דִיצִיאַת מִצְרָיִם, דְּאִיהוּ חִיוּבָא עַל בַּר נָשׁ לְאִשְׁתָּעֵי בְּהַאי שְׁבָחָא לְעָלְמִין, הָכִי אוֹקִימְנָא, כָּל בַּר נָשׁ דְּאִשְׁתָּעֵי בִיצִיאַת מִצְרַיִם וּבְהַהוּא סִפּוּר חָדֵי בְּחֶדְוָה, זַמִּין אִיהוּ

לְמֶחֱדֵי בִּשְׁכִינְתָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי דְּהוּא חֵדוּ מִכֹּלָּא, דְּהַאי אִיהוּ בַּר נָשׁ דְּחָדֵי בְּמָרֵיהּ, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָדֵי בְּהַהוּא סִפּוּר. בֵּיהּ שַׁעְתָּא כָּנִישׁ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכָל פַּמְלְיָיא דִילֵיהּ, וְאָמַר לוֹן זִילוּ וְשָׁמְעוּ סִפּוּרָא דִשְׁבָחָא דִילִי דְּקָא מִשְׁתָּעוּ בָּנַי וְחָדָאן בְּפוּרְקָנִי. כְּדֵין כֻּלְּהוּ מִתְכַּנְשִׁין וְאָתְיָין, וּמִתְחַבְּרִין בַּהֲדֵיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, וְשָׁמְעוּ סִפּוּרָא דִשְׁבָחָא דְּקָא חָדָאן בְּחֶדְוָה דְּפוּרְקָנָא דְּמָרֵהוֹן, כְּדֵין אָתְיָין וְאוֹדָן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל כָּל אִינּוּן נִסִּין וּגְבוּרָן, וְאוֹדָאן לֵיהּ עַל עַמָּא קַדִּישָׁא דְּאִית לֵיהּ בְּאַרְעָא דַּחֲדָאן בְּחֶדְוָה דְּפוּרְקָנָא דְּמָארֵהוֹן, כְּדֵין אִתּוֹסֵף חֵילָא וּגְבוּרְתָּא לְעֵילָא וְיִשְׂרָאֵל בְּהַאי סִפּוּרָא יָהֲבִין חֵילָא לְמָארֵיהוֹן כְּמַלְכָּא דְּאִתּוֹסַף חֵילָא וּגְבוּרְתָּא כַּד מְשַׁבְּחִין גְּבוּרָתֵיה וְאוֹדָן לֵיהּ כֻּלְּהוּ דַּחֲלִין מִקַּמֵּיהּ וְאִסְתַּלַּק יְקָרֵיהּ עַל כֻּלְּהוּ. וּבְגִין כָּךְ אִית לְשַׁבָּחָא וּלְאִשְׁתָּעֵי בְּסִפּוּרָא דָא כְּמָה דְּאִתְּמַר. כְּגַוְנָא דָא חוֹבָא אִיהוּ עַל בַּר נָשׁ לְאִשְׁתָּעֵי תָּדִיר קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְפַרְסוּמֵי נִיסָא בְּכָל אִינּוּן נִסִּין דְּעָבַד. וְאִי תֵּימָא אַמַּאי אִיהוּ חוֹבְתָא וְהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָדַע כֹּלָּא כָּל מַה דְּהַוָה וְיֶהֱוֵי לְבָתַר דְּנָא, אַמַּאי פָּרְסוּמָא דָא קַמֵּיהּ עַל מַה דְּאִיהוּ עָבַד וְאִיהוּ יָדַע, אֶלָּא וַדַּאי אִצְטְרִיךְ בַּר נָשׁ לְפַרְסוּמֵי נִיסָא וּלְאִשְׁתָּעֵי קַמֵּיהּ בְּכָל מַה דְּאִיהוּ עָבַד, בְּגִין דְּאִינּוּן מִלִּין סַלְקִין וְכָל פַּמְלְיָא דִלְעֵילָא מִתְכַּנְשִׁין וְחָמָאן לוֹן וְאוֹדָאן כֻּלְּהוּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִסְתַּלַּק יְקָרֵיהּ עַלֵּיהוּ עֵילָא וְתַתָּא. בָּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

סיפור יציאת מצרים

תרגום הזוהר: החיוב לספר בשבח יציאת מצרים הוא חובה על כל אדם לספר תמיד בשבח הזה. וכך למדנו, שכל אדם שמספר ביציאת מצרים, ובאותו סיפור שמח בשמחה, מוזמן הוא וראוי לשמוח עם השכינה בעולם הבא, שהוא השמחה של הכל. שאותו אדם ששמח באדונו, הקב"ה שמח בסיפור הזה, ובאותו הזמן מכנס הקב"ה את כל הפמליה שלו, ואומר להם, לכו ושמעו את השבח שלי שבני מספרים ושמחים בגאולתם. ואז באים המלאכים, ומודים להקב"ה על כל הניסים והגבורות, ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ, ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם, ואז באותו הזמן נתווסף כח וגבורה למעלה, וישראל באותו סיפור נותנים כח לאדונם, כמו מלך שמתווסף לו כח וגבורה כאשר משבחים את גבורתו ומודים לו, ואז כולם מפחדים ממנו, וכבודו עולה ומתעלה. ולכן יש לשבח ולספר באותו סיפור.

ובהמשך משווה הזוהר סיפור יציאת מצרים לוידוי דברים, בה מספרים לה' את העבירות, ולמה, וכי ה' אינו יודע, אלא מטרת הוידוי הוא בשביל ההכנעה של המתוודה, וכמו כן ענין מצות סיפור יציאת מצרים שהוא פעולה של הכנעה והודאה על מציאות ה'.

נמצא שהוא עיקר עבודת לילה זו, לא רק הסיפור בעלמא, שהרי כבר מכירים את כל המעשיות, אלא העיקר הוא לספר זאת לפני השי"ת בהתלהבות וזעקה, לחדש הברית עם השי"ת, כי הסיפור לפני ה' הוא הוא פעולה של הכנעה שמעורר דביקות נפלא בלב, בהיותו זוכר שכעת

השי"ת ניצב עליו ומקשיב לכל דיבור ודיבור שלו, יחד עם כל המלאכים וכו' וכו'.

וכן היו רואים אצל החסידים ואנשי מעשה, שאף שצריכים לספר המעשה כפשוטו לבני הבית כמו שכתוב 'והגדת לבנך' אבל מתוך דברי הזוה"ק הזה משמע שיש מצוה לספר זאת דייקא לפני ה', וכשמנהיג הבית בשמחה יודע לשלב עם שני ענינים אלו, לומר את ההגדה בקול רם ובניגון, מתוך זכרון שאומר זאת לפני ה', ובתוך כך מוריד עצמו לבני הבית בסיפורים למשוך לבבם, ומתוך כך עולה שוב בדביקות נפלאה, ברצוא ושוב. ואדרבא זה עיקר החינוך להכניס המקיפים של מעשה הגאולה, שיש כאן משהו גבוה ונסתר, התגלות אור ה', יותר מעצם פרטי המעשה, מחמת שפרטי המעשה הקטנים יודעים יותר טוב מהמבוגרים, מחמת שזה עתה שמעו זאת מהמלמד שלהם, ודו"ק.

וכמו שמשיבים לחכם, שעיקר הסדר הוא לא להבין בדווקא כל דבר, ההיפך הוא הנכון, יציאת מצרים מכניס בנו אור נערב של 'מקיפים' שהוא הגה שמבינים שיש כאן משהו עצום ונשגב שאין מבינים (ועיין באריכות בליקו"ה פסח ט').

הֲרֵינִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם הַמִּצְוָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִּי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם. כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכוֹל. כָּל דְּצָרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח. הָשַׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הָשַׁתָּא עַבְדֵי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין:

.....

ב. הא לחמא עניא

יש ענין להסתכל על המצה, להאמין שהמצה הזו שיושב על השולחן שלי, יש בו ממש אותו האור שהושפע בשעת יציאת מצרים, ולכן מצביעים - הא לחמא - כלומר זה הלחם, ממש. ומסתכלים איך הלחם הזה הוא דק ועני, כי עכשו בתחילת הסדר נדרש פשיטות ממש, אמונה פשוטה בלי חימוץ ועומק המחשבה. והוא מה שפירשו חז"ל שני משמעויות ב'לחם עוני', א] מאכל עניים, ב] לחם שעונין עליו דברים הרבה, כי דווקא הפשטות הזו, היא לחם עוני, כי הפשיטות הזו היא שגורמת לנו לפתוח את הפה לדבר עם ה'.

ג. כל דפכין ייתי

מכריזים כל הרוצה יבוא ויאכל, היינו מכריזים לעצמנו, לנפש שלנו שאפשר להתחיל התחלה חדשה, וכל הרוצה יבוא ויאכל מאותו מאכל אלוקי שירפא אותנו מכל המחלות ויכניס בנו אמונה. וממשיכים להכריז, כל הרוצה יבוא ויפסח שהוא לשון פה - סח, כל הרוצה ויאכל את הלחם עוני, יבוא ויתעורר ויתחיל לדבר ולשוח עם ה', וכך נזכה להגאל. ולכן יש להשהות את המצות על השולחן כל זמן אמירת ההגדה, כי בשעת האפייה היו צריכים להזדרז בכדי שלא יכנס בו אויר העולם הזה, ועתה יש להשהות שיכנס בו האויר הקדוש של ההבל פה שמשבח ושר ומזמר להשי"ת, בכדי שיהיה לחם 'שעונין עליו' דברים הרבה. וזה כל המרבה לספר הרי זה משובח, היינו שעל ידי הדיבורים הוא משבח ומוסיף קדושה למצה, שיהיה בה הכח לרפאות את האמונה.

וכיון שאנו שומעים כך שכל אחד יהיה מי שיהיה, יש לו הזכות לאכול המצה ולפתוח הפה להש"ת, על ידי זה מתעורר בנו התקווה של 'לשנה הבאה נזכה להיות בני חורין', נזכה לעולם החירות סוד היובל, ולזכות לקדושת ארץ ישראל אשר שם אפשר להרגיש אמונת ההשגחה. ואפילו אם עכשו הוא רואה את עצמו כעני, בכל זאת על ידי ריבוי הדיבורים הוא מתמלא באמונה ותקווה שלשנה הבאה יגדל המוחין שלו קצת.

ואפשר עוד לרמז 'השתא הכא' שמקבל על עצמו, שמעכשו הוא מתחיל לעבוד על עבודת הגאולה שיתגלה לשנה הבאה, ועל כך אומר 'כל דכפין ייתי ויתחיל מעכשו ולא יחכה'.

מוזגין כוס שני וכאן הבן שואל:

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת".

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה":

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת, הַלַּיְלָה הַזֶּה (כֻּלּוֹ) מָרוֹר':

.....

ד. מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת?

היא השאלה הכללית מה קורה הלילה הזה, ושואלים זאת לא רק כנוסח של 'מה נשתנה/ אלא מתוך אמונה שבוודאי קורה כאן משהו? וכפי כמה שמעוררים תמיהה בלב, כך זוכים להבין את התשובה 'עבדים היינו'.

כי דווקא השאלות הם אשר מעוררים את המחשבה להתפעל ממעשה יציאת מצרים. וכדאי לכוון בשאלת 'מה נשתנה' לשאול את ה', בכדי שהש"ת בעצמו יעורר בלבבם ובדעתם את האור של מעשה יציאת מצרים.

וכך הוא העצה לכל מי שרוצה לעורר לבבו להסתכל בשכל של כל דבר ולהתבונן בהכרת הבורא, לפתוח עם שאלה, לשאול את עצמו לפני כל מצוה ולפני כל דבר שנעשה עמו: מאי תפילה? מאי תורה? מאי גמרא? מאי שולחן ערוך? מאי ספרי צדיקים? מאי שבת? וכן על זה הדרך, וכך נפתח הלב להשים לב לפנימיות שיש בכל דבר.

ה. למה בכל הלילות של השנה, יכולים אנו לאכול: או מצה - אמונה פשוטה, או חמץ שרומז על האפשרות להחמיץ את המח בהתבוננות עד שנבין את האמונה בדעת, וכן אפשר בכל השנה להתבונן בתוך הבריאה ובכל מה שעובר על האדם ולמצוא שם את השי"ת, ואילו הלילה הזה של פסח, אסור לאכול שום חמץ וצריך להתחזק בתמימות ופשיטות בלא התבוננות יתר על המידה וחמיצת המח, הרי חלק מעבודת האדם הוא כן לחשוב וכן לאכול חמץ?

ועל כך מתרצים 'עבדים היינו' ובכדי לצאת ממצרים חייבים לברוח בלי להחמיץ את המחשבה, אלא מתוך פשיטות המחשבה, להאמין בה' בלי לחקור, לזכור שה' אחד, ורק אחרי שהאמונה ברורה, אפשר להתחיל ללמוד ולהבין **(ליקו"ה חלב ודם ד', שותפים בקרקע ב')**.

ו. למה הלילה הזה אוכלים רק מרור ואין ממתיקים את המאכל בעוד ירקות כמו כל השנה? ועל כך מתרצים שבשביל לזכור שיש גאולה, חייבים להזכיר לעצמנו, מהיכן באנו,

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת, הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים[ז]:

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין[ח]:

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים כֻּלָּנוּ זְקֵנִים כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם. וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר

וכי יש מצב של מרירות ריחוק מה', ורק מתוך כך מתעורר הרצון לרצות גאולת הדעת, לדעת מה'.

ז. למה הלילה הזה מטבילים דייקא שני פעמים? ועל כך מתרצים שחלק מהבנת הגאולה הוא דווקא הטבלת הירקות והקטנות ולהמתיקם, כמבואר בביאור סימני הכרפס והמרור, ענין טיבול הקטנות של הכרפס במי מלח, ואת המרירות של המרור בחרוסת.

ח. מה יש בלילה הזה שיושבים מסובין וחייבים לעשות כאילו אנו בני חורין? ועל כך מתרצים שהלילה הזה יצאנו ממצרים וחייב כל אחד ואחד להרגיש כאילו הוא בעצמו ממש יוצא היום ממצרים ומכל הגליות שלו.
נמצא למעשה שיש כאן כמה שאלות שצריך להתעורר אליהם, מצד אחד צריך לאכול רק מצה וזריזות בלי להחמיץ המחשבה, ומצד שני יש לזכור את המרירות של המרור, ומאידך יש להמתיק המרירות והקטנות של הכרפס בשני הטבלות, ומאידך גם יושבים בהסיבה כבני חורין, ושאלה זו יש לשאול את השי"ת, כי אפילו שאנו יודעים את התשובה מהסיפורים ששמענו בילדותינו, עדיין אנו צריכים שהשי"ת בעצמו יאיר בנו את האור הזה שהיינו עבדים מרירים עד שהוא בעצמו התגלה לנו בתוך ההסתרה וכו'.

בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח׳:

.....

ט. התירוץ לכל השאלות הוא שמספרים על כך שבעבר היינו עבדים לפרעה במצרים, ופרעה מרמז על 'פה - רע', שאין לו את כח הדיבור עם ה', כי הוא מעכב את המוחין במציר הגרון, שלא ירד ללב, ואחרי הרבה סבל שלא הצלחנו להתפלל ולהודות ולהתבודד ולשוחח עם ה', הוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה וקבלנו את הכח לדבר עמו ולשיר ולשבח אותו (ליקו"ה אפוטרופוס ג'). ויהי רצון שאכן נזכה מעכשו להתחיל לקבוע עצמנו בהתחדשות יתר בשיחה והתבודדות עם השי"ת יום יום, ונצליח תמיד לפרש לבבנו להשי"ת ולכל הפחות להאמין שהשי"ת רואה את הלב שרוצה לדבר עמו.

'ויוציאנו ה' אלקינו ממצרים' כלומר שהתגלות האור של 'ה' אלוקינו' הוא מה שמוציא אותנו ממצרים, כי זהו ממש ההארה של לילה זה, להבין שהתגלות אור 'ה' אלקינו' הוא הוא עצם הגאולה והיציאה ממצרים, ולולא זאת, הרי שאפילו שאנו חכמים ונבונים ויודעים הרבה ידיעות של חכמת התורה, אנו בעצם בגלות גדולה ושעבוד המוחין לפרעה. ואילו לא הוציאנו ממצרים הרי היינו אנו ובנינו וכל הדורות משועבדים לפרעה. וכאן ראוי להתעורר על גודל הנס שאנו לא עבדים לפרעה. וכן לכוון באמונה פשוטה שבוודאי ברגע זה ממש, ה' גואל אותנו וכבר איננו עבדים לתאוות ולגלות הדעת. ואפילו שעדיין אנו רחוקים מה', בכל זאת אנו יודעים קצת מה', אומרים קצת תפילה ועושים קצת מצוות, וכל זה בזכות ליל הסדר שה' גואל אותנו.

ולכן אנו מקבלים על עצמנו שאפילו שכולנו חכמים ונבונים וכבר לכאורה הגענו לתכלית של יציאת מצרים שהוא קבלת התורה, בכל זאת אנו מקבלים על עצמנו שלא לשכוח את סיפור יציאת מצרים, ולספר בפשיטות תמיד נפלאות ה' והניסים שעשה עמנו. כי זה עיקר היהדות, תמימות ופשיטות, לדבר הרבה עם ה' ולשבח אותו כמו שרבינו הק' הרבה לדבר עמנו על כך, אפילו בזמנים של השגת המוחין ודביקות המחשבה וכו', ויכוון מאוד להרבות מעתה בסיפורי נפלאות ה', הן הניסים הכללים שהיו לעם ישראל, והן בפרטיות הניסים שהשי"ת עשה עמו (ועיין ליקו"ה פריקה וטעינה ד' - מ', מ"א).

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, ומובא בכתבים, שהוא משובח בחסדים, כי נשפע עליו 'רב חסד', שהוא התעוררות נפלאה באתערותא דלעילא שהשי"ת בא לקרב את האדם, על ידי ההשתדלות שלו לספר מעט מה שיודע ומשיג, כדוגמת מה שרביז"ל אומר על הספר סיפורי מעשיות, שכל הלומדה יורד עליו קדושה גדולה הנקרא 'רב חסד' שמעוררו מהשינה (ליקו"ה נדרים ד').

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדָּרְשָׁהּ בֶּן זוֹמָא, שֶׁנֶּאֱמַר, לְמַעַן תִּזְכּוֹר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם

.....

י. מעשה ברבי אליעזר

גם אצל התנאים מצאנו איך האריכו בסיפור יציאת מצרים, אפילו בזמן של לילה וחושך, וקטנות המוחין, כי זהו הנפלאות שיש בכח הדיבור, שעל ידי שמדברים בנפלאות ה' גם בחושך, אזי באים התלמידים ומזכירים שכבר הגיע אור הבוקר ואפשר לקרוא קריאת שמע. כי רביז"ל אמר (ליקו"מ ז' תנינא) שהמושג 'תלמיד' מרמז על התפשטות דעת חדשה שה' נמצא בכל מקום, לא רק אצל הרב הדבוק בה' אלא גם במקום נמוך של התלמיד, ועל פי זה מבינים אנו שהתלמידים בעצמם מעוררים שאפשר לקרוא קריאת שמע בכל מקום, בזכות הסיפורי יציאת מצרים, וכבר האיר היום, שאפשר על ידם לומר 'שמע ישראל' בכוונה גדולה. כי זהו עבודת הסדר, להתרגל להחזיק גם בזמן של לילה וקטנות, עם כח הדיבור, שיש בכוחו להאיר את הלילות החשוכים.

ועיקר החושך שעובר על האדם הוא מחמת שיש בחייו ריבוי פעולות משתנות, ועיקר כוונת קריאת שמע, שהאדם מצליח לאחד את כל השינויים של החיים באחדות ה', והעצה לזה הוא לספר הרבה נסים וגילויי השגחה וסיפורי יצאית מצרים הכללים והפרטיים, ועל ידי זה מתאחד כל הבריאה באמונה חזקה בדעתו, עד שבאים כל ריבוי התלמידים ומעוררים אותם שאפשר כבר לקרות קריאת שמע של שחרית (ליקו"ה פריקה וטעינה ד' - מ"א).

הַזֶּה. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ״א:

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא, בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא.

כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה: אֶחָד חָכָם. וְאֶחָד רָשָׁע. וְאֶחָד תָּם. וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל״ב:

.....

יא. 'ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות',

ולכאורה יש להבין שהרי יש כמה פסוקים שצריך לזכור יציאת מצרים תמיד, אלא שהיינו יכולים להבין שהעיקר הוא במחשבה, והוא רצה להאיר גם לקטנים שאין להם כח המחשבה שיזכרו את יציאת מצרים בדיבור, ועיקר החידוש שנתגלה הוא 'שתאמר' יציאת מצרים בלילות, שאפילו מי שאין לו קדושת המח להתבונן יכול על ידי כח האמירה והסיפור, לעורר המוחין, שזהו אחד מהחידושים הגדולים של רביז"ל, כח הדיבור.

ואפשר לפרש המחלוקת בין בן זומא לחכמים, כי התורה אומרת שצריך לספר ביציאת מצרים כל ימי חייך, הרי שהתורה ריבתה שצריך לקרוא לא רק 'בימי חייך' אלא 'כל' ימי חייך, ובן זומא דורש בתיבת 'כל', שהפסוק בא לרבות שצריך לקרוא גם בלילות של החיים, וזהו עיקר חידוש של התורה לזכור יציאת מצרים אפילו בזמן הקטנות. ואילו חכמים חולקים ואומרים שעיקר החידוש שהתורה רוצה לחזק אותנו הוא, שגם בזמן גדלות יש להרבות בדיבורי אמונה פשוטים, והפסוק מרבה שאפילו שבימות המשיח יתגלה ניסים ונפלאות ויתרבה הדעת מאוד עד שניסי מצרים יהיו טפל, כמובא בגמרא שם, בכל זאת התורה מרבה לנו שגם אז יצטרכו לשבח את ה' בפשטות ולהודות לו על הניסים והנפלאות, בבחינת מה שנאמר לעיל, שאפילו שכולנו חכמים וכולנו נבונים, בכל זאת צריך לספר ביציאת מצרים.

יב. כנגד ארבעה בנים דיברה תורה

א] הנה, תכלית כל הבריאה הוא שהקב"ה רוצה שכל אחד ואחד ישיג אלקותו יתברך, והיינו שיזכה למח קדוש שחושב על ה' וחי עמו. אבל יש מח הנקרא 'חכמה עילאה' שהוא המח העליון של האדם אשר על ידו הוא מחכים ומתבונן בדברים, ויש מח הנקרא 'חכמה תתאה' שהוא המח הפשוט של האדם, אשר על ידם הוא מבין וחי את חייו, וכמו מלך שמצד אחד צריך להיות חכם להבין עמקות ההנהגה, אבל גם אחרי שיש לו החכמה, עדיין הוא צריך חכמת חיים, מעשית ופשוטה, אשר על ידה הוא יכול להנהיג למעשה את המדינה, כי לא די להבין את הרעיון, אלא בעיקר יש לו להבין איך החכמה הזו נכנסת

לתוך המציאות של החיים.

וכמו כן יש מי שלומד, מחכים ומתבונן בגדולת הבורא ובידיעת אלקותו יתברך, אבל עדיין אין זה יורד לחלק הפשוט של המח, אשר על ידה הוא חי את חייו במשך היום, כי האדם חי את חייו ביום יום, על ידי המח הפשוט שלו שמנהיגו ואומר לו מה לעשות ואיך להתנהג, ולאותו חלק המח, צריך להוריד את ידיעת האלקות, לא רק בזמן שהוא מתרכז ללמוד ולהבין דברים עם המח העליון.

ב] וזהו הנקרא 'השגת אלקות', כי צריך להשיג אלקות, והיינו שהידיעות שיודע מאלקותו יתברך, יהיו 'מושגים' אצלו, וכמו שמשתמשים בלשון זה לענין הממון, כי יש מי שמבין ויודע רעיונות איך לעשות כסף, אבל כל זמן שלא 'השיג' את הכסף במזומן, עדיין אינו יכול לחיות עם הממון הזה, וכמו כן צריך שידיעת אלקותו יתברך יהיה 'מושג' אצלנו למעשה, להשתמש בו בחיי יום יום, לחשוב על פי אמונה, לאכול ולישון ולחיות את החיים על פי מה שיודע.

ג] ורביז"ל מלמד אותנו (ליקו"מ סי' ל') שעיקר גלות השכינה הוא שהחכמה תתאה, היינו המח התחתון שלנו נמצא בין הקליפות, ומנותק מהמח העליון אשר שם אנו יודעים הרבה ידיעות. ולשם כך צריך להתקרב לצדיק אשר הוא יכול לצמצם את כל הידיעות וההתבוננות למעשה בתוך החיים, לתוך המח התחתון. וכמו מלמד שרוצה ללמד קטן איזה לימוד עמוק, שהוא מצמצם לו הלימוד עם הרבה הקדמות, עד שזוכה להבין, כך הצדיק מצמצם ענינים גבוהים עד שיהיה 'מושג' אצל האדם למעשה.

ויותר מכך, כי על האדם עובר במשך ימי חייו הרבה מיני מעברים אך ורק בשביל שעל ידי צמצומים אלו יהיה יכול להכיר את ה', אלא שצריך לשם כך את הצדיק שיפתח לו את השכל למצוא את האור בתוך צמצומים אלו.

ד] ובאמת שכל התורה הקדושה היא צמצומים של מצוות ודרכי התקרבות לה', עד שכל אחד יהיה יכול להיות קשור לה' אפילו אם הוא רחוק ומזוהם מאוד. כי תכלית התורה הקדושה היא דביקות עצומה בבורא עולם, ומשה רבינו ע"ה לקח האור של התורה, וצמצם אותו לתוך מצוות מעשיות ופשוטות עד שכל יהודי באשר הוא, שמקיים את אותם המצוות, יהיה יכול להתקרב לה' על ידי אותם המצוות.

ה] אלא שעדיין צריכים להתקרב לצדיק שילמד איך באמת אפשר להתקרב לה' על ידי אותם המצוות, כיון שללא הצדיק אפשר לקיים את המצוות כמצוות אנשים מלומדה, ללא שום חיות ואור, וללא שום חיפוש להשיג את ה' על ידה, והצדיק מאיר דרכים ונתיבות שכל אחד יהיה יכול להבין ולהשיג את ה' על ידי אותם צמצומי התורה.

חָכָם״ מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר

ו] ועתה נוכל להבין את דברי בעל ההגדה, שאומר 'ברוך המקום ברוך הוא', וכאן מתחיל בלשון של 'ברוך המקום' כאומר: השי"ת הוא המקום של האדם, וכל אחד יכול להרגיש את עצמו קרוב להשי"ת, כיון שהוא נמצא בתוך המקום.

ועל כך ממשיך ואומר: 'כנגד ארבעה בנים דברה תורה' כי זהו יסוד הכל, שהתורה הקדושה מלמדת אותנו איך כל אחד ואחד, באיזה מצב שיהיה, תמיד יהיה יכול להתחבר לתורה הקדושה, כי התורה דיברה כנגד כל הסוגי בנים, שהם כלל סוגי הצמצומים.

ז] והנה בשביל לזכות להאיר את המחשבה הפשוטה של האדם שיהיה יכול לחשוב מחשבות של אמונה בפשטות, ולהוציאו מהמחשבות הפשוטות של טבע וכפירה, לזה צריך את מידת החסד של אברהם אבינו ע"ה, כי על ידי שאדם מתחיל להתנהג בחסד, ולהתחיל לחשוב מחשבות באופן של חסד, לחשוב טוב על עצמו ועל אחרים, על ידי זה זוכה לחתוך את מוחו מבין הקליפות, ולהעלותו ולקשרו למח העליון שלו.

ולכן דייקא אברהם תיקן תפילת שחרית, כי אותם הארבעה בנים הם ר"ת 'שחרית' - ח'כם, ר'שע ת'ם ש'אינו י'ודע לשאול. והביאור בזה, שבשחרית בבוקר, אז נפתח אור הדעת, על ידי תפילת הפסוקי דזמרה, וקריאת שמע וכו', וכשנפתח אור הדעת, צריך לראות להאיר את אור הדעת לכל סוגי הבנים ולכל סוגי המצבים.

ומי אלו אותם הד' בנים של אברהם? יצחק - חכם, ישמעאל - שאינו יודע לשאול, יעקב - תם, ועשו - רשע. ועיקר האור הוא להאיר להם איך לצאת מקושיות ובלבולים, בד' סוגי דרכים (עיין באריכות ליקו"מ סי' ל').

יג. שאלת החכם

החכם הוא רוצה להחכים בדרכי התורה הקדושה להבין ולהעמיק בדרכי השגות אלקות, ויש זמן שמח האדם פתוח, ורוצה להכנס יותר ויותר לעמקות הדעת, אלא שמצד שני יש בזה סכנה שצריך לדעת, איך להסתכל בשכל של כל דבר, באופן מצוצמם שלא יעלה יותר מדי למקום אשר שם יכול להסתובב ולאבד את החיות של הדביקות בה', כי צריך שהידיעות שלו יהיו 'מושגות' אצלו, ולכן כאשר שואל להבין בבחינת 'בן חכם ישמח אב' שהוא שמח עם המצוות, ואין לו קושיות על עצם המצוות ורוצה רק להעמיק לידע פנימיות המצוה, אזי משיבים לו שצריך להזהר מאוד לשמור התמימות שלו, ולא להעמיק להבין דברים שאין בכוחו.

וזהו 'אין מפטירים אחר הפסח אפיקומן', כי 'פסח' הוא מלשון 'פה - סח', ויש מה שמותר לדבר ולהסביר, ויש מה שלאחר הפה - סח, שאסור לדבר שם, ורק להתחזק באמונה

צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם. וְאַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן:

רָשָׁע[ז] מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם[ט]. לָכֶם וְלֹא לוֹ. וּלְפִי

שיש בכל דבר סודות - אין מפטירין ומסבירים מה שלאחר הפה - סח. ולכן עיקר התירוץ על מה נשתנה הוא המעשה של 'עבדים היינו' ומאריכים לספר בגדולת ה' ואין משיבים לו תשובות בפרוטרוט, אלא ומחזקים את החכם באמונה שראוי לו להאמין אפילו במה שאינו מבין ומאירים לו 'מקיפים', שהוא סוג אור שמבין שיש כאן איזה אור עצום שאינו יכול להבין (עיין ליקו"ה נטילת ידיים ו' - כ"א, פסח ט' - ו'), כלומר שבעצם מאירים לו את תשובת התם, שצריך להשאר תמים, אבל אם טעם עמוק של אהבה ויראה וכו', 'אין מפטירים אחר הפסח' כי רוצים שישאר לו טעם של קרבן פסח בפיו. וכל אור האמונה הזו מאירים לו בליל הסדר, כיון ששואל מתוך שמחת המצוות ורוצה להחכים ולהשיג אלקותו יתב'.

יד. שאלת הרשע

הרשע הוא עשו, בא בעזות מצח, והוא מציאות של קטנות גדולה שנופל על האדם - עיי"ן מן השדה, ואין בו כח וחשק להתקרב לה', וגם למצב זה דיברה תורה, ומאירה לו דרך איך להתקרב לה', וזה על ידי שמשתיקים אותו בגערה, ואומרים לו למה אתה לא מרגיש חלק מעם ישראל, למה אתה שואל בצורה של 'לכם' כאילו שלא עליך מדברים, וזה מעורר אותו, להפסיק מקושיותיו ולהתבטל לאור האמונה.

והוא העצה לאדם שנופל לקטנות, שלא ינסה אפילו להשיב לעצמו את השגת האמונה, אלא ישתיק בכח גדול ויאמר לעצמו שבאופן כזה שהוא מוציא את עצמו מן הכלל, אי אפשר להשיג את ה'.

ולכן גם משיבים לרשע את הפסוק 'בעבור זה עשה ה' לי' שפסוק זה נאמר על השאינו יודע לשאול, כי השגת הרשע הוא להבין שהוא צריך להיות שאינו יודע לשאול.

טו. מה העבודה זאת לכם

פעמים שמתגנבת לה שאלה בעומק הלב, מה כבר יכול להיות הפסח הזה, והרי גם בשנה שעברה חשבתי שבפסח אגאל, ושאלה זו היא אשר מונעת מהאדם להגאל, והוא מזכיר במקצת את השאלה "מה העבודה הזאת לכם", שעל זה עונים לו "אילו היה שם לא היה נגאל". כי צריך להתחדש באמונה איתנה שבודאי הולך להיות גאולה, ובוודאי אני שייך

לגאולה, לא לשאול בצורה של 'לכם' כאילו אינו שייך לזה.

כי זה בעצמו היה הגלות, שפרעה כישף את שערי מצרים באופן שעם ישראל יפחדו לצאת משם. ועד היום עומד פרעה ומכשף אותנו שנפחד לחשוב על כיון של מחשבה שאפשר לצאת למקום אחר.

ולכן כל הגאולה תלויה בזה, שנעורר תקוה גדולה בליבנו, ששייך מציאות של גאולה. שהרי משה רבינו לא הגיע ביום אחד וגאל אותם, אלא השי"ת שלח אותו מקודם להכין אותם לגאולה, ולהפיח בהם רוח של תקווה, ולומר להם שה' שמע תפילתם והולך להוציא אותם.

ובאמת הרבה מעם ישראל 'לא שמעו אליו מקוצר רוח ועבודה קשה', כי לא היה להם הסבלנות לשמוע את דיבורי ההתחזקות, כי כשאדם שקוע בעצמו אינו יכול להבין שהוא שייך לקדושה. אך מי שהקשיב לצדיק ושמע את בשורת הגאולה, ואזר את עצמו בסבלנות הוא זכה לראות את הגאולה, וכשהגאולה כבר באה, אזי היא באה בחיפזון, ובן רגע היו בחוץ.

וכך גם, הגאולה הפרטית של כל אחד באה בדרך כלל בהיסח הדעת. כי לכל בעיה ולכל מיצר וקטנות, השי"ת הכין תרופה, עוד לפני שנוצרה המכה. אלא שהישועה באה בזמן ובאופן בו אדם כלל אינו מוכן לכך.

ולדוגמא: אדם צריך חיזוק, וה' שולח לו אחד מבני ביתו או סתם איזה איש שיאמר לו איזה דבר, ויתכן מאוד שדיבור זה יפתח לו אור חדש בחייו, או יתגלה עצה לאיזה עניין, אבל היות והוא לא היה מוכן ממש לגאולה, אלא הלך רק ובכה על הבעיה, על כן לא שם ליבו שהשי"ת שלח לו תשובה ועצה, כי הוא לא תכנן שהישועה יכולה לבוא, וגם אם כן, אך לא ממקום כזה בלתי צפוי.

אבל אם אדם יעמוד וימתין לישועה בסבלנות ובציפייה עקשנית, ואמונה ברחמים של השי"ת, שיכול לגאול אותו, ולשים אותו במציאות חיים אחרת לגמרי ממה שהתרגל, אזי באמת הוא יזכה לשים לב לכל רמז של ישועה, ויזכה לצאת באמת מבעיות, ולהתקדם לגאולתו, כי כשהשי"ת יקרא לו לצאת, הוא כבר יעמוד מוכן.

וכמו שאמר רביז"ל (שיחות הר"ן רכ"ח), שמי שמתבודד יהיה לו יישוב הדעת כאשר יבוא המשיח, אבל מי שאינו רגיל להתבודד אזי כשיבוא משיח הוא יהיה מבוהל ומבולבל מאוד. כי כאשר אדם עומד ומצפה לגאולה אזי כאשר יבוא הגאולה יהיה לו כלים לקבלם.

וממילא מובן שצריך בפסח להתחזק מאוד באמונה שאכן יבוא הגאולה, והדבור יצא מהגלות ונזכה לפתוח את הפה בשיר ושבח לבורא יתברך.

שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל כָּפַר בְּעִקָּר. וְאַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמוֹר לוֹ. בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לִי וְלֹא לוֹ. אִלּוּ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל:

תָּם מָה הוּא אוֹמֵר. מַה זֹּאת. וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

אלא שהאדם צריך לדעת מהו הגאולה שהוא כל כך משתוקק אליו. כי יש ואדם תולה תקוות על הליל הסדר, שמהיום והלאה הוא יהיה בפתע פתאום צדיק ותלמיד חכם וכו', ואז ממילא מתאכזב כאשר אין זה נעשה.

כי גם ביציאת מצרים לא בבת אחת נעשו כולם צדיקים, אלא שהשי"ת גאל אותם, ונפתח להם הדעת להכיר את השי"ת, ומעתה יכלו להתחיל להשתדל להתקרב להשי"ת, כי בשעה שהיו עדיין בגלות, לא זכו אפילו להכיר אותו.

נמצא שגם גאולתנו באותה הבחינה, שבכח של ליל הסדר, אמירת ההגדה, אכילת המצה, ושתית הד' כוסות, יפתח לנו אור הדעת, ועל ידי זה נוכל להתחיל התחלה חדשה בעבודת ה'.

ולכן לאחר הפסח בא תקופה של ספירת העומר, ימים שבודקים את האדם בכמה אופנים, ויש שגם לוקחים ממנו את הדעת ואת כח הדיבור והתפילה, ולא שמרחיקים אותו חלילה, אלא שבודקים אותו אם הוא עקשן לילך אחר האמת, ולהתמיד בדחיית הרגשת דמיון הריחוק, ואזי יזכה בשבועות להתחדשות אמיתי של דביקות בה'. וכל הכח לזה הוא רק כאשר מבין שהכל שייך לו.

טז. שאלת התם

שאלת התם הוא יעקב איש תם, ששואל בתמימות: 'מה זאת', כי הוא דרך נפלא להתחיל להשיג אלקות בזמן שאין בו לא חכמה וגם לא רשעות, אלא מעורר עצמו לשאול על כל דבר שעושה, 'מה זאת'? ודרך השאלה מתעורר אצלו חיפוש להבין השגות אלקות. וכמו שהארכנו לעיל, בענין שאלת מה נשתנה, שבשביל להבין השגות של הצדיקים, בהכרח להתחיל לשאול שאלות, ופעמים השאלה היא בתמימות, כמו שאלת התם שלפני כל מצוה ובכל מה שעובר עליו, הוא שואל בתמימות: 'מה זה?!', וכך נפתח ליבו להקשיב למה שנאמר אצל הצדיקים.

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל" אַתְּ פְּתַח לוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה. בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ".

.....

יז. שאינו יודע לשאול

'שאינו יודע לשאול' הוא בחינת 'ישמעאל' שעשה תשובה: כי יש מצב של שינה בו אין לאדם שום התעוררות לחפש ולבקש ולהתקרב לה' ולקדש המח שלו לחשוב מהשגות אלקות, ואז צריך להתעורר לעשות תשובה, איך אני יושן, הרי בוודאי יש איזה אור בעולם. והוא סוג תשובה מחודשת, לא תשובה בדרך המוכרת בו אדם מתחרט על איזה עוון וריחוק, שהרי כאן אינו יודע מה קורה עמו, אלא הוא עושה תשובה על דברים שאינם ידועים לו, כיון שאינו מכיר בריחוקו, אלא רק מבין שיש כאן משהו שראוי לחפשו, ואז זועק לה', שרוצה להתעורר. (ואפילו שבאמת השאינו יודע לשאול, צריך שהש"ת יפתח לו מחמת שאינו יודע לשאול, אבל כיון שאנו חושבים עצמנו לחכמים גדולים, זה הסיבה שאי אפשר להאיר בנו מלמעלה, לכן צריכים לשים עצמנו במצב של 'אינו יודע לשאול' על ידי שנבין שיש כאן משהו שאיננו מבינים, ונתחיל לבקש מה' שיפתח לנו, ואז יהיה 'את פתח לו', ודו"ק).

הרי לנו ד' דרכים שהתורה דיברה בהם, שתמיד בכל מצב יש דרך להיות קשור לה' ולהתחיל לקדש המח במחשבות של אמונה. או בזמן שהוא חכם דקדושה, ורוצה להעמיק, שאז מלמדים אותו להאמין במה שאינו יכול להבין, או בזמן שהוא בחי' רשע שמנסה להפריך את הקדושה, שאז צריך האדם להשתיק עצמו בכח גדול כי כל השאלות מתחילות כשאדם לא מרגיש חלק מהגאולה, וזה ההשגה שלו באמונה לעת עתה. ויש זמן של תמימות שסתם שואל מה זאת ורוצה ללמוד, ויש זמן של שינה שאפילו אינו יודע מה לשאול, ואז צריך לחפש להבין שיש משהו שצריך ללמוד, ופשוט מתחיל ללמוד להבין דברים חדשים (ועיין באריכות ליקו"מ סי' ל').

יח. 'יכול מראש חודש'

פעמים שאדם מתכונן לפסח, משקיע לומד, טורח לכבוד החג, אבל אינו מרגיש שהלב

מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבוֹדָתוֹ". שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר[כ] הַנָּהָר וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ

מתעורר, ואינו מרגיש הכיסופים, ועל כך צריך לדעת שלא תמיד בשעת ההכנה אפשר לזכות לעורר הלב, אלא יש לעשות את שלו בהכנת כלי הלב, על ידי תפילות והתבודדות, לימוד הלכות החג, לימוד ספרי הצדיקים, הכנות הבית וכל מה שנלווה לזה וכו', אפילו בלי להרגיש כיסופים, בתמימות ובפשיטות, כי האור של החג הוא השפעה מלמעלה, ועבודת האדם הוא לעשות אתערותא דלתתא. ועל כך רומז בעל ההגדה, 'יכול מראש חודש', כלומר הייתי חושב שכבר נוכל להרגיש את הגאולה משעת ההכנה לפסח, אבל האמת היא - 'לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך', כי בשעה זו מתעורר ההשפעה העליונה, ועבודתנו הוא רק להתכונן ולעשות מה שיש ביכלתנו בשמחה וחיות.

והוא דומה למה שהקדמנו להאריך בהקדמה ל'מגיד', שאור הפסח הוא לא רק המעשיות הפשוטות של יציאת מצרים, שהרי זה הילדים לומדים בתלמוד תורה אצל המלמד (ואפילו מי שרוצה לא יוכל להספיק בליל הסדר ללמד מה שלימדו מראש חודש ניסן עד פסח), אלא העיקר הוא אור של גילוי הסתרה שמאיר למעלה בלילה קדוש זה, ועל כן צריך לזעוק ההגדה בקול רם, מילה במילה, במתינות וסבלנות בלי לדחוק השעה, עד שיבקע מוחו מקול הרעמים, ויתגלה ויתעורר אצלו איזה נקודה פנימית של שינה וחשכות.

יט. 'מתחילה היו אבותינו'

ידוע דיבורו הנפלא של המגיד הק' ממעזריטש זצ"ל, שמתחילה היו אבותינו עובדי עבודה זרה, כי אבותינו רומז מידת החסד גבורה תפארת, שהם מידות של הרגשי הלב, אהבה ויראה והתפעלות הנפש, ואותם המידות היו בגלות של אהבות רעות ויראות נפולות וכו', 'עד שקרבנו המקום לעבודתו', כעת ביציאת מצרים, והרים לנו את המידות הנפולות להיות אהבה קדושה, ויראה ממנו והתפעלות מגדולת השי"ת.

כ. 'מעבר הנהר'

כמה חיזוק גדול יש בפשטות הפסוקים אלו של ההגדה. אברהם אבינו ע"ה גדל בבית

כְּנָעַן וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ וָאֶתֵּן לוֹ אֶת יִצְחָק, וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו, וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל[כא], בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת. כְּמָה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ

אביו עובד עבודה זרה, והשי"ת לוקח אותו 'מעבר הנהר' ומקרב אותו. ועל שם כך אנו בני ישראל נקראים בשם 'עבריים', ומגלה רביז"ל (ליקו"מ תו' ס"ד) שעם ישראל נקראים 'עבריים', על שם שעוברים על עם האמונה על כל השאלות והקושיות שיש להם. ובפסוקים אלו אפשר מאוד להתעורר לשים לב לשורשי היהדות, מהיכן באנו, ומה הכח שיש לנו.

כא. 'ברוך שומר הבטחתו'

תיבות אלו מעוררים מאוד הנפש, בהתבוננות פשוטה, לשים לב, להבטחה שהשי"ת נתן לנו, שכבר מתחילה חישב את הקץ, וכל הגלות היה מדוייק ומכוון, שיהיו צריכים לרדת לגלות, ואחר כך יצאו ברכוש גדול. כי זהו סוד בירור הניצוצין, מה שהשי"ת מגלגל עם כל אחד, שירד למקומות שלא היה רוצה להיות בהם, ואם אינו מאבד תקוותו, וזוכר את ההבטחה של השי"ת, הרי שהשי"ת יתן לו הכח שלבסוף יצא ברכוש גדול, ויחזרו לו כל המוחין אף יותר מבתחילה. וכמו שרביז"ל מאריך לבאר בכמה וכמה מקומות, איך על ידי העקשנות שלא להתייאש בזמן הגלות הוא זוכה שיחזרו לו המוחין, כי זהו סוד הגלות, להוציא משם ניצוצות נפולין, שהם חלקים של גילוי אלקות מוסתרים שצריכים להתגלות על ידי שאדם יורד למקום נמוך ומתחזק שם, וכך זוכה שיתגדל דעתו מאוד בבחינת 'רכוש גדול מאוד'.

'והיא שעמדה לאבותינו' - ההבטחה הזו, היא מה שעמדה לנו כל זמני הגלות, והיא מה שיכולה לחזק ולהחזיק אותנו בכל גלות וגלות פרטי שעובר עלינו. והעיקר בזה הוא לזכור שהירידה היא ב'ארץ לא להם', כלומר שלא ירגיש שהמקום הזה שירד לשם הוא המקום הטבעי שלו, הוא רק ירידה לצורך עלייה, וכשיודע זאת, אזי יש בו הכח לברר, על ידי רצונות, ותפילות, ועשיות דקדושה מה שיש בכוחו לחטוף באותו המקום והזמן.

לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכוּשׁ גָּדוֹל:

מכסה המצה ומגביה את הכוס בידו ואומר:

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם:

מניח הכוס מידו ויגלה המצות:

צֵא וּלְמַד[כב] מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב:

וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר[כג]:

.....

כב. 'צא ולמד'

אם בעל ההגדה אומר זאת בלשון של 'צא ולמד', הרי שיש לנו באמת לצאת מהבלבולים שלנו, ולהרים המח, לשים לב מהיכן בא עם ישראל, ומה התכלית של ירידה למצרים, כי הוא השאלה שיש לכל אחד, שאם התכלית הוא להתקרב להשי"ת בדביקות נפלא, למה אם כן יש לרדת למציאות של הגוף לתוך גלות מצרים, ועל כך משיבים לו בכל סדר ההגדה, מה היה בתחילה, וכל תכלית הבריאה הוא לברר טוב מתוך רע, וזה הדרך שבשביל להתקרב לה' בהכרח לרדת ולהוציא ניצוצות קדושים ממקומות הנפולים על ידי הירידה למצרים וההתחזקות שם. ולכן מצוה גדולה לספר ביציאת מצרים, גם מי שחכם גדול, כי גם הגדולים צריכים לאחד את זמני הקטנות, וכך זוכים לגדלות אמיתי.

כג. אנוס על פי הדיבור

בעל ההגדה מדגיש שוב ושוב, שזה היה כוונת הבריאה, שיהיה אנוס על פי הדיבור של ה'

וַיָּגָר שָׁם, מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא לָגוּר שָׁם[כד]. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן[כה]:

לרדת למטה. וכמה חיזוק יש לשאוב באמרנו תיבות אלו, להכניס כל הירידות ושבירות הלב שלנו, לתוך תיבות אלו, ולחזק את עצמנו שכך היינו מוכרחים לרדת היכן שירדנו, כי זה היה אנוס על פי הדיבור, בשביל שנתעורר לחפש את השי"ת מתוך מצרים.

והלשון זה 'אנוס על פי הדיבור' מזכיר לנו את הלשון של רביז"ל בסיפורי מעשיות מעשה מאבידת בת מלך, שהיה מלך שמאוד השתעשע עם ביתו היחידה והיה תמיד מתוועד עמה, ופעם יצא 'דיבור' מפיו ש'הלא טוב' יקח אותה, ואז הלכה לחדרה ונעלמה, וזה היה דיבור של ראשית הבריאה שהעלים את הבת מלך.

והכל היה בשביל שהמשנה מלך יתעורר לחפש ולבקשה זמן רב בלי להתייאש. ורביז"ל מתאר במעשה הנורא ההוא את גודל הנסיונות שהיה למשנה למלך בחיפוש אחריה, אבל כבר בתחילת הסיפור מדגיש רביז"ל ואמר 'ובסוף הוציאה', ורק לאחר שנתברר שבאמת היה סוף טוב שהצליח להוציאה, אז מתחיל לתאר את העקשנות שהיה לבת מלך לחפש אחריה. וכעת בלילה קדוש זה הוא הזמן שאנו מתעוררים לקראת החיפוש הזה, בימי הספירה הקדושים, ואנו מתחזקים מאוד בידיעה הזו ש'בסוף הוציאה' בוודאי.

עוד אפשר לבאר כאן, שעיקר האונס שהיצר הרע אונס אותנו הוא 'אנוס על פי הדיבור' שלא נוכל לדבר בשבחו של מקום ויהיה קשה לנו לפתוח הפה בתפילה להשי"ת, וכעת בלילה קדוש זה אנו מתעוררים לצאת מהגלות הזה להבין שאנו כן יכולים לדבר, ומה שהיה לנו קשה עד עתה לעסוק כראוי בתפילה הוא לא מחמת שאין לנו את הכח והכשרון לזה, אלא מחמת שהיה זה גזירת הגלות שהיה 'אנוס על פי הדיבור' וכעת אנו מתחדשים להתעורר לצאת מהגלות הזו.

כד. להשתקע שם

כי זה העיקר, לא להשתקע שם, לא להרגיש שמצרים זה הבית הטבעי שלנו, אלא רק לצורך עליית נחת רוח כאשר נתחזק ממקום זה.

כה. אין מרעה לצאן אשר לעבדיך

כי עיקר המזון של העולמות העליונים הוא הנחת רוח שעולה מאיתנו כאשר אנו בעולם

בִּמְתֵי מְעָט, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצָּרָיְמָה"

העשייה משתוקקים להשי"ת ועושים רצונו, ולכן פעמים שכבד הרעב בארץ כנען, שצריך לתת מזון לעולמות העליונים, וצריך להעלות ניצוצות קדושים ולגלות חלקי אלקות במקום שמוסתר אורו יתברך, ומשום כך יש לבקש רשות מפרעה לגור במצרים אבל גם שם להיות שמורים בארץ גושן, כי איננו באים להשתקע, ואין זה המקום האמיתי שלנו, ואנו יורדים לשם רק מחמת ההכרח שיתעלה מזון 'לצאן עבדיך', שהם העולמות של פירוד, לעשות 'צאן' שהוא בסוד יחוד קודשא בריך הוא ושכינתא, שזה תכלית הכוונה של הירידה למצרים, להוציא משם ניצוצות שנפלו מחטא אדם הראשן, כידוע מהאריז"ל ודו"ק, [ושוב נדגיש שאין זה בגדר של 'וואר'ט' אלא לעורר קצת הלב למצוא עצמנו בתוך ההגדה, להכניס את כל הרגשות של הריחוק, לעוררם מחדש, ולא לקבוע את הנפילות והריחוק כמציאות קיימת, להבין שירדנו עד עתה בשביל שנתחדש עתה לצאת משם].

כו. 'בשבעים נפש ירדו אבותינו'

א] כמה יש להודות לה' בפשטות על כך שזכינו להיות מזרע ישראל, ונתן חלקנו בתוך העם הנפלא הזה, זה הזמן להתעורר מחדש לשים לב לשורשי עם ישראל, אנו המשך ישיר לאותם שבעים נפש שירדו מצרימה... ועיין בליקו"מ סי' צ"ד, שעיקר האמונה הוא 'דע את אלקי אביך' - אלקי אביך דיקא, לדעת שהאמונה ירושה היא מאבותינו, וזה נותן תוקף לאמונה, שלא תהיה רק רעיון בעלמא, כשאדם מבין שהוא מאמין ומדבר עם אותו בורא עולם שאברהם יצחק ויעקב ושבעים נפש הכירו.

ב] והנה רביז"ל אומר (ליקו"מ סי' ל"ו): שהוא כלל גדול שצריך לזכור: 'כל נפש מישראל הוא מושרש בשבעים נפש של בית יעקב' - כל נשמות ישראל השתלשלו משבעים נפש, שהם שורשי נשמות ישראל, וזהו עיקר החיזוק לנסיונות, הידיעה שהוא חלק משורשי נשמות ישראל, ולא סתם איזה אדם בודד. ומה שעובר על האדם התגברות נוראה של נסיונות וחמימות של תבערת מדורת התאוות, הוא רק מחמת שיש עוד כלל גדול, שכל השבעים נפש מוכרחים לרדת מצרימה, בשביל להתברר שם, ובכל פעם שהשי"ת רוצה לקרב אותנו בקרבה יתירה ולגלות לנו תורה חדשה, בהכרח שיתעורר בנו יצרים חדשים, בשביל שנרד למצרים ונלחם שם בצעקה ותפילה רצונות וכיסופים עד שנצא משם, ונזכה להתגלות חדשה בתורה.

ולכן צריכים אנו להתחזק לבל ייחלש דעתנו על הנסיונות הקשים, אדרבא, זהו הסימן שאנו חלק מעם ישראל, קרובים לגאולה, דווקא בגלל שעובר עלינו. ועל כך אנו זועקים בהגדה של פסח 'בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ככוכבי השמים לרוב'

וְעַתָּה שָׂמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי, מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצֻיָּנִים שָׁם[כז]:

- ובזה יכול להתרחב ליבנו, עד כמה יכול להתרבות המח שלנו 'ככוכבי השמים לרוב', אם רק נחזיק מעמד ונעבור את הנסיון הזה ש'אבותיך' - המוחין, ירדו מצרימה.

ג] והנה רביז"ל אומר בשבעים נפש ירדו מצרימה, ר"ת נב"א (ליקו"מ סי' ח' תנינא), כי ענין הנבואה הוא הארת הדעת, התפשטות המוחין שרואה ממש בעיני שכלו אלקותו ית', ומשיג היטב תכליתו בעולם, ודבוק בתמידות בשכל של כל דבר, על פי אור הצדיקים. והוא מכונה בשם 'נבואה', כי הוא השגה שתופס ומשיג בדעתו אמיתת הענ"ין ממש כמו שרואה בחוש, והוא כדוגמת הנביא שמתנבא ורואה דבר שאחרים אינם רואים. והנבואה הזו רמוזה בפסוק 'ב'שבעים נ'פש י'רדו א'בותיך מ'צרימה', כי עיקר הנבואה צריך לירד ולהתפשט למקום של ירידת מצרים, מקום בליעת הסט"א, כי זאת צריך לדעת שכל מציאות הבריאה הוא מציאות של דין וקטנות שרחוק מהארת אור רחמי ה', ואילולא זאת אין בריאה, אבל מאידך זה בעצמו ההשגה הכללית שצריך להשיג, שבאמת מטרת בריאה זו היא, שנרד די"קא לבחינת מצרים לעומק לוע הסטרא אחרא, בשביל שנצא משם, וכשאדם משיג השגה זו אזי עוסק לחפש בדברי הצדיקים הארת הדעת ובירור כח של אמונה ודמיון אמיתי איך למצוא עיצות בתוך מה שהסטרא אחרא בא לבולעו.

כז. מלמד שהיו ישראל מצויינים שם

כי אפילו שעבר עליהם גלות מצרים והיו שקועים במ"ט שערי טומאה עד שאפילו המלאכים לא ראו את גדולתם ואמרו שהללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, בכל זאת מגלים לנו חז"ל שבזכות ד' דברים נגאלו ישראל, שלא שינו שמם, לשונם, וגדורים מעריות ועבודה זרה. והיינו שבזכות כמה נקודות טובות שהיה לישראל גאל אותם השי"ת. ומזה אפשר לראות גדולת הכח שיש לנקודה טובה, שאפילו שהאדם שקוע בטיט ולכלוך של עוונות ר"ל, בכל זאת השי"ת ראה את הטוב של ישראל וגאל אותם ממצרים.

ועתה בא וראה בד' הנקודות טובות, כי איך חישב את כל ארבעתן בנשימה אחת, שמירת השם והלבוש, ושמירה מעריות וע"ז. שהרי לכאורה עריות וע"ז הם מהעוונות החמורות שבתורה, וענין שינוי הלבוש והשם הוא דבר חיצוני שלכאורה אינם מעיקרי היהדות, ואף על פי כן אומרים חז"ל שבזכות הקפדות אלו גאל אותם השי"ת, והפלא יגדל מכיון שחז"ל מזכירים את השם והלבוש לפני העריות והע"ז, [ובאמת מובא (ליקו"ה דם א')

גָּדוֹל עָצוּם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם:[כח]

וָרָב, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה:

וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי וָאֹמַר לָךְ בְּדָמַיִךְ חֲיִי:

שרק הכשרים שבהם היו גדורים מעריות וע"ז, ושאר כל ישראל נפלו גם לזה ר"ל].
אלא שמזה למדים אנו, גודל כח הנקודות טובות, שאפילו שהוא מועט מאוד נגד כל הרע, אף על פי כן, המעט טוב הזה מגלה את פנימיות נפש הישראלי, שבפנימיותו הוא רוצה רק טוב, ובעומק ליבו הוא קשור לה'. ולכן אף שהשם והלבוש הוא לכאורה רק חיצוני, בכל זאת הוא מעיד כאלף עדים שזהו פנימיותו, ואפילו שאינו מצליח להתגבר שלא ליפול לשערי הטומאה, בכל זאת הוא מורה בלבושו שבאמת הוא רוצה רק את ה'. ופעולה זו בעצמו מעורר הזכות על ישראל, ויכול השי"ת לגאול אותנו (ליקו"ה השכמת הבוקר א' - י"ב).
וכמו גאולה ראשונה, כך גם גאולה אחרונה, שאף שלכאורה ישנו ירידת הדורות, אבל יש בכח של הקפדה קטנה, כמו שמירת הלבוש, בכדי להעיד לפני כסא כבודו, שזהו באמת הפנימיות שלנו, וגדול זכות הנקודה קטנה הזו להמעיט את כל שאר המ"ט שערי טומאה, ולהזריח אור ה' עלינו.
ועיקר הענין הוא 'שהיו מצויינים שם', שכולם זיהו מי הוא יהודי, כי היה להם הגאווה דקדושה להיות יהודי בפרהסיה, אפילו אם בפנימיותם עדיין ליבם שקוע במ"ט שערי טומאה.

כח. גדול עצום
בכל הפסוקים האלו מתארים בצעקה, עד כמה גדול חסדי ה' עמנו בשעת ירידה, ששומר עלינו ובונה אותנו בתוכה, אלא שאנו נמצאים בגלות הדעת ואין שמים לב לכך, וכעת בליל הסדר הוא הזמן להתעורר לשים לב לכך.

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה:

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שֹׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ:

.....

כט. ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמייך

כי השי"ת יורד להיות עמנו בגלות והוא רואה את הקושי שלנו, שאנו שקועים בלכלוכים של מ"ט שערי טומאה, והוא עומד עלינו ואומר לנו 'בדמייך חיי', שאפילו בתוקף הלכלוכים - חיי עצמך בנקודות טובות שיש לך, כי גם שם יכולים להחיות עצמו על ידי הנקודות טובות (השכמת הבקר א' - י"ב). וזה חלק מהסיפור של יציאת מצרים שאנו צריכים לזעוק בקול גדול, כי צעקת ההגדה הוא תיקון לפגם הברית, לשים לב למשמעות התיבות של ההגדה, איך השי"ת נמצא עמנו ורוצה שנתחיל להחיות נפשנו והוא בעצמו אומר לנו - בדמייך חיי, וחוזרים שוב ואומרים זאת פעם שנייה, 'ואומר לך בדמייך חיי', ועיקר הדגש בזה הוא שהשי"ת בעצמו אומר לנו להחיות עצמנו.

ל. וירעו אותנו המצרים

בפסוקים עלינו מתארים את גדול קושי השעבוד, וכמה צריך כל אחד למצא בתוך זה, איך המצרים מעוררים עלינו גזירות לשעבד אותנו פן פן נרבה בעבודת ה' ונתחזק בתוך מצרים, ואז נלחם בו ונעלה מן הארץ. המצרים אומרים 'פן ירבה, אבל רוח הקודש אומרת 'כן ירבה', דווקא בגלל הירידות השי"ת עוזר לאדם שירבה ויפרוץ עוד ועוד מצוות ומעשים טובים בתוך הירידות. ואז גוזרים לבנות את פיתום ורעמסס, ועד שעושים איזה פעולה של קדושה, הם מחריבים לנו את הכל כאילו לא עשינו כלום, וכך חוזר חלילה הם משתעבדים בנו קשות, ומפרקים את כל מה שבנינו בעמל ידינו. ואחר כך עוד נותנים עלינו עבודה קשה, ומפרש רביז"ל שעיקר העבודה קשה שם שמים עלינו הוא בשביל שניפול לקוצר רוח, שלא יהיה פנאי ליישב את הדעת ולהאמין בעצמנו, והוא מה שפרעה מפחד מאוד, ולכן הוא מקצר את רוחנו שלא נאמין בכל מצווה ומעשה טוב כמה הוא שווה מאוד למעלה (ליקו"מ סי' פ"ו תנינא). וכל התיאור הארוך הזה של הפסוקים הוא בשביל לעורר את קול הצעקה של 'וצעק', לראות עד כמה גדול כח הצעקה שמעורר

וַיְעַנּוּנוּ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתוֹ בְּסִבְלוֹתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת פִּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס:

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ[לא]:

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ,

וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה:

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קֹלֵנוּ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:

וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ, זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים:

וְאֶת עֲמָלֵנוּ, אֵלּוּ הַבָּנִים. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה

רחמי ה'.

לא. ונצעק אל ה'

כמה יש להתעורר בפסוקים אלו, שעיקר הגאולה התעורר על ידי הצעקה של כלל ישראל, שהתעוררו לצעוק לה' על מרירות הגלות שהיו שקועים שם, ואפילו שהיה נדמה שלא יצאו לעולם ממצרים. ועיין בסוף הספר, במאמר הנפלא 'אנחה וזעקה' שצעקו ישראל ממצרים, עצות מעשיות בענין הצעקות שלנו לצאת ממצרים.

תַּשְׁלִיכוּהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן[לב]:

וְאֶת לַחֲצֵנוּ, זוֹ הַדְּחַק. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לוֹחֲצִים אוֹתָם[לג]:

וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדוֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים[לד]:

וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ. אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר, וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם[לה]

.....

לב. כל הבן הילוד

ידוע שהבן רומז על דעת מיושבת, לעומת הבנות שאין דעתן מיושבת (עיי' ליקו"מ סי' ל'), והוא מה שפרעה רוצה להשליך כל נקודת דעת חדשה.

לג. ואת לחצנו

עיקר השלכת הדעת הוא על ידי הלחץ שלוחצים אותם, כי בוודאי שצריך מאוד להזדרז בעבודת ה', אבל צריך שיהיה עם אמונה ואריכות רוח, לזכור כמה ה' מתענג על כל דבר, ואם לאו אזי כל העבודה נעשה מתוך דחק ולחץ, ואזי באמת כל נקודה בעבודת ה' נהפך לעבודה קשה ומייגעת.

לד. ביד חזקה ובזרוע נטויה

פסוק זה מעורר הנפש ביותר על גדולת ה', כי לא די להאמין שה' הוציאנו ממצרים, אלא העיקר הוא להתעורר לשים לגדולת ה' שהוציאנו ביד חזקה ובזרוע נטויה לגודל האהבה שאוהב אותו.

לה. והכתי כל בכור

כל יציאת מצרים תלוי במכת בכורות, להכות בכורי מצרים, והרבה אריכות יש בענין זה בדברי מוהרנ"ת, אך בכלליות, ענין הבכור רומז לכח המחשבה, כי סוף מעשה במחשבה תחילה, וכל מעשה ופעולה שיש לאדם, בודאי שקדם לזה מחשבה לפני אותה המעשה,

מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי וְלֹא הַשָּׂלִיחַ. אֲנִי יְהוָה, אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר:

בְּיָד חֲזָקָה, זוֹ הַדֶּבֶר. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, הִנֵּה יַד יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דֶּבֶר כָּבֵד מְאֹד:

וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה, זוֹ הַחֶרֶב. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלִָם:

וּבְמוֹרָא גָּדוֹל, זוֹ גִּלּוּי שְׁכִינָה[לו]. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ:

וּבְאֹתוֹת, זֶה הַמַּטֶּה. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדֶךָ

וזהו עיקר העבודה להוציא את הדעת מהגלות, לקדש את המחשבות ואת ההשקפות לחשוב נכון על כל דבר, ולכן יצאת מצרים תלוי בהכאת הבכורות, כלומר בהריגת הבכור והמחשבה של הסטרא אחרא.

לו. ובמורא גדול זו גילוי שכינה

התכלית של ליל הסדר, זה גילוי שכינה. התגלות של אמונה, וידוע כמה ר' נתן ז"ל היה מתעורר בפסוקים אלו עד שהיה מתעלף ברוב מורא, והיה מכסה פניו כל הסדר לרוב דביקותו.

אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתֹת:[לז]

וּבְמוֹפְתִים זֶה הַדָּם. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר. וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ,:

כשאומר דם ואש וכו' וכן בעשר מכות ישפוך מן הכוס מעט יין:

דָּם, וָאֵשׁ, וְתִמְרוֹת עָשָׁן[לח]:

דָּבָר אַחֵר, בְּיָד חֲזָקָה שְׁתַּיִם. וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה שְׁתַּיִם. וּבְמֹרָא גָּדוֹל שְׁתַּיִם. וּבְאֹתוֹת שְׁתַּיִם. וּבְמוֹפְתִים שְׁתַּיִם. אֵלּוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם וְאֵלּוּ הֵן:

דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כִּנִּים. עָרוֹב. דֶּבֶר. שְׁחִין. בָּרָד. אַרְבֶּה. חֹשֶׁךְ. מַכַּת

.....

לז. ואת המטה תיקח בידך

חיזוק נפלא זועק מתיבות אלו, כי המטה הוא הספר של הצדיק, כמובא בזוה"ק שבהגאולה הראשונה היתה על ידי מטה משה, והגאולה האחרונה יהיה על ידי הקולמוס - מטה של הצדיק. כלומר ספרי הצדיקים הם המטה שלנו שעושה המופתים, והשי"ת זועק אלינו 'ואת המטה הזה תיקח בידך אשר תעשה בו את האותות' - חדלו לכם מלהיות עניים שובו אל אוצרותיכם, הגאולה בידך. ובוודאי שהכוונה גם כפשוטו של שהשי"ת זועק לצדיק שיגאל את ישראל בכח הספרים הקדושים שלו, ויש לנו להתעורר לכך מאוד שהנה הנה יש מציאות של גאולה.

לח. דם ואש ותמרות עשן

יש כאן ג' דרגות, דם אש תמרות עשן: כי זהו הדרך של הכנעת מצרים, מתחילה השי"ת הופך מימיהם לדם, ומראה שהמים של המצרים והטומאה שהיה נראה כולו חסד, הוא בעצם רע וכולו דין, אחר כך מכניע אותם על ידי אש ושורף אותם, עד שהכל עולה ומתעלה לשורשו לראות שכל הבריאה רק מלא באלקותו יתברך, שהוא מה שמתפללים בראש השנה 'וכל הרשעה כולה כעש"ן תכלה' שהוא ראשי תיבות ע'ולם ש'נה נ'פש, שהוא הישות של הבריאה שיש מקום וזמן ובני אדם ועל ידי גילוי מלכות ה' הכל עולה לשורשו ומתגלה רק אלקותו יתברך.

בְּכוֹרוֹת[לט]:

.....

לט. עשר מכות

ובזה הכניע ה' את המצרים שמצערים את ישראל גם בעשר מכות.

כי 'דם' רומז לבזיונות ושפיכות דמים (כמובא בליקו"מ סי' ו'), והתיקון לזה להכות המצרים במכת דם, להפוך הדם בקמ"ץ, לדם בחולם, שהוא ענין של שתיקה ודמימה. לגלות דעת חדשה, שבאמת צריך לעבור בחינה של בזיונות ושפיכות דמים בשביל להתקרב לאמת, וכך הוא הדרך ואין מה להבהל, וצריך רק להמתין ולשתוק על מה שעובר עליו בלי להתבלבל מכך.

'צפרדע' רומז לבלבולי הדעת והניגון הרע שמתנגן בנפש האדם (סי' ג'), והתיקון לזה להכות המצרים ב'צפרדע', שהוא לשמוע ניגון ממנגן כשר לתקן הדעת שנקרא 'צפר דעה', כי ניגון כשר מחייה את האדם עד שיוצא מכבידות, ונעשה לו טוב בעבודת ה'.

'כינים' רומז למידת האמת כלשון הפסוק 'כנים אנחנו', וריבוי מידת האמת הוא כמו כינה שהיא קטנה מאוד, אבל מגרדת ומציקה ביותר, והוא גורם שאדם לא יהיה יכול לעסוק בעבודת ה' ביישוב הדעת מחמת שכל הזמן מגרד ראשו וגופו עם דברים קטנים של מה בכך, ומרוב מידת האמת שבוער בו הוא אינו יכול לסלוח לעצמו, וידוע מכתבו של ר' נתן כתב לבנו 'ואל תהיה כמו בני הנעורים שמבלים את ימיהם בדברים של מה בכך', כי יש בלבולים אמיתיים המבלבלים את האדם, שגם עליהם צריך להתגבר, אבל פעמים שהאדם מבלבל עצמו עם ענינים של מה בכך, ורק בגלל שרוצה שלמות אזי מידת האמת שבו שובר אותו. והתיקון לזה, להכות את המצרים במכת 'כינים' ולבנות את מידת האמת בצורה נכונה שיבנה אצלו יסודות בריאים לעבודת ה', אבל לא באופן שיבלבל אותו.

'ערוב' רומז לבלבולי החיות רעות הטורפות הבאים לאדם בתערובת גדולה ואינו יודע לאן לברוח, והתיקון לזה הוא ההיפך, להכות המצרים על ידי 'ערוב' לטעום 'עריבות' נעימות דרכי ושבילי השכל, לדעת לאחד כמה ידיעות ומחשבות של השגות אלקות וללכת עמם בעבודת ה', בכל פעם בדרך אחד, בקי ברצוא ובקי בשוב, איה ומלא וכו'.

'דבר' רומז על חסרון כח בגוף שגופו הבהמי נעשה כבד ועצל, והתיקון לזה להכות את המצרים במכת 'דבר' היינו כח הדיבור שמחייה מחדש את הגוף, לדבר דיבורים של תורה ותפילה בכח גדול.

'שחין' רומז לחמימות אש של כעס ויצר הרע, והתיקון לזה הוא ההיפך, להכות את המצרים בחמימות והתלהבות דקדושה.

'ברד' רומז על התגברות הפחדים בבחינת רעמים, והתיקון להכות את המצרים במכת

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִמָּנִים:

ישפוך מן הכוס ג"פ:

דְּצַ"ךְ עֲדַ"שׁ בְּאַחַ"ב:

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת. בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר, וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִיא. וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר, וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם

ברד, והיינו להוציא דיבורי התפילה בכח כמו רעמים עד שמתעורר אצלו תערובת של 'אש ומים', התגלות של אהבה ויראה ביחד, ונתעורר בלב התפעלות הנפש מגדולת ה' [וברד הוא אותיות 'דיבור', ובמכת דבר התיקון הוא על ידי כח הדיבור שמכניס חיות באדם, ובמכת ברד מתעורר התפעלות מהדיבורים הקדושים].

'ארבה' רומז על צער מהפסד, שלוקחים לאדם את מה שיש לו, מרגיש שאוכלים את כל שדותיו, והתיקון להכות את המצרים במכת 'ארבה', כי הארבה הוא מין חיה שלבושו הוא מיניה וביה, ורביז"ל מבאר זאת (ליקו"מ סי' ס"ד) שהוא התגלות רוח של ניגון שיתגלה לעתיד לבוא שיגלה שכל הבריאה הוא ממש אלקות, והכל בהשגחה, ולבושו של הקב"ה הוא מיניה וביה, וזה מוציא את האדם מכל הקושיות שיש לו על הנהגת הבריאה.

'חושך' הוא כפשוטו חשכות שאין רואים כלום, והתיקון הוא להבין שאין מבינים לא בגלל חסרון אור, אלא בגלל עומק המושג, כי ככל שאלקותו יתברך נמצא כאן יותר, כך יותר קשה לראות אותו, וכשישראל יודעים זאת אזי אצלם נעשה אור.

'מכת בכורות' רומז על כח השכל, כי השכל נקרא בכור, כי האדם חי ומתנהג על פי מה שיש לו בשכלו וחכמתו, ואם חכמתו מלאה בחכמות של טבע והסתרה, אזי כל הנהגתו על פיו, ולכן החכמה נקרא בכור, כמו שכתוב 'ראשית חכמה', ולכן צריכים מתחילה לתקן השכל והמחשבה, ולכן תיקון יציאת מצרים נעשה רק על ידי זה שהכו את הבכורה, והבדילו בין בכור יהודי, מחשבה טהורה ונקייה, שחושב על ה' בכל דבר, [עיין באריכות בסוף הקונטרס מאמר נפלא וארוך 'דרוש עשרת מכות'].

וַיִּרְאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיַּאֲמִינוּ בַיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ. כַּמָּה לָקוּ בְּאֶצְבַּע עֶשֶׂר מַכּוֹת. אֱמוֹר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר, יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. עֶבְרָה אַחַת. וָזַעַם שְׁתַּיִם. וְצָרָה שָׁלֹשׁ. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים אַרְבַּע. אֱמוֹר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם מַכּוֹת:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִנַּיִן שֶׁכָּל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל חָמֵשׁ מַכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר, יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. חֲרוֹן אַפּוֹ אַחַת. עֶבְרָה שְׁתַּיִם. וָזַעַם שָׁלֹשׁ. וְצָרָה אַרְבַּע. מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים חָמֵשׁ. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַכּוֹת[מ]:

מ. מניין שכל מכה ומכה

במחלוקת תנאים זה רמוזים סודות גדולים ונוראים, וכמובא באגרת הקדושה של ר' שמשון מאוסטרופליא ז"ל שהיא סגולה גדולה לאומרה בערב פסח, והמובן משם שכל תנא השיג לפי שורשו המרומז בשמו את סוד יציאת מצרים, כי יש בזה כמה וכמה דרגות של השגת יציאת מצרים, וככל שמתקרב יותר לצדיק כך משיג יותר את התגלות יד ה' שהיה ביציאת מצרים.

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ[מא]: אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים דַּיֵּנוּ: אִלּוּ עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים, וְלֹא עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם דַּיֵּנוּ: אִלּוּ עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם, וְלֹא הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם דַּיֵּנוּ: אִלּוּ הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם דַּיֵּנוּ: אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם, וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם דַּיֵּנוּ[מב]: אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם,

.....

מא. כמה מעלות למקום עלינו

כל המתבונן בפיוט זה יכול לקבל דרך נפלאה איך להודות לה' ולשבח אותו, כי כל אחד צריך לעשות לעצמו סוג פיוט כזה על חייו, להתחיל ממטה למעלה, ואז יראה באמת 'כמה מעלות למקום עליו'.

מב. ממון של המצרים - תאוות ממון

א] חג הפסח הוא זמן מסוגל מאוד לבטל תאוות ממון (ליקו"מ תנינא סי' א'), כי במועד זה מושפע דעת בו אדם אינו חפץ כלל ביישות שנתפס בממון, וכמובא שביציאת מצרים נתנו המצרים את ממונם לישראל בעל כרחם. ולכן כדאי הדבר לבאר קצת מהותו של תאוה נוראה זו, שאצל רביז"ל היא נתפסת כתאווה הגרועה ביותר, ובוודאי שצריך לבאר זאת, שהרי השי"ת ברא את העולם באופן שבהכרח שנצטרך לממון.

אלא שממון בשורשו הוא דבר גבוה וקדוש. הבעיה היא לא בממון עצמו, אלא באדם המחפש את הממון.

תאוות ממון בשונה משאר התאוות היא לא תאווה שיש בה הנאת הגוף הגשמי כמו אכילה ושינה, אלא היא יותר תחושה של הצלחה וכח, תאווה זו היא כפירה בהשם יתברך ובהשגחתו הפרטית. הרצון של האדם להרגיש מסודר מעצמו בלי צורך להיות תלוי בהשם יתברך.

תאווה זו נחשבת בספרי רביז"ל לגרועה ביותר, כי בשונה משאר התאוות המסתירים את השי"ת על ידי משיכת הלב לאהבות נפולות, הרי שתאווה זו היא הסתרה ישירה למציאות האמונה בהשגחה פרטית, שהשי"ת זן ומפרנס כל אחד ברצונו.

תאווה זו גרועה גם מחמת שלא מבינים את הבעייתיות שלה, כי בשונה משאר התאוות בו אדם מתבייש לספר מה שיש לו בראש, הרי שתאווה זו ככל שהיא גדולה יותר כך מחשיבים אותו יותר, ואפשר לדבר מזה גם בבית המדרש.

ב] ואף אם יאמר האדם שהוא אינו תאב לממון, כי אינו חפץ במותרות, אלא בצרכי קיומו ההכרחי, בכל זאת הוא אשר אמרנו, הבעיה היא לא הממון עצמו, אלא באיזו אופן מחפשים אותו. כי בוודאי שצריך לעשות השתדלות כאשר דרוש איזה דבר, אבל המצב בו אדם ללא ממון מרגיש מעורער ולא יציב, ודואג את המחר, והיה מעדיף להרגיש מסודר, בלי הצורך להיות תלוי לחסדי השם, זה תאוות ממון. המציאות הזו שאדם מרגיש מושפל ליד הבעל ממון, וההערכה והקנאה בו, זהו הכפירה וההסתרה בהשגחה פרטית.

ג] לא אמרנו לא לחפש כסף כאשר צריך, אבל החיפוש צריך להיות עם אמונה בהשי"ת, ציפייה לחסדיו המרובים. לבוא אליו בכל יום בתחינה ותפילה שישלח לו את כל צרכיו. כמו העשיר שמרגיש בטוח בעצמו על אף שאין לו מזומנים בכיסו, כי הוא חי בתחושה שכל אימת שיצטרך כסף הוא מוציא מהבנק. כך צריכה להיות ההרגשה של יהודי, שהוא לעולם לא במצב של חסר, מתי שהוא צריך הוא פונה לבנק שלמעלה, מתפלל, מתחנן ומקבל. ואם הוא לא מקבל, אינו בא לידי כעס, אלא יודע שיש כאן איזה חשבון נפש שצריך לעשות, לבקש סליחה ולחזור בתשובה קצת. אדם לא מבין שהחסד הגדול ביותר של השי"ת הוא שמביא את האדם למצב שצריך לפנות אליו כל יום מחדש על כל הצטרכות חדשה.

התענוג הגדול ביותר הוא הרגשת תלות בהשי"ת. לעומת זאת המציאות מוכיחה שמי שחושב שהכסף יתן לו תחושת בטחון, חי חיים מרורים ביותר, כי תמיד הוא הולך דואג וחסר, ולעולם לא בא על מבוקשו. ודבר זה מאוד מרמה את בני העולם. זוהי קליפת מצרים, שהפכו את הממון לאליל, עד שהיו משתחווים לצאנם מחמת שהם מעשירות את בעליהן.

ד] ומהו העצה למעשה לצאת מתאוות ממון, דבר ראשון ברור שצריך הרבה לבקש מהשי"ת אמונה ובטחון, לצאת מאלילות הממון, ורביז"ל גילה שעל דבר זה צריך לצעוק כפליים מאשר על עניני קדושה (ליקו"מ כ"ג)

אך מעבר לכך, העצה פשוטה ביותר, להתרגל לבקש על פרנסה, גם על ממון שחושב שצריך לבוא אליו בוודאי. ומאידך כאשר מקבל ממון ומרגיש שמחה בליבו, יודה מיד להשי"ת על כך, ובזה בעצמו הוא מעלה את הממון לשורשו בקדושה. וכך יזכה להרגיש שאינו נשען על כלום רק על השי"ת [ורמז נאה לזה הוא מה שכתוב בהלכה שאסור להשען בעת התפילה].

ה] ועל פי מה שבארנו, נמצא שתאוות ממון הוא לאו דווקא בעניני ממון. הממון הוא המשל של כח והצלחה, אבל תאווה זו שייכת גם ברוחניות, כשאדם מחפש רק הצלחות,

וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה דַּיֵּנוּ: אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ דַּיֵּנוּ: אִלּוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה דַּיֵּנוּ: אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן דַּיֵּנוּ: אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת דַּיֵּנוּ: אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי דַּיֵּנוּ: אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה דַּיֵּנוּ: אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּיֵּנוּ: אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה דַּיֵּנוּ:

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ. שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. וְעָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים. וְעָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם. וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם. וְנָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם. וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם. וְהֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה. וְשִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ. וְסִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה. וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן. וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת. וְקֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי. וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה. וְהִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית

ואינו יכול לסבול מצבים בו הוא חייב לרוץ להשי"ת על כל דבר קטן שהוא רוצה להצליח בו.

ומי שזוכה להתקרב לצדיקים ללכת בדרכי האמונה, ולעסוק בשיחה בינו לבין קונו, יכול לראות בחוש איך השי"ת מנהיג אותו בדרך, שללא תפילה, לא יוכל להצליח אפילו בדברים הפשוטים ביותר שכולם מצליחים בהם.

ו] וכעת בפסח הוא הזמן המסוגל לזה, להכניס הדעת הקדוש שמבטל תאוות ממון, כי בפסח יצאנו ממצרים ואז נתגלה השגחה הפרטית ואהבה שה' דואג לכל אחד, באכילת המן וכו'. וככל שמרבים לספר ביציאת מצרים, כן זוכים לדעת הנפלא הזה, לצאת מכל השעבודים, להתחזק באמונה ולפתוח הפה - סח בתפילה והודאה לה'.

הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: פֶּסַח. מַצָּה. וּמָרוֹר:

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם[מג].

.....

מג. פסח על בתי בני ישראל

בתוקף החושך נתגלה הבירור בין ישראל למצרים

מכת בכורות, הוא עיקר שידוד המערכות וביטול הטבע שעל ידי זה יצאו ממצרים, ועיקר ענין הבכורה הוא תיקון המחשבה כמו שבארנו לעיל בביאור העשר מכות.

והנה ר' נתן ז"ל מבאר לנו את סוד המכה הזו, שהוא סוד הנקודות טובות, שלכן נס יציאת מצרים ומכת בכורות התחיל דווקא בחצות הלילה, כי עם ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה, ודווקא ברגע הקטנות של חצות, בתוקף ההסתרה, נתגלה בבירור ההבדל בין טיפת בכור ישראל לבין בכור מצרים, כי אחרי כל הטומאות, יהודי הוא ענין אחר לגמרי מגוי, וכך נעשה הנס שפסח ודילג ה' על בתי בני ישראל וגילה הטוב שלהם. וזה היה יכול להיות רק על ידי השם יתברך בעצמו, שהוא בחר כל יהודי בנפרד, והבדיל בין טיפה של גוי לטיפה של יהודי.

ובאופן כזה צריך האדם לשנות את צורת ההסתכלות שלו על עצמו, שהרי אמרו חז"ל 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', כי הוא עבודה של כל אחד ואחד לצאת ממצרים והגלות הפרטי של הריחוק מה', על ידי בחינה של עבודת חצות. והיינו שדווקא בזמן שאדם רואה את צד צפון - צד הדין שמשם יוצא כל הרע, אם יתבונן יוכל לשים לב לראות יקר ערכו של בכור ישראל, ומה גדול כוחו של נקודה טובה קטנה, כי לעומת לחושך, בוודאי הנקודה יקרה מאוד.

והוא הרוח צפונית שמנגנת על כינור הנפש, ניגון של קירבת ה' שבא דייקא מתוך הירידה ותוקף השינה. שאילולא הצד צפון, לא יוכל לראות גודל ערכו ושוויו. אלא שצריך לזה עקשנות גדולה להמשיך הרוח צפונית, כמו שקשה לקום בחצות הלילה, כך גם קשה להתחזק ולהמשיך רוח זה. כי טבע האדם להמשיך השינה שלו עד שיתעורר מעצמו, ולכן צריך להתגבר כארי לקום דייקא באמצע הנפילה ולהמשיך שם הרוח שינגן הניגון.

שֶׁנֶּאֱמַר, וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

אוחז המצה בידו ומראה אותה למסובין:

ברגעים אלו אפשר להתעורר לאמונה ורצון, שהרי כל מצוות ליל הסדר הוא לערוך סדר כמו שהיה ממש ביציאת מצרים, שעל כן צריך להשאיר התינוקות ערים, כדי לספר להם ביציאת מצרים ולהראות להם בחוש, ועל כן אומרים 'מרור זו על שום מה' - 'מצה זו על שום מה' וכו', כי עושים פעולות חיצוניות בכדי לעורר הנפש לזכור בניסים.

וכשיאחז המצה בידיו ויסתכל עליו ויזכור 'מצה זו על שום מה - על שם שלא הספיק בצקם להחמיץ', אזי יוכל להיזכר בכל הנסים והנפלאות, ויכול אז לעורר עצמו בפשטות ממש לאמונה ולהשתוקקות עצום אליו ית' - וכך באמת יהיה המצה רפואה לנפשו - המוח והלב, לצאת מהטמטום והכבידות של מצרים ופרעה, להארת הרצון.

מַצָּה זוּ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם:

אוחז המרור בידו ומראה אותו למסובין:

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁמָּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת

חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרָיִם[מד]. שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבָד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ גָּאַל עִמָּהֶם. שֶׁנֶּאֱמַר, וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אוֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ:

יאחז הכוס בידו ויכסה המצות ויאמר:

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֵת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ. הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת, מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה, וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה

.....

מד. חייב אדם לראות את עצמו

ראשית כל חייב אדם לראות את עצמו, לראות שהוא בעצמו בפרטיות הוא חשוב מאוד, והשי"ת הוציא אותו ממש ממצרים. ולא רק מגלות מצרים שהיה בזמן משה, אלא חובה גם לראות את עצמו איך הוא כבר יצא מאיזה בחינה של מצרים, אפילו שנדמה לו שעדיין לא יצא, הוא טעות גדול מאוד, כי יש ביציאת מצרים כמה וכמה דרגות לאין שיעור, ואל יאמר האדם הרי כבר כמה שנים אני התכוננתי לפסח וחשבתי שהשנה אצא ממצרים והנה שוב אני בפסח מצפה לכך, כי לכן חייב אדם לראות ולמצוא איך כן יצא כבר ממצרים, כי בוודאי השי"ת הוציאנו מאיזה טומאה, ורק כאשר אדם ימצא בעצמו איזה חלק שיצא כבר, אז יהיה בו הכח לעלות יותר מדרגא לדרגא.

הַלְלוּיָהּ:

יניח הכוס מידו ויגלה המצות:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה. הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבוֹרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה:

רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל. מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים. עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת. אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם. בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לוֹעֵז: הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס. הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר:

הֶהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס. הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן:

מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ. מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם. חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם:

יכסה המצות ויקח הכוס בידו ויאמר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה לֶאֱכָל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר. כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ, וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ, וְנֹאכַל שָׁם מִן

הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים (במוצ"ש אומרים: מִן הַפְּסָחִים וּמִן הַזְּבָחִים) אֲשֶׁר יַגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבַּחֲךָ לְרָצוֹן וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

כעת שותים הכוס שני, (**כמו שבארנו בביאור הד' כוסות בקדש**): כ' בסיפור יציאת מצרים אנו מגדילים יותר את האמונה, לא רק להאמין במציאות השם שהוא ברא את העולם, אלא גם לצאת לגמרי מהסתכלות טבעית על העולם, ולעורר התפעלות הנפש מהניסים שעושה בשביל עמו ישראל.

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס שֵׁנִי שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת. לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וִיהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

ושותין בהסבת שמאל:

רָחְצָה

נוטל ידיו לסעודה ומברך:

לאחר שקראנו את ההגדה, מוספים טהרה על טהרה ברחיצה נוספת במי הדעת (בה"ר ד' - י').

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

מוֹצִיא מַצָּה

מצה

המצוה של פסח הוא אכילת מצה, ובלילה הראשון הוא מצוה דאורייתא, ויש לחזק מאוד את האמונה במחשבה שאכילת המצה הוא קדושה מאוד, וכמו שרבינו הק' מוהר"ן מברסלב זיע"א תפס פעם המצה בידיו ואמר 'כשאוחזים מצה ביד אוחזים אלקות ביד', והוא הזמן לעורר הרצון להשי"ת - ומובא בזוה"ק שהמצה הוא רפואה, כי הוא מחזיר הרוח חיים ליהודי - מה שפרעה רצה לגנוב ממנו, כי כל עיקר המחלות הוא מה שנחסר מהאדם אמונה שאזי מאבד הרוח חיים (עיין ליקוטי מוהר"ן ה' תנינא). ויש להתחיל מעתה התחלה חדשה לפנות המוח מכל ההרהורים רעים ולהכניס שם רק מחשבות של אלקות (ליקו"מ ה'). ועל ידי המצה זו נקבל כח ללחום עם כל ההסתרות, [מצה מלשון 'מצותא']. (שם נ"ו). ולכן יש מאוד להתעורר באמונה במצה שבה טמון כל רפואת נפשנו.

יקח שלש המצות בידו ויאמר:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת מַצָּה לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

וִיהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

ויבצע כזית מן המצה העליונה לשם המוציא וכזית מהפרוסה לשם מצות מצה, ויאכלם מיד בלי הפסק בהסיבה. ויזהר שלא ישיח בין הברכה לאכילת הכריכה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה:

מָרוֹר

יקח כזית מרור ויטבול בחרוסת ויאכלנו בלא הסיבה:

באכילת המרור אנו מכינים עצמנו להבין שבשביל להתקרב להשי"ת מוכרחים לעבור מרירות, כי כן דרך הרפואות שמתלבשים במרירות, כדי לתקן חטאי העבר, אבל בכל זאת מטבילין אותו בחרוסת - ח"ס רו"ת, לרמז שהשי"ת שולח את היסורים והמרירות שבעבודת ה' ברחמנות גדולה מאוד. (נט"י ו' - י"ז)

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת מָרוֹר לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וִיהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

כּוֹרֵךְ

יקח כזית מן המצה השלישית וכזית חזרת עמה ויאכל שתיהן ביחד בהסיבה ובלא ברכה, ומקודם יאמר:

זֵכֶר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל. כֵּן עָשָׂה הִלֵּל. בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם

הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֻהוּ:

כורכים המרור עם המצה כדי לחזק את האמונה יותר, ולהבין שכל המרירות הוא בעצם חלק מבנין הדעת.

שֻׁלְחָן עוֹרֵךְ

אוכל ושותה כל צרכו לכבוד יו"ט, ונוהגין לאכול ביצה:

מי שהחזיק מעמד עד עתה לחזק את האמונה על אף כל המרירות, ולא ברח כמו הגרמני שנמלט במרור, זוכה עתה לשבת בשולחנו של המלך, בעריכת הסעודה במיני מטעמים. ועיקר המצווה הוא אז להמשיך שמחה גדולה בגודל הזכות שזכינו לצאת ממצרים להיות מעם ישראל, ובזה מתקנים ומעלים את כל הגשמיות של העולם לתוך הקדושה, ובסעודה זו אפשר לזכות להשתוקקות גדולה בהש"ית.

צָפוּן

יקח שני כזיתים ממצה ששמר לאפיקומן, זכר לפסח הנאכלת על השובע, ואוכלו בהסיבה, ומקודם יאמר:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת אֲפִיקוֹמָן לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וִיהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

אוכלים המצה שהטמינו, והוא אכילה גבוהה מאוד, הארה גדולה של

בחינת עולם הבא. ואפשר לזכות אז לדעת גדול מאוד, אם רק יתחזק באמונה בקדושת הסודות המאירים במצה בשעה זו.

בָּרֵךְ

מוזגין כוס שלישית ומברכין עליה ברכת המזון כדין ויאמר:

'על ידי ברכת המזון נתוודע השי"ת בעולם' (ספר המידות), כי בברכת המזון מעוררים ומחזקים בפשטות את האמונה בהשגחה פרטית שהוא זן ומפרנס בחן ובחסד את כל ברואיו. וזה עיקר עבודתנו בלילה לקבל דעת של אמונה בהשגחה, (כמובא באריכות בליקו"ה נטילת ידיים ב'), ולכן יש להשתדל לברך במתינות לשים לב לפשטות כוונת ברכת המזון.

כפי שבארנו (ביאור ד' כוסות לפני 'קדש'): קדושת ארץ ישראל היא דרגא נוספת באמונה, כי היא מגלה שיש חיבור בין גשמיות לרוחניות, ושאפשר לעבוד את השם בכל דבר, כי יש מצוות התלויות בארץ ובעבודת האדמה. וזה מתגלה בברכת המזון, אז אנו מודים להשם שנתן לנו את ארץ ישראל, ומגלים האמונה איך השי"ת מנהיג גם את כל הגשמיות והמאכלים ושהכל שייך אליו.

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ, לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וִיהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, בְּשׁוּב יְהוָה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים. אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם

אֵלֶּה. הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הָיינוּ שְׂמֵחִים. שׁוּבָה יְהוָה אֶת שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב. הַזֹּרְעִים בְּדִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצֹרוּ. הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָּרַע, בֹּא יָבֹא בְרִנָּה, נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו:

רַבּוֹתַי מִיר וֶוועלֶן בֶּענְטְשֶׁן. (או רַבּוֹתַי נְבָרֵךְ):

והמסובין עונין: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבוֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בִּרְשׁוּת מָרָנָן וְרַבּוֹתַי נְבָרֵךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:

ועונין המסובין:

בָּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

והמזמן חוזר:

בָּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַזָּן אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים. הוּא נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ, וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן לְעוֹלָם וָעֶד. בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. כִּי הוּא אֵל זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל וּמֵטִיב לַכֹּל וּמֵכִין מָזוֹן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. כָּאָמוּר פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַזָּן אֶת הַכֹּל:

נוֹדֶה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ, אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה, וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית

עֲבָדִים, וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ, וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ, וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים חֵן וָחֶסֶד שֶׁחוֹנַנְתָּנוּ, וְעַל אֲכִילַת מָזוֹן שֶׁאַתָּה זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ תָּמִיד, בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה:

וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ, יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. כַּכָּתוּב, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ, וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ, וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ, וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו. אֱלֹהֵינוּ, אָבִינוּ, רְעֵנוּ, זוּנֵנוּ, פַּרְנְסֵנוּ, וְכַלְכְּלֵנוּ, וְהַרְוִיחֵנוּ, וְהַרְוַח לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְהֵרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ. וְנָא, אַל תַּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לֹא לִידֵי מַתְּנַת בָּשָׂר וָדָם, וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם, כִּי אִם לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה, הַפְּתוּחָה, הַקְּדוֹשָׁה וְהָרְחָבָה, שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם וָעֶד:

כשחל בשבת:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ, לִשְׁבָּת בּוֹ וְלָנוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ, וּבִרְצוֹנְךָ הָנִיחַ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, שֶׁלֹּא תְהֵא צָרָה וְיָגוֹן וַאֲנָחָה בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ, וְהַרְאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּנֶחָמַת צִיּוֹן עִירֶךָ, וּבְבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ, כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל

הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנֶּחָמוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ, וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע, וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדּוֹנֵנוּ, וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ, וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ, וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לִפְלֵיטָה, לְטוֹבָה, לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם, בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה: זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה, וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, חוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל (מֶלֶךְ) חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלָיִם, אָמֵן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הָאֵל, אָבִינוּ, מַלְכֵּנוּ, אַדִּירֵנוּ, בּוֹרְאֵנוּ, גּוֹאֲלֵנוּ, יוֹצְרֵנוּ, קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל, הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב לַכֹּל. שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם הוּא הֵטִיב הוּא מֵטִיב הוּא יֵיטִיב לָנוּ. הוּא גְמָלָנוּ הוּא גּוֹמְלֵנוּ הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד, לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרֶוַח הַצָּלָה וְהַצְלָחָה, בְּרָכָה וִישׁוּעָה, נֶחָמָה, פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה, וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוּב. וּמִכָּל טוּב לְעוֹלָם אַל יְחַסְּרֵנוּ:

הָרַחֲמָן הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: הָרַחֲמָן הוּא יִתְבָּרַךְ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים. וְיִתְפָּאַר בָּנוּ לָעַד וּלְנֵצַח

נְצָחִים. וְיִתְהַדַּר בָּנוּ לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים: הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁבֹּר עֻלֵּנוּ מֵעַל צַוָּארֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בַּבַּיִת הַזֶּה וְעַל שֻׁלְחָן זֶה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב וִיבַשֶּׂר לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת: הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי) בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, וְאֶת (אִמִּי מוֹרָתִי) בַּעֲלַת הַבַּיִת הַזֶּה, (אוֹתִי וְאֶת אִשְׁתִּי וְאֶת זַרְעִי) אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זַרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כֻּלָּנוּ יַחַד בִּבְרָכָה שְׁלֵמָה. וְנֹאמַר אָמֵן:

בַּמָּרוֹם יְלַמְּדוּ עֲלֵיהֶם וְעָלֵינוּ זְכוּת שֶׁתְּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם. וְנִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ. וְנִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

לשבת:

הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב. לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ אָרוּךְ, יוֹם שֶׁצַּדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנֶהֱנִים מִזִּיו הַשְּׁכִינָה וִיהִי חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם:

הָרַחֲמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת

מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְרָאוּ אֶת יְהוָה קְדוֹשָׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדוֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ: נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ לָחֶם: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס שְׁלִישִׁי מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת. לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וִיהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

ושותים בהסיבה ואינו מברך ברכה אחרונה:

מוזגין כוסו של אליהו ופותחין הדלת ומתחיל שפוך חמתך:

שְׁפוֹךְ חֲמָתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ: כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ: שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעֲמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ יַשִּׂיגֵם: תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְהוָה[מה]:

.....

מה. אליהו הנביא זכור לטוב

נוהגים לפתוח הפתח ומעוררים התקוה לביאת אליהו הנביא זכור לטוב שיבשרנו בבשורת הגאולה. בזמן שרביז"ל היה בארץ ישראל, ישבו שם בסעודה הרבה צדיקים,

ושאל הרה"ק משפיטיווקע זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל 'יהא מונח עד שיבוא אליהו', והלא עד אחד אינו נאמן בממונות, ואיך יוכל אליהו להעיד של מי הממון. ושתקו כולם לשאלה זו, ורביה"ק החריש מתחילה, עד שאמר, שאליהו לא יעיד על בעלות הממון, אלא הוא יכניס אמת בעולם, כמאמר חז"ל 'אין אליהו בא אלא לקרב המרוחקים בזרוע ולרחק השקר', וכשיאיר האמת, ממילא השקרן בעצמו יודה על האמת.

כי אליהו הוא בסוד שם ב"ן, וענינו לקדש את העשייה, כידוע. והוא פעמיים שם הוי"ה, להורות כשם שיחיד למעלה, כך הוא יחיד למטה בעשייה. ושורש גילוי של אליהו נמצא במצוות הברית מילה, אשר אז משפיע על כל יהודי, שיהיה בכוחו לקדש את העשייה. ורק בכח המילה מתקשר כל יהודי מתוך העשייה, לעליונים, וכך יש בו הכח לעשות מצוות ולהעלות נחת רוח למעלה.

והנה הסיבה שקשה לנו לקדש את העשייה בימות החול, הוא מחמת שבגלות יש את ה'בעלי זרוע' המרחקים מן האמת, שהם כלל המחלוקות והשקרים, הדאגות והטרדות שיש בעולם, המרחקים ומפילים אותנו בכח הזרוע מאור האמת. ולכן תיכף בתחילת השבוע בכל מוצאי שבת, אנו מעוררים את קדושת אליהו - קדושת שם ב"ן, כי במוצ"ש מתחיל התגלות אליהו, שהוא יאיר את האמת וירחק את הבעלי זרוע ואת השקר, עד שהם בעצמם יודו על השקר שלהם, (כמו המעשה של הרה"ק משפטיווקע זצ"ל).

והנה השקר נמשך מבחינת הנחש שהביא מיתה לעולם, שהוא מציאות של השינה והתרדמה שאנו ישנים את הימים, ולא נכנסים לחיים אמיתיים של דביקות בהשי"ת ובתורתו.

ועיקר תוצאת השינה הוא שנעשה בעולם בחינה של 'עבד', כמו שאמרו חז"ל עשרה קבין שינה ירדו לעולם, תשעה נטלו עבדים, שעצלים במלאכתם. כי כאשר שולט בעולם השינה, אזי נעשה עבדות בעולם, טרדות ודאגות, שעבוד לתאוות וחמדות וכו'.

וכל ענין זה של 'עבד ושינה' נמשך מבחינת השקר שהכניס הנחש בעולם, שהוא הסתכלות מוטעית על כל הבריאה, שאין מסדרים את הדעת שידע להבדיל בין טוב לרע. נמצא שיש בנחש ג' קליפות: שקר- ידיעות רעות, השקפה שקרית על העולם. שינה - תאוות הלב המרדימים אותו מלבקש את השי"ת. עבד- יאוש ועצלות, חוסר חשק וחיות בעבודת ה' (עיין ליקו"מ סי' קי"ז).

ועל פי זה אפשר לומר שכעת בליל שימורים זה אחר שהיינו ערים כל הסדר וספרנו ביציאת מצרים ואכלנו מהמצה הקדושה, הוא הזמן שמתעוררים לכסוף לקדושת אליהו, לא ליפול לשינה והתרדימה של העולם, ואנו משתוקקים כעת בפתיחת הדלת, להאמין

הַלֵּל

מוזגין כוס רביעי וגומרין עליו את ההלל, ויש נוהגין למזוג כוס רביעי לפני שפוך חמתך:

שיר והלל הוא שלמות גאולת הנשמה שהיתה תחת יד פרעה העומד בעורף ולא הניח לפתוח את הפה לשיר להשי"ת. ולכן מוזגים בברך והלל הכוסות, כי על ידי היין מעוררים ביותר את הדעת דקדושה [ועל כן הם מרמזים על ד' לשונות של גאולה].

וכפי שבארנו בביאור ד' כוסות (לפני 'קדש'), הרי שהלל היא הדרגא השלמה של האמונה כי שלמות האמונה היא שמביאה את האדם לפתוח את הפה, להתפלל ולשבח את השי"ת.

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ. כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד. עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם. כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ. עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ. אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן. רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ. לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיהוָה. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַיהוָה. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַיהוָה. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ

שיש דעת כזה שנקרא 'קדושת אליהו' שעל ידו נוכל להיות בתוך עולם העשייה, בזכרון האמת מתוך התקשרות לה'.

יִרְאֵי יְהוָה. הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים: יֹסֵף יְהוָה עֲלֵיכֶם. עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה. עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה. וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ. וְלֹא כָּל יוֹרְדֵי דוּמָה: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי. וּבְיָמַי אֶקְרָא: אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת. וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי. צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא. אָנָּה יְהוָה מַלְּטָה נַפְשִׁי: חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק. וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה. דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי. כִּי יְהוָה גָּמַל עָלָיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת. אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה. אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה. בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר. אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי. כָּל הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה אָשִׁיב לַיהוָה. כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא. וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם. נֶגְדָּה נָּא לְכָל עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה. הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה יְהוָה כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ. אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה. וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם. נֶגְדָּה נָּא לְכָל עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בֵּית יְהוָה. בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם. הַלְלוּיָהּ: הַלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם. שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים: כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ. וֶאֱמֶת יְהוָה לְעוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

יֹאמְרוּ נָא בֵּית אַהֲרֹן. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְהוָה. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ. עָנָנִי בַּמֶּרְחָב יָהּ: יְהוָה לִי לֹא אִירָא. מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה לִי בְּעוֹזְרָי. וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה. מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה. מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי גַם סְבָבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי כִדְבוֹרִים. דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל. וַיהוָה עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ. וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים. יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה. יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה. וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ. וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה. צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה. אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה. אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים. הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים. הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת. הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ. מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת. הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ. זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה. נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה. נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ:

אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא:

אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא:

אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:

אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה. בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה. בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: אֵל יְהוָה וַיָּאֶר לָנוּ. אִסְרוּ חַג בַּעֲבוֹתִים. עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אֵל יְהוָה וַיָּאֶר לָנוּ. אִסְרוּ חַג בַּעֲבוֹתִים. עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ. אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ. אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְגֹזֵר יַם סוּף לְגֶזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְּיַם סוּף כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם

חַסְדּוֹ: לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד: מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וְעוֹנֶה וּמְרַחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ אֶלָּא אַתָּה: אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּל תּוֹלְדוֹת. הַמְּהֻלָּל בְּכָל (בְּרוֹב) הַתִּשְׁבָּחוֹת. הַמְּנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים: וַיהוָה עֵר. הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים. וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים. (מְחַיֵּה מֵתִים וְרוֹפֵא חוֹלִים פּוֹקֵחַ עִוְרִים וְזוֹקֵף כְּפוּפִים) וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים. וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים. וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים. וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים. וְהַמְּפַעְנֵחַ נֶעֱלָמִים. וּלְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים: וְאִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם. וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו. וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ. וְיָדֵינוּ פְּרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם. וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. וּלְבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ. עַל אַחַת

מֵאָלָף אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים. הַטּוֹבוֹת נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ: מִלְּפָנִים מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרָעָב זַנְתָּנוּ. וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ. מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ. וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ. וּמֵחֳלָיִם רָעִים וְרַבִּים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ: עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ. וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְאַל תִּטְּשֵׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָנֶצַח: עַל כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ. וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם. יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִישׁוֹרְרוּ וִירוֹמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד: כִּי כָל פֶּה לְךָ יוֹדֶה. וְכָל לָשׁוֹן לְךָ תִשָּׁבַע. וְכָל עַיִן לְךָ תְּצַפֶּה. וְכָל בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע. וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל הַלְּבָבוֹת יִירָאוּךָ. וְכָל קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ. כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב. כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יְהוָה מִי כָמוֹךָ. מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ. וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ. שַׁוְעַת עֲנִיִּים אַתָּה תִשְׁמַע. צַעֲקַת הַדַּל תַּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ: מִי יִדְמֶה לָּךְ. וּמִי יִשְׁוֶה לָּךְ. וּמִי יַעֲרָךְ לָךְ. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן. קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: נְהַלֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת שֵׁם קָדְשֶׁךָ. כָּאָמוּר. לְדָוִד. בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה. וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ:

הָאֵל בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ. הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ. הַגִּבּוֹר לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ: הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא:

שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכָתוּב רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיהוָה. לַיְשָׁרִים

נָאוָה תְהִלָּה. בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְרוֹמָם. וּבְשִׂפְתֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ. וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדָּשׁ. וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְהַלָּל:

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. בְּרִנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל הַיְצוּרִים. לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר וּלְנַצֵּחַ לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס. עַל כָּל דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

וּבְכֵן, יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עוֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ, וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל:

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ, וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ, וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִישׁוֹרְרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר, כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס רְבִיעִי שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת. לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בְּדַחִילוּ וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא

טָמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וִיהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

ושותה בהסיבה ואח"כ מברך ברכה אחרונה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ. רַחֵם נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הֵיכָלֶךָ. וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וְנֹאכַל מִפִּרְיָהּ וְנִשְׂבַּע מִטּוּבָהּ וּנְבָרֶכְךָ עָלֶיהָ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה. (בשבת: וּרְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה) וְשַׂמְּחֵנוּ בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. כִּי אַתָּה יְהוָה טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל וְנוֹדֶה לְךָ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן: (בא"י גַּפְנָהּ):

נִרְצָה

אם עשה הכל כהסדר היא נרצה לה':

לאחר שעשה וקיים כל הנהגת הסדר אזי צריך להיות בטח שעתה בוודאי הוא נרצה להשי"ת, ונוהגים להוסיף פיוטים ולומר שיר השירים ולהוסיף בסיפור יציאת מצרים עד שתחטפנו שינה. ולא בחינם סדר בעל ההגדה סימן זה של 'נרצה' כי זהו תכלית ליל הסדר לצאת מלילה קדוש זה,

מתוך אמונה שבוודאי הוא רצוי ואהוב למעלה, והוא עיקר היחוד, שאדם מתענג מכך שמתענגים ורוצים אותו למעלה.

חֵסֶל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ. כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ. כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ. כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ. זֶה שׁוֹכֵן מְעוֹנָה. קוֹמֵם קְהַל עֲדַת מִי מָנָה. בְּקָרוֹב נַהֵל נִטְעֵי כַנָּה. פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה:

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלָיִם ג"פ:

וּבְכֵן וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה[מו]:

אָז רוֹב נִסִּים הִפְלֵאתָ בַּלַּיְלָה. בְּרֹאשׁ אַשְׁמוֹרֶת זֶה הַלַּיְלָה. גֵּר צֶדֶק נִצַּחְתּוֹ כְּנֶחֱלַק לוֹ לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: דַּנְתָּ מֶלֶךְ גְּרָר בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה. הִפְחַדְתָּ אֲרַמִּי בְּאָמְשׁ לַיְלָה. וַ יָּשַׂר יִשְׂרָאֵל לָאֵל וַיּוּכַל לוֹ לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: זֶרַע בְּכוֹרֵי פַּתְרוֹס מָחַצְתָּ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה. חֵילָם לֹא מָצְאוּ בְּקוּמָם בַּלַּיְלָה. טִיסַת נְגִיד חֲרוֹשֶׁת סִלִּיתָ בְּכוֹכְבֵי לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: יָעַץ מְחָרֵף לְנוֹפֵף אִוּוּי הוֹבַשְׁתָּ פִּגְרָיו

מו. ויהי בחצי הלילה

בפיוט קדוש זה מתארים את כל הנסים שנעשו לישראל בשעת חצות הלילה, שהוא אחד מהיסודות שרביז"ל הרגיל אותנו לשבר את השינה בתוקפו, כי אז הוא הזמן בו אדם יכול להגאל מכל צרות הנפש שלו. וגם מי שאינו זוכה לקום בלילה בחצות, על כל פנים יקח את הלימוד הנורא הזה, לשבר תמיד שינה ונפילה באמצע, ולא יחכה שיעבור מעצמו (וכדאי מאוד ללמוד הרבה ההלכות הראשונות מליקוטי הלכות שם מבאר כל ענין השכמת הבוקר, כי הוא מיסודות התעוררות לעבודת ה'). ולכן מתארגם את כל הנסים שנעשו בשעה קדושה של חצות הלילה, בשביל שנתעורר גם אנו לקדושת עבודת חצות, בכדי שנוכל להגאל על ידי עצה זו במשך כל השנה.

בַּלַּיְלָה. כָּרַע בֵּל וּמַצָּבוֹ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה. לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רָז חֲזוֹת לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: מִשְׁתַּכֵּר בִּכְלֵי קֹדֶשׁ נֶהֱרַג בּוֹ בַּלַּיְלָה. נוֹשַׁע מִבּוֹר אֲרָיוֹת פּוֹתֵר בְּעִתּוּתֵי לַיְלָה. שִׂנְאָה נָטַר אֲגָגִי וְכָתַב סְפָרִים בַּלַּיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: עוֹרַרְתָּ נִצְחֲךָ עָלָיו בְּנֶדֶד שְׁנַת לַיְלָה. פּוּרָה תִּדְרוֹךְ לְשׁוֹמֵר מַה מִּלַּיְלָה. צָרַח כַּשּׁוֹמֵר וְשָׂח אָתָא בֹקֶר וְגַם לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: קָרֵב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה. רָם הוֹדַע כִּי לְךָ הַיּוֹם אַף לְךָ הַלַּיְלָה. שׁוֹמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. תָּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֶשְׁכַת לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה:

בחו"ל בליל שני:

וּבְכֵן וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

אוֹמֵץ גְּבוּרוֹתֶיךָ הִפְלֵאתָ בַּפֶּסַח. בְּרֹאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נִשֵּׂאתָ פֶּסַח. גָּלִיתָ לְאֶזְרְחִי חֲצוֹת לֵיל פֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח: דְּלָתָיו דָּפַקְתָּ כְּחוֹם הַיּוֹם בַּפֶּסַח. הִסְעִיד נוֹצְצִים עֻגוֹת מַצּוֹת בַּפֶּסַח. וְאֶל הַבָּקָר רָץ זֵכֶר לְשׁוֹר עֵרֶךְ פֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח: זוֹעֲמוּ סְדוֹמִים וְלֹהֲטוּ בָּאֵשׁ בַּפֶּסַח. חִלַּץ לוֹט מֵהֶם וּמַצּוֹת אָפָה בְּקֵץ פֶּסַח. טִאטֵאתָ אַדְמַת מוֹף וְנוֹף בְּעָבְרְךָ בַּפֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח: יָהּ רֹאשׁ כָּל אוֹן מָחַצְתָּ בְּלֵיל שִׁמּוּר פֶּסַח. כַּבִּיר עַל בֵּן בְּכוֹר פָּסַחְתָּ בְּדַם פֶּסַח. לְבִלְתִּי תֵּת מַשְׁחִית לָבֹא בִּפְתָחַי בַּפֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח: מְסֻגֶּרֶת סָגְרָה בְּעִתּוֹתֵי פֶּסַח. נִשְׁמָדָה מִדֶּיָן בִּצְלִיל שְׁעוֹרֵי עוֹמֶר פֶּסַח. שׁוֹרְפוּ מִשְׁמַנֵּי פּוּל וְלוּד בִּיקַד יְקוֹד פֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח: עוֹד הַיּוֹם

בְּנוֹב לַעֲמוֹד עַד גָּעָה עוֹנַת פֶּסַח. פַּס יָד כָּתְבָה לְקַעֲקֵעַ צוּל בַּפֶּסַח. צָפֹה הַצָּפִית עָרוֹךְ הַשֻּׁלְחָן בַּפֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח: קָהָל כִּנְסָה הֲדַסָּה צוֹם לְשַׁלֵּשׁ בַּפֶּסַח. רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מָחַצְתָּ בְּעֵין חֲמִשִּׁים בַּפֶּסַח. שְׁתֵּי אֵלֶּה רֵגַע תָּבִיא לְעוּצִית בַּפֶּסַח. תָּעוֹז יָדְךָ וְתָרוּם יְמִינֶךָ כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג פֶּסַח. וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה[מז]:

אַדִּיר בִּמְלוּכָה. בָּחוּר כַּהֲלָכָה. גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה: דָּגוּל בִּמְלוּכָה. הָדוּר כַּהֲלָכָה. וָתִיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה: זַכַּאי בִּמְלוּכָה. חָסִין כַּהֲלָכָה. טַפְסְרָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה: יָחִיד בִּמְלוּכָה. כַּבִּיר כַּהֲלָכָה. לְמוּדָיו יֹאמְרוּ

.....

מז. כי לו נאה כי לו יאה

פיוט קדוש זה הוא ממש בירור המדמה של האדם, אשר זה תכלית יציאת מצרים, לדמות את גדולת ה', שרק על ידי הכח הזה אפשר להאריך בתפילה, כי האמונה אצלנו בקטנות ולכן קשה להתפלל ולשבח את ה', ובלילה זה היה עיקר העבודה לתאר ולהאריך בסיפורי יציאת מצרים, לעורר את כח המדמה והדמיון דקדושה, להתפעל מגדולת ה', וכך נפתח הפה בשבח הבורא, ופיוט זה אשר אומרים אותו לקראת סוף הסדר בשעת 'נרצה' הוא גילוי עצום של התפעלות הנפש מגדולת הבורא, המברר את המדמה בכח עצום - כי לו נאה כי לו יאה, כי עיקר בירור המדמה הוא בענין המשיכה לדבר נאה ויאה.

ולכן בשעה זו מתגבר עייפות גדולה, כי השינה הוא ההיפך של המדמה דקדושה, ואז מתגברים חלומות ודמיונות, ומשום כך ראוי להתאמץ דווקא לעת הזאת לומר הפיוטים האלו בהתעוררות מחודשת, כי הוא נורא מאוד.

לוֹ: לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה: מֶלֶךְ בִּמְלוּכָה. נוֹרָא כַּהֲלָכָה. סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה: עָנָיו בִּמְלוּכָה. פּוֹדֶה כַּהֲלָכָה. צַדִּיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה: קָדוֹשׁ בִּמְלוּכָה. רַחוּם כַּהֲלָכָה. שִׁנְאַנָּיו יֹאמְרוּ לוֹ: לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה: תַּקִּיף בִּמְלוּכָה. תּוֹמֵךְ כַּהֲלָכָה. תְּמִימָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ. לְךָ אַף לְךָ. לְךָ יְהוָה הַמַּמְלָכָה. כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה:

אַדִּיר הוּא יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב[מח]. בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב: בָּחוּר הוּא. גָּדוֹל הוּא. דָּגוּל הוּא. יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב: הָדוּר הוּא. וָתִיק הוּא. זַכַּאי הוּא. חָסִיד הוּא. יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב: טָהוֹר הוּא. יָחִיד הוּא. כַּבִּיר הוּא. לָמוּד הוּא. מֶלֶךְ הוּא. נוֹרָא הוּא. סַגִּיב הוּא. עִזּוּז הוּא. פּוֹדֶה הוּא. צַדִּיק הוּא. יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה

.....

מח. אדיר הוא יבנה ביתו

אחר שהתעוררנו להכיר קצת בגדולת ה', מתעורר כיסופים נפלאים על בנין המקדש, ומבקשים מה' שנזכה לגילוי העצום של בית המקדש, אשר אז יתגלה שם ה' בשלמות.

בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב: קָדוֹשׁ הוּא. רַחוּם הוּא. שַׁדַּי הוּא. תַּקִּיף הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב. בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ[מט]. אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: שְׁלֹשָׁה מִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: שִׁשָּׁה מִי יוֹדֵעַ. שִׁשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי

.....

מט. אחד מי יודע

כמה פשיטות ותמימות יש בפיוט הנפלא הזה, כי לאחר שהתקשרנו להש"ת באהבה והתחדשות, אזי מתחילים למנות את כל מניני הקדושה, כמו דבר גדול שאדם אוהב מאוד, שאז הוא סופר ומונה את כל המספרים שיש באותו הדבר, כמו בחתונה, סופר כמה כלי נגינה היה, וכמה מיני מאכל וכו' וכו'. ובפיוט זה אפשר להתקשר מחדש לכל היהדות הפשוטה והתמימה.

לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: שְׁמוֹנָה מִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: תִּשְׁעָה מִי יוֹדֵעַ. תִּשְׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: עֲשָׂרָה מִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרָה אֲנִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: אַחַד עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ. אַחַד עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: שְׁנֵים עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵים עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִדַּיָּא. שְׁנֵים עָשָׂר

שִׁבְטַיָּא. אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא. עֲשָׂרָה דִּבְרַיָּא. תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא. שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תּוֹרָה. אַרְבַּע אִמָּהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

חַד גַּדְיָא[נ], חַד גַּדְיָא: דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא שׁוּנְרָא, וְאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא כַלְבָּא, וְנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא חוּטְרָא, וְהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא נוּרָא, וְשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא מַיָּא, וְכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא תּוֹרָא, וְשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא הַשּׁוֹחֵט, וְשָׁחַט לְתוֹרָא, דְּשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף

.....

נ. חד גדיא

הרבה סודות יש בניגון זה, ור' נתן (ליקו"ה ר"ח ו' - י"ט) מבארו שהוא רומז על ביטול כל הקושיות על הנהגת ה', מה שאנו רואים הרבה פעמים עיוות המשפט, כביכול יש עיוות בהנהגת העולם, שהעולם מלא במחלוקות וגזילות וכו' וכו', והפיוט הקדוש הזה מגלה שהכל בחשבון גדול ונורא.

לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְשָׁחַט לְשׁוֹחֵט, דְּשָׁחַט לְתוֹרָא, דְּשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא: וְאָתָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְשָׁחַט לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת, דְּשָׁחַט לְשׁוֹחֵט, דְּשָׁחַט לְתוֹרָא, דְּשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשׁוּנְרָא, דְּאָכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי. חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא:

חייב לעסוק בהלכות פסח וביציאת מצרים כל הלילה עד שיחטפנו שינה, ורבים נוהגים לומר שיר השירים אחר הסדר. ולא יקרא קריאת שמע על מטתו אלא פרשה ראשונה של שמע, ולא שאר המזמורים שאומרים, כי ליל שמורים הוא לה':

שער
קדושת היו"ט
ושביעי
של פסח

שפ

קדושת יום טוב

בשלש רגלים עולים לרגל לראות פני ה', ודרשו חז"ל 'לראות ולהראות' כלומר לראות את ה', ולהאמין שה' רואה אותנו. כי ביום טוב מאיר הארת הפנים של הקב"ה אלינו (ליקו"מ סי' ל' - קל"ה). כי יום טוב הוא הלב של השנה, וכל השמחה שיש למעלה מכל המצות שאנו עושים במשך ימות השנה, מתקבצים ביום טוב, ואז מתגלה הארת פניו של השי"ת. ולכן אנו מצווים במצוות 'ושמחת בחגך', לעורר השמחה של כל המצוות שעשינו במשך כל ימות השנה.

חול המועד

אחר שביום טוב הראשון התגלה האמונה שכל העולם מתנהג בהשגחה פרטית רק ברצון ה' (ליקו"מ סי' ד' תנינא), מתעוררים הקליפות מחדש לבלבל את האמונה ולהכניס כפירות בלב. ולכן אור היום טוב ממשיך לתוך ימות החול, שאז מצד אחד אסור לעשות מלאכות שלא לצורך, ורק בדבר האבד התירו, שהוא מורה על ירידה לעסקי עולם הזה מתוך אמונה בהשגחה בלי טרדה ולחץ, שבזה מתקנים הניצוצות שנאבדו ונפלו, כמובא באריז"ל.

ולכן יש להתעורר בחול המועד להתחזק מאוד באמונה ולהבין שאם יש צורך להתעסק בעסקי גשמיות להבין שזה רצון ה' ולראות שם התגלות השגחה.

שביעי של פסח - מסירות נפש לבקוע הקטנות

א] סוד שביעי של פסח הוא הסוד הנורא של קריעת ים סוף, מה שמבואר

בכתבי האר"י הק' שהוא סוד נורא שלא רצה לגלותו, ושע"ז נסתלק בנו (עי' שער הכוונות דרושי הפסח דרוש י"ב), כי הוא סוד היחוד בקטנות.

שכשעמדו ישראל על הים וראו כמה חיילים ומחנות שבאים כנגדם מלמעלה ומלמטה וכולם נתאספו לנגדם, ובאותה שעה ראו ישראל צער ודוחק מכל הצדדים, וראו את הים בגליו שמתרוממים לפניהם, ואחריהם כל אותם ההמונים ומחנות מצרים, ומעליהם ראו כמה מקטרגים, והתחילו להתפלל ולצעוק אל הקב"ה, ואז אמר הקב"ה למשה 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו'.

ומובא בזוה"ק (ח"ב נ"ב:) שהשי"ת אמר לו אז 'מה תצעק אלי - כי בעתיקא תליא מילתא', ובאותה שעה נתגלה עתיקא קדישא - שהוא סוד התגלות הרצון המכניע כל הדינים ונעשה שעת רצון בכל העולמות העליונים, ועי"ז נצלו ישראל עי"ש.

כי במקום קטנות אי אפשר לייחד ולהתדבק לה' באופן של גדלות המוחין, כי כשאדם בקטנות נשכח ממנו כל מציאות של מדות הרחמים, ועל כן אינו יכול לפתוח פיו בתפילה כי אינו רואה שיש כלל ישועה לענייננו ושיש מי ששומע אותו, ואז צריך אתערותא דלעילא מ'עתיק' - התעוררות העליונה של מדות הרחמים, שעל ידו יוכל להקרע הים, ולהיות נעשה דרך ושביל במקום שאין שום דרך, והירידה יתהפך לעלייה.

הדרך לעורר הרחמים העליונים האלו, הוא על ידי התחזקות במסירת נפש ועקשנות לבקוע דרך מתוך הקטנות, והיינו להמשיך לנסוע במסירות נפש ולהחזיק מעמד אף שהדרך נראה ללא מוצא, אך בכל זאת הוא חזק בדעתו לעמוד בעקשנותו לעשות מה שיש כן בכוחו, וכך נמשך

הארת מדות הרחמים ונקרע הים.

וזהו סוד מה שאומר רבינו בתורה קצ"ח "כשאדם צועק אומרים לו ליסע כמו שכתוב מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו".

ב] בנעילת החג נהגו אנ"ש להתאסף יחד ולספר המעשה של נסיעת הבעש"ט שניצול באותו היום, בנסיעתו לארץ ישראל. ויש בסיפור זה גילוי גדול של בטחון, שזה תכלית סיפורי הצדיקים לעורר גילוי ההשגחה באופן שיטהר המחשבה כמובא בליקו"מ סי' רל"ד.

והוא גם מה שנתגלה במעשה נפלא זה, של נסיעת הבעש"ט לארץ ישראל, קדושת 'הדרך לארץ ישראל', להחזיק עצמו בעת הקטנות, ולעמוד בבטחון עצום בהשי"ת, לעבוד את השי"ת גם ללא עוה"ב, והכל בדרך לארץ ישראל, שהוא סוד להחזיק מעמד בפשטות, והוא ממש סוד השביעי של פסח.

להשליך עצמו להשי"ת באמונה שיכול להמציא ישועה

ג] שביעי של פסח הוא מציאות הקיימת בכל אדם, בו אדם מוצא את עצמו עומד על שפת הים, לכוד מכל עבר. מצד אחד ים, מצד שני מצרים, מצד שלישי מדבר הרוחש חיות רעות. אין לאן ללכת, אין לאן לפנות, ואז פשוט בלית ברירה יוצאת זעקה עמוקה מעומק הלב 'איה'??? 'רבונו של עולם, לאן הולכים?'

הרי כשעם ישראל זעקו את הזעקות האלו, מה הם יכלו לחשוב בליבם, וכי איזה נס כבר יכול להיות, במקרה הטוב, הקב"ה ימציא מכה נוספת

על המצרים, ואז יוכלו לברוח מהם, אבל אף אחד לא העלה בדעתו שיש אפשרות חדשה אצל השי"ת - קריעת ים סוף!!! סוג של נס מכיוון כל כך לא צפוי.

וזה מצב שכל אחד נפגש עמו בחייו הרבה פעמים, אלא שבהרבה פעמים אדם מונע את הנס מלקרות, מחמת שהוא כבר קובע לעצמו בדעתו איך יכול להיראות הישועה, ומרוב יאוש הוא מרים ידיים ומוסר את עצמו למצרים. במקום להרים קול צעקה וזעקה לה', בלי לתת לו רעיונות איך להושיע אותו, אלא להאמין שיש אצל השי"ת רחמים כאלו, שיכול להמציא חתירה חדשה שתושיע אותו.

כי כשיש גזר דין צריך את ההישענות המוחלטת בהשי"ת, להשליך עצמו עליו, יהיה מה שיהיה, אין לי לאן לברוח, תדאג אתה בשבילי... וזה מה שממתיק הדין וקורע את הים ופותח שביל חדש.

ד] ומצב זה הוא הן בגשמיות בכל מיני בעיות שעוברות על האדם בו אינו רואה כל פתח של מציאות אחרת. ובעיקר בעניינים רוחניים, בו המחשבות מבלבלות, או הרגלים וקנינים לא טובים שקשה לנו להזיז, אשר במשך הזמן אדם מתרגל אליהם ואומר שכך הוא המציאות ואי אפשר לשנותו, וכאן צריך לראות את עצמו כאילו הוא עומד על הים, וזועק לה', והשי"ת פותח לו פתח חדש לגמרי, שביל שלא הכיר.

ולכן כתוב לומר בכל יום שירת הים בהתלהבות ובשמחה, באופן שמצייר לעצמו כאילו הוא עומד על הים. ובעיקר ביום הקדוש הזה שביעי של פסח, להכנס לתיבות השירה, והוא מה שיכול לתת לאדם הכח הנורא הזה לבקוע בכל יום ויום את הים הסוער של אותו היום.

קולמוס הצדיק יכול לבקוע שבילים חדשים

ה] הזוה"ק אומר, שבזמן יציאת מצרים היה קריעת ים סוף על ידי מקלו של משה, אבל קריעת ים סוף האחרון יהיה על ידי הקולמוס, כלומר על ידי כתיבת תורת הצדיקים. (עיין ליקו"ה נשיאת כפיים ה')

זהו הסוד של תורת הצדיקים, לבקוע שבילים חדשים בכל מיני מצבים.

כי הרבה פעמים אנו מוצאים את עצמנו לכודים מכל עבר, לא יודעים לאן ללכת, ומה צריכים אנו לעשות, ואז אומרים לנו להסתכל בספרי הצדיק, ללכת לשמוע שיעור, לשוחח עם חבר שיחת חברים, או להתבודד ולהשיח הלב לפני ה'.

אלא שתיכף אנו אומרים לעצמנו: "מה כבר יכול להיות כתוב בספר, אנו מכירים כבר פחות או יותר את התורות והחיזוקים של הצדיק!!!"

אך לא. מי שמתעקש ומתעורר להבין שיש עצות, יש שבילים חדשים שלא הכיר, צריך לנסות בכל יום מחדש, לא לומר אני כבר מכיר את הכל, אז לפתע נבקע שביל חדש מן הצד, שכלל לא תאר לעצמו שקיים כזה סוג של ישועה ונס.

המח נבקע ומגלה עצות חדשות ונפלאות בתורת הצדיק שכלל לא חשב שזה מה שיקרה.

ומי שמתנסה ללכת בדרך הקדוש הזה, אזי במשך הזמן הוא מפסיק להבהל מכל מצב קשה, אדרבא הוא מבין שדווקא המצב הדוחק והלחוץ,

היא אשר מוציאה מתוכו צעקה פנימית לה', שלאחריו מתחיל לנסוע ולגלות עצות והשגות חדשות.

כל מי שלומד ספרי רבינו הק', מבין את מה שכתבנו כאן. ומי שלא הבין, מוזמן לנסות. לגשת בכל פעם לספרי רבינו הק', לא כמו ספרים שכבר מכיר מזמן. אלא מתוך סוג של חיפוש, ואז יגלה בכל פעם בקיעת ים סוף חדש, שביל חדש, עצה חדשה, השגה חדשה, וקרבה חדשה שלא הכיר עד כה!!!

ואז פוצחת לה שירת הים חדשה - 'אשרינו' חדש לגמרי!!!!

שער המאמרים

"השיר יהיה לכם כליל התקדש חג"

ביאור מהותו של חג הפסח

פרק א' - התעוררות הרצון על ידי אמונה

חייב אדם לראות עצמו כאלו יצא ממצרים

א] הנה קרב ובא יום הגדול חג הפסח, בזמן זה - בשעת יציאת מצרים נפתח לנו אור הדעת לדעת ידיעת אמיתת האמונה בהשם יתברך על ידי כל האותות והמופתים הנוראים שעשה עמנו אז, והארה זאת נמשכת לדורות בכל שנה ושנה, "כי בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים".

ובכל דור ובכל שנה ושנה צריכים להמשיך מחדש ידיעה הקדושה האמיתית הזאת לידע בכל עת בידיעה חדשה כי ה' הוא האלקים, כמו שאמרו חז"ל לעניין קריאת שמע, 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים'.

ומכל שכן שהוא נאמר על כל השלש רגלים שהוא זמן התחדשות הדעת והמוחין באור האמונה, ובפרט בחג הפסח הבא עלינו שהוא ראש לרגלים והוא תחילת התגלות האמונה בכל יום מחדש.

ב] והנה בעל ההגדה סידר לנו הסדר של 'ליל התקדש חג', ובו ט"ו סימנים, קדש ורחץ כרפס יחץ מגיד רחצה מוציא מצה מרור כורך שולחן עורך צפון ברך הלל נרצה.

והרבה סודות ורמזים יש בסדר זה דייקא, כי מרומז בזה כל סדר קבלת אור המוחין קטנות וגדלות וכו' כמבואר בכתבים, ולא באנו כאן לעמוד בסוד הדברים. אך פשטות העניין שומה עלינו להבין ולברר איך לעשותם

ולקיימם.

כי הנה י"ד סימנים ראשונים יש בהם ההבנה הפשוטה מה שצריך לעשות בהם, קדש - קידוש, ורחץ - רחיצת ידיים, כרפס - אכילת ירק, יחץ - לחצות המצה ולהטמין החלק הגדול וכו' וכו'.

אך הסימן האחרון 'נרצה', צריך להבין מה משמעותו ומה צריך לעשות בזה, כי בהגדות המודפסים מובא פירושו בזה הלשון: "אם עשה כהסדר הזה הוא נרצה להשם", ועל כן גם ישראל נוהגים אז לזמר פיוטים ושבחים לבורא יתברך.

אך עדיין לא מובן למה ייחשב 'נרצה' לחלק מהסדר, מה שסידר לנו בעל ההגדה לידע מה לעשות בליל קדוש זה, שהרי אין בזה עשייה ופעולה שצריך לעשות, אלא רק הודעה שאם עשה כסדר הזה הרי הוא נרצה לה'.

אך באמת בהבנת קצת ענין גלות מצרים ופנימיות עניין החג הקדוש מה שמעוררים בכל שנה ושנה מחדש כלל סיפור יציאת מצרים, יובן שכל עיקר הסדר הוא דייקא לבוא לסימן של 'נרצה', ולסיים הסדר הקדוש עם טעם זה של ה'נרצה'.

ביציאת מצרים נתגלה האמונה

ג] 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך' - כי זכירת יציאת מצרים הוא מעקרי היהדות, מה שאדם צריך בכל יום לעורר עצמו לזכור האמונה בהשי"ת, איך שהשי"ת הוא מנהיג העולם ברצונו לבד בהשגחה פרטית מופלאה למעלה מהטבע, וברצונו משדד ומשבר מערכות הטבע והמזלות, והכל רק בשביל בניו האהובים - עם ישראל!

ועל כן צריך להזכיר בכל פעם עניין יציאת מצרים מחדש, ולא די לעורר רק האמונה הכללית שהשי"ת ברא את העולם - 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', כי זאת צריך לידע שעיקר האמונה הוא לא רק להאמין שהשי"ת מנהיג הבריאה בהשגחה פרטית על כל אחד, אלא צריך להאמין גם שכל תכלית בריאת העולם וכל מה שהשי"ת מנהיג הכל ומשגיח על כל דבר ודבר, הוא רק בשביל עם ישראל מרוב אהבתו וחיבתו אותם.

ואמת זו נתגלה בעת יציאת מצרים, שלא זו בלבד שנתגלה שהשי"ת מנהיג הכל ברצונו לבד, אלא שכל העולם ראה איך השי"ת אוהב את עם ישראל ושידד ושיבר בשבילם את כל מערכות הטבע והמזלות.

העיקר הוא הרצון

ד] וככל שגודל בלב האדם האמונה שהשי"ת מנהיג העולם ברצונו בהשגחה והכל בשביל אהבתו אותו באופן פרטי ממש, כך גם מתעורר הוא בחזרה לרצון ולהשתוקקות עצומה להשי"ת, כי כשאדם רואה שהשי"ת כל כך דואג לו ואוהב אותו, ויש לו רצון חשק ואהבה אליו אזי ממילא מתעורר האדם כנגדו ברצון ואהבה.

ה] והחשק והרצון שיש לאדם עם השי"ת הוא למעשה קיום קשר הברית שיש לנו עם השי"ת, שכרת ברית עם אברהם שהוא לא יעזבנו, ועל ידי זה הברית יש לנו הכח תמיד לא לעזוב החשק והרצון אליו, אלא תמיד להשאיר הלב ער וחזק בחשק עצום אליו ית', כשם שהוא ית' אינו מניח לעולם אהבתו אלינו.

ו] ועם חשק ורצון זה צריך לקיים כל המצוות והתורה ותפילה, הכל מתוך חשק ער ותבערת הלב אליו ברצון חזק ואדיר אליו ית', כי העיקר הוא

הרצון, וכמובא בשיחות הר"ן (נא) בזה"ל: "העיקר הוא הרצון, להיות רצונו חזק ותקיף תמיד להתקרב אליו יתברך. ואף על פי שהכל חפצים ורוצים לעבדו, אף על פי כן אין כל הרצונות שווין, ויש חלוקים רבים ברצון. אפילו באדם אחד בעצמו בכל עת ובכל רגע יש חילוקים גדולים בין הרצונות. והכלל, שעיקר הוא הרצון והכיסופין שיהיה כוסף תמיד אליו יתברך, ובתוך כך מתפללין ולומדין ועושין מצוות".

ז] וכשיהדות האדם וקיום התורה והמצוות בנוי על בסיס של רצונות וחשק להשי"ת, אזי תמיד יכול לעבוד את ה' בהתחדשות נפלאה, כי חשק ואהבה נותן טעם חדש בכל מצווה ומעשה טוב שעושה נחת רוח לה', (כשם שחשק נותן מחדש טעם טוב בכל אכילה).

ח] וכן על ידי שעוסק תמיד לחזק החשק והרצון להשי"ת, על ידי זה יוכל תמיד להתחדש ולהתחיל התחלות חדשות בעבודת ה', אפילו אם נפל לעוונות, ואפילו אם לא זכה לעבוד את ה' כפי מה שהיה צריך לעבוד ולעשות ולחטוף טוב באותו היום, כי מרוב חשקו ורצונו אחר השי"ת לעולם אינו מתייאש, ומתחיל מחדש לעשות מה שיש בכוחו, אפילו אם כבר הרבה פעמים לא עלתה בידו להכנס לקדושה.

וזה צריך מאוד להיזהר להחזיק תמיד הרצון, וכך לעולם לא ייפול מיהדותו, כי אפי' אם היצה"ר ייקח ממנו העבודת ה', אבל הרצון - לרצות על כל פנים לעבוד את ה', זה אי אפשר לו לקחת, וכשיחזיק בזה תמיד ממילא בוודאי יתחדש לאחר הנפילה, שהרי הוא רוצה ומתגעגע לה'.

ט] ועיקר הדרך להתעורר בהתעוררות הלב ברצון חדש ותשוקה וחמדה להשי"ת, הוא על ידי שמכניס עצמו לאמונה פשוטה לזכור

ממציאות הבורא שהוא מנהיג הכל רק לטובה מתוך אהבה עצומה לכל אחד מישראל, ומתוך כך מתעורר האדם לזכור מהחן והחשיבות שיש לכל אחד מישראל אצל השי"ת, וכמה נחת רוח הוא גורם למעלה, ואין הבדל באיזה דרגא הוא עומד והאם הוא צדיק או רשע, וגם אין הבדל כמה מעשים טובים עשה באותו היום, כי בכל רגע מצפים למעלה כל העולמות העליונים והמלאכים על כל איש ישראלי שיעשה איזה מעשה טוב עכשיו.

ואדרבא כמה שהוא יותר רחוק מהשי"ת, אזי אם יתעורר באיזה פעולה קטנה לכבוד השי"ת אזי יעשה בזה נחת רוח כפול ומכופל, באשר שאפילו רחוק כזה מודה במציאות ה'.

י] וככל שהאמונה גדולה יותר, כך גודל הרצון וההשתוקקות להשי"ת, וכמובא בשיחות הר"ן (לב) בזה"ל: "ואזי כשהולך באמונה לבד בלי חקירות וחכמות אזי זוכה לבוא לבחינת רצון שהוא למעלה אפילו מחכמה, דהיינו שיזכה שיהיה לו רצון מופלג חזק מאד אליו יתברך בהשתוקקות נמרץ מאד עד שלא ידע מה לעשות כלל מגודל ההשתוקקות".

האמונה והרצון לה' מעורר הדיבור אליו

יא] ועוד, שככל שהלב מתעורר לאמונה בהשי"ת ולרצון והשתוקקות אליו ית', כך זוכה גם שנפתח פיו בתפילה, להרבות בשירות ותשבחות להשי"ת, ולבקש מלפניו ית' כל מה שחסר לו, שהרי בעת שיודע ומאמין שהשי"ת עומד עליו ורואה ואוהב אותו, הרי תיכף ומיד פותח פיו לדבר עמו ית'.

כי עיקר התגלות האמונה בפועל הוא על ידי הפה - שכיון שיש ביניהם

ברית קיימת לנצח המעורר הרצון והחשק, אזי ממילא עוסק בדיבורים לדבר עמו ית'. וכמו שאמרו חז"ל שהסימן לשונא הוא, שאם נפגשו ביניהם ג' ימים ולא דברו זה עם זה, הרי זה סימן שהוא שונאו, כי הדיבור הוא הסימן האמיתי לקשר קיים, כי הוא הפועל יוצא ממילא של אהבה וחשק ורצון של אחד לחבירו.

ועל זה מובא בליקוטי מוהר"ן (ס"ב): "ובאמת אם היה יודע האדם ידיעה בלב שלם, 'שמלא כל הארץ כבודו', והקדוש - ברוך - הוא עומד בשעת התפלה, ושומע התפלה. וודאי היה מתפלל בהתלהבות גדול, והיה מדקדק מאד לכוון את דבריו. ובשביל שהאדם אינו יודע זאת ידיעה בלב שלם, בשביל זה אינו מתלהב כל כך, ואינו מדקדק כל - כך, וכל אחד לפי מעוט שכלו וידיעתו, כן התלהבותו ודקדוקו".

והכלל, שעל ידי התחזקות האמונה מתעורר ומתלהב הלב להשי"ת וממילא יכול לעסוק בתפילה ודיבור ושיחה ושירה לה'.

פעמים שהתעוררות הרצון בא על ידי התפילה

יב] אך האמת שפעמים, העצה לעורר החשק והרצון אליו ית' הוא דייקא על ידי תפילה בפועל אפילו ללא חשק, כי כשעוסק בתפילה ודיבור אליו ית' אזי ממילא תוך כדי כך נתעורר הלב לאמונה בראותו שהוא מדבר דיבורים לפני ה', וכך מתעורר לחשק ורצון אליו ית'.

וכמו שאמרו חז"ל על דוד המלך, שפעמים אמר 'מזמור לדוד', ופעמים אמר 'לדוד מזמור', כי לפעמים אומר שירה ושורה עליו רוח הקודש, ולפעמים להיפוך.

פרק ב' - יציאת מצרים

גלות מצרים – להשכיח הברית עם ה'

א] והנה כשעם ישראל היו בגלות מצרים נחשך מעיניהם השגחת השי"ת, מחמת קושי השעבוד ששעבדם פרעה מלך מצרים, כי זה היה רצונו של פרעה להכניס כפירה בלב ישראל, שלא יאמינו בהשי"ת שהוא מנהיג העולם ברצונו לבד בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד ועל כל תנועה ותנועה שנעשה כאן בעולם.

וכל כך רצה לשעבדם ולעקם לבבם בטורח ויגיעה בעבדות נוראה שלא נשמע בעולם דוגמתו, והכל כדי שלא יהיה להם הזמן והיכולת לחשוב ולידע מעצמם, והיינו להשכיח מלב האדם החן והחשיבות שלו האמיתי, לידע מי הוא באמת מהו איש ישראלי וכמה הוא יקר בעיני ה', וכמה ה' ית' חפץ בכל איש ישראל ורוצה לשמוע כל דיבור של תפילה שלו וכו'.

וזה היה עיקר השעבוד מה שרצה פרעה לשעבד את ישראל, להשכיח הברית שלהם עם השי"ת, ולקחת מהם הרגשת הלב מהו החן והחשיבות האמיתי של ישראל.

ועל כן השפילם עד עפר בעבודה קשה בחומר ובלבנים, עד שנתמלא הלב בקושיות על השי"ת, ולא הבינו איך יכול להיות מציאות של גאולה, ואיך ייתכן שיהיה מצב בו יתעורר הקשר הנפלא של האהבה וחשק עם השי"ת.

וכל כך נתגבר השעבוד עד שאפילו משה רבינו היה צריך לתת סימנים שבא לגאול אותם, כי לא האמינו אליו מקוצר רוח ועבודה קשה, זאת

ועוד שפרעה הרבה עליהם כישופים שלא יעלה על דעתם מציאות של מחשבה של בריחה מארץ מצרים.

ב] וזהו עיקר הגלות מה שעובר על כל אחד בפרטיות, כי אמרו חז"ל שכל הגליות נקראים על שם גלות מצרים, ועיקר הגלות הוא חסרון האמונה (ליקוטי מוהר"ן תו' ז'), מה שפרעה מפיל את מחשבת האדם לכעין כישוף, שנופל לחשוב מטרדותיו ומהענינים שצריך לסדר באותו יום, ומצרותיו והקשיים של החיים, ואינו יכול לשחרר דעתו וליבו לחיות בשמחה עד אין קץ, מהידיעה הנפלאה שהוא בן מלך, ושכל מצווה שעושה בתוך צרות וטרדות החיים הוא שווה ערך עד אין קץ, וכי הוא יקר למעלה ועושה בזה הרבה נחת רוח.

כי ידיעה זו היא עיקר שמחת החיים והיא אשר מוציאה את הלב והדעת להתעוררות של רצון וחשק נפלא להשי"ת.

ואין לך תענוג גדול מזה כשהלב מרגיש חשק ורצון להשי"ת מתוך ידיעה שהוא ית' חושק אליו, וכשיש לו זאת האמונה בלב, ממילא אומר קצת ברכות בכוונה וכמה דיבורי תפילה בנעימות ושיר וניגון, ועל ידי הדיבורים לה' מתחזק ביותר בפנימיות לבבו הקשר הנפלא שיש לו עם השי"ת, וכך גם יוצא מכל הצרות והטרדות שלו לחירות עולם - עולם של אמונה - 'כי בו ישמח ליבנו כי בשם קדשו בטחנו'.

אך כאמור שפרעה היה מכשף וכישף כל שערי מצרים, עד שהיה נדמה שאי אפשר לצאת מעולם הטרדות וקשיי היום יום לחיי חירות של אמונה וחשק להשי"ת, והוא עיקר הגלות - חסרון האמונה.

ג] והוא מה שאמר משה להשי"ת "ולא שמעו אלי מקוצר רוח ועבודה

קשה", כי באמת הוא פלא גדול מאחר שעם ישראל כל כך סבלו במצרים, והנה בא גואל ומושיע ורוצה להפיח בהם תקווה חדשה, ואיך בא כזאת שלא אבו לשמוע בקולו, אך הוא הענין, שהרי עיקר הרוח חיים שמחייה את האדם הוא כשיש לו אמונה[נא], וכשאין אמונה אין רוח חיים והוא ב'קוצר רוח'.

וכשיש לאדם 'קוצר רוח' אזי יש לו 'עבודה קשה', כי כל העבודת ה' מצייר אצלו כעבודה קשה ומייגעת, כי כשאין אמונה בהשי"ת ממילא אין רצון וחשק אליו ואזי נדמה שצריך לעבוד את ה' בעבודות קשות, ואין המתיקות והנעימות בעבודת ה', ואזי אי אפשר להגאל ולשמוע לנבואת משה - 'ולא שמעו אלי מקוצר ועבודה קשה'.

גאולת מצרים

ד] ועל כן אז נתגלה להם השי"ת בעצמו - 'אני ולא מלאך אני ולא שרף', באותות ומופתים נוראים, ושיבר ושידד מערכות הטבע, עד שנתגלה לעין כל, כי יד ה' הגדולה והחזקה היא מנהגת הבריאה לפרטי פרטים, והכל רק בשביל בניו האהובים - עם ישראל! וכך נתעורר בעם ישראל רצון ותשוקה עצומה להשי"ת, כיון שראו הרצון שיש להשי"ת אל

.....

נא. וכמובא בשיחות הר"ן (נג): מי שיש לו אמונה - חייו חיים והוא מבלה ימי חייו בטוב תמיד. כי כשהולך לו כראוי ויש לו טוב בוודאי טוב לו. ואפילו כשאינו כך (דהיינו שאין מתנהג לו כסדר ויש לו יסורין חס ושלום) גם כן טוב, כי הוא בטוח שאף על פי כן השם יתברך ירחם עליו להבא וייטיב אחריתו. כי מאחר שהכל מאתו יתברך בוודאי הכל לטובה. אבל מי שאין לו אמונה חס ושלום חייו אינם חיים כלל כי תכף כשעובר עליו איזה רעה שוב אין לו שום חיות, כי אין לו במה לנחם עצמו כלל מאחר שאין לו אמונה כלל, ואין לו שום חיות ושום טוב מאחר שהולך בלי השם יתברך ובלי השגחה רחמנא לצלן. אבל על ידי אמונה מה טוב ויפה החיות שלו כנ"ל.

ישראל, והאהבה והחיבה שיש לו אל כל אחד מישראל.

ואז נתעורר בלב שיר וניגון של אמונה, שגילה ועורר בלב ניגון של כיסופין להשי"ת, וכמו שכתוב 'משכני אחריך נרוצה', שכשהשי"ת מראה עצמו אז' נמשך האדם אליו, [והוא מה שמובא שיציאת מצרים היה על ידי שנתגלה אליהם השי"ת בחוש עין בעין, וכולם התחילו לרוץ אחריו ועברו כל שערי מצרים המכושפים עד שמצאו עצמם חוץ למצרים].

וכך תהיה גם הגאולה האחרונה, כמו שכתוב (שיר השירים) "תבואי תשורי מראש אמנה" - שיהיה שיר של אמונה שיגאל את ישראל.

גאולה הפרטית להכנס לעולם האמונה

ה] וכך הדרך להיגאל בגאולה הפרטית של האדם, בבחינת מה שכתוב 'קרבה אל נפשי גאלה' ופירש הבעש"ט שהוא גאולת נפש הפרטית, והוא על ידי שיעורר עצמו לאמונה, עד שהאמונה ישאב אותו לעולם החירות.

והוא עיקר דרך החסידות, להכנס לעולם של אמונה, ובכך מתעורר חשק ורצון וגעגועים של אמת להשי"ת ללא פניות של גדלות, וכך עובדים את ה' בכל מה שאפשר, ותמיד יכולים להתחדש בעבודת ה', והכל מתוך שמחה וחיות ללא קושי ומרירות.

ו] אך כשהאדם בגלות אזי אינו יכול להכניס עצמו לאמונה, וממילא כל רצון שבלב נתכסה בכפירות וכבידות וקשיות ללא כל חשק, וכך גם נתרחק מעיקר הקשר להשי"ת שהוא התפילה ואינו יכול להוציא מפיו דיבורים להשי"ת, כי כשהאמונה בגלות אזי גם הדיבור בגלות, ואזי הולך בעולם מלא ביסורים ומחשבות טורדות וחושב מריחוקו מה', וחייו אינם חיים - מקוצר רוח ועבודה קשה.

פסח – פה סח

ז] ואור זה של יציאת מצרים מתעורר בכל שנה ושנה מחדש על כל אחד מישראל בחודש ניסן - הוא החודש שהישועות מקיפות בו, כי מתגלה בו אור האמונה וגילוי החן וחשיבות של ישראל, ואיך השי"ת עושה תמיד ישועות, ובכך מתחדש הרצון והשתוקקות להשי"ת.

ומרכז החודש אשר בו מתגלה אור הרצון בשלימות הוא 'חג הפסח' - אותיות 'פה סח', כי בפסח יוצא הדיבור מהגלות, כי מאחר שנתגלה הדעת בשלימות, דעת שמאיר ללב אור הרצון, אזי אפשר להתדבק להשי"ת על ידי תפילה.

ח] והוא מה שמובא באריז"ל, שפרעה הוא מלשון 'עורף', ומצרים הוא מלשון 'מיצר הגרון', כי עיקר אחיזת פרעה מלך מצרים הוא ב'עורף' האדם - 'מיצר הגרון', כי הוא מונע את הידיעה מה שאדם יודע מהשי"ת, שלא יגיע ללב, ושלא יוכל להתעורר בהתעוררות הרצון שבלב להשי"ת.

וכשהדעת בגלות אזי גם הדיבור בגלות, כי כשפרעה נאחז בעורף אי אפשר לדבר, והוא בבחי' 'ניחר גרוני'. עד שנעשה 'חג הפסח' שנפתח הדיבור מלשון 'פה - סח' שהפה מתחיל להשיח בשבח הבורא ולעסוק בתפילות להשי"ת.

ט] כי הדיבור הוא הכלי שמגלה הרצון בפועל, ופעמים שהתעוררות הלב מביא לדיבורים, ופעמים להיפך שהדיבור מעורר הרצון שבלב.

והוא עיקר העצה למעשה בשביל לעורר האמונה בלב, להרבות בדיבורי תפילה ותהלים ושבח הבורא ושאר בקשות שיבקש מה' מה שיחסר לו,

ועל ידי זה יתעורר הלב להשי"ת ואזי יצא הדיבורים מפיו בחמימות יותר.

והוא סוד הפסח לשון דילוג, כי לדלג מהמצב של הכבידות וחוסר הרצון למצב של אמונה וחשק וגעגועים להשי"ת הוא על ידי 'פה סח' - דיבור, להרבות בדיבורים להשי"ת.

י] וזהו עיקר עבודת הקודש של ליל הסדר - "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג", עבודת הדיבור - לספר ביציאת מצרים, ולזמר ולשיר ולשבח להשי"ת שירות ותשבחות, כי אז נפתח שערי התגלות הרצון, להשיג קצת בדעתו וליבו מהו זה שהשי"ת בחר בנו ורצה בנו, וממילא כך אפשר לפתוח הפה בסיפור יציאת מצרים ושירות להשי"ת - 'אנכי ה' המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו'.

ועל כן 'פסח הוא עיקר תחילת התקרבות ישראל לאביהם שבשמים' (ליקוטי מוהר"ן), כי עיקר היהדות הוא לחזק את עצמו באמונה ולצאת מכל הקושיות וכבידות לב פרעה, ופסח הוא עיקר תחילת הזמן לזה להתחדש באמונה.

פרק ג' - חמץ ומצה

איסור חימוץ המחשבה

א] ומשום כך בפסח צריך להיזהר מאוד מחמץ אפילו במשהו, כי החמץ הוא הכפירות והמחשבות זרות שיש לאדם במחשבתו, שלוקחים ממנו הרוח חיים ומונעים ממנו לחשוב מאמונה [כי זה כלל גדול שמחשבות זרות אין משמעותם רק לענינים אסורים, אלא כל מחשבה המסתירה את האמונה, הוא חמץ].

כי מהות החמץ הוא שמשהה את הקמח והמים הרבה זמן באוויר העולם, עד שתופח ומחמיץ, וכך הוא דרך המחשבה, שאם משהים אותו יותר מדי לחשוב מעניני העולם וממה שעובר עליו ומהטרדות שלו, אזי תופח ומחמיץ, ונופל ומשתעבד לחמיצות הלב.

ב] ועל כן שיעור החימוץ הוא 'ח"י רגעים' מלשון 'חיות', כי בוודאי שצריך האדם לחשוב מעניניו וממה שצריך לעשות וכו', אבל רק באופן שלא ייקח ממנו ה'חיות' של האמונה ושלא יפול מהרצון ותבערת הלב (עיי' ליקוטי הלכות הל' פסח א').

הדעת כפי האכילה

ג] ועיקר איסור חמץ הוא בעניין האכילה, כי כידוע שעיקר מוח ודעת האדם הוא לפי האכילה שאוכל (וכמובא זה בהרבה מאוד מקומות בליקוטי הלכות), וכמו שרואים בחוש שכשאדם סועד נתיישב דעתו, וכן כשאוכל אכילה גסה אזי נתטמטם הלב, ועל כן כשהולכים לטהר המחשבה לחשוב מאמונה באופן שיעורר הלב ברצון להשי"ת, אזי צריך לקדש סעודתו.

ד] ועל כן אף שבאמת התחלת התקדשות האכילה הוא אכילה בדרך ארץ ולמנוע עצמו קצת מאכילה שלא לצורך או על כל פנים למנוע עצמו כמה רגעים עד שמכניס האוכל לפה וכדו', אך עיקר קדושת האכילה בפועל כשכבר כן צריך לאכול, הוא לאכול באופן שלא יפיל את הרצון וההשתוקקות שלו לאמונה.

והיינו שבעת האכילה עצמה יעורר בליבו רצון וכיסופין להשי"ת ויחשוב מאמונה או דברי תורה שיש בהם התעוררות הלב וכדו', וכך נמצא שגם האוכל מתקדש אליו ית' ונעשה אכילתו כקרבן שעולה לרצון להשי"ת

(וכמובא בליקוטי מוהר"ן תו' ז' תנינא שעיקר הרצון הוא בעת האכילה).

הארת הרצון בברכות הנהנין

ה] ועל כן גם עיקר תיקון אכילה הוא על ידי ברכות הנהנין כמובא מהאריז"ל, כי על ידי שמברך בכוונה, מתעורר הלב לאמונה ולראות ההשגחה פרטית איך השי"ת ברא זה המאכל ודואג לו שיבוא לפיו וישביע אותו ויתעכל כראוי וכו' וכו'.

וכך נמצא שזמן הברכה הוא הזמן שיכול להתחיל לעורר עצמו לרצון וכיסופין אליו ית', וכך נמשך הארת הרצון שיש בברכה לתוך המאכל, היינו שכבר יכול לאכול עם הארת הרצון בלב - וכאמור לעיל שפעמים שהתחלת התעוררות הרצון מתחיל מהדיבור היינו הדיבור של הברכה, עד שממילא בא להארת הרצון פנימי בלב.

ו] ועל כן גם נפסק להלכה שלא לאכול בבוקר לפני התפילה, כי בכל יום ויום צריך להתעורר לאמונה מחדש, כמו שכתוב 'חדשים לבקרים רבה אמונתך', ועל כן בתחילה צריך תענית שעות - שלא לאכול, כיון שעל ידי האכילה שלא בהתעוררות הרצון יכול הדיבור של התפילה שלו ליפול לגלות, כמבואר בליקוטי מוהר"ן (ס"ב) שבכדי להוציא הדיבור של תפילה מהגלות צריך לתענית, (עיין באריכות בליקוטי הלכות השכמת הבוקר ג').

מצוות אכילת מצה

ז] ולאחר שנתבאר שהמוח והדעת הוא כפי האכילה, על כן בפסח שהוא עיקר הזמן של התחלת ההתקרבות להשי"ת בהתעוררות הלב לאמונה ורצון, עיקר מצוות החג הוא מניעת אכילת חמץ, כי צריך אז מאוד להיזהר לקדש המחשבה, ושלא להחמיץ מחשבתו בכפירות והרהורים

אלא לצמצם המחשבה למחשבה של אמונה והתעוררות הרצון להשי"ת, ועל כן אסור לאכול חמץ.

ח] ועל כן נצטווינו במצוות אכילת מצה, כי אכילת המצה הוא קדושה מאוד, וכמו שרבינו הק' מוהר"ן מברסלב זיע"א תפס פעם המצה בידיו ואמר 'כשאוחזים מצה ביד אוחזים אלקות ביד', והוא הזמן לעורר הרצון להשי"ת - ומובא בזוה"ק שהמצה הוא רפואה, כי הוא מחזיר הרוח חיים ליהודי - מה שפרעה רצה לגנוב ממנו, כי כל עיקר המחלות הוא מה שנחסר מהאדם אמונה שאזי מאבד הרוח חיים (עיין ליקוטי מוהר"ן ה' תנינא).

ט] ובפשטות מאוד אפשר להתעורר לאמונה ורצון בזמן אכילת המצה, שהרי כל מצוות ליל הסדר הוא לערוך סדר כמו שהיה ממש ביציאת מצרים, שעל כן צריך להשאיר התינוקות ערים, כדי לספר להם ביציאת מצרים ולהראות להם בחוש, ועל כן אומרים 'מרור זו על שום מה' - 'מצה זו על שום מה' וכו', כי עושים פעולות חיצוניות בכדי לעורר הנפש לזכור בניסים.

וכשיאחז המצה בידיו ויסתכל עליו ויזכור 'מצה זו על שום מה - על שם שלא הספיק בצקם להחמיץ', אזי יוכל להיזכר בכל הנסים והנפלאות, ויכול אז לעורר עצמו בפשטות ממש לאמונה ולהשתוקקות עצום אליו ית' - וכך באמת יהיה המצה רפואה לנפשו - המוח והלב, לצאת מהטמטום והכבידות של מצרים ופרעה, להארת הרצון.

י] ועל כן לפני אכילת המצה שוהים הרבה באמירת ההגדה - כי מעוררים הלב בדיבורי אמונה וסיפור שבח הבורא את אור האמונה ותשוקת הלב ברצון אליו ית' - ועל כן גם נקרא 'לחם עוני' שעונין עליו דברים הרבה.

וזה שמובא בליקוטי מוהר"ן (תו' כ') שאמירת ההגדה בקול רם הוא תיקון הברית, כי הוא מחדש הקשר והברית להשי"ת ומסיר כל טמטום הלב והמסכים מה שנתטמטם על ידי תאוות וטינוף העוה"ז.

עבודת 'נרצה'

יא] לאחר כך זה נוכל להבין מהו ענין של סימן 'נרצה' שסידר לנו בעל ההגדה, כי על ידי שעשה וקיים כל הנהגת הסדר אזי צריך להיות בטח שעתה בוודאי הוא נרצה להשי"ת.

ומעתה יובן מה ששאלנו מהו עבודת 'נרצה', אך על פי הנ"ל מובן שאדרבא הוא עיקר עבודת הסדר, לעורר עצמו בהארת הרצון על ידי שמתעורר להבין שהשי"ת באמת רוצה בו והוא ממש עושה נחת רוח להשי"ת, ובכך נשלם ביותר הארת הרצון.

וזהו מה שסידר לנו בעל ההגדה, כסימן אחרון של כל הסדר, שצריך לסיים הסדר עם הטעם של ה'נרצה' שידע בוודאי שהוא רצוי לפני ה' - כי זהו תכלית הסדר.

כ] ועל כן אז נוהגים להוסיף פיוטים ולומר שיר השירים ולהוסיף בסיפור יציאת מצרים עד שתחטפנו שינה, כי כאשר נתעורר ביותר שלימות אור האמונה שהוא רצוי לפני ה' על הסדר שעשה, אזי מתעורר ביותר לאהבה ולאמונה בהשי"ת, ומתחיל בהתחדשות בשיר ושבח לבורא יתברך.

ועיקר העיקרים להאמין שבכל שנה מתחדש מחדש כל תיקונים אלו, והכל שייך אליו ממש, כי יש גילוי רחמנות שיכול לירד לכל אחד, לכל הדרגות של הד' בנים.

חסל סידור פסח כהלכתו

אנחה וזעקה שזעקו ישראל במצרים

פרק א'

התפילה מתעוררת, כאשר לא מצפים לישועה טבעית

א] אחרי שנים רבות של שעבוד מוזכר בתורה פעם ראשונה, שהתפללו וזעקו לה'. היה זה כאשר מת מלך מצרים, אז נאמר לראשונה 'ויאנחו בני ישראל'.

ולמה באמת לא התפללו עד כה? מבאר הריב"א ועוד ראשונים, שכל זמן שאותו מלך חי, היו ישראל מצפים ומקוים שכשימות - תתבטל הגזירה, אבל משמת ולא התבטלה הגזירה, אז התחילו להתאנח.

כי לכל קושי וצער, יש פתרון אחד והוא שהשי"ת יעזור ויושיע. אבל כאשר נופלים לשעבוד הדעת כמו שהיה במצרים, שאז נפלו לחשוב כאילו העולם מתנהג בדרך הטבע, אזי תיכף כאשר יש איזה צרה, המח חושב בהגיון הטבעי, באיזה אופן יוכל לצאת מהצרה, ועומד ומצפה לאותו סיבה שתבוא ותושיע אותו. וכך היה במצרים, עם ישראל חשבו, שכפי הנוהג שבעולם, כאשר מלך מת מתבטלים כל גזירותיו, וממילא לא ראו לנגד עיניהם את האפשרות הפשוטה לפנות להשי"ת ולזעוק אליו שיושיעם, ורק עמדו וציפו עד שימות המלך, ובנתיים סבלו שנים רבות.

אבל משראו שמת המלך, ועדיין לא מתחדש כלום בענין הגזירות, אז נשברו והתחילו להרים את העיניים למעלה, והוא מה שנאמר: 'וימת מלך מצרים - ויאנחו בני ישראל'.

יש לשים לב שהצרה בעצמה היא למעלה מהטבע

ב] ומהיכן בא כדבר הזה, שנופלים לחשוב מחשבות של טבע? זה מחמת שמלכתחילה אין מבינים שכל הצרה בעצמה נעשה בהשגחה פרטית מאת ה', כי תמיד יש הסברים איך קרה הצרה הזאת, וכיון שאין זוכרים מי עשה צער זה, לכן גם ממשיכים לחשוב מחשבות איך על פי הטבע אפשר לצאת מהצרה.

ודווקא משום כך פעמים שהשי"ת עושה צער לאדם, דברים שהם בניגוד לדרך הטבע, כדוגמת שעבוד מצרים שהגזירה המשיכה גם לאחר שמת מלך מצרים, שהוא היפך ההגיון ודרך הטבע של העולם, שכאשר מלך מת מתבטלים גזירותיו, ודווקא באופן הזה מתעורר האדם להבין שהשי"ת משגיח עליו, והוא מהחסד הגדול של השי"ת שעל ידי זה בעצמו מתחזק האדם לפנות רק להשי"ת ולזעוק אליו.

ג] כי ישנה טעות בעולם, שרק כאשר נעשה איזה נס ודבר ישועה, שיש בה צירוף מקרים שלא כדרך הטבע, אז אומרים: איזה גילוי השגחה'. אבל האמת היא שגם להיפך ח"ו, כאשר רואים צירוף מקרים של צער ועגמת נפש, דבר שהוא לא בגדר ההסתברות הטבעית, גם אז צריך להשתמש בלשון זה: 'איזה גילוי השגחה', ועל ידי זה בעצמו אפשר להתחזק לתפילה ובקשה, כי רואים בחוש שאין שום סיבה טבעית במקרה זה, וממילא אין לצפות לשום ישועה טבעית, מעבר לכך שרק השי"ת יכול לעזור ולהושיע.

"מן העבודה"

ד] יש לשים לב למה התורה מדגישה שהם נאנחו דייקא 'מן העבודה'.

ומבאר הרבינו בחיי, שהתורה מדגישה זאת בדווקא, כי באמת ישראל לא היו ראויים להגאל באותו זמן, אפילו שכבר הגיע קץ הגאולה, ורק מחמת שצעקו וזעקו 'מן העבודה' עלתה שוועתם למעלה, ונגאלו - "ללמדך שאין תפילתו של אדם שלמה כאותה שהוא מתפלל מתוך הצרה והדוחק שהיא יותר מקובלת והיא העולה לפניו יתברך".

"ויאנחו"

ה] ידוע כמה שיבח רביז"ל את האנחה של איש הישראלי עד כמה היא יקרה בשמיים - וכלשון רביז"ל: "כי הנה יקר גנוחי ונה (קרעכץ) מאיש ישראלי" (ליקו"מ סי' ח' ועוד). כי כשאדם מתאנח מכניס הוא מכניס רוח חדשה בעצמו, ומוציא רוח רעה ממנו.

אך יש סוג אנחה של יאוש, שהוא אנחה שהוא היפך הקדושה, בה אדם מתאנח באופן של יאוש וקוצר רוח. אך יש אנחה שאדם מוציא מליבו על גודל ריחוקו מהשי"ת, מתוך גילוי רצון ותקווה. ואנחה כזו בה הוא מתאנח למה יש לו רוח חיים של עולם הזה, ואין מחייה אותו רוח חיים של אמונה ודביקות בה', אזי האנחה כזו היא יקרה מאוד למעלה, וממשכת עליו רוח חיים חדשה.

והעיקר העצה בזה למעשה הוא שיהיה אנחה של תקווה, להאמין שבוודאי השי"ת שומע ומתענג מאנחה זו, ואזי אנחה זו פועלת מאוד פעולה קדושה בנפש. והוא אחד מההנהגות שרביז"ל הרגיל אותנו בזה. וכמובא, שפעם אחת שאל רביז"ל את איש אחד מאנשיו אם הוא רגיל להתאנח בשעת התבודדות. ופעם אחד אחז את ר' שמואל אייזיק ז"ל מגדולי תלמידיו, כנגד ליבו, ואמר לו: בשביל מעט דם כזה שבחלל

הלב תאבד את העולם הזה והעולם הבא - הוי רגיל להתאנח הרבה עד שתפטור אותו ותכניע את הרע שבו, ותזכה לבחינת 'ליבי חלל בקרבי' (חיי מוהר"ן).

ופעולת האנחה הוא עצה נפלאה ויקרה מאוד, בזמן שאדם נמצא במצב של שעבוד מצרים שהיו בקוצר רוח ועבודה קשה, וכמעט שלא היה יישוב הדעת להתפלל, והדבר היחיד שאפשר לעשות הוא להתאנח לפני ה', ועל כגון דא נאמר: "ותעל שוועתם אל האלקים".

פרק ב'

להוציא הלב להשי"ת על ידי אנחות

א] התורה מספרת לנו שבני ישראל במצרים 'נאנחו וזעקו' - 'ויאנחו ויזעקו'. ולמעשה הם שני עצות נפלאות ויקרות אשר רביז"ל גילה והרחיב בגודל מעלתם, ואשר הם כלי נפלא איך לפתוח שיח השי"ת.

כי פעמים בשעת צרה ומצוקה, קשה לאדם לפתוח את הפה להתפלל ולפרש את ליבו לפני השי"ת, ובפרט מועקות קשות ותסבוכות מסובכות אשר אין האדם מאמין שיש עצה למציאות הזו, ואינו מוצא פתח מהיכן להתחיל להתפלל ולבקש על כך.

והעצה היא, להתאנח מעומק הלב, אנחה אחר אנחה, כמה דקות של אנחה, אחד אחרי השני, כפשוטו ממש. אבל שיהיה באופן שמאמין שיושב לפני השי"ת והשי"ת שומע אותו. ובאנחה זו יכולים ממש להוציא את כל מה שיושב על הלב, ויש בכוחו לחדש את האדם ולנסוך בו כוחות

מחודשים שלא הכיר כלל שהם קיימים אצלו. וכמובא בספר המידות (תשובה): 'על ידי אנחה שנאנח נעשה בריה חדשה'.

ב] ומה טוב שיהיה במקום שקט בו אפשר להתבודד עם השי"ת, שאזי יוכל תוך כדי האנחות ליישב דעתו, ולסדר מחשבותיו. והאמת שעצה זו היא קלה מאוד ליישום, שהרי המציאות היא שהאדם כבר ממילא מתאנח על מצבו, אלא שאינו יודע שאפשר לעשות זו מול השי"ת, ומי שאינו רגיל לכך יכול להיות שהדבר נראה אצלו קצת מוזר, אבל אם יתחיל להרגיל עצמו בכל יום ויום להתאנח לפני השי"ת, ויכניס באותם האנחות את כל הכבידות והקשיים שיש בלב, הן ענינים גשמיים, והן ענינים רוחניים, אזי יזכה לראות איך הוא מתחדש ממש. אך כאמור שיעשה זאת מול השי"ת, וידע ויאמין שכל אנחה כזו היא יקרה מאוד למעלה, וכמו בזמן גלות מצרים רק כשישראל התחילו להתאנח אז התחיל להתנוצץ הגאולה.

ופעמים קשה להתחיל מיד אנחות מעומק הלב, ואז יתחיל להתאנח אפילו מחיצוניות הלב, בלי הרגש לאט ולאט יוכל להכנס לעומק האנחה.

לזעוק ולזעוק ולזעוק...

ג] ויש עוד עצה נפלאה שהוא 'זעקה' להשי"ת. וגם זה עצה כפשוטו, להרים את הקול לפני השי"ת, בזעקה ללא דיבור, ובזעקות אלו אפשר להכניס את כל מה שיושב על הלב.

וידוע כמה רביז"ל הרחיב במעלת עצה זו, בקול הזעקה להשי"ת. ואמר: כאשר אדם נופל לבוץ מה אפשר לעשות, לצעוק ולצעוק ולצעוק..." - "און וואס טוס מען אז מען פאלט אין די בלאטע ריין, מען שרייט און מען

שרייט און מען שרייט". כי בימים עברו כאשר עגלה היתה טובעת בביצה בעומק היער, לא היה מה לעשות כלל, רק לזעוק ולצעוק, עד שאולי מישהו יעבור וישמע ויעזור.

כך בזמן שאדם מוצא את עצמו מסובך בתוך בִיצה גשמית או רוחנית, יהיה מה שיהיה, אפילו שנפל והסתבך למקומות שנדמה שאי אפשר לצאת משם, אם יתייאש, הוא רק ימשיך לטבוע, והעצה היחידה היא להבין שאין מה לעשות חוץ מלצעוק, וכשיבין זאת, אז יברח מכל נסיון של השתדלות, ויתלה את עיניו לשמיים, ויצא מקרבו זעקות וצעקות גדולות להשי"ת.

ד] וכן מובא (שיחות הר"ן קי"ז): "וכן כשהיה תלוי בידיו על החומה בטבריה כשרצה לברוח מהעיפוש רחמנא לצלן וכו', וראה תחתיו הים כנרת וכמעט כמעט שיפול, אז גם כן צעק בלבו להשם יתברך כראוי. והיה רגיל לספר זאת ורצה להכניס בלבנו שכך צריך כל אחד ואחד לצעוק להשם יתברך ולישא לבו אליו יתברך, כאילו הוא באמצע הים תלוי על חוט השערה, והרוח סערה סוער עד לב השמים עד שאין יודעין מה לעשות, וכמעט אין פנאי אפילו לצעוק. אבל באמת בוודאי אין לו עצה ומנוס כי אם לישא עיניו ולבו להשם יתברך. וכך צריכין בכל עת להתבודד ולצעוק להשם יתברך. כי האדם בסכנה גדולה בזה העולם, כאשר יודע כל אחד בנפשו".

ה] ובאמת שגם זה עצה קלה ונפלאה ביותר, אך מי שלא רגיל בכך, יהיה לו קשה מאוד להתחיל בכך, כי הוא נראה דבר משונה. אבל אם ישבור את הבושה הזו שמתבייש מעצמו, ויצייר לעצמו שהוא עומד לפני ה', ואין

לו שום עצה רק לזעוק אליו, ויתחיל להרים קול זעקה אחר זעקה, יזכה לראות בזה ישועות גדולות ונפלאות.

אפשר לזעוק בקול דממה דקה

ו] וגם כאשר נמצא בין בני אדם במקום שאינו יכול להרים את הקול, כבר גילה לנו רביז"ל (שם ט"ז): "שיכולין לצעוק בקול דממה דקה בצעקה גדולה מאד, ולא ישמע שום אדם כלל, כי אינו מוציא שום קול כלל רק הצעקה היא בקול דממה דקה, **וזה יוכל כל אדם**. דהיינו שיצייר במחשבתו הצעקה, ויכנוס קול הצעקה במחשבה ויצייר בדעתו קול הצעקה ממש, עם הנגון כדרך שצועקין. ויכנוס בזה עד שיצעק ממש בבחינת קול דממה דקה ושום אדם לא ישמע כלל".

ז] והוא מה שמצינו במצרים, שאז היה גלות הדיבור, ולא היה יישוב הדעת להשיח את הלב לפני השי"ת, ומה שנשאר לעשות היה רק להתאנח ולזעוק להשי"ת, עד שיוכל להוציא כמה דיבורים לפני השי"ת, בין זעקה לאנחה, עד שיזכה שיצאו לו דיבורים שלמים, ויפרש כל שיחתו לפני השי"ת.

פרק ג'

בארנו במאמרים הקודמים את העצה הנפלאה של 'אנחה' אשר מכאן התחיל הגאולה של ישראל מארץ מצרים, כאשר עם ישראל התאנחו מעומק ליבם להשי"ת.

והיות ועצה זו חשובה ויקרה מאוד למעלה, כמו שגילה רביז"ל בכמה תורות בליקוטי מוהר"ן ובשיחות, והיא עצה השייכת לכל אחד בכל דרגא שהוא, לכן אמרנו להרחיב עוד בענין נשגב זה.

דביקות בהשי"ת על ידי אנחה

א] הרה"ק ר' בונים מפשסיחא, הגיע פעם לרבו היהודי הקדוש, ואמר לו היהודי הקדוש: אני אומר לכם מה זה דביקות. היה פעם קצב אחד שגר בקצה אחד של העיר, והתעכב בערב שבת בחנותו, ופתאום ראה שהשמש עומדת לשקוע, סגר חנותו, ורץ לביתו שבקצה השני של העיר. ובאמצע עבר דרך בית הכנסת, וראה שכבר עומדים באמצע התפילה, תפס את ראשו ואמר: "אבוי לי"! וסיים היהודי הקדוש: זהו דביקות!!!

כי פעמים נדמה שדביקות הוא מי שדבוק במחשבתו לגמרי בבורא עולם, כמו שרואים אצל הצדיקים הגדולים, אבל באמת, כל יהודי שנמצא היכן שנמצא, ובפתע פתאום נזכר בבורא עולם, ומתאנח על ריחוקו, זה מראה על דביקות בהשי"ת. ובדרך זה יכול כל אחד להיות דבוק בהשי"ת, כי אם אמנם הוא רואה את גודל ריחוקו מהשי"ת, ואינו רואה שום עצה לנפשו, איך יזכה להתקרב להשי"ת, לכל הפחות יתאנח על הריחוק, ויראה

להשי"ת את כיסופיו להתקרב אליו, וכך הוא נעשה דבוק בהשי"ת, וזהו בעצמו תחילת הגאולה הרוחנית שלו.

אנחה מגלה את היהודי שבתוכו

ב] וכמו כן סיפר הרה"ק חנוך העניך מאלכסנדר ז"ל מעשה בקצב אחד, שהיה חותך את הבשר, ולפתע פתאום ראה שכבר נכנס השבת, השליך תיכף את סכינו, ורץ אל בית הכנסת, ונכנס באמצע תפילת 'לכה דודי' תוך כדי ריצה, ונאנח אנחה גדולה.

וסיים המעשה באומרו: אנחה זו, לא היתה של הקצב אלא היהודי שבתוכו התאנח.

וכך אפשר לבאר הפסוק "ויאנחו בני ישראל מתוך העבודה", כלומר שאפילו שישראל היו שקועים בעבודת מצרים במ"ט שערי טומאה, בכל זאת 'מתוך העבודה' זעקו 'בני ישראל' היינו 'היהודי שבתוכם' זעק והתאנח, ומכאן התחילה ישועתם.

ג] כי בכל יהודי יש את החלק החיצוני שזה הגוף המגושם שלו שמרחיק אותו מהשי"ת, ויש את החלק הפנימי היהודי שבו, שנמצא עמוק בתוכו. אלא שבמשך הזמן ככל שאדם משתעבד לגופו ומתרגל ללכת אחר הרצונות שלו, כך הוא שוכח את נשמתו, ואינו מרגיש את היהודי שבו.

הטרדות משעבדות את האדם שישכח נשמתו

ד] אבל בכל זאת תמיד יש את נקודת היהדות שעומד בפנים וזועק שהוא קיים, ואינו מניח ליהודי לעשות עבירות בשלוות הנפש.

ומה עושה היצר הרע בשביל לדכאות את נקודת היהדות? הוא משעבד

את האדם בטרדות רבות ובדאגות מרובות, עד שלא יהיה לו פנאי כלל לחשוב ולזכור את הנשמה, ולהקשיב לקול הטהור המתנגן בכל יהודי.

וזה עיקר הנצחון של היצר הרע, לכבוש את הנשמה בטרדות ובלבולים, עד שישכח שיש כזו מציאות הנקראת נשמה. וזה היה העצה של מצרים נגד עם ישראל, מחשש של 'פן ירבה ופן יפרוץ', לשעבדם בעבודה קשה וכמו שכתוב 'ולא שמעו אלי מקוצר רוח ועבודה קשה'.

ה] והוא המציאות של רוב העולם, שטרודים ורצים אחר קיום החיים שלהם, כל אחד בעניניו, עד שאין רגע של יישוב הדעת לזכור את הנשמה. וכך היו ישראל במצרים הרבה שנים. עד שיום אחד 'היהודי שבתוכם' התעורר והתחיל להתאנח - 'ויאנחו בני ישראל מתוך העבודה' ומכאן התחיל להתגלגל ישועתם.

והיא עצה פשוטה כל כך לקיום, כי אפילו שנמצאים במצב של טרדה, בכל זאת תמיד אפשר להתאנח להשי"ת מתוך היהודי שבתוכו, על ריחוקו מלימוד, קדושה, תפילה, אמונה, מידות טובות וכו'.

ואפילו תוך כדי הנפילה בעצמה, לא לשקוע בהרגשה הנה אני עבד למצרים... ואיני יכול לעשות כלום, אלא יתגבר להתאנח, ולא יסכים למציאות הזו של השעבוד, שהרי באמת בתוך תוכו הוא יהודי.

ו] ואין צריך לחכות שיתעורר היהודי שבתוכו להתאנח, אלא יתאנח על מצבו, אפילו בלי הרגשה כלל, וככל שירבה באנחות אלו, ויאמין שהם יקרות מאוד למעלה, כך ממילא יתעורר הנקודת היהודי שבתוכו, עד שבהמשך יוכל להתחיל לראות גאולה בכל מיני ענינים ברוחניות.

דרוש עשר המכות בדרך עבודה פנימית

[ובו ח' פרקים]

פרק א' - דרוש יציאת מצרים ע"י עשר מכות

מבואר בדברי רבינו ז"ל דרכי עבודת הרמת המלכות וכו' (בפרפראות מבאר שכלל מאמרי רבב"ח כולם הם כמה דרכים בענין הרמת והקמת המלכות ע"ש) והנה כלל ענין העשר מכות הוא הקמת המלכות מנפילתה, שבחי' מלכות מאיר לגלות אמונה.

[כי כשאדם נכנס לעבודת ה' עיקרו שנעשה הארות תיקונין שהיסוד מאיר כמו בעת התפילה, והיסוד הוא הצדיק שמתקן, ואז המלכות מקבלת הארה אפי' שאין עדיין יחוד השלם כמו עדות ימות החול וזה הקמת המלכות. וזהו י' מכות היינו תחילת העבודה שאתה לא יכול, רק מתחיל. ויש מזה הארות מיסוד למלכות ומזה מקבלת כח להעלות מ"ן.]

וזאת לפני שנמצא התגלות עצם האמונה, היינו יציאת מצרים ממש, כי עצם האמונה הוא הגדלת הדעת ולידת המוחין, שמוליד המוח ומגדיל כוחה (ואז הרי מאיר האמונה ונבנה הדעת, שהוא ג' בח' שכל בכח, בפועל, ושכל הנקנה לבא להסתכלות בשכל, ושיהיה אור בתוך הצמצומים [תורה כ"ה], ותיקון כח המיישב והמסדר) ועולה האדם להגדיל דעתו בכל ענין להכיר את השי"ת לאשתמודע ליה, עד שמתגלה היראה ומתגדל יותר ויותר להיות מוחין תפילין על פניו קרן מצחו. [ע"פ סי' א' כד' לח']

וענין זה תחילתו הוא מה שיכול להחזיק במח מחשבה אחת, עד שיכול להאריך בה עד שיכול לבא לבחי' שלא נדע, וכך לחזור לעוד מחשבה.

וכאשר המידות בגלות, אזי האדם ישן ואינו יכול לבא כלל לשום התפעלות, כי אינו יכול כלל להחזיק מחשבה או להתבונן בשום דבר, ואור היראה ואהבה מכוסים לגמרי בקטנותו, כי אין לו דרך לשום ענין של הבנה. אבל כאשר נולד הדעת, שהוא עיקר יציאת מצרים (עיין לקו"מ סי' כ"א וסי' נ"ו) אזי מתחיל הרמת הדעת ויכול לבא להבנה עד שיבא לירא את השם ולאהבה בתענוגים, כי נפתח שכל ההתפעלות, ויכול להרגיש גדולת השי"ת, ולהכנס לתיבות התפילה ולהגדיל התפעלות זו וכו', ולהיפך הרי בקטנות דעת אינו יכול להתפלל או ללמוד, וההתפעלות רחוקה ממנו, ועוד חוקר איך לאהוב ואיך ליראה עד שאין לו כלל יראה, והוא הקטנות שלפני יציאת מצרים. (וזה בח' חמץ שרוצה להבין כי אינו מבין) כי יצי"מ הוא לידת כח הגדלות.

והנה ההכנה ליצי"מ הוא מה שהשי"ת עשה נפלאות ולא הוציא אותנו ממצרים בפעם אחת אלא בדרך של עשר מכות, כי לפני הגדלת הדעת הנ"ל, יש להרים המלכות ולהקים האמונה, [וזה ענין האותות והמופתים שנעשו במצרים, והוא ראשית דרך בנין הדעת להבין בגדולת השם, אפילו כאשר נופל מזה וכו', כי עי"ז יבא לאמונה, כך בנין האמונה היא ע"י אמונת צדיקים כמו שהאמינו לשני האותות של משה, מטה משה כו', שעי"ז יש אמונת צדיקים ומתחיל סדר אמונה.

ופנימיות ענין המכות הוא שיוצא אור המלכות להכניע עוצם כח אחיזת הקליפות, והם כולם הארות שמתקבלים מבחי' אחורי אק"ה, שהוא כניסת המוח שנמצא איך שיהיה, שאין בו כח להתגלות כמח, [שזה ענין קבלת היסורין באהבה ישמע בזיונו ידום וישתוק] [כי כל המכות נקראים דם, כמ"ש

האותות זה המטה והמופתים זה הדם, כי התחיל עם דם ודבר וכו' וכן בברד הזכיר דבר וכו' וסיים עם הריגת הבכורים, הרי שהכל הוא דם. ולכן כתיב גם דם הוא הדיבור תורה ע"ה, אחורי אקי"ה.]

ובתחילה אותות זה המטה היינו שהתנין נהפך למטה, כי כח הצדיק כולו טוב, ומגלה שיש טוב בעולם, והרע נלקח מהטוב. וראשית הוא אמונת צדיקים שהם כח המטה השלם, [כמ"ש רביה"ק בתורה ע"ט וז"ל: היינו כשעושה תשובה שלמה, שידחה הרע לגמרי ונעשה כלו טוב, זהו בחינות משה משיח, דאתמר בה "ומטה האלקים בידי", היינו שהיה בידו להפך [מרע לטוב] ע"כ] וכשאדם יותר מגושם ואין לו הרגשה באור הצדיק, אז נעשה בחי' יד מצורעת, והצדיק מהפך ומרפא הצרעת.

וכלליות ההנהגה הוא שהמים הוא דם כי מים הוא מוחין שנקרא דם כי אין עוד הא' שבמ"ה, ואח"כ באו לפרעה ואמר לאהרן שיזרוק וכו' והוא כנ"ל שידע פרעה שהכל נלקח ממטה של הצדיק, ואני בולע כל התנינים שלך.]

כי הצדיק ממשיך הארה במלכות גם כשאני בקטנות וככה יכולה לעשות פעולות נגוף ורפוא, כי נמתק הטבע שיוכל האדם להתרומם, ומצד שני, הגבורות על מצרים, כמו סדר הפעולות של קבלת מעשית או פעולות הצדיקים בתפילה שפועלים הארה במלכות ומזה נעשה אותות וכו', אלא שע"י הצדיק מתגלה ופועל, וזה מעשה כל הפעולות ושינוי הטבע שיש לפעול לפעמים, אלא שבמצרים הוא לא רק פעולת הישועה, אלא גם הכאת המצרים, ולהראות הנקמה, גם הכנעת הקליפות בשורשם ששלטו בעולם מחטא עץ הדעת. [כי כחם היה מחטא אדה"ר בק"ל שנה, ולכן נשתעבדו למצרים, כי ה' רצה שנתקן הק"ל שנה שינקו מהם, וכשבאנו למצרים באה השכינה

והניצוצין לשם, וכל זה כדי שיבא לתיקונו על ידינו] ועיקרו נמשך למצרים להיות עבדים לפרעה לתקן החטא וכו'.

וגם נתגלה ביציאת מצרים גילוי אור האמונה להיות מציאות של דעת מה שעד אז עוד לא נתגלה האמונה להיות ידועה רק לבח' האבות כמ"ש וארא וגו' [כי כשאדם בקטנות לא היה דרך לבא לאמונה, כי אז לא היה עדיין יצי"מ רק וארא אל האבות בדעת, ורצה לגלות ה' אחרונה שבשם הוי' להאיר אמונה בקטנות, כי הרמת האמונה היינו הארת דעת באמונה שנוכל לחשוב מהשי"ת באמת בכל מצב.]

וזה שי"ך תמיד, כי בכל יום עובר בחי' י' מכות הם לבושי הנוגה שמצערים וכו' בבזיון, ובלבול הדעת, ויותר מדי אמת, [היינו דצ"כ] וכן ערבוב הדעת ע"י דעות כוזבות שגורמים תענוג רע וכפירה, חסרון הכח בגוף, וחמימות אש היצר והמידות רעות, [עד"ש] וכן פחדים, הפסד, חושך עצום, [עומק המושג שלא יכול להבין כלום] עד שמאבד בכור הרצון ואין לו רצון, [באח"ב] וכל זה כדי לעורר לתשובה לשוב אל מכהו.

וכח התשובה הוא אקי"ק בבחי' מטה משה שמתהפך לנחש וחוזר להיות למטה, [כיון שהמוחין בקטנות זה נראה כנחש, והמטה של משה ממשיך המוחין, ואם המוחין הוא בבחי' דם הוא בחי' נחש] וזה ענין מטה משה שנברא מבראשית ובערב שבת, כי אז נברא הנהגה זו של אחיזתם, שהוא י' מכות, גמר עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ואז התחיל אחיזתם. והכנעתם דייקא במטה זה שעליו היה חקוק הנהגה זו שהרי זה מה שהיה חקוק על המטה -עשרת המכות, [המשכת המוחין] ובזה עצת הרפואה לאחוז במטה משה, שהוא ראשית הפלאת המכות במצרים, כי מטה משה היינו תורת הצדיק, [תורה כ] וכוחו להעלות הנפשות [יג] וכלל התקרבות להצדיק שהמטה בידו

[ע"ט] שמגלה שיש טוב ואצלו הכל מתהפך לטוב, ומגלה שגם זה שירד לנחש הוא ברצון, והנה ע"י ההתקרבות אמונת צדיקים חוזר למטה בכפו, בחי' ידים, [הרגשה] וזה הנהגת עוה"ז, והוא מתגלה בענין יציאת מצרים, [כי מוכרח תמיד ירידה ועליה שנקראים י' מכות וכמשי"ת.]

וכך התחלת יצי"מ שמשה ידע שלא יאמינו ועשה המופת של מטה, צרעת, ודם, ג' ענינים. התגלות ענין מטה, להבין מציאות הירידה שהוא שאין רוח חיים בידים רק צרעת כבידות אבל אפשר להתרפאות, ואח"כ מים לדם להראות ענין המוחין שמוכרחין להמשך בחי' דם [כי סדר התשובה מוכרח להתחיל במוחין שתחילתו נקרא דם כמו בספיה"ע שהמוחין נקראים דם שצריכים להיבלע] ולזאת אי אפשר לדעת רק הכרח להאמין, ועי"ז זוכה האדם להתהפך לכלל הטוב ויוצא מיסורין, ואדרבה היסורים קירבו אותו לאמונה, ועי"ז בא לבכור התגלות הדעת ויציאת מצרים.

אבל גם בזה צריך להגדיל הדעת, ראשית בבחי' שכל בכח, היינו ג' מכות דצ"ך, דם ענינו לצאת מבזיון, להתחיל להמשיך המוחין ולדעת שכל דרגא ממשיך, אבל סובל וממתין, והמוחין נקרא דם ואז כאשר מקבל המוח הוא דם בחול"ם, היינו שזוכה להארת כבוד אלקי במקומו להיות בתוך מצבו בקי ברצוא ובשוב, ועי"ז נולד ראשית דעת שיוצא מכבידות, לבחי' צפר דע, בחי' ניגון ודעת, ועי"ז בא מכת כינים ונהיה יסוד לבנין הדעת האמת והכנה, כי כנים לשון כן [וזה ג' מכות שבתחילה נאמר למען תדע, וכולם עשה אהרן דווקא להרים מהנפילה, כי אהרן הוא בחי' שושבינא דמטרוניתא]

ואח"כ להוליד שכל בפועל בבחי' עד"ש, שהוא עירבוב הגוונים, היינו שמתחיל לראות גוונים וענינים של אמת ומתחיל עריבות נעימות הדעת,

וניצול מעריבות הרע **בפועל**, ועולה לדבר השם זו הלכה, ודבוק במציאות חיות האלקות שמקיים הכל, שמתחיל להאמין בפועל בדבר ה', וגם בכח הדיבור שלו, והגוף נהיה אין ובטל להדיבור, עד שעולה להתלהבות וחמימות דקדושה ומתחיל להדליק אור הדעת, [בדבר לא עשו משה ואהרן אלא השי"ת לבדו, שחין עשו משה ואהרן ביחד, כי זה בחי' הארת שלא נדע שבא לכל אדם גם בקטנות, והתלהבות בא ממש והארתן ביחד רצוא ושוב, הולדת המוחין והגדלתן].

ועי"ז באח"ב שמתחיל להכנס לזכרון להוליד המידות בלב להתפעל, ובא לבנין כח המסדר וכו', וכלל עבודת בחי' ברד הוא להיכנס לכלליות הדעת אש ומים = ברד, בחי' ירעם הים ומלאו, שמבטל כל פחד, כי טעם התפילות אמיתי, ובאמת ברד הוא אותיות דבר, כי ההתפעלות הוא מדבר ה' שמחיה הכל ועיקרו בתוך דיבורי תורה ותפילה. [כי דבר הוא בטול הגוף ע"י הדיבור ובברד נעשה התפעלות מהדיבור וכו'].

ועי"ז בא להתגלות רוח הניגון שיתנגן לעתיד א'כן ר'וח ה'וא ב'אנוש שמתרץ כל הקושיות ורואה איך כל העולם הוא לבוש מיניה וביה ממש, וכולם צבא אדיר שבא והולך בהשגחה גדולה, ואז נכנס לעומק המושג **החושך** ששם היה קושי השיעבוד, והוא אור לו, כי אין לו קושיות, והוא בנין האמונה כראוי, ואז בא **לבכור** לאור המוחין ע"י מצה וכוסות וכו' היינו שה' בעצמו מבטל הטבע לגמרי. ואז באים מוחין דגדלות ממש, כי מכת בכורות הוא ביטול הטבע ממש ומתחיל להיות איש כשר ממש בחי' עצמות האור של ביטול הטבע ממש.

פרק ב - עבודת האדם בכל יום

הנה כלל מציאות עבודת האדם בכל יום ויום הוא לצאת ולהתחמק מהי' מכות, כי בתחילת היום מתחיל בעיה של דם צפרדע כינים, היינו **בזיונות ובלבולי** אנשים ואין יסוד של **אמת**, לא מענין אותי מה האמת, ולכן הולך אנה ואנה ולא בא לרבי האמת, כי אין לו יסוד של כנים אנחנו אמיתי, [כינים בגי' ק"ל בחי' דעת ק"ל אפי' דעת ק"ל אין לו וכו'.]

ועיקר המלחמה בכל יום לזכור לתפוס המח שאני רוצה להיות אדם ולהבין שהמח שלי עכשיו בקטנות והשי"ת כן איתי, כי יש מטה משה מהפך דם לדום, וליזהר מבלבולים ע"י לימוד גמ' בלילה לחפש האמת ולצאת מבלבולים וככה נבנה השכל. וזהו תחילת היציאה מתכלית הקטנות.

[וכל בחי' ג' שבדברי רבינו, בכח ובפועל ונקנה וכו' וזה סוד שרבי יהודה היה נותן בהם סימנים כי כל בחי' שלש יש בזה, ג' מחיצות המוחין, וכו'.]

בהמשך היום רואה שיש לו דיעות כוזבות וטורף טורף יוסף, ומענים אותו חיות רעות **ועריבות** רע, **ודבר** הוא שאין כח בגוף ועצל ולא זז, **ושחין** יש בו אש כעס ושגיונות. ולהמתיק זה הוא ע"י עריבות טוב, לזכור בכל דבר ה' רואה שאני מתייגע על הדיעות כוזבות, בתוך השאול ה' רואה אותי, וכן דיבור, כל דבר ה' זה הלכה ה' רואה, והגוף בטל ויוצא מבהמיותו, ושחין נעשה אבעבועות היינו שמשהו מתבשל אצלו, והוא בנין השני לשכל להיות אדם.

והבנין השלישי להרים המח, **ברד** כשיש פחדים והזיקות שאדם מתפעל מקטנות, **ארבה** היזיקות שבא חיל ולוקחים הכל, ולוחמים בך ועובר **חושך**

שהמח לא מתעורר, וצריך להפכו לקצת **התפעלות** לזכור שיש בורא בעולם, ולזכור שיש **ניגון** שמתרץ כל הקושיות, והכל השי"ת עושה אין היזיקות ואין פחדים והחושך נעשה **אור**, ה' נמצא וזהו.

[אי' במדרש שבזכות י' נסיונות היה י' מכות וזה עובר בכל יום לגלות י' הספירות, כי בי' מאמרות נברא העולם, וחטא עה"ד כיסה על י' מאמרות, ובי' מכות נתגלה י' מאמרות, שכבר התחילו לראות שה' מנהיג העולם .

(וזה סדר עשרה מאמרות, בראשית, יהיה אור, יהי רקיע, יקוו המים, תדשא, יהיה מאורות, ישרצו הים, תוצא הארץ נפש חיה, נעשה אדם, הנה נתתי, מאמר אחרון או לא טוב או הנה נתתי, שניהם בדם אכילה לאכלה ונעשה דם באדם, ובזה מראה שהשם נותן האכילה והיא נותנת הדם והכח והעונג באדם.

צפרדע נעשה אדם בצלמינו היינו הגדלת הדעת צפרדע בלבול הדעת ורואים שממנו הדעת. כינים וכו' ולא אסתייע להשלימו)

כל כח ההמתקה של המכות היה בכח לקיחת שרה כמבואר זהר א פב. ובעבודה הוא מה שעובר על האדם והוא מתחזק מזה נמשך המתקה זו. שהוא ענין דם ודום לה', והכל בכח ששרה היתה אצל פרעה בחי' הסתרה על אור הצדיק, ואח"כ הם מהפכים כל הסתרה לדעת.

וכל אדם צריך לעמוד בי' נסיונות בכל יום ואח"כ רואה אור של מכת בכורות, כי רק אחר מכות בכורות ביטול הטבע התחילו להבין כל המכות, ולכן כתוב למען תדע לשון יחיד בכל מכה ראשונה כי רק פרעה הבין.]

פרק ג' - דרגות בהתגלות מציאות ה' והשגחתו

נבא בזה בע"ה להבין שינויי הלשונות הק' בפסוקי נפלאות המכות, שהשי"ת מתפאר כביכול ואומר למען תדע וכו', ועיין כלי יקר שהלשון **למען תדע** נאמר בכל ראשון של סדר דצ"ך עד"ש באח"ב, אלא בשינוי לשון, כי במכת דם כתיב כה אמר ה' בזאת תדע כי **אני ה'**, ובערוב למען תדע שאני ד' **בקרב הארץ**, ובברד למען תדע **כי אין כמוני בכל הארץ** ע"ש.

כי פרעה חלק על ג' דברים, אחד על מציאות השם, שעשה היאור לאלוה, ואמר לא ידעתי את ה', והשני שהיה חולק על ההשגחה בשפלים, והשלישי היה חולק על יכולתו ית' לשנות הטבע.

ובזה נכללים ג' ג' מכות, כי ג' מכות ראשונות הוא שפרעה עומד על היאור ולוקח חיות מע"ז שלו, כי אינו רוצה לדעת ממציאות השי"ת. ולכן באו כנגד זה מכה א' הוא ביטול הע"ז כי מכת דם מציאותו שהכה לע"ז שלו, ומכת צפרדעים ג"כ היאור השריץ לו צרות כדי שידע מציאות ה', ואכן הצפרדעים קדשו שם שמים בעליתם לתנורים, היפך כפירת פרעה שאמר לא ידעתי וכו', והשלישי כינים שנתגלו שה' מנהיג, ואכן הודו חרטומיו שאצבע אלקים היא. הרי שג' מכות הראשונים הוכיחו על מציאותו ית', ולכן אמר למען תדע כי אני ה'.

ובסדר עד"ש בא לגלות ההשגחה בעולמות השפלים, כי היפך השגחה הוא ערבוביא שהכל שוים ומקרה אחד, לזה הכה בערבוביא, וגם הפלה את ארץ גושן לבלי היות שם ערוב, הרי הוכיח את השגחתו על פרטי הברואים. ובמכת דבר שכל חי מושגח ומת בלי השגחה, ושמישראל

לא מת, ושחין, שהגוף מושגח הבריאות וכו' וגם בזה לישראל לא, הרי שבעד"ש התגלה השגחה, ובסדר הזה כתוב אני ה' בקרב הארץ, כי בג' המכות השניים הוכיח על השגחתו בתחתונים.

ובסדר השלישי כתיב למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ, לגלות יכלתו לשנות הארציות, וזהו הסדר באח"ב, כי ברד הוא מכה בהיקף גדול שינוי כל העולם, האויר כולו, עננים ברד ואש מתלקחת, וקולות, שבזה הראה שהטבע שעיקרו הרוחו'ת הא'ש והמי'ם הכל בידו ית"ש, ובזה מתחיל להראות שיש בכוחו לשנות מה שבאמת בדצ"כ ועד"ש הראה שיכול לשנות, אבל נשאר ענין מה שכבר יש אדם והוא קשור לממונו ומציאות ישות עצמו, ולזה בא באח"ב להכניע, כי ברד שבר הדגן וכו' וארבה כילה כל מאכל ולקח הכל בלי מלחמה וקרב, [ובארבה הוא ביטול תאוות ממון שלקחו מהם גם את מה שיש להם] וחושך לקח האור והחיות ויכולת התנועה לגמרי.

ובמכות בכורות יש הכל ביחד, כי היא הכאת ראשית המחשבה של אליל וע"ז, וכן הוראת ההשגחה לדעת מיהו בכור וכו', ומציאות המיתה בלתי השגחתו והשפעת חיותו, כמו בדבר, אלא ששם היה מיתת בהמה, ובבכורות הוא ענין מיתת האדם, שהוא חשב להיות מזל השליט בכל המזלות, שזהו ענין טלה שהוא בכור, ובזה מת טלה [בדבר] ומת אדם [בבכורות] ומתגלה השגחה, וגילוי הכח לשלוט בכל, שניתוסף בו המשכת האור הגדול שהיה בחצות הלילה, גילוי השגחה ע"י ביטול ושידוד מערכת המזלות כולם שנתגלה במכת בכורות שאז אמר פרעה צאו וכו', ואז אנו זוכים בפועל לאכילת מצה ופסח ומרור.

פרק ד' - סדר ההתראות

לבאר החילוק למה בשלש ראשונות של ג' הסדרים באו אל היאור, ובשניים בביתו, ובשלישיים לא היה התראה כלל.

והנה בכל סדר של המכות יש ג' שלבים, כח ופועל ונקנה, ובראשונה כתוב למען תדע בחי' תדע כמו בדם וערוב שכתוב למען תדע אין כמוני בקרב הארץ ובברד כתוב גם דבר, כמ"ש [פ"ט פ' ט"ו] "כי עתה שלחתי את ידי, ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ" כי הדבר הוא דם מיתה, ולכן בשניהם יש התגלות אחד. [עי' כלי יקר]

ולכן הלכו לפרעה על היאור כי עומד על היאור היינו שיונק הקלי' ולכן צריך להכניע דרכי יניקתם. וזהו בחי' שכל בכח, היינו להכניע הרע בשורש יניקת כחו.

אח"כ במכות השניים של שלשתם הוא צפרדע דבר וארבה שבג' אלו כתיב **בא** אל פרעה להכניס שינוי בתוך העולם.כי בצפרדע נעשה פחד ה' ושומע ניגון כי יש בזה התגלות י' מיני נגינה שעקרו בצפרדע ובדבר, בכח דבורי תורה ותפילה שכולל י' מיני נגינה, כי אלה הם ג' העליות שבי' מיני נגינה כי צפרדע הוא המוחין למלכות ודבר הוא חג"ת דיבורי תו"ת, וארבה בחי' מוחין ואח"כ מכת בכורות מח הכתר, ולכן כתוב בא אל פרעה תיכנס לפרעה ותתרץ הקושיות כי כאן עיקר התירוץ מחמת חלל הפנוי. וזהו בחי' שכל בפועל.

ומכות השלישיות שבשלשתם שם היה בלי התראה, לא ביאור לא בביתו, כינים שחין וחושך, כי כאן כבר לא צריך התגלות הדעת כי הוא שכל הנקנה שהמצרי מוכה והאדם מקבל יסוד אמת וכ'נה והתלהבות וחמימו'ת ומשיג עומק המוש'ג, הרי שכל שלישי הוא עצם קנין הדעת כמו שלש פעמים הוה חזקה.

פרק ה' - דרגות בהכנעת פרעה, ובעבודת ה'

לבאר כמה דרגות הפחד שהיה לפרעה מהמכות.

הנה כמה פעמים ביקש שיתפללו עליו, וכמה פעמים לא, ועי' אוה"ח הק' שמבאר שהצפרדע כיון נכנס למעיו פיחד שלא ימות, ובערוב פיחד מהחיות, בברד צעק קולות העתירו בעדי', ארבה ביקש שיתפללו, חושך גם ביקש שיתפללו עליו, כשבא משה ואז היתה נבואת מכת בכורות. הרי שבאוה"ח מבאר בפשטות שאיפה שהיה פחד גדול ביקש שיתפללו.

ונעיין שבכל באח"ב היה פחד כי אז משה פעל בשמים. כי דצ"ך הוא ממש בעפר, עד"ש הוא בחלל בין שמים לארץ, ובאח"ב היה פחד גדול כי ראה שינוי בשמיים.

ולכן במכות דצ"ך עד"ש ביקש שיתפללו רק בצפרדע וערוב בלבד, ושמה נתגלה ענין התפילה העתירו בעדי', שמשם נלמד הל' תפילה, כי לתפילה צריך התפעלות הנפש בחי' ברד, וצפרדע תחילת הניגון ולצאת מכבידות.

ולכן בדצ"ך ועד"ש שעוד לא פיחד כל כך, נאמר התפללו רק בערוב וצפרדע, שהוא שורש עבודת התפילה, התפעלות הנפש והתעוררות מהכבידות, ושם אמר לו התפאר עלי'. ובאח"ב שפיחד מאד שלח בכל אחד מהם להתפלל.

כי כלל הנסיונות העוברים בעבודת התפילה בכל יום, בחסרון התעוררות, וכן עובר כל יום י' נסיונות בכלליות, וכן בפחדים וחסרון, כי פרעה שלח שיתפללו כשהיה לו פחד, הרי כשיש פחד נעשה התעוררות, וככה צ"ל בכל אחד בלי מכות רק לבא לצדיק בהתעוררות.

פרק ו' - דרגות בהכבדת הלב

עיקר כח היצר הוא הכבדת הלב, כי פרעה חיזק את היצר, יש שיש יצר ויכולים לשברו, כי התחלה לא שת לבו, ויפן פרעה בדם, ועשה צרכיו כמו אדם שלוקח א"ע לסעודה ושוכח מהיצר בחי' מותרות הגוף שבורח מהמח לגמרי, כי כל הזמן התאפק וכו'.

הרי שדרגא ראשונה הוא בחי' לא שת, דרגא שנית כתיב ויכבד לבו, היינו שלא רוצה לחשוב מחשבות נגד היצר רע, אח"כ ויחזק לב פרעה היינו שמחזק את היצר כי עושה עוד עבירות ומגביר היצר, שמחזק היצר באכילה וראיות וכו'

ומזה בא ויחזק ה' שכבר לא ראוי כלל, בחי' אין מספיקים בידו לעשות תשובה.

מכת ארבה שכל העוזרים רוצים לשוב רק הוא יש לו קושיות הרי רק הגברים וכו' מי ומי וכו'.

ובחושך בא לכעס, ושמה ה' אומר סוד פרשת ראש חודש, כי ענין חושך הוא הלבנה שצריך להרים המלכות ולכן מיד בא סוד ראש חודש, ולכן אמר משה ששוב לא יבא אליו כי ידע שהסדר הוא כך, שראשית צריך להתרותו ולבא אל המים, אח"כ לבא אליו ואח"כ בלי התראה, וידע שבמכה הבאה צ"ל התראה ואמר פרעה שלא יבא אליו יותר לביתו, כדי שלא תהא התראה ולא יהא מכה, ומשה נתנבא והשיג סוד הר"ח היינו ראה עליית המלכות, הלבנה, ושם כתיב וירדו כל עבדיך אלה אלי שכל הקלי' תחת ידי ותהא מכה אחת, ולא אמר כלום רק צעקה וכו'.

פרק ז' - לעודד שינויי לשונות הכתובים בהמכות.

דם בהתראה, ונאמר בזאת תדע, צפרדע בהתראה, כינים בלי, ערוב בהתראה, למען תדע כי אני בקרב הארץ, דבר בהתראה, שחין בלי, ברד בהתראה למען תדע כי וגו' בכל הארץ כל מגיפותי וכו', ארבה בהתראה, חושך בלא, בכורות בהתראה רוח נבואה לפני פרעה.

דם, לך אל פרעה יוצא למים (לא לביתו), צפרדע בא אל לביתו, כינים בלי התראה, ערוב השכם המימה, דבר בא אל, שחין בלי, ברד השכם בבוקר והתיצב, כל מגיפותי אל ליבך בעבור תדע, ארבה בא אל, חשך בלי התראה, בכורות התראה קיבל הנבואה לפני פרעה, כאשר עמד לפניו.

דם אהרן מכה היאור, בלטיהם, ולא שת ליבו, צפרדע, אהרן מכה היאור, מבקש העתירו הכבד את ליבו. כינים, אהרן הכה עפר ארץ, אצבע ויחזק לב פרעה.

[ג' ראשונות ע"י אהרן, שהוא עליית דרגות ה' תחתונות כשהמלכות בתכלית הירידה]

ערוב, ויעש השם, ויקרא זבחו בארץ, העתירו, אנכי אשלח, רק לא להרחיק, והעתרתי, ויכבד לב. דבר, ויעש השם, ממחרת, וישלח לבדוק ויכבד לב. שחין, משה ואהרן זרקו, לא יכלו החרטומים לעמוד, ויחזק השם את לב פרעה.

[ג' אחרונות ע"י משה לבדו להראות ששולט על כל הבריאה]

ברד, משה נטה על השמים ויקרא העתירו ויכבד ליבו הוא ועבדיו ויחזק לב פרעה. ארבה, בא אל, הטרם תדע כי אבדה, ויגרש, משה נטה, ויעתר ויחזק השם לב. חשך, משה נטה על השמים, ויחזק השם את לב ולא אבה,

לך מעלי השמר (התחכם שלא יהיה התראה, כנ"ל) ואז נאמר עוד נגע אחד, כחצות הלילה וירדו כל עבדיך אלה וגו' ויצא בחרי אף.

ערב דבר שום פעולה, שחין בלי המטה אלא זריקת פיח, ג' אמצעיים וכו'

דצ"כ, אהרן, עד"ש בלי שחין במעשה, בא"ח משה, בכורות בלי, שלשה אחרונים משה על השמים.

דצ"ך בארץ עד"ש בחלל בין שמים לארץ באח"ב בשמים.

ד"צ בחי אש מים ושלישי ממוצע, עי' מהר"ל.

שלשה ראשונות אין יראה ופחד, עד"ש יש פחד, באח"ב נחשבים מתים. ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום.

פרק ח' - סוד י' מכות בכתבים לאור דברי רביה"ק

דם. ע"י מציאות המוחין הנמצאים תמיד בחי' אחורי שם אקי"ק, יצא שפע **ממלכות** דמלכות שנקרא דם דקדושה, והכה **לכתר** דנוקבא דקלי' בגולגלתא דילה שנקרא דם.

- ע"פ תורה ו', ע"י הצדיק שמקשר המרכבה בחי' א", ומקשר כל אדם לשפע המוחין, להיות בחי' בקי ברצוא ובשוב, ע"י שישראל מתעוררין [הרי התעוררו לראות כי פקד שהוא נס המטה שנהפך לתנין וכו', והצרעת שמתרפא ומה שהראה כבר אז ענין זה שהמים נתהפך לדם] מתתקן בחי' מה שעובר על האדם באחורי שם אקי' שהוא הבזיונות והמניעות, והמוחין נמשכין בתוך בחי' המשכתן בספירה, ומתגלה בהם כבוד אלקי דום בחולם, ונמשך א'לף לדם להיות אדם, ונכנע פרעה אדם בליעל, ומתבטל הבזיון החלישות דעת וכו' שהוא עיקר קושי השיעבוד, והוא כתר דנוק דקלי', להכיר בכבוד אלקי וכך נעשה תמיד בכל עת, ובמכה נמצא הרפואה.

צפרדע- ע"י אחורי"ם דאדנ"י שגי' קכ"ו יצא שפע פנימיותו שנקרא צפר"דע, כי יצא **מיסוד** דמלכות, ובכח המתקת ש"ך [ה"פ אדנ"י תמ"ד] יצא בחי' ב' צפרין דקדושה [והרי קכ"ו וש"ך' ולהוריד ב' ג' צפרדע] להכות בצפרין דקליפה מוחין **דדעת** דנוק' דקליפה ומשם לכל **גופא** דילה, שכל זה נקרא ציפרין כי זה המשכת המוחין לנוק' דקלי' שנפסק.

--ע"פ תורה ג' ע"י בחי' תורה לשמה שמיעת ניגון דקדושה [ובזה מתגלה י' מיני נגינה שהוא ענין הגאולה] מוחין דנוק', נתבטל בלבול המוחין צפרדעים מקרקרים שנמשך מצפרים דקלי', וזה דעת דקלי', שגורם כבידות ובלבול הדעת, ובזה מחיה האמונה בחי' זמרו משכיל, ואור זה הוא אור תושבע"פ

בלילה. [והוא אלפין דאדנ' ודאקי' בחי' אלפין נפולין]

[כי דעת דקלי' הוא מציאות ש"ך דינים המבלבלים, וכח התיקון הוא הארה שהצדיק מייחד השכינה וממשיך הארה ממנה, ועיקר מעיינים איזה מכה..]

כנם - ע"י ל"ד אותיות מלוי דמלוי דאדנ"י, יצא אור שנקרא כנם כי הטרף ולהמתיק ק"ך צירופי אלקים, ויוצא **מהוד** דמלכות דקדושה ומכה במוחין **חו"ב דנוק'** דקלי', וגם עובר להכות **דכר** דקליפה להכות **בעט'** יסוד דדכר דקלי'.

[בכל מכה הצדיק ממתיק עוצם הנפילה, והקדושה מתרוממת וישראל מתרוממים, והמלאכי חבלה מקבלים כח להזיק המפריעים.]

ע"פ תורה ז' שאמונה בא ע"י אמת [ומרח עפרא היינו תפילה, הרי כאשר התפילה אינו כראוי הוא כינים [כי נעשה ק"ל, דעת קל] וחסרון אמונה פגם א"י [כינים] וצריך לתקן האמת ולתקן החכמות של החכם שרודף עצמו עם אמת מוטעת שזה דיני ק"ך, יוצא מאד' התגלות אור אמת שמכניע הק"ך צירופין ומכה בנוק' ודכר דקליפה היינו בפגם האמת ואמונה שהוא חסרון בסיס אמת.

ערב - ע"י ריבוע הוי' ע"ב [שיר שיתער לעתיד] שיצא **מנצח** דמלכות ויוצא להמתיק רבוע אלקים, [גי' ר' ע"ב] יצא שפע שנקרא ערב והכה בקליפת **יסוד** הזכר דקליפה שנקרא ערב.

כי עריבות הרע שהוא הנסיון בחי' יסוד דקלי', הוא מחמת בלבול דעות הכוזביות והקושיות, והוא תוקף התנין דקלי', [שהוא חיה טורף] שהכנעתו ענין השיר שיתער לעתיד, והוא ד' מיני נגינה, ותחילת התגלות שם הוי' במכה זאת, כדי להכניע הקושיות, והוא ענין התגלות האמונה גם ברחוקים, בבחי' כ"ד קישוטין כמבואר תורה ס"ב, כמ"ש שזה ע"י רע"ב

ע"ש. [היינו שנותנים לו לינק כדי להפילו]

דבר - ע"י ל"ד אותיות מלוי מלוי אדנ"י יצא הקדושה שנקרא דבר, כי הצטרף להמתיק ב"פ אלקים [עקב], ונהיה בחי' אד"ל [סוד ירידת אותיות להתלבש בגשמי] ויצא **מתפארת** מלכות דקדושה, והכה **בהוד** דזכר דקלי'.

דבר היינו מושל מנה"ג, והתגלותו הוא הדעת שהכל מהשי"ת שהוא תיקון הוד חן, וכאשר נמתק **העקב** ונתרומם המלכות מתגלה דבר השם שמחיה הכל, ויכול לדבר דיבורים ולא להיות כמת בחי' דבר.

שחין- בכח ד' אדנ"י וי"ב מלוי ול"ד מלוי דמלוי, [ב"ן] יצא **גבורה** דמלכות, להמתיק מלוי דאלקי' ש' וה' אותיות, וי"ג המלוי, הרי שחי"ן, ובזה נמתק בחי' הדינין של השבירה בחי' ק"ב מלוי ע"ב ס"ג מ"ה, ובחי' רי"ו ומה שגבו' מתפשטין בה' מקומות תנהי"מ הרי נ', הרי ג"כ שחין, והכה **בנצח** דקלי'.

[ולזה המכה ע"י משה ואהרן, שחין הוא אדם חי שנחלה ויש בזה שני מכות, אחד לתקן נצחון הרע, ואחד לתקן כלליות השבירה לגלות אין למטה מנגע, אהרן ממשיך ומשה מתקן כלליות השבירה, וזהו פיח כבשן, כי פיח בגי' ק"ב סוד השבירה וזרקו השמימה היינו לשורש שהכל אש ומים כח הגבורות, שמה יש כבר שם אל"ד קו המדה לתקן השבירה, ונעשה התלהבות דקדושה אצלינו בחי' עונג, ונגוף למצרים בחי' נגעים]

כי שבירת הכלים מנסה **לנצח** לאדם ע"י התלהבות הרע של עוה"ז, ועיקר נצחון הקדושה כאשר מעלה המלכות ומכניס הי"ב כוחות לקדושה ונתהפך **להתלהבות** דקדושה ביטול נצחון הבעל דבר.

ברד- מצד שפע **החסד** דמלכות יוצא החסד להמתיק אחיזת בחי' ריבוע אלקים וה' אותיות והכולל, והכה **בת"ת** דכר דקלי'.

כי שפע החסד הוא החיים הוא דבר השם שמחיה הכל, אלא שנופל

לגלות של הכבוד התפארות דקלי' כתפארת אדם וגו', וכאשר מתעורר החסד האמיתי מראה שהחיים והטוב בידו, ומגלה נפלאות גדולת השי"ת קולות וברד. [תיקון הכלי כי אש הצמצום נמתק.]

ארבה - בכח המתקת ה"ג שהוא בחי' ארבה וג"י ד"פ ב"ן, יצא **מבינה** דמלכות להמתיק ד"פ ב"ן דאלקים, ארבה, והכה **גבורה** דדכר.

ע"פ תורה ס"ד כי עיקר הגבורה והדין הוא הקושיות הרבות המתרבים, ובכח הניגון שמגלה אמונה ומראה איך להתעלות ולקפוץ על הקושיות מתבטלין הדינין. [כי הניגון הוא סוד המתקת הה"ג כי כל ריבוי הוא בחי' ארבה כמ"ש הרבה ארבה, והגבו' רוצה לבטל הריבוי, והמכה היא שמתגלה שיש כן ריבוי חיילות של השי"ת שמבטל ריבוי דקדושה את ריבוי דקלי' כי הבינה ממתיקה הה"ג וזה מבטל את פרעה]

[ארבה הוא חיה או עוף והוא בסוד המתקת הה"ג בחי' ד"פ ב"ן, וכל ארבה הוא מין אחר של ב"ן, וכל זה הוא כח של משה רבינו שמכה הכי גדולה הוא להמתיק ה"ג בחי' ד"פ ב"ן, שהוא סוד כל החיות והעופות וכו' עי"ש בדרוש החיות]

חש"ך - בכח התפשטות שפע **החכמה** דמלכות, מתגלין ל"ב נתיבות חכמה י"פ ל"ב שהוא א בציור יו"י, ויוצא חמש אלפי"ן ה' אור, כח ההמתקה, להמתיק ש"ך דינין, ונתגלה ג' אור חסדים מגולים, הרי ש"ך ה ו"ג גי חשך, ומכה **בחסד** דדכר, חשך למצרים ואור לישראל.

כי עיקר החשך הוא שפע החסד שיש בעולם שמסתיר הדעת וקשה להשיג הסתכלות השכל שבכל דבר, כי גדול הוא ועומק המושג, ובהתגלות קשר המרכבה לבני ישראל אור במושבותם.

מכת בכרת-- יצא אור **ב'ינה** ר'אשית חכמה כ'תר, **מכתר** דמלכות והכה

בג"ר דקלי' לבטל כל כוחות הרע לעולם.

וזה ביטול מציאות הטבע ביטול הג"ר דקליפה בכר ראשית המחשבות וראשית ההנהגה של טבע ונסיון, והוא נתבטל בכח בכור הקדושה, היינו אור דעת הצדיקים שמאיר הביטול להשי"ת בחי' אני ולא אחר.

שער נסיעת הבע"ש הק'

מעשה נסיעת הבעש"ט הק' לארץ ישראל, נהוג לספרו בשביעי של פסח.

פתיחה

א. סגולת מעשיות וסיפורי צדיקים

מובא בליקוטי מוהר"ן תורה רל"ד שסיפורי מעשיות מצדיקים - לספר ממה שאירע להם הוא דבר גדול מאוד, ועל ידי זה נטהר מחשבתו מבלבול הדעת, וגם ניצול מצרות.

כי כל הצרות והדינים באים ממוחין דקטנות שמשמעותו בלבול הדעת, ועל ידי שמספר מעשיות מצדיקים מטהר מחשבתו ממחשבות רעות ובלבול הדעת ובא למוחין לגדלות, ועל ידי זה ממתיק כל הצרות והדינים.

אבל כדי לספר המעשה צריך לידע להבדיל בין אור וחושך - להבדיל בין מעשיות של צדיקים למעשיות של רשעים, כלומר אדם שיש לו הרגש אמיתי באור של הצדיקים הוא יכול לספר המעשה.

ואפילו מי שאין לו זה הדעת, אבל יש לו אמונה שלימה שמאמין בהבדל שיש בין מעשיות של צדיקים לרשעים הוא יכול לספר המעשה.

ב. על ידי אמונה בהשגחה יכול לספר מצדיקים

ולזכות לזה שיוכל להבדיל בין האור לחושך הוא, על ידי שיוצא מהסתכלות על העולם כמתנהג על פי הטבע, ונכנס לעולם של אמונה בהשגחה פרטית, שזה כלליות הקדושה להאמין שהכל בהשגחה.

ואמונה זו זוכים על ידי קדושת ארץ ישראל, ששם מתגלה ביותר ההשגחה, כמו שכתוב 'תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה', ובבחינת מה שכתוב 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים'.

וזה פירוש הפסוק 'שויתי ה' לנגדי תמיד' היינו כשאני רוצה לה'שוות' ולהדמות עצמי להשי"ת, אזי לנגדי תמיד, היינו שצריך לשים לנגדו את בחינת 'תמיד', ודרשו חז"ל 'אין תמיד אלא ארץ ישראל' שנאמר "תמיד עיני ה' אלהיך בה", והיינו שאני שם לנגד עיני בחינת 'תמיד' - קדושת ארץ ישראל - אמונה בהשגחה.

וכשיש לו בחינה זו של אמונה בהשגחה פרטית, אזי יש לו הרגש האמיתי במעשיות של צדיקים, והוא יכול לספר המעשה מהצדיק, באופן שיועיל לטהר המחשבה מהמוחין דקטנות - בלבול הדעת, לצאת ממחשבות של טבע ולהכנס לעולם של השגחה.

כי אפשר לספר הרבה מעשיות מהעבר, אבל צריך לספר המעשה באופן שימצא עצמו בתוך המעשה, להתחדש באמונת ההשגחה על ידי סיפור המעשה, שזה כלליות הקדושה הנקרא מוחין דגדלות, ע"כ תמצית המאמר עיי"ש באריכות.

ג. אור הבעש"ט הוא התגלות של אמונה והשגחה

וזה היה עיקר התגלות אור הבעש"ט הק' שגילה בעולם שהעיקר הוא האמונה ודביקות, להחיות עצמו בהשי"ת.

כי אם אמנם צריך להרבות בהתמדת התורה, אך צריך להזהר שלא ישכח מהשי"ת דייקא מחמת רוב לימודו, כי כל תכלית התורה הוא להביא את האדם להכרה בהשי"ת, לידע ממציאות הבורא שאין עוד מלבדו, שעל כן התורה פותחת באות ב', כי התורה הוא אמצעי להביא האדם לאות א', שהוא הדביקות בה' אחד.

וצריך בכל עת לשמור המחשבה לא ליפול למחשבות של טבע ועצבות

שמשכחות הבורא, ותמיד יעורר במחשבתו שהשי"ת נמצא איתו עימו ואצלו, ויזכור שכל יהודי הוא בן אהוב להשי"ת, והוא משגיח עליו ומחייה אותו ודואג לו בהשגחה פרטית ממש, וכהנה וכהנה מחשבות טהורות של דביקות הבורא.

וכך האיר הבעש"ט הק' את העולם, והפך את כל ההסתכלות בקדושת היהודי, ובזה החיה את כל הפשוטים וה'פראסטאקעס'[נב] שיחיו עצמם להיות בשמחה בהשי"ת, ולבלות זמן על תפילות שירות ותשבחות ובדביקות בהשי"ת, גם אם אין יודעים ללמוד, כי זה עיקר היהדות.

ד. השי"ת קרא לעם ישראל בשמם

וידוע מה שהמליצו הצדיקים על התגלות הבעש"ט הק' מה שבא להאיר ולהחיות נשמות ישראל, שהדבר דומה לאדם שישן ולא הועיל שום תחבולות להקיצו משנתו, עד שבא חכם אחד וקרא לו בשמו הפרטי ובזה הקיץ.

וכך היה לפני התגלות הבעש"ט שנשמות ישראל שקעו בתרדימה גדולה, ע"י התפשטות המוכיחים והמגידים (וכמו שר' נתן אמר שהבעש"ט בא לעולם כדי לעקור את ה'ביזעור למדן' [הלמדן הכעוס]), ולא ידעו כלל מהאהבה של השי"ת אליהם וכו', ורצה השי"ת להקיצם משנתם וקרא להם בשמם הפרטי "ישראל", שהוא שמו של הבעש"ט הק', ובזה הקיץ את עם ישראל, כי הורדת נשמת הבעש"ט לעולם הוא כעין שקרא השי"ת לעם ישראל בשמם.

וכך הקים הבעש"ט חבריא קדישא של צדיקים נוראים ביותר ששינו

נב. עיין ליקוטי מוהר"ן תנינא תורה ע"ח

לגמרי את פני העולם במהות עבודת השי"ת והאופן והמטרה בשבירת התאוות, שהעיקר הוא לחשוב מחשבות של אמונה ודביקות כל אחד כפי השגתו ויכלתו.

ה. מעשה לידת הבעש"ט הק'

ובזה נבוא לרמז שעצם לידת הבעש"ט היה תלוי במעשה מאביו ר' אליעזר כידוע. ויש בזה ב' גרסאות, א. שהיה מכניס אורחים ובעל חסד גדול מאוד, ורצו לנסותו מהשמים, ובליל שבת אחד בא אליהו הנביא בלבוש של עני מצורע מוכה שחין בבגדים מטונפים, וקבלו ר' אליעזר בכבוד גדול ובסבר פנים יפות והציע לו מטתו וכו' ונזהר שלא לכעוס עליו, ובזכות זה זכה לבעש"ט הק'.

גרסא ב. שעשה איזה מעשה טוב ונעשה רעש גדול בשמיים ובא אליו אליהו והתחנן אליו שיאמר לו איזה מצווה עשה שנעשה כזה רעש למעלה, ולא רצה לומר לו, כי אמר שעשה המצווה רק לכבוד השי"ת, והוא ענין שבינו להשי"ת בלבד, ובזכות זה שלא רצה לספר זכה לבעש"ט הק'.

נמצא לב' הגרסאות שהתגלות אור הבעש"ט הק' - אור הצדיקים, תלוי בזה שאדם מאמין בהשי"ת, ונזהר שלא לכעוס ושובר מדותיו הרעים, ועושה הכל בלתי לה' לבדו, ואינו רוצה בשום כבוד והצלחה רק לעשות נחת רוח להשי"ת, וכך נולד בלב, אור הבעש"ט הק' - אור הצדיקים.

ו. אור הצדיקים הוא גילוי קדושת ארץ ישראל

כי אור הצדיקים הק' הוא אור של התגלות אלקות התלוי בלב, והמעיין בספרים הק' של תלמידי הבעש"ט יראה לנוכח שאין זה ענין של דרושים

נאים או פלפולים נחמדים, או איזה ביאור על הפרשה, אלא הוא אור של התגלות הבורא. לידע שמלא כל הארץ כבודו והוא ממלא כל עלמין ומסבב כל עלמין ולית אתר פנוי מיני' כלל, והוא יתברך נמצא אתו עמו ואצלו בכל עת ובכל מצב, ואין דבר שאינו מושגח ממנו ית', וכשאדם זוכה לטעום מזיו נועם אור הצדיקים הק' אזי פיו מלא בשירות ותשבחות ויכול לפתוח פיו בתפילות ובקשות, וליבו מלא בשמחה וחיות בכל זמן, ואין שום דבר שיכול להפילו, ואפי' כשנופל ר"ל הוא יודע שבכוחו להתחדש כי השי"ת לא עוזב אותו וכו'.

וזהו אור של קדושת ארץ ישראל, ששם מתגלה ההשגחה שתמיד עיני ה' משגיחים עליו, ורק בכח זה אפשר לקיים 'שויתי ה' לנגדי תמיד', וידוע מאמר חז"ל 'ארץ ישראל נקנית ביסורים' ובלי גילוי השגחה א"א להתקיים שם כלל.

אך כיון שגלינו מארצינו ונתרחקנו מאדמתנו, על כן נתעלם מאיתנו קדושה זו, ונעלם מהלב הרגשת הקרבה להשי"ת, ומדור לדור נתיישן הלב, עד שבא הבעש"ט לעולם והקיץ נשמות ישראל וגילה להם טעם של קדושת ארץ ישראל - טעם של השגחה - תמיד עיני ה' וכו', והוא היה הראשון שקרא וגילה מענין החשיבות לעלות לא"י, (ועליית תלמידי הגר"א היה אח"כ).

נמצא שכיום קדושת ארץ ישראל נמצא אצל הצדיקים הק', והיינו ששם מתחדש ההרגש בקדושת ארץ ישראל, [וכמובא בליקוטי מוהר"ן תנינא תורה ק"ט שקבר הבעל שם טוב יש בו קדושת ארץ ישראל.]

וידוע מעשה של ר' נחמן מהורדנקא סבא רבא של רבינו הק', שרצה

לעלות לארץ ישראל, וסירב הבעש"ט, ופעם אמר לו שיטבול במקווה, ובעת הטבילה ראה את ארץ ישראל וירושלים וביהמ"ק ולא ראה את ארון הברית, ואמר לו הבעש"ט שהארון נמצא במעז'בוז'.

ורק מי שטעם טעם אמת זה הוא יכול לספר מעשיות של צדיקים, כי אז כל מעשה שמספר או שומע מעורר אצלו הארת המוחין דגדלות ומדבק עצמו להשי"ת גם מתוך עסקיו ועניניו, ויוצא מקטנות ובלבולי מחשבה של צרות ודינים.

ז. לשמוע במעשה גילוי ההשגחה

ובאמת לשם כך התנהג הבעש"ט בפרהסיא בהתגלות של אותות נפלאות, והיה מותר במופתים, כי בזה בעצמו הקיץ נשמות ישראל בראותם פלאות ההשגחה.

וזה עיקר מה שצריך לשמוע מתוך המעשה שמספרים מצדיקים, שהעולם מלא בסודות ומושגח בהשגחה פרטית ואין שום טבע בעולם, ולא סתם לספר מעשה שהיה לפני רבות בשנים שהיה נס וישועה לאיזה אדם...

והנה מעשה זה של נסיעת הבעש"ט הק' לארץ ישראל הוא הבנין אב לכל המעשיות שמספרים מצדיקים - מעשיות שמגלים ההשגחה.

ח. הצדיק ממשיך חיות מהתורה הנעלמת

כי מבואר בליקוטי מוהר"ן תנינא תורה ע"ח, שלפעמים הצדיק צריך להתבטל מתורותיו והשגותיו, כי מוכרח לעסוק בצרכי הגוף, ואם כן במה מחייה עצמו באותו העת, והלא עיקר החיים הוא התורה.

אך דע שהוא מחייה עצמו מהחיות שהיה מחייה את העולם קודם מתן תורה, שגם קודם מתן תורה, היה התורה מחיה את העולם, כי התורה היא נצחית, אלא שאז התורה היתה נעלמת ונסתרת בתוך ישוב העולם שנברא בעשרה מאמרות (כי כלליות התורה היא עשרת הדברות שהיא כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם).

והצדיק בשעה שהוא פורש מהתורה ומתנהג כאיש פשוט הוא מקבל חיות מהתורה הנעלמת שהיה מחייה העולם לפני מתן תורה.

ועל ידי שהצדיק ממשיך על עצמו חיות מהתורה הנעלמת, על ידי זה הוא מחייה את כל האנשים הפשוטים שבעולם.

כי כל הפשוטים ואפילו הרשעים ואפילו אומות העולם להבדיל, כולם מקבלים חיות רק מהתורה שהיא עיקר החיים, ובאמת קשה והלא הם רחוקים מהתורה, אלא שעל כן הם צריכים שיהיה עליהם איש פשוט הגדול כדי שכולם יקבלו על ידו ובזכותו, חיות מהתורה הנעלמת.

ולכן מוכרח הצדיק הגדול, לירד לתוך פשיטות, ולהיות איש פשוט איזה עת וזמן, ואז הוא מחיה עצמו מהתורה הנעלמת, ועל ידי זה הוא מחייה את כל הפשוטים שבעולם ואפילו הרשעים.

וכל אחד כפי קירובו יותר אל הקדושה ואל הצדיק, כן הוא מקבל על ידו חיות גבוה יותר מהתורה הנעלמת.

ט. אין שום יאוש בעולם

ונמצא למעשה שאפילו מי שהוא איש פשוט כגון שאינו יכול ללמוד או שהוא במקום שאי אפשר לו ללמוד, אף על פי כן, גם אז צריך להחזיק

עצמו ביראת שמים בכל מה שיוכל ואל ידמה בדעתו כאילו כעת הוא רחוק מהשם יתברך, כי כולם מקבלים חיות מהתורה הנעלמת על ידי הצדיק הגדול שמתהג לפעמים בפשיטות.

ואפי' מי שמונח בשאול תחחיות ח"ו יש לו תקווה עדיין, ואין שום יאוש בעולם כלל, כי תמיד יכול לקבל חיות מהתורה הנעלמת, וככל שיזכה להיות מקורב יותר לצדיק כך יזכה להחיות עצמו מהתורה הנעלמת, ולעמוד חזק ואיתן על מעמדו ביהדות.

י. הדרך לארץ ישראל

וכל ענין הזה של התורה הנעלמת, הוא בחינת הדרך לארץ ישראל, כי עיקר הכח לכבוש את ארץ ישראל הוא ע"י הכח של העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, היינו מהתורה הנעלמת, כי קדושת ארץ ישראל הוא בחינת התורה בעצמה, ואילו הדרך לארץ ישראל הוא בחינת התורה הנעלמת. [עד כאן קיצור מה שנאמר שם בתורה ע"ח, ועיי"ש עוד באריכות הענין].

ונמצא שמעשה זה של נסיעת הבעל שם טוב לארץ ישראל הוא בנין אב ושורש לכל המעשיות שמספרים מהצדיקים, כיון שכל המעשיות שמספרים מצדיקים מעורר מוחין דגדלות וקדושת ארץ ישראל, ששם מתגלה ההשגחה ודרכי הדביקות באמונה.

אבל מעשה זו של נסיעתו לארץ ישראל הוא מעשה של "הדרך לארץ ישראל", והיינו שבמעשה זו מתגלה איך הצדיק ממשיך על עצמו חיות מהתורה הנעלמת, והיינו שמחייה עצמו בהשי"ת גם בעת שהוא מוחין דקטנות, בעת שעובר עליו טרדות ודאגות, ובעת שלוקחים ממנו העולם הבא וכו' וכדלהלן.

הרי שמעשה זה הוא תחילת כל המעשיות של צדיקים, שבכל המעשיות מתגלה קדושת ארץ ישראל וכאן מתגלה דרכי ההתחזקות גם כשאינו זוכה לקדושת ארץ ישראל ולגילוי הארת הדעת והשגחה, בחינת "הדרך לארץ ישראל", ורק כך אפשר לכבוש את ארץ ישראל, לזכות לשלימות טהרת המחשבה וגדלות המוחין.

ובאמת ידוע שאילו היה זוכה הבעש"ט לבוא לארץ ישראל והיה נפגש אם האור החיים הק' אזי היה עת הקץ להתגלות משיח צדקינו, כי האור החיים היה בחי' רוח של משיח, והבעש"ט היה בחי' נפש דמשיח (כי התגלותו יורד לבחי' נפש האדם), ואז היה שלימות התגלות ההשגחה וטהרת המחשבה במוחין דגדלות, אבל כעת שלא זכינו לשלימות ביאתו לארץ ישראל אזי נשאר לנו לספר המעשה מהדרך לארץ ישראל.

ועל כן מה מאוד צריך להתעורר מסיפור מעשה זה לקבל התחלה חדשה להתחזק בבחי' הדרך לארץ ישראל, ושנוכל לכבוש את ארץ ישראל, ולזכות לקבל טהרת המחשבה בשלימות.

מעשה נסיעת הבעל שם טוב

יא. הכנה לנסיעה

הבעל שם טוב הקדוש מאורן של ישראל, נכסף מאוד זמן רב לעלות לארץ ישראל, והנה הגיע הזמן, והתכונן לנסיעה, ורצה ליקח עימו את תלמידו ומשמשו ר' הירש, ובתו הצדקנית מרת 'אדל' שהיתה צדקת גדולה מאוד ובעלת רוח הקודש.

על בתו של הבעש"ט המליצו הצדיקים את הפסוק א'ש ד'ת ל'מו שהוא ר"ת אד"ל. והיא היתה מלאה בכיסופים וגעגועים להשי"ת, ומסופר שכשהיתה מכבדת הבית היתה נושאת עיניה להשי"ת בגעגועים "איך עושים להשי"ת עוד איזה נחת רוח?!", וזכתה להביא לעולם בנים קדושים וצדיקים כר' ברוך ממעזבוז, והדגל מחנה אפרים ואת פייגא אם רבינו הק'.

ולאחר פטירת הבעש"ט הק' עבר אליה בירושה ביתו הק', [ולאחר מכן עבר הבית לבתה פייגא, ושם היו מתאספים כל תלמידי הבעש"ט הק' גם לאחר פטירתו ומספרים ממנו ומהנהגותיו, ובבית קדוש זה נולד רבינו הק' וספג מקטנותו את אמיתת דרכי הבעש"ט הק', והעיד על עצמו שמזה היה עיקר התעוררותו לעבודת השי"ת בשמעו המעשיות מהצדיקים].

ובעת שנתעורר הבעש"ט ליסוע לארץ ישראל, אמר הבעש"ט לרבי צבי, ולבתו אדל, שיודע "שם קדוש" שיכול על ידו לפרוס חתיכת בד על הים ולעבור בו את הים ולהגיע עד עיר הנמל יפו שבארץ ישראל, אולם בתנאי שלא יפסיקו מחשבתם בכוונת שם זה אפילו לרגע אחד, ונענתה בתו ואמרה שהיא מוכנה לקבל זאת על עצמה, אולם ר' צבי אמר שמפחד לקבל על עצמו דבר זה, ועל כן נסע בדרך הטבע.

יב. נסיעה בבטחון

והנה הבעש"ט היה נוהג לבלי להשהות אצלו שום ממון מיום לחבירו, וגם בנסיעתו לארץ ישראל נהג כך שדאג כל יום לכסות את כסף הוצאותיו רק לאותו יום, וכך נסע מכפר לכפר ומעיר לעיר כי לא דאג אלא לכסות את הוצאות הנסיעה לכפר ועיר הסמוך לו, ושם בטחונו בה' שיעזרו לכל

הצטרכותו ממקום למקום, כי כל כך חזק היה בבטחונו בה', שלא לדאוג כלל מיום לחבירו.

וקדושה זו הוא התגלות נורא של הצדיקים הק' לחיות עם השי"ת בכל עת ומצב כי הוא ההולך לפנינו, ולא לדאוג כלל מיום לחבירו הן בגשמיות בעניני הפרנסה ושאר טרדות ודאגות, שצריך מאוד להתחזק בבטחון. וכן ברוחניות לבטוח בהשי"ת שיעזור לו ולא יעזוב אותו לעולם, ולא לדאוג מיום לחבירו בעבודת ה'.

ובאופן זה נסע הבעש"ט הק' לארץ ישראל, בבטחון עצום שהשי"ת ישלח לו הממון הדרוש, כי כדי לקבל המוחין של ארץ ישראל, היה נצרך הרבה בטחון בחינת "הדרך לארץ ישראל".

וכידוע בכתבים שהשם של בטחון הוא שם ע"ד, על שם הפסוק 'בטחו בה' עדי עד', והוא הכלי הנצרך כדי לבוא לשלימות המוחין. והיינו שבכדי לזכות לשלימות המוחין של ארץ ישראל צריך מקודם לאחוז עצמו חזק בהשי"ת בבטחון בעת נסיונות של דאגות בגשמיות או נפילות שלא כסדר ברוחניות וכו', וזהו בחינת הדרך לא"י כאמור לעיל שהדרך לארץ ישראל הוא להחזיק עמו גם בעת הפשיטות שאין מוחין דגדלות.

וכך נסעו עמו בתו אדל ומשמשו ר' הירש סופר, ונסעו מעיר לעיר ומכפר לכפר עד שהגיעו בערב חג הפסח לעיר איסטנבול [העיר איסטנבול במקורו היה נקרא קוסטינפול על שם אחד ממלכי רומא שבגלל ריב שהיה בינו לאחיו הלך ויסד מדינה לעצמו וקראה על שמו, ולאחר מכן נכבשה בידי המוסלמים ונקרא איסטנבול על שם השולטן, אבל היהודים קראו שם העיר 'קושטא' - אמת, כי לא רצו להזכיר קליפת עשו (מלכות רומי) וישמעאל].

יג. היהודי מברלין שרצה ישועה מהבעש"ט

והנה בעיר ברלין דר יהודי עשיר גדול, שהיה חשוך בנים ר"ל רבות בשנים, ושמע על הבעש"ט הק' ומופתיו שפועל בקרב הארץ. ויעצוהו אוהביו והפצירו בו שיסע אל הבעש"ט ויבקש ברכה שיזכה לבנים, וכך עשה.

והכין לו עגלה עם סוסים טובים והרבה מעות כדרך הגבירים, ונסע עם זוגתו למעזבוז', ותיכף בבואו בירר היכן הבעש"ט, ואמרו לו בני הבית שהנה עתה נסע מכאן בדרכו לארץ ישראל, ובירר דרך נסיעתו ורדף אחריו, ובכל מקום שהגיע אמרו לו כזאת, שהנה עתה נסע מכאן, עד שהגיע גם הוא לאיסטנבול בערב חג הפסח.

ומזה צריך להתעורר עד כמה צריך לחפש ולרדוף אחר הצדיק, כי מרוב שהיה בטוח בוודאות שהישועה נמצאת אצל הצדיק, על כן מסר נפשו כל כך באופן משונה כזה לרדוף אחריו מעיר לעיר ולא נתייאש כלל מלמצאו, ואכן לבסוף מצאו באופן פלאי ביותר בהתגלות ההשגחה, וקיבל ישועתו שהיה נצרך.

והנה הוא מחמת עשירותו המופלגת שכר לו חדר נאה בקומה העליונה שבמלון ודאג לכל מחסוריו ביד רחבה, כדי שיוכל לערוך את הסדר כראוי, ואחר שסידר לעצמו כל מחסוריו, הלך לחפש אחר הבעש"ט, והרהר בדעתו שבעיר גדולה כאיסטנבול בוודאי יהיה לו קשה למוצאו, ויישב עצמו בדעתו והלך לחוף הים במקום שכל הנוסעים מגיעים, כדי שיברר אצלם שמא ראו הם את הבעש"ט או שמא יודעים הם היכן הוא מתאכסן.

מאידך, הבעש"ט כשהגיע לאיסטנבול, הלך גם הוא לבית מלון זה, רק

שמחמת עניותו הגדולה שכר לעצמו חדר קטן במרתף המלון, וכל אותו העת שאלה אותו בתו אדל מה יהיה לנו לסדר הפסח והיכן נאכל וכו', ולא ענה לה אביה הבעש"ט כלום, רק הפטיר כל העת ה' יעזור! ה' יעזור! והלך לבית הכנסת ושהה שם, והיא מרוב בטחונה בדברי אביה שוב לא דאגה כלל ויצאה לחוף הים לכבס הבגדים הנצרכים כבוס לכבוד החג.

והנה ניגש גם אליה הגביר מברלין לשאלה אם ראתה את הבעש"ט מגיע לחוף הים, ענתה לו, 'כן, הבעש"ט הגיע והוא אבי', ומתאכסן בבית מלון פלוני בקומה התחתונה', שמח הגביר לשמוע זה, ותיכף הזמינם להסב עימם בחג, כי כבר הכין מכל טוב לעריכת הסדר גם עבורם.

כשחזרה אדל, ספרה לאביה בשמחה רבה מהנס שהקרה להם ה', שהזמין להם מקום נאה לעריכת הסדר, ולא ראתה אז שום שינוי בפני אביה, כי כל כך היה בטוח שה' לא יעזוב אותו, עד שלא היה אצלו שום שינוי של שמחה בפניו בשמעו שהנס כבר נעשה.

אחר תפילת ערבית נכנס הבעש"ט הישר לחדר הגביר ולא דיבר שום דיבורים כלל, רק ערך את הסדר כדרכו. אחר שערך חצי הסדר פנה אל העשיר וזוגתו ואמר להם: 'יודע אני עבור מה באתם הנה, וכבר נושעתם'.

יד. אעבוד את השם יתברך גם בלי עולם הבא

ותיכף שאמר מילים אלו עלה בעליית נשמה בהתדבקות נפלאה [ובאמת מובא שהמחשבה של כל אחד משוטט בעולמות העליונים, שאם לא כן מניין לו מחשבות, כי המחשבה של האדם הוא על פי מה שרואה שם, רק שאינו יודע מזה ואינו מחובר בעומק למחשבתו, אך הצדיקים היה בכוחם להתחבר למחשבתם, ואיכהמל"ב].

ובפעם זו ראו בעליית נשמתו התאמצות נוראה שלא כהרגלו, כי השליך

ראשו מאחוריו והיה נראה כשור שחוט, ואדל בתו התפחדה מאוד כי אמרה שאעפ"י שראתה אותו הרבה פעמים בעת 'עליית נשמה', אך עתה נכרו על פניו סימני גסיסה ממש ולא ידעו על מה ולמה זה, וכך בתוך השהיות שמעו איך שהפטיר ואמר: "אם כן אעבוד את ה' יתברך בלי עולם הבא", ואחר כך ראו שמחה ואור גדול זורח על פניו ונתעורר מדביקותו.

וסיפר להם, שבעת שברכם שיזכו בבנים התעורר עליו קטרוג גדול בשמים, היות שזוג זה עקרים הם מבטן ומלידה, ולא היה באפשרותם כלל ללדת, ועתה מחמת ברכת הבעש"ט שברכם, צריכים לשנות עבורם לגמרי את הטבע.

ומשום קטרוג זה גזרו למעלה שיאבד הבעש"ט את שכר עולם הבא שלו לגמרי, וכששמע זאת הבעש"ט נענה ואמר בשמחה גדולה "אם כן אעבוד את ה' יתברך בלי עולם הבא" וכך אוכל לעובדו ללא שום פניה כלל וכלל.

וכשראו בשמים את מסירותו הגדולה שמוסר נפשו עבור עבודתו יתברך במסירות נפש כזה, פסקו ואמרו שיזכה שוב לעולם הבא, וגם זוג עקרים אלו יזכו לבנים, ומזה בא לו שמחה ואור גדול בפניו.

כי הבעל דבר חשב לנצח את הבעש"ט, אך דייקא ממעשה זה נתגלה הסוד הנורא שאפשר לעבוד את השי"ת גם ללא עוה"ב, והוא ידע היטב מהו עוה"ב ועל מה הוא מוותר.

וזהו אחד מעקרי ההתחזקות בעבודת ה' בעת קטנות הדעת בחינת 'הדרך לארץ ישראל', מה שנתגלה באור הבעש"ט הק', שכשאדם רואה שכבר איבד את העוה"ב שלו, ואין זוכה לשום הארת המוחין ושום הרגש

בעבודה, ובזה רוצה הבעל דבר לנצחו, אזי צריך לקבל על עצמו שיעבוד את השי"ת גם ללא שום שכר רק כדי לעשות נחת רוח להשי"ת, ויחטוף מה שביכלתו אף שכבר הפסיד את הצלחתו הפרטית.

וכלשון רבינו הק' בספר שיחות הר"ן (מ"ח) "וכל זמן שאינו חזק בדעתו שתמיד ימשוך עצמו להשם יתברך בכל מה שיוכל בין בעליה בין בירידה חס ושלום, אפלו אם תהיה הירידה חס ושלום איך שתהיה אף על פי כן יהיה חזק ואמיץ בדעתו למשוך ולהשתוקק ולהתגעגע תמיד אליו יתברך, ולצעוק ולהתפלל ולהתחנן אליו יתברך תמיד, ולעשות מה שיוכל בעבודת ה' בשמחה, אפלו אם יהיה איך שיהיה, וכל זמן שאין לו התחזקות הזאת באמת אי אפשר לו להתקרב להשם יתברך באמת.

וכל כך הוא צריך להתחזק עד שהוא מוכרח להיות מרוצה לעבוד את ה' תמיד כל ימי חייו על מנת שלא לקבל פרס. כי לפעמים נדמה להאדם שרחוק שהוא יזכה לחיי עולם הבא לפי גודל התרחקותו מהשם יתברך, אף על פי כן יהיה מרוצה לעשות מה שיוכל בעבודת ה' בלא עולם הבא.

ואפילו אם נראה לו שיהיה לו גיהנם גם כן חס ושלום, יהיה איך שיהיה הוא מחויב לעשות את שלו תמיד בעבודת ה' כל מה שיוכל לעשות ולחטוף איזה מצוה או תורה ותפלה וכיוצא, וה' הטוב בעיניו יעשה. וכעין מה שמספרים בשם הבעל שם טוב זכר צדיק לברכה, שפעם אחת נפל בדעתו מאד מאד עד שנדמה לו שבודאי לא יהיה לו עולם הבא חס ושלום ולא היה לו במה להחיות את עצמו כלל, ואמר: אני אוהב את השם יתברך בלא עולם הבא. וכל אדם אפלו איש פשוט אי אפשר להיות איש כשר באמת כי אם כשיכול לעמוד בכל כנזכר לעיל", עד כאן לשונו הק'

בשיחות הר"ן.

ובאמת כך סובבה ההשגחה העליונה שבנסיעת הבעש"ט הק' לא"י נתגלה סוד זה, כי אין זה מדרכי הצדיקים הק' לשנות הטבע ולברך ללא שום סיבה [והמעיין בשבחי הבעש"ט יראה שכמעט לא בירך במפורשות לשנות לגמרי הטבע והמזל של האדם ללא שום סיבה].

אך כיון שכל קדושת ארץ ישראל הוא לגלות ביטול הטבע וגילוי ההשגחה, על כן בדרך לארץ ישראל פעל לגלות שהוא הולך לקראת ביטול הטבע, ומזה נתגלגל שנתגלה סוד נורא זה, שהוא חיזוק אמת לכל הירידות, וכך הוא הדרך לכבוש את ארץ ישראל ולזכות לקדושתה, לקבל על עצמו לעבוד את השי"ת רק בשבילו ולא לתועלת עצמו כלל.

טז. הצלת יהודי אסנטנבול

ולאחר מעשה זה המשיך הבעש"ט הק' וערך את הסדר בהתלהבות נוראה וללא שום דיבורים יתרים, וכשהגיע לתיבות "לעושה נפלאות גדולות לבדו" חזר הרבה על התיבות "לבדו - לבדו" בהתעוררות גדולה מאוד, בניגון הידוע.

והנה אז באסטנבול גזר המלך בהתיעצות שריו גזירת מיתה על היהודים באופן אכזרי ביותר, כי גזרו להרוג את כל היהודים ביום אחד - בראשון של פסח, והשביעו השרים זה את זה שלא יגלו את הגזירה לאף אדם, כדי שלא ישתדלו היהודים לבטל הגזירה כפעמים קודמות שגזרו גזירות.

אך הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ובין אלו השרים היה שר אחד אוהב ישראל, והלך ובא בבהלה בליל פסח אל פרנס היהודים וגילה לו בסוד גדול מגזירה זו, והפטיר ואמר לו: חיי נתונים בסכנה אם יתגלה

למלך שיודעים אתם מגזירה זו, ועל כן אין לי שום עצה לתת לך, אולם באתי רק להודיעך שתדע מגזירה זו, ותדע את אשר לפניך לטכס עצה לזה, קרא הפרנס לרבני העיר להתייעץ ביניהם מה לעשות והחליטו שהיות שאמו של המלך אוהבת שראל היא, על כן ילכו אליה ויטכסו עצה בחכמה מה לעשות.

תיכף אחר עריכת הסדר, הלכו הפרנס ורבני העיר לבית אם המלך, בהלכם עברו ליד בית מלונו של הבעש"ט הק', ושמעו איך שחוזר הרבה על התיבות הנ"ל "לעושה נפלאות גדולות לבדו - לבדו", נענו ואמרו הם זה לזה, אלו היה יהודי זה יודע מהגיזרה הנוראה המרחפת על בני העיר היהודים, לא היה מתלהב כל כך.

כשהגיעו לבית אם המלך, ובקשו להכנס אצלה בשעה מאוחרת זו, נחרדה אם המלך מאוד כי הבינה שדבר נחוץ הוא, וקיבלה אותם בסבר פנים יפות. וספרו לה מהגזירה שגזר בנה על תושבי העיר היהודים והזהירוה שתטכס בחכמה גדולה עצה לבטלה שלא יוודע לבנה שהם היו אצלה.

ובחסד ה' עלה ברעיונה עצה, והלכה תיכף באמצע הלילה, והקיצה את בנה המלך משנתו בחרדה גדולה, וספרה לו שבעלה המנוח שהוא אבי המלך, בא אליה בחלום הלילה במורא גדול ואמר לה, שאין לו בעולם האמת מנוח ומרגוע מחמת שעד למחרת בבוקר לא ישאר לו שום שארית מבניו ונכדיו ויאבדו הם לנצח.

ושאלה אם המלך את בנה בתום לב, איזה דבר נוראי נעשה במלכות שעל ידה בא למשפחתינו גזירת כליון נורא כזה? והתחיל למנות לה אי אלו עוולות, שאולי מחמת זה נגזרה אליהם גזירה זו ואמרה לו לא! לא! אין

מתקבל על הדעת שמחמת עוולה זו, נגזר על משפחתנו גזירה נוראה כזו, עד שהודה לה הוא בעצמו מהגזירה שהחליטו לגזור גזירת מיתה על היהודים למחרת היום.

ותיכף שאמר זאת המלך פנתה אלו בצעקה בוודאי בוודאי, עבור זה נגזר גזירה זו, ואמרה לו בכעס, וכי עם היהודים אתה מתחיל, וכי לא ידעת שכל מי שהתחיל להציק להם לא יוצא בשלום מזה!! לך וקרע מהר את כתב הגזירה ללא שהות, וללא שיוודע כלל וכלל שהיתה קיימת גזירה כזו.

ומחמת הפחד, לקח המלך תיכף את כתב הגזירה וקרעה בפניה, וחזרה לביתה ובשרה להפרנס ולרבני העיר שהמתינו לה בביתה, שכבר נתבטלה הגזירה ויכולים הם לחזור לביתם ולהודיע ליהודים על הנס הגדול, ושיודו לה' על חסדיו הטובים שגמל עמהם "לבדו" ללא ידיעתם.

בחזרם לאחר כמה שעות, עברו שוב דרך בית מלונו של הבעש"ט הק', ושמעו אותו איך שהוא עדיין בקטע זה של ההגדה, וחוזר על התיבות "לעושה נפלאות גדולות לבדו - לבדו", אולם עתה הבחינו שאומר זאת בשמחה ובהרחבת הלב יותר ממה ששמעו אותו בעת הלכם לבית אם המלך.

למחרת ספרו בבית הכנסת לכל המתפללים מהנס הנורא שהיה בליל זה, וכבדרך אגב ספרו מהיהודי המשונה הזה שחזר הרבה על התיבות "לעושה נפלאות - לבדו", נענה להם הבעש"ט בעצמו כי לא הכירוהו, ואמר להם אלמלא יהודי זה לא קרה לכם נס מופלא זה! [כי כך הוא דרך הצדיקים להמתיק דינים, וכלל לא יודעים מהם וממעשיהם והיכן משוטטת מחשבתם, וכי רק בזכותם העולם קיים].

טז. רוח סערה בים

והנה לאחר יום א' של פסח רצו בני הזוג לתת להבעש"ט סכום כסף רב בעבור ברכתו שבירכם ולא הסכים, רק שיתנו לו ולאדל בתו ולר' הירש שכר הספינה הנוסעת לארץ שראל, ונתנו לו, ותיכף שכרו מקומות באניה הנוסעת לארץ ישראל, וביום א' של חול המועד המשיך הבעש"ט הק' בנסיעתו, ועלה לספינה הנוסעת לכיוון ארץ ישראל.

בדרך השתוללה רוח סערה עד שהיו כל נוסעי הספינה בסכנה גדולה מאוד. והתחילו הנוסעים להשליך מהספינה כל חפציהם כדי שלא תטבע הספינה מרוב המשא מחמת המים הרבים שנכנסו בה, נענה הבעש"ט ואמר שיודע הוא על מה ולמה רועשת עליהם הים כל כך, והוא מחמת שיש גזירת כליה מלמעלה או על כתביו שאין חפצים מלמעלה שיתגלו בעולם או על בתו.

נענתה בתו ואמרה שהיא מוכנה למסור נפשה בעבור הצלתם, ולקחוה וכבר התחילו להורידה [וש גירסא שכבר הורידוה עד החוטם] ורמזה להם שיעלוה שוב, ואז אמרה וצוותה לאביה שטוב יותר שיזרקו את כתביו לים כי עוד יצא ממנה נכד כזה שיהיה לו כתבים יפים יותר, וכך עשו ונח הים מזעפו, ואז ראו שקרובים הם לאי אחד מאיי הים, והקריב רב החובל את הספינה לאי וירדו אליה כל הנוסעים לפוש מנסיעתם הקשה.

יז. לא יודע כלום

והלך הבעש"ט עם בתו אדל ושמשו ר' הירש סביבות האי, ולפתע התנפלו עליהם רוצחים אוכלי אדם, ורצו להורגם, וקשרום אחד לאחד על הארץ.

נענה ר' הירש בצעקה לבעש"ט, רבי! מדוע שותקים הנכם? וענה לו הבעש"ט, אין לי אתה שום מוח ואיני יודע כלום, וכשכבר עמדו הרוצחים סמוכים להם, וחידדו והשחיזו את סכיניהם, צעק שוב ר' הירש, רבי! מדוע שותקים הנכם? וענה לו שוב הבעש"ט אני לא יודע כלום, אולי יודע אתה משהו?

ענה לו ר' הירש איני יודע כי אם אל"ף - בי"ת, צעק לו הבעש"ט אמור! אמור! והתחיל ר' הירש לומר האל"ף - בי"ת כסדר, והבעל שם טוב חוזר אחריו ואומר אות אות, ואז חזרו לו כל המוחין הק', וייחד מה שייחד, ותיכף נשמע מרחוק קול עגלה נוסעת, נפחדו הרוצחים לנפשם וברחו להם, ובא העגלה עם האנשים, וכשראו אותם שוכבים כך על הארץ התירו קשריהם והעלום לעגלה והחזירום לספינה אחרת שחנתה סמוך לאי [ומקובל שהיה זה אליהו הנביא].

ומובא בספר הק' תולדות יעקב יוסף, שבעת שאמר הבעש"ט הק' האל"ף - בי"ת, נגלה אליו מורו ורבו - אחיה השילוני, וגילה לו שם של יחוד בקטנות והוא שם אחורי אה"ה. וסוד שם זה מובן על פי תורה ו' מענין הבקי בשוב וישמע בזיונו ידום וישתוק, שהוא עניין 'דרך' ההתחזקות והדביקות בה' בעת הקטנות, עיי"ש ודו"ק.

והמשיכו בנסיעתם בספינה, וטעתה בדרכה, ולקראת שביעי של פסח הגיעו שוב לאסנטבול, וחזר בו הבעש"ט מנסיעתו לארץ שראל.

יח. שביעי של פסח

ומשום כך נהגו בכל פזורי ישראל ההולכים בדרך הבעש"ט לערוך סעודה בשביעי של פסח להודות לה' על הצלתו וחזרתו בשלום מנסיעתו.

ואולי מחמת כן נהגו לספרו דייקא בשביעי של פסח, כי סוד שביעי של פסח הוא הסוד הנורא של קריעת ים סוף, מה שמבואר בכתבי האר"י הק' שהוא סוד נורא שלא רצה לגלותו, ושעי"ז נסתלק בנו (עיי' שער הכוונות דרושי הפסח דרוש י"ב), כי הוא סוד היחוד בקטנות.

שכשעמדו ישראל על הים וראו כמה חיילים ומחנות שבאים כנגדם מלמעלה ומלמטה וכולם נתאספו לנגדם, ובאותה שעה ראו ישראל צער ודוחק מכל הצדדים, וראו את הים בגליו שמתרוממים לפניהם, ואחריהם כל אותם ההמונים ומחנות מצרים, ומעליהם ראו כמה מקטרגים, והתחילו להתפלל ולצעוק אל הקב"ה, ואז אמר הקב"ה למשה 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו'.

ומובא בזוה"ק (ח"ב נ"ב:) שהשי"ת אמר לו אז 'מה תצעק אלי - כי בעתיקא תליא מילתא', ובאותה שעה נתגלה עתיקא קדישא - שהוא סוד התגלות הרצון המכניע כל הדינים ונעשה שעת רצון בכל העולמות העליונים, ועי"ז נצלו ישראל עיי"ש.

כי במקום קטנות אי אפשר לייחד ולהתדבק לה' באופן של גדלות המוחין, כי כשאדם בקטנות נשכח ממנו כל מציאות של מדות הרחמים, ועל כן אינו יכול לפתוח פיו בתפילה כי אינו רואה שיש כלל ישועה לענייניו ושיש מי ששומע אותו, ואז צריך איתערותא דלעילא מ'עתיק' - התעוררות העליונה של מדות הרחמים, שעל ידו יוכל להקרע הים, ולהיות נעשה דרך ושביל במקום שאין שום דרך, והירידה יתהפך לעלייה.

הדרך לעורר הרחמים העליונים האלו, הוא על ידי התחזקות במסירת נפש ועקשנות לבקוע דרך מתוך הקטנות, והיינו להמשיך לנסוע

במסירות נפש ולהחזיק מעמד אף שהדרך נראה ללא מוצא, אך בכל זאת הוא חזק בדעתו לעמוד בעקשנותו לעשות מה שיש כן בכוחו, וכך נמשך הארת מדות הרחמים ונקרע הים.

וזהו סוד מה שאומר רבינו בתורה קצ"ח "כשאדם צועק אומרים לו ליסע כמו שכתוב מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו".

והוא מה שנתגלה במעשה נפלא זה, של נסיעת הבעש"ט לארץ ישראל, קדושת 'הדרך לארץ ישראל', להחזיק עצמו בעת הקטנות, ולעמוד בבטחון עצום בהשי"ת, לעבוד את השי"ת גם ללא עוה"ב, והכל בדרך לארץ ישראל, שהוא סוד להחזיק מעמד בפשטות, והוא ממש סוד השביעי של פסח.

נמצא שמעשה זו היא כעין התחלה ושורש לכל קדושת מעשיות מהצדיקים, אשר מקדשים המחשבה ומגלים ההשגחה, כי במעשה זה נתגלה טהרת המחשבה וגילוי ההשגחה בקטנות - כח הצדיק שיורד להיות איש פשוט עד שבסוף המעשה ירד לבחינת ש'לא יודע כלום' ודייקא אז נתגלה לו שם אה"ה שהוא סוד של "ישמע בזיונו ידום וישתוק - בקי בשוב" שבזה ניצל.

יט. רבינו ירד לקטנות דקטנות

והנה רבינו הק' התבטא: 'הרבה רצו לתפוס את הצבי [כלומר לעלות לארץ ישראל המכונה ארץ הצבי] ולא עלתה בידם'.

ומובא בחיי מוהר"ן (נסיעתו לארץ ישראל י"א י"ב) שרבינו הק' אמר שמה שהוא כן זכה לבוא לארץ ישראל, מחמת שהוא היה בכוחו להוריד עצמו לקטנות דקטנות בעת נסיעתו, כי לפני הגדלות צריך לבוא לקטנות (עיין

בשבחי הר"ן בסיפור נסיעתו לא"י), ועל כן הבעש"ט ור' נפתלי כץ ז"ע, לא זכו לבוא לא"י מחמת ריבוי המניעות שהיה להם, אך הוא זכה לעבוד על הכל, והקטנות הועיל לו מאוד, ובלא זה לא היה יכול לבוא לשם.

ועפ"י הנ"ל מובן מאוד עמקות הענין לעובדא למעשה, כי רבינו הק' גילה והוריד יותר לעולם, גילויים נוראים של התחזקות לכל אחד ואחד, איך לעבוד את ה' בעת קטנות דקטנות ושכחת המוחין, בחי' קדושת 'הדרך לארץ ישראל', אשר בכח לימודים אלו, אפשר לזכות לבסוף לשבור כל המניעות ולבוא לקדושה השלימה של ארץ ישראל - קדושת המוחין וטהרת המחשבה השלימה.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן

ונעתיק תפילה מהספר הק' ליקוטי תפילות, תפילה ק"ה

ובכן זכני ברחמיך הרבים ועזרני והושיעני וחזקני ואמצני שאזכה לספר סיפורי מעשיות מצדיקים אמתיים, מכל מה שעבר עליהם בימיהם. הן מה שעבר עליהם בעצמם, והן מה שעבר על בניהם ועל כל הנלווים אליהם. וכל האותות והמופתים הגדולים והנוראים שעשו בעולם באתגליא ובאתכסיא. וכל הדרכים הקדושים והתגלות אלהות שהמשיכו בעולם, הכל אזכה לשמע היטב באזני ובלבי, ולשוח ולספר בהם תמיד, ימלא פי תהלתם כל היום תפארתם, כי תהלתם היא תהלתך, ותפארתם היא תפארתך.

זכני לעסוק בזה בכל יום ויום, לספר סיפורי מעשיות מצדיקים אמתיים, באופן שאזכה שיומשך עלי קדושתם העצומה, ועל ידי זה אזכה לטהר מחשבתי מכל הבלבולים וערבוב הדעת ומכל מיני מחשבות זרות

וחיצוניות, ומכל מיני הרהורים רעים, ומכל מיני בלבול הדעת שבעולם הנמשכין ממוחין דקטנות. ואזכה לצאת ממוחין דקטנות למוחין דגדלות, ועל ידי זה תצילני ותפדני מכל הצרות ומכל היסורים ומכל מיני דינים שבעולם, שכולם נמשכין מבלבול הדעת ממוחין דקטנות, ואתה ברחמיך הרבים תפדני ותצילני מכולם על ידי שתזכני ותסיעני תמיד לעסק בספורי מעשיות מצדיקים אמתיים שהם בחינות מוחין דגדלות:

ועזרני והושיעני לכסוף ולהשתוקק ולהתגעגע תמיד לבוא לארץ ישראל, ואזכה להמשיך עלי קדושת ארץ ישראל תמיד, ועל ידי זה אזכה לאמונה בשלמות, להאמין באמונה שלמה בהשגחתך תמיד, ותוציאני מטבעיות לגמרי, שאזכה לידע ולהאמין שאין שום דרך הטבע בעולם כלל רק הכול בהשגחתך לבד. כי גם הטבע בעצמה מתנהגת בהשגחתך תמיד ואתה משנה הטבע בכל עת על ידי הצדיקים אמתיים שבכל דור ודור שעושין חדשות ונפלאות בכל דור כאשר שמענו מאבותינו.

שער
שיר
השירים

פרק א

א שִׁיר הַשִּׁירִים שיר המעולה מכל השירים, אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה: שבח לה' שהשלום שלו.

אומדת כנסת ישראל בגעגועים להקב"ה:

ב יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ מי יתן ויקרב אותי ה' אליו כמו במתן תורה, כִּי-טוֹבִים דֹּדֶיךָ מִיָּיִן: כי קירבה לה' נחשב לי יותר מכל תענוגי העולם.

ג לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שמך הטוב שנתפרסם בעולם בזמן יציאת מצרים, שֶׁמֶן תּוּרַק שְׁמֶךָ נתפרסם והופץ בכל העולם, עַל-כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ: ולכן גם גויים באו להתגייר {כדוגמת יתרו}.

ד מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָּרוּצָה משוך אותי והחל לקרבני, ומיד אתגבר לרוץ אליך, הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו מכיון שקרבת אותי לבית, נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ לכן אני מלא שמחה בך. נַזְכִּירָה דֹּדֶיךָ מִיַּיִן נשבח את קירבתנו לך יותר מכל תענוגים, מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךָ: אהבה חזקה ללא הפסק אנחנו אוהבים אותך - אבינו **(פ)**.

פונה כנסת ישראל לאומות העולם:

ה שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם שמעו אומות העולם: נכון שהושחרתי בעוון העגל ועוד עברות, אבל עדיין אני 'נאוה', במתן תורה ושאר מצוות. כְּאָהֳלֵי קֵדָר אני אמנם שחורה כירעות המדבר המשתזפות בשמש, כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה: אבל אני קלה להתכבס ולהינקות והתלבן כירעות שלמה הלבנים.

ו אַל-תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת אל תביטו בי כשחורה מעבירות, שֶׁשֶּׁזָּפַתְנִי

הַשָּׁמֶשׁ כיוון שזה לא מלידה אלא השתזפות חיצונית שירדת, בְּנֵי אִפִּי נְחַרוּ-בִי מצרים והערב רב שעימם גדלתי במצרים הם הסיתוני, שָׁמְרוּ נֹטְרָה אֶת-הַכְּרָמִים גרמו לי לשמור את האלילים, כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי: ואת יוצרי ובוראי לא עבדתי.

פונה שוב כנסת ישראל להקב"ה:

ז הַגִּידָה לִּי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רבונו של עולם אנא תענה לקול בכי"! אֵיפָה תִּרְעֶה איך אתה שם אותנו עם ישראל בין הגויים כצאן בין הזאבים? אֵיפָה תַּרְבִּיץ בָּצָהֳרָיִם היכן תשים אותנו צאנך בעת צרה כשעת צהריים חמה שיוקדת על הצאן? שַׁלָּמָה אֶהְיֶה כְּשֹׁטְיָה מדוע אני כנסת ישראל צריכה להיות אבלה על בני? עַל עֶדְרֵי חֲבֶרָיִךְ: על יד אומות העולם שהם יש להם מלכים ושרים המנהיגים אותם.

עונה השם יתברך לכנסת ישראל:

ח אִם-לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אם את כנסת ישראל המעולה מכל העולם, לא יודעת איך להנהיג את עמך, צְאִי-לָךְ בְּעִקְּבֵי הַצֹּאן הסתכלי על הנהגות הדורות הקודמים, וּרְעִי אֶת-גְּדִיֹּתַיִךְ והנהיגי את עדתך, עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים: בתוך האומות שאת אצלם. **(פ)**

ט לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי פַרְעֹה כשבאתי להושיעך מרכבי פרעה, דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי: הראתי לכולם שאת רעיתי.

י נָאוּוּ לְחָיַיִךְ בַּתּוֹרִים קיבלת ביזת הים תכשיטי זהב יפים במצח ובאוזן, צַוָּארֵךְ בַּחֲרוּזִים: וגם פנינים לשרשרות חרוזים בזהב.

יא תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה-לָּךְ החלטנו (ה' ובית דינו) להביא לך ביזת הים, עִם

נְקִדּוֹת הַכֶּסֶף: להוסיף על ביזת מצרים שכבר קיבלת.

משיבה כנסת ישראל:

יב עַד-שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ בעוד שה' עדיין קירב אותנו במעמד הר סיני, נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ: הובאש ריחי כי נפלתי לעוון העגל,

יג צְרוֹר הַמֹּר | דּוֹדִי לִי ואפילו שנכשלתי, המשיך ונתן לי ה' יתברך לוחות שניים, בֵּין שָׁדַי יָלִין: והשרה שכינתו בין שני בדי הארון.

יד אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר | דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי: ה' הרבה למחול לי פעמים רבות, כמו אשכול הכופר בעין גדי שגדל כמה פעמים בשנה. **(ס)**

טו הִנֵּךְ יָפָה רַעְיָתִי וה' מחל לי ואמר לי, שהנני יפה וצדיקה בנעשה ונשמע שאמרתי, הִנֵּךְ יָפָה והנני יפה במלאכת המשכן, עֵינַיִךְ יוֹנִים: והמשיך לחזקני שיש בי צדיקים.

טז הִנְּךְ יָפֶה דּוֹדִי ואנו אומרים לה' שלו המעלה ולו הגדולה, אַף נָעִים שהאריך אפו על פשענו, והשרה שכינתו בינינו, אַף-עַרְשֵׂנוּ רַעֲנָנָה: וגם זיכנו בבנים ובנות.

משבחת כנסת ישראל את המשכן שנתן לנו ה' יתברך:

יז קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים קורות בית המקדש משובחים, (רחיטנו) רַהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים: ואף האדנים מהמשובחים ביותר.

פרק ב

עתה כנסת ישראל מתחזקת להגיד שבחה:

א אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן אני כמו ורד המשובח הגדל בשרון, שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים: כשושנה הגדלה בעמקים שכולה לחה ורעננה.

ב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כשושנה הנשארת ביופיה אפילו כשמנקבים אותה, כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת: כך עם ישראל נשארים באמונתם, אפילו כשאומות העולם מסיתים אותם מאמונתם.

ג כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כמו תפוח בין עצי סרק שחביב מכולם, על אף שצילו מועט, כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים כך חביב עלי ה' מכל האלילים, למרות שהנאת העברה ממהרת לבוא בעולם הזה. בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי ולכן בחרתי לשבת בבית ה', וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי: כי טוב החכמה מהכסף והבלי העולם הזה.

ד הֱבִיאַנִי אֶל-בֵּית הַיָּיִן קירבני ה' לאוהל מועד, מקום שניתן בו פרטי ודקדוקי התורה, וְדִגְלוֹ וזה שהראה לעין כל שאני שייך אליו, עָלַי אַהֲבָה: אהבה היא עלי.

מבקשת כנסת ישראל מבניה:

ה סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת תחזקו אותי באשישי ענבים מתוקים, רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים שימו סביבי תפוחים לריח נעים, כִּי-חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: כי חולה אני מחמת גלות, לגודל אהבתי את ה'.

ומה גורם לי לחלות? כשאני נזכרת מה שהיה במדבר:

ו שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי השרה שכינתו במדבר, וִימִינוֹ תְּחַבְּקָנִי: וכשהוליכני

במדבר דאג לנו למנוחה, למן, ולשליו.

פונה כנסת ישראל לאומות העולם:

ז הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם אני מזהירה אתכם אומות העולם, בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה שבשרכם יהיה הפקר כצבאות ואילות השדה,

אִם-תָּעִירוּ | וְאִם-תְּעוֹרְרוּ אם תשניאו ותערערו אֶת-הָאַהֲבָה את אהבתי אל ה', לפתות אותי לעבודת אלילים, עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: כל עוד והוא חפץ ב'. **(ס)**

מספרת כנסת ישראל על תחילת קירבתה אל ה' ביציאת מצרים:

ח קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה-זֶה בָּא בעוד היינו מיואשים מהגאולה, הגיע ה' לגאלנו, מְדַלֵּג עַל-הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל-הַגְּבָעוֹת: הזדרז ה' לגאלנו עוד טרם עבר זמן הארבע מאות שנה.

ט דּוֹמֶה דּוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים בקלות מרוצתו לגאלנו דומה למרוצת צביים ואילים, הִנֵּה-זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ ומודיע לנו שהוא תמיד לא עזבנו, מַשְׁגִּיחַ מִן-הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן-הָחֲרַכִּים: ותמיד רואה בעניי עמו.

י עָנָה דּוֹדִי וְאָמַר לִי פנה אלי ה' ואמר לי ע"י משה ואהרן: קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי זרזי עצמך כנסת ישראל, וּלְכִי-לָךְ: ושאלי משכנייך כלי כסף וזהב, כי מתחיל הגאולה.

יא כִּי-הִנֵּה (הסתו) הַסְּתָיו עָבָר הלא עבר הארבע מאות שנה, {כי ה' ברחמיו חישב לנו מלידת יצחק}, הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ: וקושי השיעבוד של השמונים ושש שנה כבר חלף,

יב הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ הרי משה ואהרן כבר מחכים לגאולכם, עֵת הַזָּמִיר

הִגִּיעַ ואתם עתידים לומר שירה, וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ: וכבר נשמע הקול שהגיע זמן יציאתכם ממצרים.

יג הַתְּאֵנָה חָנְטָה כַּגֶּיהָ הגיע זמן הביכורים כשתכנסו לארץ, וְהַגְּפָנִים | סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ והגיע זמן לנסך יין בבית המקדש, קוּמִי (לכי) לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי הזדרזי כנסת ישראל, וּלְכִי-לָךְ: ולכי לקבל את עשרת הדיברות **(ס)**

משבח ה' יתברך את כנסת ישראל:

כשברחת מהמצרים ומצאת את הים, אז **יד** יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע דמית ליונה הבורחת מהנץ אל הסלע, בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה אל סתר המדרגה, ומוצאת נחש, הַרְאִינִי אֶת-מַרְאַיִךְ רצית לראות אותך, למי את פונה בעת צרה, הַשְׁמִיעִינִי אֶת-קוֹלֵךְ רצית שתצעקי אלי בקול, כִּי-קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נָאוָה: כי נאה ויפה לי, לראות ולשמוע את צעקתך אלי. **(ס)**

וכיוון שצעקת לה':

טו אָחֲזוּ-לָנוּ שׁוּעָלִים אחז ה' במצרים והשליכם לים, שׁוּעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים ואף התינוקות חיבלו בנו, וּכְרָמֵינוּ סְמָדָר: כשילדנו היו תינוקות. לכן גם את התינוקות השליך ה' לים.

אומרת כנסת ישראל בשמחה:

טז דּוֹדִי לִי רק ממני ביקש ה' לקיים פסח, ולקדש בכורות, ולא מהאומות, וַאֲנִי לוֹ אף אני לא ביקשתי צרכי מהאלילים, רק מה' יתברך. הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: המנהיג את צאנו במרעה טוב ונוח.

ממשיכה כנסת ישראל ואומרת בבכי:

יז עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם כל זה היה עד שהתגבר העון כחום היום, וְנָסוּ הַצְּלָלִים

ובעון העגל והמרגלים, נסתלקו זכיותנו, סֹּ֫ף וגרמתי לה' שיסתובב מאתנו,

דְּמֵה-לְּךָ֫ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים וה' הסתלק מאתנו במהירות כצבי וכאיל, עַל-פְּרֵי בָתֶר: בחלוקה ובהפלגה מאיתנו (ס)

פרק ג

מִמשיכה כנסת ישראל לספר מה עבר עליה לאחר עוון העגל:

א עַל-מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת כל השלושים ושמונה שנה שהייתי אחר כך במדבר באפילה, בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רציתי שה' ישרה שכינתו ויהיה עימי, בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו: אך אמר לי ה' : "כי לא אעלה בקרבכם".

ב אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה בָעִיר בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת משה רבנו התחנן בשבילנו, אֲבַקְשָׁה אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי כדי שנמצא שוב את ה' ונזכה להשראת השכינה, בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו: אך עדיין לא נעננו.

ג מְצָאוּנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר אלו משה ואהרן, אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם: וביקשתי מהם שיעזרו לי לשוב אל ה' יתברך.

ד כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם כבר כמעט הגיע זמן הסתלקותם, לסוף ארבעים שנה, עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי ומצאתי את יהושע שהיה עמי לכבוש שלושים ואחד מלכים, להביאני לארץ ישראל. אֲחַזְתִּיהּ וְלֹא אַרְפֶּנּוּ לא נתתי לו רפיון, עַד-שֶׁהֱבֵיאתִיהּ אֶל-בֵּית אִמִּי וְאֶל-חֶדֶר הוֹרָתִי: עד שהביאותיו אל משכן שילה, בעבור הטובה שעשה לי.

פונה כנסת ישראל שנית לאומות העולם:

ה הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם מזהירה אני אתכם אומות העולם, בְּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה שבשרכם יהיה הפקר כחיות השדה, אִם-תָּעִירוּ | וְאִם-תְּעוֹרְרוּ אם תסיתו ותערערו, אֶת-הָאַהֲבָה את אהבתי אל ה' עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: כל עוד שבאהבתו חפץ בי.(ס)

אמרו אומות העולם כשראו את עם ישראל הולך במדבר עם עמוד אש וענן:

ו מִי זֹאת עֹלָה מִן-הַמִּדְבָּר כמה גדולה היא האומה העולה במדבר לארץ ישראל, כְּתִימֲרוֹת עָשָׁן גבוהה וזקופה כתמר, מְקֻטֶּרֶת מוֹר וּלְבוֹנָה בליווי ענן הקטורת, מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל: המשובח יותר מכל הבשמים.

ז הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה ראו את אוהל מועד והארון ההולכים במדבר, שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ שישים ריבוא ישראל חונים סביב לה, מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל: מיוצאי הצבא, {לבד פחותים מעשרים ויתרים משישים}.

ח כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה כולם עסוקים במלחמתה של תורה, אִישׁ חַרְבּוֹ עַל-יְרֵכוֹ כל אחד עם המסורת והסימנים שלו, מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת: שלא ישכחו חלילה את התורה, ויבואו עליהם צרות. (ס)

ומשבח את משכן שילה:

ט אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה קבע ה' את אהל מועד במשכן שילה, מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן: מהמשובח ביותר.

י עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף כנגד עמודי יכין ובועז, רְפִידָתוֹ זָהָב משכנו על כפורת הזהב, מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן כנגד הווילון העשוי ארגמן, תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה סדור

ברצפת אהבה, ארון וכפורת, וכרובים ולוחות, מִבְּפִנּוֹת יְרוּשָׁלָם: ע"י ישראל יראים ושלמים.

קודא לכלל ישראל:

יא צְאֶינָה | וְרָאֶינָה בְּפִנּוֹת צִיּוֹן הביטו וראו בנים המצויינים במצוות, מילה ציצית ותפילין, בַּפֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בה' יתברך, בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה-לּוֹ אִמּוֹ באהל מועד, שעיטר ישראל את ה', בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ ביום מתן תורה שקיבלו עולו,

וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ: ובשמיני למילואים שנתחנך המשכן. **(ס)**

פרק ד

משבח ה' יתברך את כנסת ישראל:

א הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי ערבו עלי קרבנותיך, הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹפִים נאה לך שאת דבקה בי כיונה, מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ גם השערות המכוסים- גם היהודים הרקים והפשוטים, שֶׁגְּרֵדָּ כְּעֵדֶר הָעִזִּים נראה השער יפה כיופי השערות הלבנות של העזים-נאים עלי היהודים הפשוטים, כיעקב ובניו, שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: שברחו מלבן.

ב שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבּוֹת היהודים שלחמו כנגד מדין, כשיניים מסודרות, שֶׁעָלוּ מִן-הָרַחְצָה נקיים מגזל ומכל עבירה, כמו צמר שעלה מהרחצה, שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת אף אחד לא חטא, וְשַׁכֻּלָּה אֵין בָּהֶם: ואף אחד לא גזל או פגם.

ג כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ שמרת על מוצא שפתיך לקיים הבטחות, וּמִדְבָּרֵיךְ

נָאוָה וּשׁירת הלוּים נסוך בחן נפלא. כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ: אף הריקנין שבך מלאים זכיות כרימון, מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: כשמסתכלים בפנימיות.

ד כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ לשכת הגזית שהיא חזקן ומבצרן של ישראל, בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת בנוי ביופי ללמוד כל אחד מזה צורותיו והוראותיו, אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו וממנו יוצא תורה לישראל, כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים: וכל התלמידים גיבורי ההלכה.

ה שְׁנֵי שָׁדַיִךְ שני רועיך- משה ואהרן, כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה שקולים כאחד כתאומי צביה, הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים: ומנהיגים את ישראל בדרך נוחה וישרה.

ו עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם עד שתתפשט החמה, כשחטאו בימי חפני ופינחס וְנָסוּ הַצְּלָלִים ונסתלק הצל המגן, אֵלֶךְ לִי אֶל-הַר הַמּוֹר אסתלק ממשכן שילה ואבחר בבית הבחירה בהר המוריה, וְאֶל-גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה: אל המקום בו הקריבו את הלבונה בקרבנות.

ז כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי ושם אשרה שכינתי וּמוּם אֵין בָּךְ: ואקבל את כל קרבנותיך (ס)

ח אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה וכשתגלי כלתי מבית המקדש בעונותיך, אגלה עמך יחד, אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי וכשתשובי, אשוב איתך גם כן ביחד, תָּשׁוּרִי | מֵרֹאשׁ אֲמָנָה ובקבוץ גליות תסתכלי מראשית אמונתך כשהלכת אחרי במדבר, מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן וכשהלכת אחרי למקום סיחון ועוג, מְמְעֹנוֹת אֲרָיוֹת מָהַרְרֵי נְמֵרִים: ששם זה כמעונות אריות והררי נמרים.

ט לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה משכת אותי אליך לִבַּבְתִּינִי (באחד) בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ: אפילו בדבר אחד ממעשיך הטובים, בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוָּרֹנָיִךְ: ובאחד האבות

שלך- זו אברהם אבינו.

י מַה-יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַלָּה כמה יפה כל פעם שהתקרבת אלי, בגלגל ובשילה, בנוב וגבעון, ובית עולמים. מַה-טֹּבוּ דֹדַיִךְ מִיָּיִן כמה נאה קירבתך אלי יותר מכל משתה יין, וְרֵיחַ שְׂמָנַיִךְ מִכָּל-בְּשָׂמִים: ושמך הטוב, בפירסום אמונתי, וקידוש שמי, עדיף על כל בשמים.

יא נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה מתיקות טעמי התורה שאת כלתי מוציאה בפיך, דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ הרי הוא ערב כדבש וחלב, וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ ומצוות הגונות הנוהגות בלבושך כציצית ובגדי כהונה, כְּרֵיחַ לְבָנוֹן: הרי שזה נותן ריח טוב ומשובח כבלבנון. **(ס)**

ממשיך ה' יתברך לשבח את כנסת ישראל:

יב גַּן | נָעוּל אֲחֹתִי כַלָּה בנות ישראל צנועות ושמורות מן העריות גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם: ואת נועלת ושומרת עצמך מכל עבודת אלילים.

יג שְׁלָחַיִךְ אף הקטנים והיבשים שבישראל פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים מלאים כל טוב כפרדס רימונים עִם פְּרִי מְגָדִים ואף יש בהם מידות טובות כְּפָרִים עִם-נְרָדִים: ושמם הטוב הולך לפניהם כריח הכפרים המחובר לנרדים, שמריח למרחוק.

יד נֵרְדְּ | וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל-עֲצֵי לְבוֹנָה ושמם הטוב מתפשט למרחוק כהרכבת נרד עם כרכום יחד עם קנה וקינמון. מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל-רָאשֵׁי בְשָׂמִים: וכהרכבת הבשמים אף במר ואהלות, שמגביר יותר את התפשטות הריח הטוב.

טו מַעְיַן גַּנִּים וגם הפשוטים שבישראל הם כמעין המשקה בְּאֵר מַיִם חַיִּים

כמעין הנובע, וְנֹזְלִים מִן-לְבָנוֹן: ומעיין נקי ללא עירוב טיט.

טז עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי גַּנִּי יִזְּלוּ בְשָׂמָיו התגברו כל הרוחות להפיץ את ריח הטוב של כנסת ישראל,

ויתקבצו הגליות ויאמרו ישראל:

יָבֹא דוֹדִי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מְגָדָיו: שאם הוא כאן הכל כאן.

פרק ה

אומר ה' יתברך:

א בָּאתִי לְגַנִּי ב'מי חנוכת הבית, אֲחוֹתִי כַּלָּה להיות עם כנסת ישראל. אָרִיתִי מוֹרִי עִם-בְּשָׂמִי קיבלתי את כל קרבנותיכם יחד, אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם-דִּבְשִׁי קיבלתי אף את שאינו ראוי {כחטאת נדבה}, יחד עם הראוי. שָׁתִיתִי יֵינִי עִם-חֲלָבִי ואת הנסכים עם החלבים. אִכְלוּ רֵעִים אכלו הכהנים את קרבנותיכם באהל מועד, שְׁתוּ וְשִׁכְּרוּ דוֹדִים: וכלל ישראל אכלו ושתו, מבשר זבחי השלמים. (ס)

אומדת כנסת ישראל:

ב אֲנִי יְשֵׁנָה אני כלל ישראל ישנתי מעבודת ה' בבית ראשון, וְלִבִּי עֵר אבל ה' היה לי ער לשמרני ולהטיב לי. קוֹל | דּוֹדִי דוֹפֵק ה' השרה שכינתו על הנביאים להזהיר ולומר:

אמר ה' יתברך לישראל ע"י הנביאים:

פִּתְחִי-לִי אל תגרמי שאסלק שכינה ממך, אֲחוֹתִי רַעְיָתִי יונָתִי תַּמָּתִי את

כנסת ישראל החשובה לי, שֶׁרֹאשִׁי נִמְלָא-טָל שאני מלא אהבה על מצוות קלות שעם ישראל עושה, קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה: ומלא שכר על מצוות חמורות הקשות לעשות כרסיסי לילה.

אבל כיון שכנסת ישראל חטאה, לא היה לה כח לשוב, ועל כן אמרה:

ג פָּשַׁטְתִּי אֶת-כֻּתָּנְתִּי כבר עזבתי את דרך הטוב, אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה איך אתחזק לשוב לטוב? רָחַצְתִּי אֶת-רַגְלַי כביכול קיבלתי משהוא יותר קל,

אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם: כיצד אטרח לחזור להשם? ד דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן-הַחוֹר כיוון שמיאנתי לשוב, שלח ה' את מלך ארם ויכני, וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו: ואז חזרתי לעבוד את ה', בימי חזקיהו.

ה קַמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוֹדִי התחזקתי להתקרב לה', וְיָדַי נָטְפוּ-מוֹר בנפש חפיצה, וְאֶצְבְּעֹתַי מוֹר עֹבֵר עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל: בכלות הנפש להתקרב אל ה'.

ו פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי זכיתי להתקרב מחדש אל ה', וְדוֹדִי חָמַק עָבָר אך את גזרתו להגלות, כבר לא קיבל. נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ נפשי כולה מתגעגת לה' להישאר במקדש, בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ אך את הגזירה לא ביטל, להגלות לבבל. קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: הוספתי להתפלל, אך לא נמנע מלהגלות אותי.

ז מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים נבוכדנצר וחייליו, הַסֹּבְבִים בָּעִיר שהגיעו לירושלם, לנקום נקמתו של מקום, הִכּוּנִי פְצָעוּנִי חבלו בי נָשְׂאוּ אֶת-רְדִידִי מָעָלַי החריבו לי את בית המקדש, שֹׁמְרֵי הַחֹמוֹת: מלאכי השרת שהציתו את האש.

ח הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם אני משבעת אתכם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם אומות העולם, אִם-תִּמְצְאוּ אֶת-דּוֹדִי כשתמצאו את ה' בעת שישפוט אתכם לעתיד לבוא,

מַה-תַּגִּידוּ לוֹ מה תעידו עלי שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: שמסרתי את נפשי על אהבתו, {בימי חנניה מישאל ועזריה, דניאל, ודורו של מרדכי}.

אומרים אומות העולם לכנסת ישראל:

ט מַה-דּוֹדֵךְ מִדּוֹד מה מעלה מצאת בה' יותר מכל האלילים, הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אמרי לנו את המעולה מכל האומות, מַה-דּוֹדֵךְ מִדּוֹד מה מצאת יותר בה', שאת נשרפת ונצלבת על שמו יתברך, שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ: שאת משבעת אותנו להעיד עליך.

עונה כנסת ישראל לאומות העולם:

י דּוֹדִי צַח ה' הוא מלבין עוונותי, וְאָדוֹם ונפרע משונאי. דָּגוּל מֵרְבָבָה: הרבה מלאכים וחיילות מקיפין אותו.

יא רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז ראש דבריו אלינו הבהיקו כיהלום, כשאמר לנו 'אנוכי ה' אלקיך', קְוּצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים בכל קוץ וקוץ יש תילי תילין של הלכות, שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב: התורה כתובה אש שחורה על גבי אש לבנה.

יב עֵינָיו ה' משגיח בעיניו כְּיוֹנִים כיונה הצופה על ארבותיה, עַל-אֲפִיקֵי מָיִם כך ה' צופה על בתי כנסיות ובתי מדרשות, שמשם יוצאת התורה המשולה למים, רְחֲצוֹת בֶּחָלָב עיני ה' צופות במשפט להצדיק צדיק ולהרשיע רשע, יֹשְׁבוֹת עַל-מִלֵּאת: מביטות בכל העולם טובים ורעים,

יג לְחָיָו דיברות הר סיני שנתן לנו בהארת פנים, כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים הם טובים כמו ערוגות בושם המגדלות מרקחים, שִׂפְתוֹתָיו שְׁוֹשַׁנִּים והדיבורים שנדבר באהל מועד, נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר: הם לריצוי ולכפרה, ולריח טוב.

יד יָדָיו הלוחות שנכתבו בידיו גְּלִילֵי זָהָב מגלגלין טובה לעולם, מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ והם כוללים את כל תרי"ג מצוות, מֵעָיו תורת כהנים שנתן לנו הנמצא באמצע התורה כמעיים, עֶשֶׁת שֵׁן נראת חלקה כשן פיל זך, מְעֻלָּפֶת סַפִּירִים: ומלאה דקדוקים רבים וגזרות שוות ובנין אב.

טו שׁוֹקָיו דברי התורה יש להם לימודין מסמוכות לפניהם ולאחריהם, עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל-אַדְנֵי-פָז כעמודי שש הסמוכים לאדני פז. מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן המסתכל והוגה בתורה, רואה בו לבלובין יפים וחידושים נאים. בָּחוּר כָּאֲרָזִים: ולכן נבחרו דברי תורה מכל, כארזים הנבחרים מכל העצים.

טז חִכּוֹ מָמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים דבריו ערבים, ועוד משלם עליהם שכר, זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי זה דמות דודי ודמות רועי, בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם: שמעו את זה אומות העולם, והבינו מדוע אני חולת אהבה לה' יתברך.

פרק ו

פונים אומות העולם לכנסת ישראל, ומקנטרים אותם:

א אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ מדוע הסתלק ממך והורידך לגלות, הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אמרי לנו את המעולה מכל האומות, אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ וכשבא שוב להשרות שכינתו בבית שני, אמרי היכן הוא, וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: כי אנו גם רוצים לעזור לבנות הבית, (וכוונתם לרעה לעכב הבניין).

עונה להם כנסת ישראל:

ב דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ ה' בנה לנו שוב את בית המקדש, וירד לשם, לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם להשרות שם שכינתו במקום מקטר הקטרת, לִרְעוֹת בַּגַּנִּים ועוד

ירד לשהות גם עם צאנו שנשאר בגולה ולא עלה, בבתי כנסיות ומדרשות, וְלִלְקֹט שְׁוֹשַׁנִּים: ולהקשיב לדברי תורה וללקט מזה את זכיותנו, לכתבם בספר.

ג אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי אתם האומות לא יכולים להצטרף אלינו, כי הוא משרה שכינתו רק בנו, הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: ה' הרועה את צאנו במרעה טוב ונוח. (ס)

ה' יתברך מקלס את כנסת ישראל ואומר לה:

ד יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי כְּתִרְצָה יפה את לי במעשיך כשאת רצויה לי, נָאוָה כִּירוּשָׁלִָם נאה עכשיו כבבית ראשון כשהיית בירושלם, אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת: אפחיד את אומות העולם בחיילי מלאכים, שלא יעכבו את בנין בית שני.

ה הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי הסתובבי ממני קצת, לבלי אתן את הארון, הכפורת והכרובים, שֶׁהֵם הִרְהִיבָנִי מכיון שהם גרמו לי בבית ראשון להראות חיבתך- עד שמועלת בי. שַׂעְרֵךְ גם הקטנים שבכם, כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן-הַגִּלְעָד: מלאים שבח גדול, כשבח העיזים שגלשו מהגלעד, שכולם משבחים אותם.

ו שִׁנַּיִךְ והקצינים וגיבורים שבך, מלאים קדושה, כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים כרחל המשמשת לקדושה - לקרבן, לתכלת, לשופר, לחלילין ולתוף. שֶׁעָלוּ מִן-הָרַחְצָה כרחלים נקיות לאחר הרחצה. שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת כולם קדושים,

וְשַׁכְּלָה אֵין בָּהֶם: ושום פגם אין בהם.

ז כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ שופטיך ודיניך מלאים חכמה ומדע כרימון, מִבַּעַד לְצַמָּתֶךָ: ומסתירים את חכמתם בענוה.

אומר ה' יתברך את יחודיות עם ישראל מכל האומות:

ח שִׁשִּׁים הֵ֣מָּה מְלָכ֗וֹת שִׁישִׁ֤ים נפש מאברהם ויוצאי ירכו, וּשְׁמֹנִ֣ים פִּילַגְשִׁ֔ים ושמונים נפש מנח ויוצאי ירכו, {עד אברהם}, וַעֲלָמ֖וֹת אֵ֥ין מִסְפָּֽר: ונתחלקו אחר כך למשפחות רבות.

ט אַחַ֣ת הִ֔יא יוֹנָתִ֖י תַּמָּתִ֑י ומכולם לא בחרתי רק אותך - כנסת ישראל, אַחַ֣ת הִ֔יא מכל המחלוקות בבתי מדרשות, כולם כוונתם אחת היא לְאִמָּ֥הּ לאמיתתה של תורה, בָּרָ֖ה הִ֑יא שלמה היא ללא פגם לְיוֹלַדְתָּ֥הּ ליעקב אבינו שהיתה מיטתו שלמה. רָא֣וּהָ בָנ֔וֹת כל האומות וַיְאַשְּׁרֻ֖הָ ושיבחוה מְלָכ֥וֹת וּפִילַגְשִׁ֖ים וַיְהַלְלֽוּהָ: כל רואיה הילוו אותה ואמרו:

י מִי־זֹ֣את הַנִּשְׁקָפָ֗ה כְּמוֹ־שָׁ֤חַר מי זאת האומה ששבה מהגלות ומתחזקת כשחר המאיר, יָפָ֣ה כַלְּבָנָ֔ה התחזקה כלבנה, בָּרָ֥ה כַחַמָּ֖ה והתחזקה יותר להאיר כחמה, אֲיֻמָּ֣ה כַּנִּדְגָּלֹ֑ות: איומה בגיבוריה כמו נדגלות (מחנות) של מלכים. (ס)

יא אֶל־גִּנַּ֣ת אֱגוֹז֮ יָרַדְתִּי֒ וירדתי להשרות שכינתי על מקדש שני, לִרְא֣וֹת בְּאִבֵּ֣י הַנָּ֔חַל לראות מעשים טובים שבך, לִרְא֖וֹת הֲפָרְחָ֣ה הַגָּ֑פֶן אם תפריחי לפני ת"ח וסופרים, הֵנֵ֥צוּ הָרִמֹּנִֽים: לראות אם נתמלאו ישראל מצוות כרימון.

מתאוננת כנסת ישראל בבכי:

יב לֹ֣א יָדַעְתִּי֮ לא ידעתי להתנהג באהבת חינם, נַפְשִׁ֣י שָׂמַ֣תְנִי ולכן שמתי על עצמי, מַרְכְּבֹ֣ות והרכבתי על עצמי, עַמִּי־נָדִֽיב: שררת עם אחר - רומי.

פרק ו

אומרים אומות העולם לכנסת ישראל:

א שׁוּבִי שׁוּבִי שובי מדרכך ועזבי את אמונתך, הַשּׁוּלַמִּית את השלמה באמונתך, שׁוּבִי שׁוּבִי עזבי את אמונתך, וְנֶחֱזֶה-בָּךְ ונשים ממך נציבים ושלטונים.

וכנסת ישראל עונה להם:

מָה-תֶּחֱזֶה בַּשּׁוּלַמִּית איזה גדולה אתם יכולים לתת לי, כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם: שתהיה שווה אפילו למעלת דגלי המדבר.

והאומות מנסים לפתותה ואומרים לה שבחה, ומשום כך דוצים את קירבתה:

ב מַה-יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים כמה נוי וחשיבות יש במצוות עלית הרגל, בַּת-נָדִיב בת נדיבים, חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כמה נפלא נקבי השיתין של המזבח, כְּמוֹ חֲלָאִים בחפירה בקרקע משׁשת ימי בראשית, מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן: מעשה הקב"ה.

ג שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר לישכת הגזית-מרכז העולם, אַל-יֶחְסַר הַמָּזֶג לא יפסק משם דברי הוראה, בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים פרי בטנך ירבה כגרעיני ערימת חיטים, סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: וכולם יהיו שמורים מן החטאים.

ד שְׁנֵי שָׁדַיִךְ שני שריך, המלך והכהן גדול, כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תָּאֳמֵי צְבִיָּה: ישוו בגדולה ויסכימו זה עם זה כשני תאומי הצביה.

ה צַוָּארֵךְ ההיכל והמזבח עם לשכת הגזית, כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עשויים לחוזק ומגן,

עֵינַיִךְ חכמיך, בְּרִפּוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן מושכים חכמתם לעיני כל העמים, עַל-שַׁעַר בַּת-רַבִּים כשהם יושבים בשערי ירושלם לחשב תקופות ומזלות. אַפֵּךְ מצחך כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן חזק כמגדל כנגד כל הבאים להרעותך ולפתותך. צוֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק: וממתין להרחבת ירושלם עד דמשק.

ו רֹאשֵׁךְ תפילין שבראשך עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל הוא חוזקך וגבורתך כמו סלע הר הכרמל, וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ וקליעות שער ראש נזיר־יך, כָּאַרְגָּמָן נאה במצוותו כארגמן, מֶלֶךְ הקב"ה אָסוּר בָּרְהָטִים: נקשר אליך באהבה, במצוות־יך ובריצות של מצוה שלך.

ז מַה-יָּפִית כמה יפה את כולך במצוות, וּמַה-נָּעַמְתְּ וכמה נעים, אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים: לידבק בך אהבה, ההוגנת להתענג בה.

ח זֹאת קָוֹמָתֵךְ נוי קומתך ראו האומות כולם, דָּמְתָה לְתָמָר כשדמית לתמר זקוף ולא השתחחוית לצלם נבוכדנצר, וְשָׁדַיִךְ וחנניה מישאל ועזריה לימדו את ישראל את התורה, ללא מורא, לְאַשְׁכֹּלוֹת: כמו אשכולות המשפיעות משקה.

משבח ה' יתברך את כנסת ישראל שלא נתפתתה:

ט אָמַרְתִּי אני אומר ומתפאר בפני מלאכי מרום, אֶעֱלֶה בְתָמָר ואני מתעלה בקדושת שמי, כשאתם זקופים כתמר, מבלי לכרוע לצלם, אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו ואני אוחז בכם כענפים. וְיָהִי-נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגָּפֶן והטובים והחזקים שבך ילמדו וישפיעו לקטנים מהם, לבל יתפתו אחרי האומות, וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים: וישפיעו את האמונה כריח נעים.

י וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב ותעני לאומות בבהירות כיין טוב.

ובלשון הזה תענו לאומות העולם:

הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים אני אעמוד באמונתי, שיהא חכי הולך לדודי לאהבת מישור. דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים: באופן שגם אבותי ישמחו בקבר ויודו על חלקי.

וכך אומרת כנסת ישראל לאומות:

יא אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: לא אעזוב את הבורא יתברך, וגם הוא לא יחליפני. (ס)

פונה כנסת ישראל לה' יתברך:

יב לְכָה דוֹדִי ראה רבונו של עולם, נֵצֵא הַשָּׂדֶה ותדון אותי כיושבי הפרזות לומדי התורה מתוך הדחק. נָלִינָה בַּכְּפָרִים: וראה לעומת זאת את בני עשיו, שהשפעת להם טובה וכופרים בך.

יג נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים ראה בתי כנסיות ובתי מדרשות, נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן את בעלי המקרא שעוסקים בתורה, פִּתַּח הַסְּמָדַר ואת בעלי המשנה, הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים בעלי הגמרא, מורי הוראה, שָׁם אֶתֵּן אֶת-דֹּדַי לָךְ: שם אראך את כבודי וגודלי, שבח בני ובנותי.

יד הָדוּדָאִים שני הדודאים, הטובות והרעות, הצדיקים עם הרשעים, נָתְנוּ-רֵיחַ כולם נתנו ריח טוב ומבקשים פניך. וְעַל-פְּתָחֵינוּ ויש בידינו כָּל-מְגָדִים שכר מצוות הרבה, חֲדָשִׁים גַּם-יְשָׁנִים מה שחידשו הסופרים עם מה שכתבת לי בתורה, דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ: הכל שמרתי ועבדתי לשמך.

פרק ח

א מִי יִתֶּנְךָ הלוואי ותבוא, כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי לנחמני כאח. אָמְצָאֲךָ בַחוּץ ואם אמצא נביאיך מדברים בשמך, אֶשָּׁקְךָ אחבקם ואנשקם, גַּם לֹא-יָבוּזוּ לִי: וודאי לא יהיה לי בזה בזיון, כי כדאי אהבתך שאחזור אחריך.

ב אֲנַהֲגֲךָ אֲבִיאֲךָ ואולך אותך, אֶל-בֵּית אִמִּי אל בית המקדש, תְּלַמְּדֵנִי כאשר הורגלת לעשות באהל מועד, אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח שם אתן הנסכים, מֵעֲסִיס רִמּוֹנִי: ממיץ היין המתוק.

ג שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי וְיִמִינוֹ תְּחַבְּקָנִי: וכשתבנה את בית המקדש, ותדבר אלינו עם נביאך, אז תוכיח את אהבתך אלי.

פונה כנסת ישראל לאומות:

ד הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם אני משביע אתכם אומות העולם, מַה-תָּעִירוּ | וְמַה-תְּעֹרְרוּ שלא תסיתו ולא תערערו, אֶת-הָאַהֲבָה את אהבת ה' אלינו, עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: כיון שלא יועיל לכם, כי ה' חפץ בנו. (ס)

הקב"ה ובית דינו משבחים את כנסת ישראל:

ה מִי זֹאת כמה חשובה היא כנסת ישראל, עֹלָה מִן-הַמִּדְבָּר נתגדלה במתנות המדבר, במתן תורה ובדיבוק שכינה, מִתְרַפֶּקֶת עַל-דּוֹדָהּ ומתחברת עם ה' יתברך,

וכך היא אומרת לה' בגעגועים:

תַּחַת הַתַּפּוּחַ תחת הר סיני, עֹוֹרַרְתִּיךְ עוררתי את קירבתך אלי, שָׁמָּה חִבְּלַתְךָ אִמֶּךָ שם נולדנו להיות אומתך. שָׁמָּה חִבְּלָה יָלְדָתְךָ: שם נולדנו להיות שלך.

מבקשת כנסת ישראל מה' יתברך:

ו שִׂימֵנִי כָחוֹתָם עַל-לִבֶּךָ תשים אותי כחותם בלבך, כָּחוֹתָם עַל-זְרוֹעֶךָ וכן תשים אותי כחותם על ידך. כִּי-עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה בשביל אהבתי אליך החזקה עד שנהרגתי על שמך, קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה ובשביל הקנאה שנתקנאו בי האומות בשבילך. רְשָׁפֶיהָ וגחלת האהבה אליך, רִשְׁפֵי אותה שלהבת, אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה: היא שלהבת של י-ה, שלהבת חזקה, אהבה חזקה אליך.

מעידים הקב"ה ובית דינו על ישראל:

ז מַיִם רַבִּים אומות רבות, לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת-הָאַהֲבָה לא יוכלו להחליש את האהבה של כנסת ישראל, וּנְהָרוֹת ושריהם ומלכיהם, לֹא יִשְׁטְפוּהָ לא יצליחו לאיים ולהפחיד, אף לא לפתות ולהסית. אִם-יִתֵּן אִישׁ אֶת-כָּל-הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה כמה שינסה אדם להמיר את אהבת ישראל לה', בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ: ילעגו עליו, כיון שאי אפשר לבטל את האהבה. (ס)

ממשיכים לומר הקב"ה ובית דינו על כנסת ישראל:

ח אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה יש לנו בתחתונים אומה קטנה שרוצה להתאחות ולהתחבר לנו, להיות עימנו, וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ אך עדיין לא הגיע זמנה לעת דודים, {לגאולה השלימה}. מָה-נַּעֲשֶׂה לַאֲחוֹתֵנוּ מה נעשה להושיעה, בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר-בָּהּ: ביום שאומות העולם יתלחשו עליה להכחידה.

ט אִם-חוֹמָה הִיא אם תתחזק כחומה ולא תתן לאומות להתערב בישראל, נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף נהיה לה לעיר מבצר, לכתר ולנוי, ונבנה לה את עיר הקודש ובית הבחירה, וְאִם-דֶּלֶת הִיא אך אם תהיה חלילה כדלת, ותיפתח

להם להתערב בהם, נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז: נשים לה נסרי עץ שהתולעת גוררתן ואוכלתן.

וכנסת ישראל אומרת:

י אֲנִי חוֹמָה אני חזקה כחומה באהבת דודי, לבלי להתערב בהם, וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת ואני יונקת את התורה מבתי כנסיות ובתי מדרשות. אָז כשאמרתי והעדתי זאת, הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם: ככלה הנמצאת שלימה, ומוצאת שלום בבית בעלה. (פ)

אומר הפסוק:

יא פֶּרֶם כנסת ישראל, הָיָה לִשְׁלֹמֹה היה לה' יתברך, בְּבַעַל הָמוֹן במישור ירושלם, נָתַן אֶת-הַכֶּרֶם לַנֹּטְרִים נתן את הכרם לאומות הקשים, בבל, מדי, יון, ואדום, אִישׁ יָבִא בְּפִרְיוֹ אֶלֶף כָּסֶף: וכל אחד, הרבה לגבות לבית הרבה כסף, מיסים וארנוניות.

ליום הדין יבוא הקב"ה ויאמר לאומות:

יב כַּרְמִי שֶׁלִּי עם ישראל הם שלי, לְפָנָי ולפני עומדים כל מה שגבית,

יענו אז האומות ויאמרו על כרחם:

הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה את כל האלף כסף שגבינו נחזיר לך, וּמָאתַיִם ונוסיף עוד חומש, לְנֹטְרִים אֶת-פִּרְיוֹ: לתלמידי חכמים.

הקב"ה אומר לכנסת ישראל:

יג הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים את כנסת ישראל הנפוצה בגולה ויושבת בבתי כנסיות, ובתי מדרשות, חֲבֵרִים המלאכים, מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ באים ומקשיבים לשמוע קול תורתך, הַשְׁמִיעֵנִי: מחכים שתשמיעי קולך, ואח"כ הם יבואו ויקדישו.

וכנסת ישראל מבקשת מה' יתברך:

יד בְּפִיחַ | דּוֹפִי מן הגולה, ופדנו מהאומות, וְדָמֶה-לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים למהר גאולתנו, עַל הָרֵי בְשָׂמִים: והשרה שכינתך על בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו, אמן.

חזק חזק ונתחזק!!